

Cilt/Volume: 42 | Sayı/Issue: 3 | Yıl/Year 2022

ISSN 1304-4680
E-ISSN 2602-2982

PSİKOLOJİ ÇALIŞMALARI

STUDIES IN PSYCHOLOGY

PSİKOLOJİ ÇALIŞMALARI STUDIES IN PSYCHOLOGY

İSTANBUL
UNIVERSITY
PRESS

Dizinler / Indexing and Abstracting

Web of Science - Emerging Sources Citation Index (ESCI)

TÜBİTAK-ULAKBİM TR Index

Türk Psikiyatri Dizini

DOAJ (Directory of Open Access Journals)

ERIH PLUS

EBSCO Academic Search Ultimate

EBSCO Central & Eastern European Academic Source

SOBIAD

Cabells Journalytics

ULAKBİM

TÜRK
PSİKIYATRİ
DİZİNİ

DOAJ DIRECTORY OF
OPEN ACCESS
JOURNALS

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

EBSCO

EBSCO Central & Eastern
European Academic
Source

SOBIAD

CABELLS

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Hayati Develi

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Letters, Istanbul, Turkiye

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager

Prof. Dr. H. Özlem Sertel Berk

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Letters, Istanbul, Turkiye

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
BALABANAĞA MAH. ORDU CAD. NO:6 34459, LALELİ - FATİH/İSTANBUL, Türkiye

Telefon / Phone: +90 (212)455 57 00 / 15793

E-mail: sp@istanbul.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd>

<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/sp/home>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,
Fatih / İstanbul - Türkiye
Phone / Telefon: +90 (212) 440 00 00

Baskı / Printed by

İlbey Matbaa Kağıt Reklam Org. Müc. San. Tic. Ltd. Şti.
2. Matbaacılar Sitesi 3NB 3 Topkapı / Zeytinburnu,
İstanbul - Türkiye
www.ilbeymatbaa.com.tr
Sertifika No: 51632

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.
The publication languages of the journal are Turkish and English.

Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında, yılda üç sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published triannually in April, August and December.

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. İlknur ÖZALP TÜRETGEN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – ilknuroz@istanbul.edu.tr

Baş Editör Yardımcısı / Co-Editor in Chief

Arş. Gör. Dr. Nermin TAŞKALE, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – nermin.taskale@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Esin TEMELOĞLU ŞEN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – esin.sen@istanbul.edu.tr

Yönetici Editör / Managing Editor

Arş. Gör. Dr. Esin TEMELOĞLU ŞEN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – esin.sen@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Zeynep Büşra Coşar YILMAZ, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye
– zeynep.cosar@istanbul.edu.tr

Yazı Kurulu Üyesi / Editorial Management Board Member

Prof. Dr. Sevim CESUR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – cesur@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. İlknur ÖZALP TÜRETGEN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – ilknuroz@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Sema KARAKELLE, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – semakara@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Esin TEMELOĞLU ŞEN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – esin.sen@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Arsun Uras YILMAZ, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İstanbul, Türkiye – auras@istanbul.edu.tr

Alan Editörleri / Section Editors

Prof. Dr. Sevim CESUR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – cesur@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Sema KARAKELLE, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – semakara@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Nuran AYDEMİR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – aydemir@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – tekdemir@istanbul.edu.tr

Dr. Öğr. Üy. Hayriye GÜLEÇ, Bursa Uludağ Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye – hayriyegulec@uludag.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

Alan James NEWSON – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – alan.newson@istanbul.edu.tr

İstatistik Editörü / Statistics Editor

Prof. Dr. H. Özlem SERTEL BERK, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – osberk@istanbul.edu.tr

Editöryal Asistan / Editorial Assistant

Arş. Gör. Gül Deniz DERİN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – gul.derin@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Canan ÇELİKADAM, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – canan.celikadam@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Tefvik ALICI, Bursa Uludağ Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye – alici@uludag.edu.tr
- Prof. Dr. Nuran AYDEMİR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – aydemirn@istanbul.edu.tr
- Assist. Prof. Gökce BASBUG, Sungkyunkwan University, GSB Faculty, Seoul, Korea – gokce@skku.edu
- Doç. Dr. Mahmut BAYAZIT, Sabancı Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye – mbayazit@sabanciuniv.edu
- Prof. Dr. Charissa CHEAH, The University of Maryland, College of Arts, Humanities, and Social Sciences, Department of Psychology, Baltimore, USA – ccheah@umbc.edu
- Prof. Dr. Sevim CESUR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – cesur@istanbul.edu.tr
- Doç. Dr. Anastasia EFKLİDES, Aristotle University of Thessaloniki, Faculty of Philosophy, School of Psychology, Thessaloniki, Yunanistan – cathan@psy.auth.gr
- Prof. Dr. Ulas Basar GEZGIN, Duy Tan University, Faculty of Arts & Humanities, Danang, Vietnam – ulasbasar@gmail.com
- Prof. Dr. Aylin KÜNTAY, Koç Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – akuntay@ku.edu.tr
- Prof. Dr. Gökhan MALKOÇ, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – gmalkoc@medipol.edu.tr
- Prof. Dr. Ian PARKER, University of Leicester, School of Management, Leicester, United Kingdom – discourseunit@gmail.com
- Prof. Dr. H. Özlem SERTEL BERK, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – osberk@istanbul.edu.tr
- Prof. Dr. Emma SORBRING, Höögskolan Väst / West University, Division of Psychology, Pedagogy and Sociology, Trollhättan, Sweden – emma.sorbring@hv.se
- Prof. Dr. Diane SUNAR, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – diane.sunar@bilgi.edu.tr
- Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – tekdemir@istanbul.edu.tr
- Prof. Dr. Şeyda TÜRK SMITH, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – seyda.turk@acibadem.edu.tr
- Prof. Dr. Pınar ÜNSAL, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye – pinsal@istanbul.edu.tr
- Dr. Orkun YETKİLİ, University of Westminster, College of Liberal Arts And Sciences, Department of Psychology, London, United Kingdom – o.yetkili@westminster.ac.uk
- Dr. Avlaev Orif UMİROVIC, Çirçik Devlet Üniversitesi, Çirçig, Uzbekistan – oavlaev1970@mail.ru
- Dr. Umida Aliboyevna BO'TAYEVA, Samarkand State University, Department of Theory and Practice of Psychology, Uzbekistan – botayeva83@mail.ru

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- BAT-TR: Tükenmişlik Ölçme Aracı'nın (BAT) Türkçeye Uyarlanması
BAT-TR: Turkish Adaptation of Burnout Assessment Tool (BAT)
Ömer Erdem Koçak, Oğuz Gençay, Wilmar B. Schaufeli..... 509
- Bireycilik-Toplulukçuluk ve Bilgi Paylaşımı İlişkisinde Kolektif Çalışma Yönelimi ile İş Arkadaşlarına Güvenin Seri Aracılık Rolü
The Serial Mediation Effects of Collective Orientation and Trust in Co-Workers on the Relationship between Individualism-Collectivism and Knowledge Sharing
Pınar Başbay, Jülide Ece Kosova 551
- The Roles of Media, Social Comparison and Self-discrepancy on Overweight/Obese Patients' Decision to Undergo Intra-gastric Botulinum Toxin-A Injection
Aşın Kilolu/Obez Hastaların İntragastrik Botulinum Toksin-A Enjeksiyonu Yaptırma Kararında Medya, Sosyal Karşılaştırma ve Benlik Farklılıklarının Rolü
Elif Eşyok, Dilek Demirtepe Saygılı 585
- Beden Kitle İndeksindeki Artış ile Yeme Farkındalığı, Problem Çözme Becerileri ve Duygudurum Belirtileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi
Examining the Relationships of Increase in Body Mass Index with Mindful Eating, Problem Solving Skills, and Mood Symptoms
Gamze Kılıç, Belemir Şule Samar, Koray Akkuş, Serap Tekinsav Sütcü..... 611
- Mediating Roles of Impulsivity and Risk-Taking in the Links of the Dark Triad with Flirting and Dating via Social Media
Sosyal Medya Üzerinden Flört ve Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Dürtüsellik ve Risk Almanın Aracılık Etkileri
Zeynep İşıl Demircioğlu, Aslı Göncü-Köse 643
- İnsanları Hayvanlardan ve Robotlardan Ayıran Özelliklerin Atfedilmesinde Kadınsı ve Erkeksi Cinsiyet İfadesinin Etkisi
The Effect of Feminine and Masculine Gender Expression on Attribution of Traits Differentiate Humans from Animals and Robots
Veysi Tanrıverdi, Meral Gezici Yalçın 667
- Pozitif ve Negatif Duyguları Düzenleme: Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanterinin Türkçe Uyarlama Çalışması
Regulation of Positive and Negative Emotions: The Turkish Adaptation Study of the Perth Emotion Regulation Competency Inventory (PERCI)
Derya Akbaş, Yasemin Kahya 699

BAT-TR: Tükenmişlik Ölçme Aracı'nın (BAT) Türkçeye Uyarlanması

BAT-TR: Turkish Adaptation of Burnout Assessment Tool (BAT)

Ömer Erdem Koçak¹, Oğuz Gençay², Wilmar B. Schaufeli³

¹Doç. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye

²Maryland Üniversitesi, Robert H. Smith İşletme Okulu, Maryland, ABD

³Prof. Dr., Utrecht Üniversitesi, İş ve Örgüt Psikolojisi, Utrecht, Hollanda

ORCID: Ö.E.K. 0000-0002-4649-2042;
O.G. 0000-0001-8099-0750;
W.B.S. 0000-0002-6070-7150

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Ömer Erdem Koçak,
İstanbul Medipol Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Göztepe Mah. Atatürk Cad. No: 40/16, 34815 Beykoz, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail:
oekocak@medipol.edu.tr

Başvuru/Submitted: 27.09.2020

Revizyon Talebi/Revision Requested:
09.03.2021

Son Revizyon/Last Revision Received:
18.10.2022

Kabul/Accepted: 18.10.2022

Citation/Atrf: Koçak, Ö.E., Gençay, O., Schaufeli W.B. (2022). BAT-TR: tükenmişlik ölçme aracı'nın (BAT) Türkçeye uyarlanması. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 509-549.
<https://doi.org/10.26650/SP2020-799817>

ÖZ

Avrupa ülkeleri arasında Türkiye, çalışanın bilişsel, duygusal ve fizyolojik fonksiyonlarını olumsuz etkileyen iş tükenmişliğinin oldukça yüksek olduğu ülkelere birisidir. Bu anlamda Türkiye'de tükenmişlik düzeyinin doğru ölçülmesi ve müdahaleler geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadar tükenmişliğin ölçümünde en çok kullanılan ölçeğin kavramsal, teknik ve uygulama anlamında önemli eksikliklerinin bulunduğu tespit edilmiş üzerine bu eksiklikleri gideren yeni bir tükenmişlik ölçümü geliştirmek için Tükenmişlik Ölçeği Konsorsiyumu 26 ülkeden katılımcılarla Burnout Assessment Tool (BAT) Ölçeğini geliştirmiştir. Bu çalışmanın amacı BAT'ı Türkçeye uyarlamaktır. Bu amaçla üç çalışma yürütülmüştür. İlk çalışmada 295 katılımcılı bir çalışma ile ölçek tercümesi tamamlanmış ve faktör yapısı belirlenmiş, ikinci çalışmada 399 kişilik bir örneklem ile ölçeğin yapı geçerliği ve güvenilirliği sınanmıştır. Üçüncü aşamada ise İş Talepleri-Kaynakları Modeli (İT-K, Demerouti ve ark., 2001) çerçevesinde 2778 katılımcılı bir çalışma ile ölçeğin nomolojik geçerliği test edilmiştir. Yapılan analizlerde BAT'ın Türkçe formunun (BAT-TR) dördü birincil ve ikisi ikincil olmak üzere altı faktörlü yapıya sahip olduğuna dair görgül destek bulunmuştur. Ayrıca, ölçekten elde edilen tükenmişlik puanlarının, İT-K (Demerouti ve ark., 2001) modeline uygun olarak iş talepleri tarafından pozitif olarak ve iş kaynakları tarafından negatif olarak yordandığı görülmüştür. BAT-TR'nin tükenmişliği ölçen Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) ve Oldenburg Tükenmişlik Ölçeği (OTÖ) ile pozitif, çalışmaya tutkunluk ile negatif ilişkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, BAT-TR'nin, işle ilgili tutum ve davranışları MTÖ ve OTÖ'nün ötesinde açıklayarak artışlı geçerliğe sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, BAT-TR'nin dört kök faktörü ve iki ikincil semptomlu yapısı kullanılarak ölçeğin geçerliği ve güvenilirliğine dair güçlü kanıtlar bulunmuştur. Çalışmanın literatüre katkıları ve kısıtlamaları tartışılmış, BAT-TR ölçeğinin Türkiye'deki tükenmişlik araştırmalarında kullanılabilecek bir ölçek olduğu önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, BAT, Türkçeye uyarlama, BAT-TR

ABSTRACT

Like many other European countries, Turkey has a high rate of employee burnout which negatively affects employees' cognitive, emotional, and physiological functions. In this regard, accurate measurement of burnout and the development of interventions in Turkey are critical. It has been determined that the scale that has been used most frequently in the measurement of burnout has significant conceptual, technical, and application deficiencies. Thus, the Burnout Scale

Consortium developed the Burnout Assessment Tool (BAT), with participants from 26 countries, to address these shortcomings. The purpose of this study is to adapt BAT to Turkish. Three studies were conducted for this purpose. First, the scale translation was completed, with the factorial structure being determined through a study of 295 participants. For the second study, the scale's reliability and validity was tested with a study of 399 participants. For the third study, the scale's nomological network validity was tested with a study of 2,778 participants, using the Job Demands-Resources Model (JD-R; Demerouti et al., 2001). As a result, the empirical evidence was found to support the six-factor structure, of which four are primary and two are secondary. Additionally, in line with the JD-R model (Demerouti et al., 2001), it was discovered that job demands positively predicted the scale, while job resources negatively predicted it. The BAT-TR was found to have a positive correlation with both the Maslach Burnout Inventory (MBI) and the Oldenburg Burnout Scale (OBS), but a negative correlation with work engagement. Additionally, it has been observed that, when compared to MBI and OBS, it has incremental validity for work-related attitudes and behaviors. Thus, the BAT-TR four core factors and two secondary symptoms provide strong evidence for the validity and reliability of the Turkish form. A discussion is presented with contributions to the literature and the study's limitations, suggesting that the BAT-TR scale can be used in burnout research in Turkey.

Keywords: Burnout, BAT, adaptation into Turkish, BAT-TR

EXTENDED ABSTRACT

Burnout, defined as a *"work-related state of exhaustion that occurs among employees, which is characterized by extreme tiredness, reduced ability to regulate cognitive and emotional processes, and mental distances"* (Schaufeli, De Witte et al., 2019, s. 29), is extremely evident in Turkey. Turkey has the highest incident rate among 35 European countries, as a quarter of its people claim to suffer from burnout (Schaufeli, 2018). Given its negative physical, psychological, and occupational consequences (Salvagioni et al., 2017), there is a need for a reliable and valid assessment tool for the Turkish population. The Maslach Burnout Inventory (MBI), the most frequently used burnout measurement tool demonstrates *"conceptual, technical, and practical imperfections"* (Schaufeli, De Witte et al., 2019, p. 7) in Turkish as well. To tackle these problems, Wilmar Schaufeli and Hans De Witte developed the Burnout Assessment Tool (BAT; Schaufeli, De Witte et al., 2019) within a Consortium, with over 50 members representing 26 countries. Schaufeli, De Witte and colleagues (2019) first developed and validated their measure in Netherlands and Belgium, and later, the consortium members proceeded to adopt the measure to their languages. This paper provides a Turkish adaptation of the BAT along with its reliability and validity tests based on three comprehensive studies. Additionally, BAT's concurrent validity was tested. According to the Job Demands-Resources Model (Demerouti et al., 2001), job demands should be positively related to burnout, while job resources and work engagement should be negatively related to burnout.

Method

Three sets of studies were conducted. First, the researchers utilized translation-back translation procedures (Brislin, 1970) with a team of four translators who translated the scales.

Then, this newly developed BAT-TR with 34-items measure (using the anchors: 1=Strongly Disagree to 5=Strongly Agree) was put tested on 295 individuals using descriptive statistics and exploratory factor analysis. Second, the translations were refined and revised through cognitive interviews, before the final measurement form was put to test with an additional sample of 399 for a confirmatory factor analysis. Thirdly and lastly, the measure then was further validated for its nomological network in the validation study with a large sample of 2778 participants, this time collecting data with additional instruments, such as MBI, several job demands, job resources, and work engagement, to test the JD-R Model (Demerouti et al., 2001).

Results

The first study, with a sample of 295 individuals was conducted after the scale translation process ended. This study yielded generally promising results for the Turkish version of the BAT Turkish, although some items required further revision and refinement. The researchers conducted cognitive interviews to detect semantic differences and/or translation errors present on the scale and then refined and revised some items. This version of the scale was tested an additional sample of 399 people to conduct a CFA with the final measure. This study also provided evidence that the distribution of the scale items was in line with the original measure's factor structure ($\chi^2_{(N=399, df=512)} = 1157.69$, CFI = .93, TLI = .92, SRMR = .05, RMSEA = .05); therefore, this final version was retained and used later.

In the third and final study, with a sample of 2,778 respondents, it was seen that the 6-factor model yielded a very good fit to the data ($\chi^2_{(N=2778, df=512)} = 3526.86$, $p < .001$, CFI = .94, TLI = .94, SRMR = .04, RMSEA = .04). The Multi-trait - Multi-method approach revealed that, in line with the JD-R model, job demands were associated with BAT-TR ($r = .61$) and MBI ($r = .46$) positively, whereas, job resources had a negative relationship with BAT-TR ($r = -.42$) and MBI ($r = -.54$). Additionally, BAT-TR was negatively linked to work engagement ($r = -.50$) and positively linked to job boredom ($r = .62$). Moreover, BAT-TR revealed more explanation power over the MBI and OLBI methods regarding job satisfaction, task performance, and depressive mood (See Table 6). Therefore, strong support was found for the validity of the adapted measure.

Discussion

Overall, these analyses indicated that the Turkish version of the BAT model is a valid and reliable tool for assessing the phenomenon of burnout in the Turkish context and is compatible with the original version. Given the prevalence of burnout in Turkey, BAT Turkish provides researchers with opportunities to quickly and freely use the measure for detection, as well as providing an avenue for further advancing research on burnout in Turkey.

Tükenmişlik, sürekli hale gelen iş stresi sebebiyle “zihinsel bitkinlik” veya çalışanın mesleğinde anlam bulamamaya ve mesleğinin amacı ve anlamından uzaklaşıp hizmet verdiği insanlarla artık ilgilenmemeye başlaması olarak tanımlanabilir (Kaçmaz, 2005; Leiter ve Schaufeli, 1996; Maslach ve Jackson, 1981; Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Her ne kadar edebiyatta çok uzun zamanlar içerisinde dolaylı olarak tükenmişliğe değinilmiş olsa da (Shakespeare – The Passionate Pilgrim, 1599), akademik araştırmaların bir konusu haline gelmesi ve kavramsallaştırılması 1970’li yıllarda gerçekleşmeye başlamıştır (Freudenberger, 1974; Koutsimani ve ark., 2019; Yamaner, 2019). İş hayatındaki değişimler (örn., teknoloji kullanımı) ve pozitif psikoloji akımı ile tükenmişlik akademide popüler bir konu hale gelmiş, tükenmişlik üzerine 80000’den fazla yayın yapılmıştır (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Yapılan araştırmalar tükenmişliğin fizyolojik, psikolojik ve mesleki açıdan olumsuz sonuçları olduğunu; bireyleri, organizasyonları ve hatta toplumu ilgilendirdiğini göstermiştir. Fizyolojik açıdan incelendiğinde obezite, kalp hastalıkları, kolesterol ve 45 yaşından önce ölüm riski artışı; psikolojik sonuçları incelendiğinde uyku bozuklukları ve depresyon belirtileri; mesleki sonuçlara bakıldığında ise iş tatminsizliği, performans düşüklüğü ve işe devamsızlık gibi örnekler verilebilir (Salvagioni ve ark., 2017). Avrupa Birliği tarafından yapılan Avrupa Çalışan Şartları Anketi verilerinde 35 ülke içerisinde en yüksek çalışan tükenmişliği gösteren ülkenin Türkiye olduğunu bulmuş ve çalışanların %25’inin tükenmiş olduğu belirtilmiştir (Schaufeli, 2018). Bu çalışmada tükenmişlik yaygınlığının Avrupa Birliği ülkeler ortalaması %10.6, Avrupa Birliği Dışı ülkeler (örn., Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk) ortalaması %17.1 olarak bulunmuştur. Türkiye, %25’lik yaygınlık oranı ile göreceli olarak bu ülkelerden daha üst sıralarda bulunmaktadır. Ayrıca, yine aynı araştırmada, tükenmişliğin zıttı bir kavram olarak çalışanın enerjik ve kendini işe verebildiği motivasyon durumunu temsil eden çalışmaya tutkunluk açısından ise Avrupa bölgesi ülkeleri arasında Türkiye, Sırbistan ve Arnavutluk ile birlikte son sıralarda yer almaktadır. Olumsuz sonuçları ve Türkiye’deki seviyesi göz önüne alındığında, tükenmişliğin doğru ölçülebilmesi ihtiyacı olduğu görülmektedir.

Zaman içerisinde tükenmişliği ölçmek için Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ, Maslach ve Jackson, 1981), Oldenburg Tükenmişlik Ölçeği (OTÖ, Demerouti ve ark., 2003), Copenhagen Tükenmişlik Ölçeği (CTÖ, Kristensen ve ark., 2005) gibi ölçekler oluşturulmuştur. Bu ölçeklerden MTÖ en çok öne çıkan olmuş ve yayınlanan çalışmaların %88’inde kullanıldığı görülmüş; tükenmişlik MTÖ’nün kavramsal tanımıyla eş an-

lamli hale gelmeye başlamıştır (Boudreau ve ark., 2015; Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Son 40 yıllık kullanım yaygınlığına rağmen, MTÖ'nün kavramsal, teknik ve uygulama anlamında önemli eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Bu eksiklikleri tamamlayan, tükenmişliği doğru şekilde ölçebilen ve hali hazırda var olan ölçeklere göre (örn., MTÖ) daha iyi psikometrik özelliklere sahip olan bir ölçüm aracı geliştirmek için Wilmar Schaufeli ve Hans de Witte, 2015 yılında Tükenmişlik Ölçme Aracı Konsorsiyum'unu (Burnout Assessment Tool Consortium) kurmuş ve Tükenmişlik Ölçme Aracı (BAT, Burnout Assessment Tool) adında yeni bir ölçek geliştirmiştir. Bu konsorsiyum şu an 26 ülke ve 40'tan fazla araştırmacı içermektedir. Bu çalışma ile BAT'ın Türkçeye çevrilmesi, güvenilirlik ve geçerliğinin sınanması hedeflenmektedir. Böylece psikometrik olarak daha güçlü özelliklere sahip olduğu tespit edilmiş olan BAT'ın (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019) Türkçeye kazandırılmasıyla, ülkemizde tükenmişlik alanında yürütülecek çalışmalar için etkin bir ölçüm aracı sağlanmış olacaktır.

Tükenmişlik Alanında Yeni Ölçek İhtiyacı

MTÖ, tükenmişlik kavramını duygusal bitkinlik, duyarsızlık, ve bireysel başarıda düşüklük olarak üç faktörde incelemektedir (Maslach ve Jackson, 1981; Özçelik, 2019). Her ne kadar daha sonra genel amaçlı kullanım için geliştirilen formundaki faktörler duygusal tükenme, siniklik ve mesleki yeterlilik adlarıyla kullanılsa ve madde sayısında değişiklik olsa da teorik tanımlama ve kavramsallaştırma açısından aralarında fark olmadığı görülmektedir (Schutte ve ark., 2000). Buna göre, tükenmişlik yaşayan birinin yüksek derecede duygusal bitkinlik (örn., iş dolayısıyla duygusal olarak bitkin hissetme) ve duyarsızlık (örn., bir doktorun hastalarına karşı hissizleşmeye başlaması) yaşarken, aynı zamanda bireysel başarısının düştüğü (örn., yetkinlik ve başarı hissiyatının azalması) gözlemlenmektedir. Maslach ve Jackson bu ölçeği 1981 yılında sosyal hizmetler alanında çalışanlar ile geliştirmiş, sonradan öğretmenler için ikinci bir versiyonu 1986 yılında yayımlanmıştır (Maslach ve ark., 1986). Üçüncü versiyon olarak 1996 yılında Genel Tükenmişlik Ölçeği yayınlanmıştır (Maslach ve ark., 1996). Son olarak ise 2016 yılında dördüncü versiyon geliştirilmiş, sağlık personelleri ve öğrenciler için özel versiyonlar eklenmiştir (Maslach ve ark., 2016). Özellikle 1986 yılında yayımlanan genel ölçek, araştırmalarda en sık uygulanandır. Fakat son yıllarda bu ölçekte kavramsal, teknik ve uygulama açılarından eksiklikler tespit edilmiştir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019)

Kavramsal olarak, orijinal MTÖ, bir teoriden ziyade, Maslach ve Johnson'un mülakatları ve daha önceden hazırlanmış ölçekler ile kendi hazırladıkları sorulara dayanmaktadır. Sosyal hizmetler alanında çalışan 600 kişiden oluşan bir örneklem kullanılarak 47 maddeden oluşacak şekilde geliştirilen ölçekte, 10 faktör ortaya çıkmış, yukarıda belirtilen üç boyut (duygusal bitkinlik, duyarsızlık ve bireysel başarıda düşüklük) ile opsiyonel dördüncü bir boyut olan dahil olmama belirlenmiştir. Benzer bir popülasyondan 400 kişilik ikinci örnekleme test yapılmış ve ölçek en son halini almıştır (Maslach ve Johnson, 1981). Hem çalışılan örneklemin genellenebilir olmaması hem de çalışan popülasyonun tek bir meslek grubundan oluşması; ayrıca teorik arka plan yerine daha çok pratik uygulamalardan beslenip geliştirilmesi, bugün genel popülasyonda kullanımı için iki temel problem oluşturmaktadır. Birinci olarak, dikkat ve konsantrasyon bozukluğu ve çalışma belleğindeki zayıflamalar gibi bilişsel fonksiyonlarda gerilemenin de tükenmişliğin göstergesi olduğu bulunmuştur (Deligkaris ve ark., 2014). Bununla birlikte, MTÖ bilişsel bir boyut içermediği için güncel bilgilerle gerekliliği ortaya konulan bilişsel bozuklukları ölçememektedir. İkinci olarak, her ne kadar MTÖ'nün üç boyutundan birisi bireysel başarıda düşüklük olsa da bunun gerçekten bir tükenmişlik göstergesi olup olmayacağı tartışmaya açık bir konu olarak kalmıştır (Schaufeli ve Taris, 2005). MTÖ'deki maddeler incelendiğinde, mesleki yeterlilik hissinin düşük öz-yeterlilik, yani bireyin önüne çıkan problemleri aşma ve başarma konusunda kendi beceri ve yeteneklerine olan inancının zayıflaması, ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Alternatif olarak, bireysel başarı, bireysel kaynak olarak değerlendirilip zorlayıcı iş koşullarının tükenmişliğe götüren etkisini azaltacak bir düzenleyici değişken veya tükenmişlik nedeniyle ortaya çıkan bir sonuç olarak değerlendirilebilmektedir (Demerouti ve ark., 2001). Bu sebeple, bireysel başarıda düşüklüğün tükenmişliğin bir boyutu olarak kabul edilmesi konusunda ciddi endişeler dile getirilmiştir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Ayrıca MTÖ, ikincil semptomlar olarak tanımlanabilecek psikolojik şikayetler (örn., uyku veya endişe problemleri) ile psiko-somatik şikayetleri (örn., baş ağrıları, çarpıntı) içermemektedir. Her ne kadar bu şikayetler farklı sebeplerden dolayı ortaya çıkabilecek olsa da (örn., alt hastalıklar), bu belirtiler ikincil semptomlar olarak tükenmişliğin tespiti ve duruma müdahale edilmesi için önem taşımaktadır (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019; Schaufeli ve ark., 2020).

Aynı zamanda bazı teknik eksiklikler de bulunmaktadır. Birinci olarak, orijinal MTÖ ölçeğinde bazı cümlelerin aşırı genellemeler içeren, abartılı şekilde ifade ediliyor olma-

sı (örn., “İşim gereği karşılaştığım bazı insanların başına gelenler, *gerçekten* umurumda değil” veya “Bütün gün insanlarla uğraşmak, benim için *gerçekten* yıpratıcı”), ölçeği dolduranların cevaplarını etkileyebilmektedir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Ölçek maddelerinde kullanılan ifade biçimleri, katılımcının ölçeğe cevap vermesini suni bir şekilde etkileyebileceğinden dolayı MTÖ’nün güvenilirliğine dair şüphe vardır (Wheeler ve ark., 2011). Nitekim, MTÖ’nün Belçika ve Hollanda verilerinde bu maddelere neredeyse hiçbir katılımcının “sık sık” veya “her zaman” cevabını vermediği, cevapların büyük oranda “asla” şikkında yoğunlaştığı bulunmuştur (Schaufeli, De Wiitte ve ark., 2019). Sonuç olarak, bazı ölçek maddelerindeki güçlü ifade kullanımlarının katılımcıların cevaplarını suni bir şekilde etkilemesi, sağlıklı bir tükenmişlik ölçümü için problem yaratabilmektedir.

Ayrıca, kişisel başarı (mesleki yeterlilik) maddelerinin pozitif cümlelerle, diğer maddelerin ise negatif cümlelerle ifade edilmesi, kişisel başarı faktörünün diğer iki faktöre göre farklı ilişkiler oluşturmaya yol açmaktadır. Örneğin, pozitif ifadelerle tanımlanan kişisel başarı faktörünün diğer iki faktörle (duygusal bitkinlik ve duyarsızlık/siniklik), bu faktörlerin kendi aralarında olduğundan daha düşük bir korelasyonu vardır. Meta-analiz sonuçlarına göre duygusal bitkinlik ile duyarsızlık/siniklik arasında ortalama .56 düzeyinde korelasyon olmasına rağmen, kişisel başarı ile duygusal tükenme ($r = -.30$) ve duyarsızlık ($r = -.35$) arasındaki korelasyonlar çok daha düşüktür (Worley ve ark., 2008). De Beer ve Bianchi’nin (2019) yaptığı çalışma bunu desteklemekte ve birinci faktörün duygusal tükenme ve duyarsızlık, diğer faktörün kişisel başarı olduğu iki faktörlü modelin en iyi uyum gösteren model olduğunu bildirmektedir.

Daha yerel bir endişe ise MTÖ’nün Türkiye’de kullanımı ve erişilebilirliği üzerinedir. Her ne kadar MTÖ Türkçeye başarıyla uyarlanmış (Ergin, 1992) ve sağlıklı bir şekilde ölçümleri yapılmış (örn., Gürbüz ve Karapınar, 2014; Karapınar ve Gürbüz, 2015; Otacıoğlu, 2008) olsa da zaman zaman kullanımlar sırasında teknik problemler çıktığı görülmektedir. Bu problemlerden biri ölçeğin faktör yapısına ilişkindir. Örneğin, Yıldırım ve İçerli (2010) ile Güven ve Sezici’nin (2016) çalışmalarında, faktör analizine dayalı olarak ölçek maddelerinden bazıları çıkarılmak durumunda kalmış veya Konakay’ın (2013) çalışmasında ölçeğin orijinalinden farklı bir faktör yapısı bulunmuştur. Başka bir problem ise zaman zaman faktörlerin ideal iç güvenilirlik (Cronbach’s alpha) katsayılarının .70’in altında bulunmasıdır. Her ne kadar iç güvenilirlik katsayılarının .60 ve üzerinde bir değerde olması kabul edilebilir olsa da zaman zaman oluşan bu du-

rum ölçüm için ideali yansıtmamaktadır (örn., Altay ve ark., 2010; Ardıç ve Polatçı, 2008). Bütün bunlara ek olarak ise MTÖ'nün kullanımının ücretli olması ve bu ücretin döviz kuru üzerinden olması yerel araştırmacılar için erişim engeli teşkil edebilmektedir.

Son olarak, MTÖ bazı uygulama eksiklikleri de taşımaktadır. MTÖ, tükenmişlik üzerine tek bir puan değil, üç farklı puan oluşturmaktadır ve bunlar tek bir tükenmişlik puanı oluşturmak üzere birleştirilmemelidir (Maslach, 1993). Bunun sebebi ise MTÖ'nün bir sendromun teşhisi amaçlı kullanılabilir bir değerlendirme ölçeği olarak değil, insanların işleri ile ilişkilerini farklı boyutlarda incelemek için oluşturulan bir ölçek olmasıdır (Maslach ve ark., 1986). Son olarak, MTÖ, tükenmişlik seviyeleri ile karşılaştırma yapılabilecek veya tükenmişlik riski olan insanları tespit edebilecek norm değerleri neredeyse hiçbir ülke için sağlayamamaktadır. Bunun sebebi de ölçeği geliştirirken ve sonraki yıllarda uygularken gerçekten tükenmişlik tanısı konulmuş kişilerle bir karşılaştırma grubunun oluşturulmamış olmasıdır (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Bu gibi eksiklikler, tükenmişliğin sağlıklı ölçülebilmesi için yeni bir ölçek ihtiyacı doğurmaktadır.

Yeni bir Tükenmişlik Ölçme Aracı Olarak BAT ve Geliştirilme Süreci

Yeni ölçeğin oluşturulmasında bu makalenin yazarlarının da dahil olduğu BAT Konsorsiyum üyeleri, özellikle bir önceki bölümde bahsedilen eksiklikleri tamamlamaya yönelik beş ana prensiple yola çıkmıştır (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019; Schaufeli ve ark., 2020):

1) *Hem tündengelimli hem tümevarımsal bir yaklaşım:* Yeni ölçek, tükenmişliğin teorik tanımına uygun olmalıdır. Bu tanıma göre, tükenmişlik hem 'enerjisel' (örn., yetersizlik, bitkinlik) hem de 'motivasyonel' (örn., isteksizlik, uzaklaşma) bileşenlerden oluşmaktadır. Tündengelimli yaklaşıma ek olarak, tümevarımsal yaklaşım da kullanılmış, buna göre derinlemesine mülakatlardan, literatür taramasından ve hali hazırda var olan ölçeklerin maddelerinin değerlendirilmesinden yararlanılmıştır.

2) *Güncel içerik:* Yeni ölçek, tükenmişliği sadece duygusal bitkinlik veya duyarsızlık açısından değil, ayrıca bilişsel ve duygusal fonksiyonlardaki bozulma bakımından da değerlendirmiştir. Ayrıca, yukarıda bahsedilen kavramsal ve görgül sebeplerle "kişisel başarı" BAT'a dahil edilmemiştir.

3) *Maddeleri ve derecelendirme ölçeklerini oluştururken dikkatli olunması*: BAT ölçek maddelerinin kısa, öz ve kolay anlaşılabilir olmasına özen gösterilmiş ve güçlü cümleler (örn., gerçekten umurumda değil) kullanılmaktan kaçınılmıştır. Aynı zamanda hem pozitif hem negatif cümleler yerine, sadece negatif cümleler tercih edilmiştir. Son olarak 5'li derecelendirme ölçeği 1 (asla) ile 5 (her zaman) arasında uzanan sıklık ifadeleriyle uygulanmıştır.

4) *Teşhis amaçlı kullanım*: BAT, teşhis amaçlı kullanılabilmesi amacıyla da tek bir tükenmişlik puanı sunacaktır ve karşılaştırma yapılabilecek norm değerleri sağlayacaktır.

5) *Genel versiyon oluşturma*: İşten kaynaklı tükenmişliğin yanında, genel tükenmişlik (bağlamdan bağımsız) düzeyini ölçen bir versiyon da geliştirilecektir.

BAT, dört aşamalı bir şekilde geliştirilmiştir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). İlk aşamada, 49 tükenmişlik teşhisi koyan psikiyatrist-psikolog ile ortalama bir buçuk saat süren derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş, tükenmişlik semptomları ve sebepleri tartışılmıştır. Bu mülakatlardan 260 farklı semptom çıkartılmış, bunlar 19 farklı grup haline getirilmiş, ardından dört kök tükenmişlik faktörü ve üç ikincil faktör belirlenmiştir. İkinci aşamada, MTÖ dahil olmak üzere 13 tükenmişlik ölçeğinden 50 farklı faktöre ait toplam 327 madde analiz edilmiştir.

Üçüncü aşamada BAT ölçeğinde kullanılacak olan kavramsal yapı oluşturulmuş, tükenmişlik, dört kök semptom ve üç ikincil semptom temeline oturtulmuştur (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Kök semptomlar şunlardır:

1) *Bitkinlik*: Hem fiziksel yorgunluk hem de zihinsel bitkinlik içeren enerji kaybıdır. Semptomlara örnek olarak, çalışanın işe başlayacak enerji bulamaması, dermansız olması ve işten sonra bile rahatlayamaması verilebilir.

2) *Duygu Denetim Bozukluğu*: Kişinin kendi duyguları tarafından boğulması ve yoğun duygusal tepki vermesidir. Buna örnek olarak, iş yerinde asabi hissetme, gereğinden fazla tepki gösterme ve iş yerinde duygularını kontrol edememek verilebilir.

3) *Bilişsel Denetim Bozukluğu*: Hafıza, dikkat, konsantrasyon yetersizliği ve düşük zihinsel performans olarak kendisini göstermektedir. Buna, net bir şekilde düşünmekte ve yeni şeyleri öğrenmekte zorlanmak, unutkanlık ve odaklanma zorlukları örnek gösterilebilir.

4) *Zihinsel Mesafe*: Kişinin kendisini psikolojik olarak işten uzaklaştırmasıdır. Kişi zihinsel olarak işle arasına mesafe koyup iş yerindeki insanlarla iletişimini sınırlar ve işine yabancılaşır. İşe ilgi azalır ve sanki 'oto-pilotlanmış' gibi çalışma devam eder.

İkincil semptomlar ise aşağıdakilerden oluşmaktadır:

1) *Psikolojik Sıkıntılar*: Fiziksel olmayan, uyku bozuklukları, endişe gibi semptomlardır.

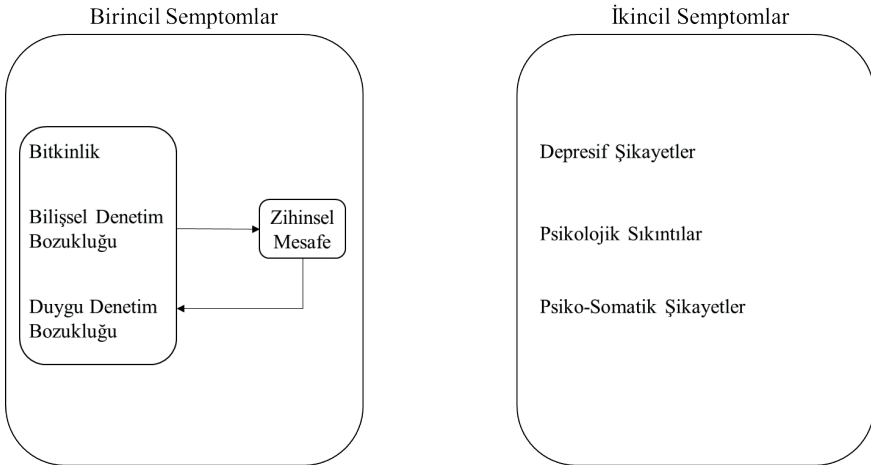
2) *Psiko-Somatik Şikâyetler*: Fiziksel olan, fakat psikolojik sebeplerden kaynaklanan, göğüs, mide, baş ağrısı veya sık sık hastalanma gibi semptomlardır.

3) *Depresif Şikâyetler*: Kişinin kendisini zayıf, keyif alamayan veya suçlu hissetmesi gibi semptomlardır.

Bu kavramsal çerçevede tükenmişlik çalışanların bitkinlik, bilişsel ve duygusal denetim bozuklukları ve zihinsel mesafe gösterdikleri ve bu belirtilerin ikincil olarak psikolojik veya psiko-somatik şikâyetler ile desteklenebildiği, bir güçsüzlük ve çaba gösterememe durumu olarak tanımlanabilir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Bu kavramsal çerçeve Şekil 1'de özetlenmiştir.

Şekil 1

BAT Tükenmişlik Kavramsal Çerçeve

Dördüncü aşamada bu kavramsal çerçeveye uygun 90 madde belirlenmiş ve BAT araştırmacıları tarafından içerikleri incelenerek sonucunda kök semptomlar için 23

madde, ikincil semptomlar için 11 madde belirlenmiştir. Depresyon için ayrıca bir ölçek tasarlanmamıştır. Beşli (1-asla, 5-her zaman) derecelendirme ölçeği kullanılmasına karar verilmiştir. Beşinci aşamada ise bu ölçeğin bağlamdan bağımsız genel hali hazırlanmıştır.

Son oluşturulan ölçek için ilk olarak Belçika’da ve Hollanda’da iki ayrı örneklem ile birbirini tamamlayan geçerlik çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucunda, dört boyutlu bir yapının elde edildiği, iki ikincil semptomun (psikolojik sıkıntılar ile psiko-somatik şikayetler) aynı faktöre yüklendiği bulunmuştur. Ayrıca, diğer tükenmişlik ölçeklerinden MTÖ ve OTÖ ile sonuçlar yakınsama göstermiş ve BAT’ın iş tatmini ve iş performansı üzerinde diğer tükenmişlik ölçekleri ile kontrol edildiğinde artışı geçerliği olduğu görülmüştür. BAT’ın, İş Talepleri-Kaynakları Modeli’ne (Demerouti ve ark., 2001) uygun olarak iş talepleri ile pozitif, iş kaynakları ile negatif ilişkisi olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, BAT’ın tükenmişliği ölçmek için geçerli bir ölçek olduğuna yönelik pek çok kanıt ortaya konmuştur (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019).

BAT Türkçe Formu

Bu araştırmanın amacı BAT’ın Türkçe formunun (BAT-TR) oluşturulması ve geçerlik ve güvenilirliğinin sınırlanarak Türkçe literatüre kazandırılmasıdır. Bu amaçla ilk olarak çeviri-geri çeviri yöntemi kullanılarak (Brislin, 1970) Türkçe formunun taslak hali oluşturulmuş, ardından önce keşfedici faktör analizi (KFA), ardından doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile faktör yapısının geçerliği sınanmıştır. Buna ek olarak tüm faktörlerin ve ölçeğin tamamının güvenilirliği Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ile değerlendirilmiştir. Daha sonra yapı geçerliği sınamaları için nomolojik ağ oluşturulmuş (Campbell ve Fiske, 1959) ve hem BAT-TR’nin MTÖ ve OTÖ ile karşılaştırmalı olarak yakınsama geçerliği, hem de BAT-TR’nin diğer iş hayatı iyi oluş ölçekleriyle (Çalışmaya Tutkunluk Ölçeği, İşte Can Sıkıntısı Ölçeği) ilişkileri incelenerek BAT-TR’nin teorik olarak ilişkili diğer yapılarla ilişkisi gösterilmiştir. Burada amaç, BAT-TR’nin diğer tükenmişlik ölçekleriyle yakın sonuçlar verdiğini göstermenin yanında, diğer iş hayatı iyi oluş ölçekleriyle de kavramsal uzaydaki yakınlık ve uzaklıklarını sınamaktır. Yani, BAT-TR ile ölçülen tükenmişliğin benzer bir kavram olan işte can sıkıntısı ile yakın ama farklı ve tükenmişliğin zıttı olarak nitelendirilen çalışmaya tutkunlukla zıt ve farklı bir kavram olduğunu sınamaktır (González-Romá, ve ark., 2006; Schaufeli et al., 2020). Son olarak, hiyerarşik regresyon modelleri kurularak, iş tatmini, görev performansı, depresif duygu durumu ölçüt değişkenleri üzerinde BAT-TR’nin mevcut tükenmişlik ölçeklerinin ötesinde yordama gücünün olup olmadığı test edilmiştir.

Bu bağlamda öncelikle, teorik kısmı önceki bölümde anlatıldığı üzere, ölçeğin Hollandaca orijinaline paralel bir şekilde bitkinlik, zihinsel mesafe, duygu denetim bozukluğu ve bilişsel denetim bozukluğu olmak üzere dört kök sendrom ve psiko-somatik şikayetler ve psikolojik sıkıntılar olmak üzere iki ikincil sendrom ile BAT-TR'nin toplamda altı faktörden oluşan bir ölçek olması beklenmektedir. İkinci olarak, BAT-TR'nin yakınsama geçerliğine geçerli bir kanıt olması adına tükenmişliği ölçtüğü bilinen mevcut ölçeklerle arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Buna göre aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H1: BAT-TR'nin yapısı bitkinlik, zihinsel mesafe, duygu denetim bozukluğu, bilişsel denetim bozukluğu, psikolojik sıkıntılar ve psiko-somatik şikayetler olmak üzere altı örtük faktörden oluşmaktadır.

H2: BAT-TR'den elde edilecek puanlar ile mevcut tükenmişlik ölçüm araçları olan (a) MTÖ ve (b) ÖTÖ'den alınacak puanlar arasında pozitif ilişkiler olacaktır.

İş Talepleri-Kaynakları Modeli (İT-K, Demerouti ve ark. 2001), iş özelliklerinin motivasyon ve iyi oluş üzerindeki etkilerini incelemek üzere kurgulanmıştır. Demerouti ve arkadaşları her işin kendine has talep ve kaynakları olduğu ve taleplerin fazla/kaynakların az olması durumunda çalışanın tükenmişlik yaşayacağını, kaynakların talepleri karşılamaya yeterli olduğu durumda ise çalışanın işine tutku duyacağını ortaya koymuştur (Bakker ve Demerouti, 2007). İT-K'ya (Demerouti ve ark., 2001) göre iş talepleri, işin çalışan üzerinde baskı oluşturmasına neden olan fiziksel ve/veya psikolojik (bilişsel, duygusal) özelliklerdir. İş kaynakları ise çalışanın işini başarılı bir şekilde yapabilmesine yardım eden, iş taleplerinin oluşturduğu baskıyı azaltan, çalışanın gelişimine katkı yapan fiziksel, psikolojik, sosyal ve örgütsel özelliklerdir (Bakker ve Demerouti, 2007; Schaufeli ve Bakker, 2004). Bu modelde öne sürülen iki süreç vardır. İş taleplerinin oluşturduğu fiziksel ve psikolojik baskılar nedeniyle çalışanların tükenmesiyle sonuçlanan sürece *sağlık bozulması süreci*, iş kaynaklarının desteğiyle pozitif sonuçların elde edilmesinin gösterildiği sürece ise *motivasyon süreci* adı verilmektedir (Bakker ve ark., 2003, p. 396). Yıllar içerisinde yapılan çalışmalar modelin temelindeki bu ikili sürecin varlığını doğrular niteliktedir (Bakker ve Demerouti, 2014; Simbula, 2010). Sağlık bozulması sürecinin en çok sözü edilen sonucu iş taleplerinin bir neticesi olarak temelde çalışanın enerjisinin bitip işinden zihinsel olarak uzaklaşmasıyla ortaya çıkan tükenmişlik sendromudur (Demerouti ve Bakker, 2022). Daha evvel yapılan araştırmalarda iş yükü (Xanthopoulou ve ark., 2007), rol stresi (Schaufeli ve ark., 2009), yıkıcı liderlik

(Breevaart ve Bakker, 2018) gibi iş taleplerinin tükenmişliği tetiklediği bulunmuştur. İT-K'ye göre iş talepleri çalışanları fiziksel, zihinsel veya psikolojik baskı altına alarak tükenmişlik sendromunun ortaya çıkma ihtimalini arttırırken, iş kaynakları tükenmişliğin oluşmasına engel olabilmektedir (Bakker ve Demerouti, 2007; 2014; 2017). İş kaynaklarının kişinin gelişimi ve iş hedeflerine ulaşmada etkili olmasının yanında bir de çalışanın tükenmesini önleyici bir mekanizma olabileceği öne sürülmüştür (Bakker ve Demerouti, 2017). Bu nedenle iş kaynaklarının yeterli ve çok olmasının tükenmişlik yaşama riskini azaltacağı da modelin önemli varsayımları arasındadır. Dolayısıyla iş talepleri çoğaldıkça tükenmişlik düzeyinin artması, bununla beraber iş kaynakları çoğaldıkça tükenmişlik düzeyinin azalması beklenebilir. Buradan hareketle oluşturulan çalışmanın bir diğer hipotezi sunulmuştur:

H3: BAT-TR'den elde edilecek puanların (a) iş talepleriyle pozitif, (b) iş kaynakları ile negatif bir ilişkisi olacaktır.

Ayrıca BAT-TR ile ölçülen tükenmişliğin işe yönelik diğer esenlik kavramlarıyla ilişkili ama farklı olduğunu gösterebilmek adına literatürde birçok yerde tükenmişlik kavramının zıttı olarak ele alınan çalışmaya tutkunluk (Maslach, 2011) ve negatif ve pasif duygulanımı temsil eden işte can sıkıntısı (Reijseger ve ark., 2013) kavramlarıyla ilişkisi test edilmiştir. Çalışmaya tutkunluk, çalışmaya yönelik olarak kişinin işinde dinçlik, adanma ve yoğunlaşma yaşadığı pozitif ve kişiyi tatmin edici bir ruh halidir (Schaufeli ve ark., 2002). Çalışmaya tutkunluktaki dinçlik ile tükenmişlikteki bitkinlik durumlarının, işe adanma ile işten uzaklaşma alt boyutlarının enerji (Meijman ve Mulder, 1998) ve yaklaşma/kaçınma motivasyonunu temsil eden kavramlar olduğu (Schaufeli ve ark., 2008), dolayısıyla çalışmaya tutkunluk ve tükenmişlik arasında negatif ilişki beklendiği söylenebilir. Daha önceki araştırmalarda da sonuçlar bu şekildedir (Korunka ve ark., 2009). İşte can sıkıntısı ise genellikle yetersiz uyarılmadan kaynaklanan ve göreceli olarak düşük uyarılma ve memnuniyetsizlikle karakterize edilen istenmeyen bir ruhi hali olarak tanımlanır (Mikulas ve Vodanovich, 1993). İşte can sıkıntısı yetersiz uyarılmanın bir sonucu olarak görülürken, tükenmişlik aşırı uyarılmayla ilişkilendirilir. Her ikisi de çalışmanı yıpranmış hissetmekle karakterize etse de sıkılmış çalışanların tükenmişlere göre daha az şiddetli olumsuz duygular hissettikleri ve tükenmişlik yaşayan çalışanlara göre daha aktif duygu durumuna sahip oldukları bilinmektedir (Reijseger ve ark., 2013). Dolayısıyla tükenmişlik ile işte can sıkıntısı arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Buna göre, aşağıdaki hipotez ortaya konulmaktadır.

H4: BAT-TR'den elde edilecek puanlarla (a) çalışmaya tutkunluk arasında negatif, (b) işte can sıkıntısı arasında ise pozitif ilişki olacaktır.

Son olarak, ölçeğin artışı geçerliğinin sınanması için BAT-TR'nin, MTÖ ve OTÖ'nün ötesinde açıklayıcı gücü olduğu varsayımı incelenmiştir. İş tatmini, çalışanın ihtiyaçlarını işi vasıtasıyla karşılayabildiği ve bu sayede pozitif duyguları kuşandığı genel memnuniyet durumunu ifade etmektedir (Fields, 2002; Locke, 1976). Tükenmişlik yaşayan çalışanların işlerinden duyduğu tatminin düşük olduğu bilinmektedir (Um ve Harrison, 1998; Wolpin ve ark., 1991). Çünkü, özellikle iş özelliklerinin bir sonucu olarak çalışanın ihtiyaçlarının karşılanmadığı ve daha da ötesinde çalışanın enerjisinin tamamen bittiği, kendini işinden uzaklaşmış gördüğü, bilişsel ve duygusal mekanizmalarının tam işleyemediği bir durumda çalışanın işinde pozitif duygular yaşama ihtimali çok azdır (Demerouti ve Bakker, 2022). Tükenmişlik yaşayan çalışanların etkili baş etme mekanizmalarını da kullanamadıkları bilindiğinden (Bakker ve de Vries, 2021; Erera-Weatherley, 1996), işinde yaşadığı iç gerginlik düzeyinin artmasının çalışanın iş tatminini azaltması beklenebilir (Kim ve ark., 2017). Görev performansı, bireylerin örgütsel hedeflere katkıda bulunan görev tanımları gereği yerine getirmeleri gereken çaba ve davranışları olarak tanımlanmaktadır (Rank ve ark., 2009; Rotundo ve Sackett, 2002). Çalışanın işinin gereklerini yerine getirirken başvuracağı en büyük kaynakları olan duygusal, zihinsel, fiziksel enerjisinin yetersiz olması, zihinsel ve duygu hakimiyetinin yetersiz olması ve işe kendini verememesi, görevini yerine getirmekteki en büyük engeller olarak karşısına çıkabilecektir. Tükenmişliğin çalışmanı iş yüküne karşı dayanıksız hale getirdiği (Murray-Gibbons ve Gibbons, 2007) ve öz-baltalama ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Bakker ve Wang, 2020). Bu bilgiler ışığında, tükenmişlik düzeyindeki artışın çalışanın görev performansını düşürmesi beklenmektedir. Depresif duygu durumu, bir olay neticesinde gerçekleşen hayal kırıklığı veya bir kayba karşı normal, geçici bir tepki anlamına gelir ve psikiyatrik bir sendrom olan depresif bozukluktan ayırt edilmelidir. Depresif duygu durumunun uzun sürmesi, depresif bozukluğa yol açabilir (Sonenschein ve ark., 2007; Terluin ve ark., 2006). İşe yaramazlık düşüncesi, suçluluk duygusu, ölüm hakkında düşüncelerle dolu olma, hayattan zevk alamama, kapana kısılmışlık hissi depresif duygu duruma örnek olarak verilebilir (Terluin ve ark., 2004). İş deneyiminin hayatın önemli bir kısmını oluşturduğu düşünüldüğünde (Leiter ve Durup, 1996), iş neticesinde bilişsel ve duygusal denge bozukluklarının yaşanmasının depresif duygu durumu ihtimalini artıracığı düşünülebilir. Üstelik, tükenmişlik yaşayan bireyle-

rin iş saatleri sonrasında iş stresinden toparlanmakta zorlandıkları bilinmektedir (Bakker ve de Vries, 2021). Dolayısıyla iş yerinde yerleşen negatif duygularla birlikte enerjisizlik-güçsüzlük hissinin hayatın geneline yayıldığı söylenebilir. Özetle, tükenmişliğin iş tatminini ve görev performansını azaltması, depresif duygu durumu yaşama ihtimalini ise artırması beklenmektedir. Bunun ötesinde, MTÖ ve OTÖ'nün iş tatmini, görev performansı ve depresif duygu durumu üzerinde açıkladıkları varyansa ek olarak, makalenin ilk bölümünde de anlatılan güçlü yönleri dikkate alındığında, BAT-TR tükenmişlik ölçüm aracının ek bir varyans açıklayacağı düşünülmektedir.

H5: BAT-TR, (a) iş tatmini, (b) görev performansı ve (c) depresif duygu durumu üzerinde MTÖ ve OTÖ'nün ötesinde varyans açıklayacaktır.

Çalışma 1: Ölçek Tercümesi ve Faktör Yapısının Belirlenmesi

Yöntem

İşlem ve Katılımcılar

Schaufeli, De Witte ve arkadaşları (2019) tarafından oluşturulan BAT, çeviri-geri çeviri (Brislin, 1970) prosedürlerine göre Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviri aşamaları sosyal bilimler ve İngilizce dil bilimi alanlarından dört lisansüstü öğrenci ile yürütülmüştür. İlk etapta iki kişi ölçeği İngilizce'den Türkçeye ayrı ayrı çevirmiş, çeviriler araştırmannın Türk olan yazarları tarafından değerlendirilmiş ve kavramı en kısa, net ve iyi biçimde ifade eden maddeler seçilmiştir. Daha sonra bu maddeler diğer iki kişi tarafından ayrı ayrı İngilizceye geri çevrilmiş, maddelerin uyduğu görülmüştür. Bu süreçte dört kişi de birbiriyle iletişimde bulunmamış, tüm süreç yazarlar tarafından yürütülmüştür.

Elde edilen taslak halindeki 34 maddelik Türkçe form kullanılarak saha araştırması yapılmıştır. Maddeler ve kişisel bilgi soruları, araştırmanın açıklamasını ve amacını da içeren bir katılımcı onam formu ile birlikte bir çevrimiçi anket sitesine yüklenmiş, ardından sosyal medya reklamları aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Sosyal medyanın geçtiğimiz yıllar içerisinde sosyal bilimlerde geçerli bir veri toplama alanı olduğu (Kosinski ve ark., 2015) ve yüz yüze veya laboratuvar ortamı gibi yöntemlerle yapılan çalışmalarla benzer sonuçlara ulaştığı, bunu yaparken de katılımcı çeşitliliğini arttırdığı gözlemlenmiştir (Casler ve ark., 2013). Bu araştırma için reklam oluşturulmuş ve Türkiye genelinde aktif olarak çalışan herkese, reklam platformundaki segmentasyonları kul-

lanarak, Facebook ve Instagram'dan araştırma katılım daveti iletilmiştir. Katılımcılara anketi gönüllülük esasına göre doldurmaları söylenmiş, anketin sonucunun kendileriyle paylaşılması teklif edilmiş, ancak bir ödeme veya maddi ödül sunulmamıştır. Böylece reklamı görüp anketin bağlantısını tıklayarak açıklama sayfasına erişmiş tamamı Türkiye'den 448 kişiye ulaşılmıştır. Bunların içinden ankete katılmaya onay verip anketi cevaplayan 295 kişi, katılımcı grubunu oluşturmuştur (%61). Katılımcıların %53'ü kadın olmakla birlikte, yaş ortalaması 42.69'dur ($SS = 11.63$). Katılımcıların toplam iş hayatı tecrübesi ortalama 19.54 ($SS = 11.49$) yıl olup, %57.5'i üniversite mezunu, %25.5'i lisansüstü derecesine sahip, %17'si lise veya altı eğitim düzeyine sahiptir. Yine araştırmaya katılanların %85'i tam zamanlı, %15'i ise yarı zamanlı işlerde çalışmaktadır. Ayrıca, haftalık çalışma süreleri ortalama 43.31 saattir ($SS = 16.21$). Son olarak, katılımcıların %6'sı kendisine daha önce tükenmişlik sendromu teşhisi konulduğunu ve bir tedavi süreci gördüğünü belirtmiştir.

Ayrıca, araştırmamızdaki tüm aşamalar ve gerçekleştirilen prosedürler, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu komitesinin 43037191-604.01.01-E.16843 sayılı kararı ile araştırma izni alınarak ve 1964 Helsinki Deklarasyonu ve sonraki değişikliklerine uygun olarak yapılmıştır (Bkz. World Medical Association, 2013).

Veri Toplama Araçları

Tükenmişlik Ölçüm Aracı (BAT-TR)

Taslak olarak Schaufeli ve arkadaşları (2020) tarafından oluşturulmuş yukarıda anlatıldığı gibi altı faktörlü ve 34 soruluk ölçek Türkçe tercümesi yapılarak kullanılmıştır. Örnek ifadeler bitkinlik için "*İşte bir gün geçirdikten sonra enerjimi toparlamakta zorlanıyorum.*", zihinsel mesafe için "*İşime karşı şevk duymakta çok zorlanıyorum.*", bilişsel denetim bozukluğu için "*İşime odaklanarak çalışmıyorum.*", duygu denetim bozukluğu için "*İşyerinde verdiğim duygusal tepkilere baktığımda kendimi tanıyamıyorum.*", ikincil semptomlar olan psikolojik şikayetler için "*Uyku problemleri yaşıyorum.*" ve psiko-somatik şikayetler için ise "*Çarpıntı veya göğüs ağrısı çekiyorum.*" şeklindedir. İfadeler "1 = Hiçbir Zaman"dan "5 = Her Zaman"a uzanan yanıt skalası üzerinde cevaplanmıştır. Yüksek puan daha fazla tükenmişliği, düşük puan daha az tükenmişliği temsil etmektedir. Hollanda ve Belçika'da yapılan saha araştırmalarında ölçeğin dört ana ve iki ikincil semptomlar olmak üzere altı faktörden oluşabileceği, alt boyutların Cronbach Alpha değerlerinin .90 ile .92 aralığında değiştiği bulunmuştur.

Bulgular

Madde Tanımlayıcı İstatistikleri

Veriler incelendiğinde 34 maddede hiçbir eksik veri olmadığı, ölçeğe uygun şekilde en düşük değerin 1 ve en yüksek değerin 5 olduğu görülmüştür. Merkezi eğilim ölçüleri istatistikleri incelendiğinde ise madde ortalamalarının 2 ile 3.46 arasında, standart sapmaların .91 ile 1.44 arasında değiştiği bulunmuştur. Dağılım ölçütlerine bakıldığında ise çarpıklık değerlerinin -.32 ile .84 ve basıklık değerlerinin -1.26 ile .33 arasında değiştiği görülmüştür.

Keşfedici Faktör Analizi

Maddelerin nasıl bir faktör yapısı oluşturacağını anlamak için 34 madde dahil olmak suretiyle *promax* döndürme yöntemi kullanılarak keşfedici faktör analizi (KFA) yapılmıştır. Bartlett's testi ($\chi^2 (N = 295, df = 561) = 6869.74, p < .001$) ve Kaiser-Meyer-Olkin ölçümü (KMO = .95) verilerin KFA için yeterli olduğunu göstermiştir. Özdeğeri 1'i aşan ve toplam varyansın %57'sini açıklayabilen beş faktör elde edilmiştir. Buna göre nihai faktör yapısının potansiyel olarak 1, 2, 3, 4 veya 5 faktör olabileceği anlaşılmıştır (Bkz. Raîche ve ark., 2013). Madde faktör yükleri .30 ile .97 aralığında değişmektedir.

Sonuçlar, ölçeğin orijinal formundan farklı olarak sadece ikincil semptomların bir arada olduğunu, tükenmişliğin birincil dört boyutunun ayrıştığını göstermiştir. Bunun dışında bitkinlik boyutunun 5 ve 6 numaralı maddelerinin, zihinsel mesafe boyutunun 5 numaralı maddesinin, duygu denetim bozukluğu faktörünün 4 numaralı maddesinin sorun oluşturacak düzeyde (>.100) faktörler arası çapraz yüklere sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, bitkinlik faktörünün 1 numaralı maddesi ise beklenmedik bir şekilde zihinsel mesafe faktörü altında çıkmıştır. Ardından, bu maddeler için tercümelerin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Çalışma 2: Bilişsel Mülakatlar, Yapı Geçerliliği ve Güvenirlik Sınaması

Yöntem

İşlem ve Katılımcılar

Faktör analizi sonucunda olması gereken boyutun altında yeterli faktör yüküne sahip olmayan ve çapraz yüklere sahip olan maddelerin tercümelemleri tekrar gözden geçirildikten sonra dört beyaz yakalı ve üç mavi yakalı olmak üzere yedi kişiyle bilişsel mülakat-

lar gerçekleştirilmiştir. Bu kişilerden ölçeği cevaplarken sesli düşünceleri ve her maddeden ne anladıklarını söyleyerek işaretlemeleri istenmiştir. Ek olarak, bu kişilerden ölçek maddelerini cevapladıktan sonra her bir maddenin bitkinlik, zihinsel mesafe, bilişsel kontrol ve duygusal kontrol boyutlarından hangisini anlattığını, hiçbirini temsil etmiyorsa neyi temsil ettiğini belirtmeleri istenmiştir. Böylece okudukları maddelerin zihin dünyamızda hangi kavramlara denk geldiği, kullanılan hangi kelimeden dolayı maddelerin farklı faktörlerin altına yerleştiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu süreç sonucunda maddelerin yeni tercümelemeleri tamamlanmıştır.

Ölçeğin Türkçe yapısının tercümelerdeki düzeltmelerin ardından farklı bir örneklem ile doğrulanması için ikinci bir saha çalışması gerçekleştirilerek doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları incelenmiştir. DFA sonucunda ölçek maddelerinin ayırım ve yakınsama geçerlikleri sınanmış, ölçeğin orijinal yapısı olan dört birincil ve iki ikincil faktörler temel alınarak ilk olarak altı faktörlü teorik yapının verilerle uyumu incelenmiştir. Ayrıca, alt boyutların ayırım geçerliklerinin testi için altı faktöre alternatif modeller üretilmiştir. İlk olarak tüm maddelerin tek bir tükenmişlik örtük değişkeni altında olduğu tek faktörlü model, sonra birincil ve ikincil semptom örtük değişkenlerinden oluşan iki faktörlü model oluşturulmuştur. Ardından, dört birincil semptom faktörünün ayrı olduğu ve ikincil semptomların birleştirildiği beş faktörlü model test edilmiştir. Son olarak da tüm boyutların ayrı tutularak modellendiği altı faktörlü modelin sonuçları birincil düzey doğrulayıcı faktör analizi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda her bir faktöre ait çıkarılan ortalama varyans (AVE), içsel tutarlılık Cronbach Alpha (α) ve bileşik güvenirlik (CR) değerleri incelenmiştir.

Verilerin toplanması için Çalışma 1'de kullanılan yöntemin aynısı kullanılmıştır. Ölçek maddeleri, araştırmanın açıklamasını ve amacını da içeren bir katılımcı onam formu ile birlikte bir online anket sitesine yüklenmiş ve katılımcılara sosyal medya reklamları aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, araştırmaya katılmayı kabul eden 399 kişilik heterojen bir örneklem grubuna ulaşılmış olup, örneklem içerisinde doktor, öğretmen, avukat gibi profesyonelleri (%25.5); sekreter, pazarlamacı, resepsiyonist gibi servis işçilerini, mağaza veya market-satış çalışanlarını (%24.8) ve bilgisayarıcı, temsilci gibi teknisyenleri (%20.1) içeren birçok meslek grubunun mensupları olduğu görülmektedir. Katılımcıların %47.6'sı kadın olmakla birlikte, yaş ortalaması 42.64'dir ($SS = 10.04$). Katılımcıların toplam iş hayatı tecrübesi ortalama 18.53 ($SS = 10.56$) yıl olup, %89.7'si en az üniversite mezunudur. Yine araştırmaya katılanların %39'u yönetici po-

zisyonunda çalışıyor olup, %86'sı tam zamanlı işlerde çalışmaktadır. Ayrıca, haftalık çalışma süresi ortalama 42.4 saattir ($SS = 19.99$). Son olarak, katılımcıların %4.3'ü kendisine daha önce tükenmişlik sendromu teşhisi konulduğunu ve bir tedavi süreci gördüğünü belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Tükenmişlik Ölçüm Aracı (BAT-TR)

Çalışma 1'de de kullanılan 34 maddelik ölçek bu çalışmada da kullanılmıştır.

Bulgular

Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde teorik açıdan anlamlı olan bir, iki, beş ve altı birincil düzey faktörlü modellerin sonuçları karşılaştırılmıştır. Tüm modellerin uyum değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Doğrulayıcı Faktör Analizleri Model Uyum Değerleri

Model	χ^2	df	χ^2 / df	CFI	TLI	RMSEA	SRMR
Çalışma 2							
Tek Faktörlü BAT-TR ¹	3208.76	527	6.08	.70	.68	.11	.08
İki Faktörlü BAT-TR ²	2697.78	526	5.12	.76	.74	.10	.07
Beş Faktörlü BAT-TR ³	1313.36	517	2.54	.91	.90	.06	.05
Altı Faktörlü BAT-TR ⁴	1157.69	512	2.26	.93	.92	.05	.05
Çalışma 3							
BAT-TR Tükenmişlik Ölçeği ⁴	3526.86	512	6.88	.94	.94	.04	.04
Maslach Tükenmişlik Envanteri	1043.00	101	10.33	.95	.94	.06	.04
Oldenburg Tükenmişlik Ölçeği	1485.00	103	14.42	.92	.91	.07	.05
İş Talepleri ve Kaynakları	593.00	51	11.62	.96	.95	.06	.05
İşte Can Sıkıntısı	86.80	5	17.36	.99	.98	.08	.02
Depresif Duygu Durumu	314.86	5	62.97	.96	.93	.11	.03

Nor. Çalışma 2 için $N = 399$, Çalışma 3 için $N = 2778$. Tüm modeller için $p < .001$.

¹Tek Faktörlü model: Tüm maddeler Tükenmişlik örtük faktörüne yüklenmiştir.

²İki Faktörlü model: Birincil semptomlar ve ikincil semptomlar.

³Beş Faktörlü model: Bitkinlik, Zihinsel Mesafe, Bilişsel Denetim Bozukluğu, Duygu Denetim Bozukluğu, İkincil Semptomlar

⁴Altı Faktörlü model: Bitkinlik, Zihinsel Mesafe, Bilişsel Denetim Bozukluğu, Duygu Denetim Bozukluğu, Psikolojik Sıkıntılar, Psiko-Somatik Şikayetler.

Hu ve Bentler (1999) tarafından önerilen eşik değerlere dayanarak yapılan karşılaştırmada tek faktörlü model ve iki faktörlü modelin verilerle yeterince uyum sağlamadığı görülmüştür. Beş faktörlü modelin verilerle yeterince uyumlu olduğu ancak orijinaline uygun olan altı faktörlü modelin daha iyi uyum gösterdiği ortaya çıkmıştır. Yapılan ki-kare fark testinde altı faktörlü model sonuçlarının beş faktörlü model sonuçlarına göre daha iyi olduğu bulunmuştur ($\Delta\chi^2 = 155.67$, $\Delta df = 5$, $p < .001$). Maddelerin faktör

yükleri ise .33 ile .93 aralığında değişmektedir ve tüm faktör yükleri istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p < .05$). Faktörler arası korelasyonlarla birlikte çıkarılan ortalama varyans (ÇOV), Cronbach Alpha ve bileşik güvenilirlik değerleri Tablo 2'de görülebilir. Bu sonuçlara göre *H1* desteklenmiştir.

Tablo 2

Faktörler Arası Korelasyonlar, Cronbach Alpha, Çıkarılan Ortalama Varyans, Bileşik Güvenirlik

Değişkenler	ÇOV	CR	1	2	3	4	5	6
1 Bitkinlik	.55	.90	.90					
2 Zihinsel Mesafe	.63	.89	.75	.88				
3 Bilişsel Denetim Bozukluğu	.68	.91	.73	.71	.91			
4 Duygusal Denetim Bozukluğu	.60	.88	.63	.57	.75	.88		
5 Psikolojik Sıkıntılar	.53	.87	.75	.58	.68	.75	.86	
6 Psikosomatik Şikayetler	.47	.81	.78	.50	.52	.57	.70	.81

Not. N = 399. Tüm korelasyonlar $p < .001$ (çift-kuyruk) düzeyinde anlamlıdır. Değişkenlere ait içsel tutarlılık Cronbach Alpha değerleri köşegenlerde verilmiştir. ÇOV = Çıkarılan Ortalama Varyans (AVE), CR= Bileşik Güvenirlik (Composite Reliability)

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen tüm faktörlerin birbirleriyle pozitif ve anlamlı korelasyona sahip olduğu bulunmuştur. İçsel tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha ve bileşik güvenilirlik değerlerinin de her örtük değişken için eşik değer olarak kabul edilen .70'in üzerinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca, her alt boyutun ÇOV değerlerinin, psikosomatik şikayetler boyutu hariç, eşik değer kabul edilen .50'nin üzerinde olduğu görülmüştür. Psikosomatik şikayetler boyutunun ÇOV değerinin (.47) hem boyutun ikincil semptom olması hem de .50'ye çok yakın bir değerde olması nedeniyle Malhotra ve Dash'in (2011) önerileri doğrultusunda kabul edilebilir bir seviyede olduğu düşünülmüştür.

Çalışma 3: Nomolojik Geçerlik

Yöntem

İşlem ve Katılımcılar

Nomolojik geçerlik, ele alınan kavramın belirli bir literatürdeki diğer kavramlarla olan ilişkilerini içeren teorik ağ içerisindeki yerinin sınanmasını ifade eder. Benzeme veya farklılaşma, yakınsama veya ıraksama gibi boyutlar üzerinden oluşan kavramsal uzaydaki teorik ağ verileriyle sınındığında ilişkilerin beklenen şekilde çıkmasıyla nomolojik geçerlik için yeterli destek elde edilmiş olur (Bagozzi, 1981). Bu tanıma bağlı olarak Çalışma 3'te BAT-TR'nin tükenmişliğin literatürde birlikte en sık incelendiği

İT-K modeli temel alınarak iş talepleri ve kaynakları, MTÖ ve OTÖ, işte can sıkıntısı ve çalışmaya tutkunluk ile ilişkileri sınanmıştır. Bu aşamada daha genellenebilir sonuçlara ulaşılması için daha büyük ve olabildiğince daha heterojen bir örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Ekim-Aralık 2019 tarihleri arasında araştırma projesi dersi kapsamında kendi projelerine veri toplamaları maksadıyla anket formu öğrencilerle paylaşılmıştır. Öğrenciler bu veri toplama karşılığında puan veya kredi almamış, fakat toplanan veri ile projelerinde oluşturdukları hipotezleri test edebilmişlerdir. Bu yöntem daha önce örgüt araştırmalarında çokça kullanılmıştır (örn., Ferris ve ark., 2005; Halbesleben ve Wheeler, 2015). Hatta bu şekilde örneklemin ve dolayısıyla verilerin daha heterojen olması sağlanmaktadır (Demerouti ve Rispens, 2014). Öğrenciler (veri toplayıcıları), katılımcılara araştırmanın hedefini doğrudan açıklamış, verilerin anonim kalacağı konusu ve anketin nasıl cevaplanacağı ise anketin ilk sayfasında maddeler halinde açıklanmıştır. Ayrıca ilk sayfaya katılımcının araştırmaya katılmayı kabul ettiğini işaretlemesi istenmiştir.

Katılımcılara demografik bilgilerle beraber, bir iş yerinde çalışıp çalışmadıkları ve ne iş yaptıkları sorulmuştur. Aktif olarak çalışmayan kişiler araştırmaya dahil edilmemiştir. Böylece Türkiye’de 12 ilden 3573 katılımcıya ulaşılmış, ancak bu kişilerin cevapları ankete yeterli zaman ayırıp ayırmadığı (min. 10 dk.), çelişkili maddelere doğru cevap verip vermediği ve tüm maddelere eksiksiz cevap verip vermediğine göre incelenmiş ve sonuç olarak 11 ilden kullanılabilir 2778 katılımcının sunduğu anketler kullanılmıştır. Örneklem farklı meslek ve sektörlerde çalışan insanlardan oluşmuştur¹. Katılımcıların %48’inin kadın olduğu görülürken, yaş ortalaması 30.18 ($SS = 9.62$) olarak bulunmuştur. Eğitim seviyesine bakıldığında katılımcıların %69.3’ünün en az ön lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %90’ının tam zamanlı işlerde çalıştığı ve %30’unun yönetici pozisyonunda bulunduğu görülmüş; %2.7’sinin ise daha önce tükenmişlik teşhisi konularak tedavi gördüğü tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Tükenmişlik Ölçüm Aracı (BAT-TR)

Çalışma 2’de elde edilen altı faktörlü ve 34 maddelik ölçek kullanılmıştır. Ölçek maddeleri Ek’te görülebilmektedir.

1 Örneklem detayları ile ilgili bilgiler birinci yazar tarafından talep üzerine paylaşılabilir.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ)

Schaufeli ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen 16 maddelik MTÖ genel ölçeği kullanılmıştır. Türkçeye tercüme Ergin (1992) tarafından yapılmıştır. MTÖ-Genel Form'un farklı meslekler arasında geçerliği sağlanmış olup (Bakker ve ark., 2002), iç tutarlığının Avrupa'daki ve Türkiye'deki çalışmalarda yeterli olduğu görülmüştür (Gündüz ve ark., 2013; Leiter ve Schaufeli, 1996). Bu ölçekte yüksek skor yüksek tükenmişliği, düşük skor düşük tükenmişliği temsil etmektedir. MTÖ ölçeğindeki tüm ifadeler "0 = Hiçbir Zaman" ile "6 = Her Gün" arasındaki 7'li skala üzerinde cevaplanmıştır.

Oldenburg Tükenmişlik Ölçeği (OTÖ)

Demerouti ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen 16 maddelik OTÖ ölçeği kullanılmıştır. OTÖ ölçeği tükenme ve ilgisizlik olarak sekizer maddeden oluşan iki faktörden oluşmaktadır. Ölçek, Şeker (2011) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Örnek ifadeler tükenme boyutu için "Daha işe gelmeden evvel kendimi tükenmiş hissediyorum.", ilgisizlik boyutu için "İşimi çok değersiz buluyorum." şeklindedir. İfadeler "1 = Hiç Katılmıyorum" ile "7 = Tamamen Katılıyorum" arasındaki 7'li likert ölçeğiyle cevaplanmıştır. Daha önce yapılan çalışmada ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha içsel tutarlık katsayısı .86 olarak bulunmuştur (Çetin ve Kurban, 2016).

İş Talepleri ve Kaynakları

Schaufeli (2015) tarafından geliştirilen Enerji Pusulası Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek maddeleri Türkçeye araştırmacılar tarafından çevrilmiştir. Enerji Pusulası, birçok işte karşılaşılabilecek ortak iş taleplerini (örn., fiziksel ve duygusal talepler, iş-yaşam çatışması, iş yükü, kişilerarası çatışma) ve iş kaynaklarını (örn., özerklik, yönetici desteği, kişi-iş uyumu, gelişim fırsatları, beceri kullanımı, rol belirginliği) ölçen bir araçtır. Geçerlilik testi sonuçları ölçekte iş talepleri ve iş kaynakları olarak iki faktör olduğunu, ve bunların iş tükenmişliği ile ilişkili olduğunu desteklemiştir. Kullanılan ölçekte örnek ifade olarak iş talebi için "Takımınızda kişisel çatışmalar oluyor mu?" ve iş kaynağı için "Takımınız içinde güzel bir atmosfer hâkim mi?" verilebilir. Yüksek puanlar daha fazla iş talebi veya kaynağını temsil etmektedir. İfadeler "1 = Hiçbir Zaman"dan "5 = Her Zaman"a uzanan skala üzerinde cevaplanmıştır.

Çalışmaya Tutkunluk

Çalışmaya tutkunluk için Schaufeli, Shimazu ve arkadaşları (2019) tarafından geliştirilen Ultra Kısa Utrecht Çalışmaya Tutkunluk Ölçeği (UWES-3) kullanılmıştır. Ölçek

ifadeleri için daha önce Turgut (2011) tarafından tercüme edilen aynı ölçeğin 17 maddelik formundan faydalanılmıştır. Alt boyutlarının araştırmanın odak noktası olmadığı veya çalışmaya tutkunluğun araştırmanın odak değişkeni olmadığı çalışmalarda üç maddelik kısa ölçeğin kullanılabilmesi ve ölçeğin daha uzun versiyonları olan UWES veya UWES-9'dan farklı sonuçlar vermediği görülmüştür (Schaufeli, Shimazu ve ark., 2019). Örnek madde “Kendimi işime kaptırırım.” şeklindedir. Türkiye’de yapılan bir geçerlik çalışmasında dokuz maddelik ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha içsel tutarlılık katsayısının .83 olduğu bulunmuştur (Özkalp ve Meydan, 2015).

İşte Can Sıkıntısı

Reijseger ve ark. (2013) tarafından geliştirilen altı maddelik Dutch Can Sıkıntısı Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek maddeleri Türkçeye araştırmacılar tarafından çevrilmiştir. Geçerlik-güvenirlik sınama çalışmasında ölçeğin tek faktör olduğu, içsel tutarlılık katsayısının yüksek olduğu ($\alpha = .87$) belirtilmiştir (Reijseger ve ark., 2013). Kullanılan ölçekte örnek ifade olarak “İşte canımın sıkıldığını hissediyorum.” verilebilir. İfadeler “1 = Hiçbir Zaman”dan “5 = Her Zaman”a uzanan ölçek üzerinde cevaplanmıştır. Türkiye’de daha önce gerçekleştirilmiş bir çalışmada Cronbach Alpha içsel tutarlılık katsayısı .89 olarak raporlanmıştır (Kerse, 2019).

İş Tatmini

İş tatminini ölçmek için Schaufeli (2015) tarafından geliştirilen Enerji Pusulası Ölçeği içerisindeki tek maddelik genel iş tatmini sorusu kullanılmıştır. Katılımcılara “İşinizden ne kadar memnunsunuz?” sorusu yöneltilmiş, “1= Hiç Memnun Değilim”den 5 = Çok Memnunum’a uzanan ölçek üzerinde cevap vermeleri istenmiştir. İş tatmini değişkeninin araştırma sorusunun odağında olmadığı ve anket formundaki soru sayısının çok artmasının istenmediği zamanlarda tek maddelik genel iş tatmini ölçümünün tercih edilebileceğine dair geçerlik çalışmaları mevcuttur (örn., Wanous ve ark., 1997).

Görev Performansı

Görev performansı da Schaufeli (2015) tarafından geliştirilen Enerji Pusulası Ölçeği içerisindeki tek madde ile ölçülmüştür. Katılımcılara “Genel olarak işime ait hedeflerimi başarırım.” şeklinde bir maddeye ne derece katıldıkları sorulmuş, 1 = Hiç Katılmıyorum’dan, 5 = Tamamen Katılıyorum’a uzanan 5’li ölçekte cevap vermeleri istenmiştir. İş performansının araştırmanın odak değişkeni olmadığı ve anket formundaki soru sayısının çok artmasının istenmediği zamanlarda tek maddelik ölçümün tercih edilebileceği belirtilmiştir (Gardner ve ark., 1998; Nagy, 2002).

Depresif Duygu Durumu

Terluin ve arkadaşları tarafından 2004 yılında geliştirilmiş olan semptom ölçeğinin altı maddelik depresif durum alt ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek maddeleri Türkçeye araştırmacılar tarafından çevrilmiştir. Kullanılan ölçekte katılımcılardan son bir hafta içinde ölçekteki ifadeleri ne sıklıkla yaşadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Örnek ifade olarak “Son bir haftadır her şeyin çok anlamsız olduğunu düşündünüz mü?” verilebilir. İfadeler “1 = Hiçbir Zaman”dan “5 = Her Zaman”a uzanan cevap skalası üzerinde cevaplanmıştır. Ölçeğin depresif durum, stres, anksiyete ve somatizasyon boyutlarının bir-biriyle anlamlı ve pozitif ilişkileri olduğu ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının .82 ile .89 arasında olduğu görülmüştür.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında madde düzeyindeki analizler geride bırakılıp, kavram düzeyinde analizler yapılmıştır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için öncelikle DFA'lar yapılmıştır, ardından faktör skorları hesaplanarak katılımcıların her bir ölçekten aldıkları puan hesaplanmıştır. Sonuçlar, Hu ve Bentler'in (1999) önerdiği eşik değerler temel alınarak değerlendirilmiştir. İş tatmini ve görev performansı tek maddelik ölçümler olduğu için DFA yapılamamıştır.

Bu aşamada BAT-TR ölçeği için doğrulananan faktör yapısını farklı bir örneklem ile tekrar sınamak için altı faktörlü model ile yeni bir DFA yapılmıştır. Daha büyük ve heterojen bir örneklem ile yapılan analiz sonucuna göre BAT-TR'nin altı faktörlü yapısı tekrar doğrulanabilmiştir. Bu bulgu *HI*'in desteklenmesini güçlendirici niteliktedir. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait DFA uyum değerleri Tablo 1'de, faktörler arası korelasyonlar ise Tablo 3'te sunulmuştur.

Diğer hipotezleri sınamak için çoklu özellik-çoklu yöntemi bir arada karşılaştırmaya olanak sağlayan bir korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analize BAT-TR'nin yanında tükenmişliği ölçen alan yazındaki mevcut MTÖ ve OTÖ ölçekleri ve faktörleri de dahil edilmiştir. Ayrıca, nomolojik ağ içerisindeki ilişkilerini tespit etmek amacıyla tükenmişliğin öncülleri olarak iş talepleri ve kaynakları, tükenmişlik ile teorik ilişkili olan iyi oluş kavramları olarak çalışmaya tutkunluk ve işte can sıkıntısı, tükenmişliğin sonuçları olarak da iş tatmini, görev performansı ve depresif duygu durum kavramları dahil edilmiştir. Değişkenlere ait ortalamalar, standart sapmalar, Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları ve değişkenler arası korelasyon katsayıları Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3
Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri, Güvenirlilik Katsayıları ve ve Faktörler Arası Pearson Korelasyonları

Değişkenler	Ort.	SS.	Min	Max	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1 Tükennmişlik Ölçüm Aracı (BAT-TR)	2.17	.70	1.00	5.00	.95	.87	.86	.85	.78	.68	.57	.66	.70	.53	.18	.61	.57	.58	.61	-.42	-.50	.62	-.55	-.18	.56
2 Bitkinlik (BAT-TR)	2.59	.80	1.00	5.00	.88	.65	.61	.53	.59	.53	.55	.63	.42	.11	.54	.54	.49	.56	-.33	-.40	.51	-.46	-.11	.47	
3 Zihinsel Mesafe (BAT-TR)	1.99	.93	1.00	5.00	.87	.70	.55	.51	.42	.61	.66	.45	.20	.59	.53	.57	.47	-.46	-.50	.57	-.60	-.13	.47		
4 Bilişsel Denetim Bozukluğu (BAT-TR)	1.91	.82	1.00	5.00	.88	.64	.56	.46	.55	.55	.45	.20	.49	.44	.48	.49	-.36	-.44	.55	-.45	-.23	.48			
5 Duygusal Denetim Bozukluğu (BAT-TR)	1.93	.80	1.00	5.00	.86	.62	.48	.50	.48	.48	.13	.42	.37	.41	.52	-.27	-.34	.46	-.35	-.15	.45				
6 Psikolojik Sıkıntılar (BAT-TR)	2.28	.85	1.00	5.00	.82	.67	.50	.53	.44	.09*	.45	.43	.42	.52	-.27	-.33	.46	-.36	-.11	.53					
7 Psikosomatik Şikayetler (BAT-TR)	2.19	.81	1.00	5.00	.79	.39	.44	.33	.05*	.37	.37	.33	.47	-.24	-.26	.35	-.29	-.09*	.42						
8 Maslach Tükennmişlik Ölçeği (MTÖ)	2.40	.65	1.00	4.60	.82	.85	.82	.53	.77	.70	.75	.46	-.54	-.61	.66	-.57	-.30	.57							
9 Duygusal Tükennme (MTÖ)	2.36	.79	1.00	5.00	.88	.65	.13	.75	.69	.72	.51	-.49	-.51	.67	-.63	-.13	.56								
10 Siniklik (MTÖ)	2.30	.84	1.00	5.00	.80	.12	.51	.45	.50	.45	-.31	-.38	.55	-.38	-.18	.50									
11 Mesleki Yeterlilik (MTÖ)	2.55	1.00	1.00	5.00	.84	.42	.38	.41	.01*	-.38	-.44	.20	-.22	-.38	.17										
12 Oldenburg Tükennmişlik Ölçeği (OTÖ)	2.72	.66	1.00	4.93	.87	.94	.94	.40	-.58	-.59	.54	-.61	-.20	.46											
13 Tükennme (OTÖ)	2.75	.70	1.00	5.00	.83	.77	.38	-.53	-.54	.49	-.54	-.18	.42												
14 İlgisizlik (OTÖ)	2.68	.69	1.00	5.00	.89	.37	-.56	-.58	.54	-.61	-.20	.45													
15 İş Talepleri	3.60	.85	1.00	5.00	.72	-.25	-.21	.37	-.37	-.05*	.40														
16 İş Kaynakları	2.54	.77	1.00	5.00	.89	.55	-.38	.59	.40	-.30															
17 Çalışmaya Tutkunluk	4.93	1.29	1.00	7.00	.86	-.52	.51	.38	-.37																
18 İşte Can Sıkıntısı	2.20	.88	1.00	5.00	.87	-.46	-.21	.55																	
19 İş Tatmini	3.68	1.03	1.00	5.00	.18	-.37																			
20 Görev Performansı	4.13	.96	1.00	5.00	-.19																				
21 Depresif Duygu Durumu	1.89	.93	1.00	5.00	.90																				

Not. N = 2778. *p < .05, diğer tüm katsayılar için anlamlılık değeri p < .01'dir. Değişkenlere ait içsel tutarlılık Cronbach Alpha değerleri köşegenlerde verilmiştir.

Araştırmadaki tüm ölçeklere ve alt ölçeklere ait Cronbach Alpha katsayıları .72 (İş talepleri) ile .95 (BAT-TR) aralığında bulunmuştur. Dolayısıyla, tüm ölçümlerin güvenilir olduğu ve hipotez testinde kullanılmasının uygun olduğu görülmüştür. Korelasyon analizi sonuçlarına göre BAT-TR'nin kendi faktörleriyle arasında orta ve yüksek düzey korelasyon görülmekteyken, diğer tükenmişlik ölçeklerinin faktörleriyle orta ve daha düşük düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir. BAT-TR'nin hem MTÖ hem de OTÖ ile pozitif yönde anlamlı ilişkileri olduğu görüldüğünden *H2*; iş talepleriyle pozitif, iş kaynaklarıyla negatif yönde anlamlı ilişkileri bulunduğundan *H3*; işte can sıkıntısıyla pozitif, çalışmaya tutkunlukla negatif yönde anlamlı ilişkileri tespit edildiğinden *H4* desteklenmiştir. Tükenmişliğin işe yönelik sonuçları açısından incelendiğinde, BAT-TR'nin iş tatmini ve görev performansı ile negatif yönde, depresif duygu durumuyla pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür.

BAT-TR'nin iş tatmini, görev performansı ve depresif duygu durumu değişkenleri üzerinde MTÖ ve OTÖ'nün açıkladığı varyansın ötesinde açıklayacağı ek varyansı sınamak için her bir bağımlı değişken için üç ayrı hiyerarşik regresyon modeli kurulmuştur. Hiyerarşik modellerin ilk adımında MTÖ ve OTÖ'nün bağımlı değişken üzerindeki etkisi sınanmış, ikinci adımda ise BAT-TR denkleme dahil edilmiştir. İkinci adımda bağımlı değişkendeki varyans açıklama oranındaki artış anlamlı olduğu takdirde BAT-TR'nin artışı geçerliğine dair kanıt sağlanacağı düşünülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizi bulguları Tablo 4'te gösterilmiştir. Buna göre, iş tatmini, görev performansı ve depresif duygu durumu açısından BAT-TR'nin MTÖ ve OTÖ'ye göre artışı geçerliğinin olduğu görülmüş ve *H5* desteklenmiştir.

Tablo 4
Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	İş Tatmini		Görev Performansı		Depresif Duygu Durumu	
	Adım 1	Adım 2	Adım 1	Adım 2	Adım 1	Adım 2
	β	β	β	β	β	β
MTÖ	-.26***	-.14***	-.26***	-.18***	.534***	.38***
OTÖ	-.41***	-.34***	-.06**	-.02	.048	-.03
BAT-TR		-.25***		-.17***		.33***
R2	.39	.43	.09	.12	.32	.39
$\Delta R2$.04		.03		.07
ΔF		163.632***		47.108***		254.839***
Δdf		1		1		1

Not. $N = 2778$. MTÖ: Maslach Tükenmişlik Ölçeği, OTÖ: Oldenburg Tükenmişlik Ölçeği, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tartışma

Makro düzeyde yapılmış çalışmalarda Türkiye’de iş tükenmişliği potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir (Schaufeli, 2018). İlişkili olduğu fiziksel, zihinsel, duygusal ve davranışsal olumsuz sonuçlar (örn., Salvagioni ve ark., 2017) göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de tükenmişliğin olabildiğince erken ve doğru bir şekilde tespitinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu makalede gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda hem tükenmişliğin literatürdeki ilişki ağıyla hem de tükenmişliğin yeni işe vuruk tanımıyla (Schaufeli ve ark., 2020) tutarlı olacak şekilde BAT-TR’nin geçerli ve güvenilir olduğuna dair ampirik destek bulunmuştur. Bu çalışma aşağıda tartışıldığı gibi çeşitli önermelerde bulunmaktadır.

BAT ölçeğinin maddeleri tercüme edildikten sonra bu çalışma kapsamında faktör yapısının netleştirilmesi adına üç kez nicel bir kez nitel veri toplanmıştır. İlk taslak tercümelelerdeki hatalar ve nasıl düzeltebileceklerine dair ipuçları bilişsel mülakatlar yoluyla anlaşılmalı, ardından ölçeğin altı faktörlü yapısı iki ayrı saha çalışmasıyla test edilmiştir. İlk önce AFA sonra da DFA bulgularına dayanarak ölçeğin altı faktörlü yapısı desteklenmiş, bu bulgu başka bir örnekleme yapılan DFA ile de tekrarlanmıştır. Sonuç olarak BAT’ın orijinal dört birincil ve iki ikincil faktörden oluşan yapısının BAT-TR’de desteklendiği bulunmuştur. Bu bulgu, şimdye kadar yaygın olarak kullanılan MTÖ’de sık görülen faktörlerin ayrışmaması (örn., Schaufeli, De Witte ve ark., 2019; Yıldırım ve İçerli, 2010), soru çıkartma (Güven ve Sezici, 2016), farklı faktör yapısı ile çalışma (Konakay, 2013) ve güvenilirlik katsayısının düşüklüğü (Altay ve ark., 2010) gibi problemlerin BAT-TR ile yaşanmayacağına işaret etmektedir.

Yapılan analizlerde ikincil semptomların tek faktör altında toplanabildiği ve beş faktörlü yapının da verilerle uyum sağlayabildiği görülmüştür. Psikolojik sıkıntılar ve psiko-somatik şikayetlerin tek faktör oluşturarak tükenmişliğin aslını oluşturmayan ama tükenmiş kişilerde görülen semptomlar olarak incelenebildiğini başka ülkelerde yapılan araştırmalar da göstermiştir (Sakakibara ve ark., 2020; Schaufeli ve ark., 2020). Ancak altı faktörlü yapının beş faktörlüye göre verilerle daha uyumlu sonuç vermesi dikkate alınmış ve altı faktörlü yapı tercih edilmiştir. Her ne kadar tükenmişliğin tanımlanmasında birincil semptomlarla bir tutulmasalar da özellikle klinik gözlemler ve teşhiste kullanılmaları önerildiğinden gelecekte yapılacak çalışmalarda farklı örneklem gruplarından elde edilecek verilerle ikincil faktörlerin durumu tekrar tartışmaya açılabilir bir alan olarak değerlendirilebilir.

Diğer taraftan, tüm maddelerin bir araya geldiği tek faktörlü modelin uyum sağlaması ise tükenmişliğin karmaşık ve çok yüzlü bir kavram olduğuna işaret etmektedir. Gelecekteki çalışmalar bi-faktör doğrulayıcı faktör analizi gibi daha karmaşık analizleri kullanarak genel tükenmişlik faktörü ile her bir faktörün spesifik ağırlıklarını görüp, ikincil düzey oluşturacak bir ortak varyansın oluşup oluşmadığını detaylıca test edebilirler (Reise ve ark., 2007). Böylece tükenmişliğin oluşumunda hangi faktörün daha önemli olduğunu anlama fırsatı bulunabilir. Hollanda'da ve Belçika'da BAT kullanılarak 'klinik olarak iş tükenmişliği' tanısı konulmuş insanlarla yapılan çalışmalarda teşhis amaçlı norm değerler oluşturulmuştur (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Türkiye'de de gelecekte araştırmacılar bu ölçeğin tek skor oluşturulup oluşturamayacağını sınıyıp, bu ölçeği hali hazırda 'iş tükenmişliği' tanısı konmuş kişiler üzerinde uygulayıp, Türkiye için norm değerlerin oluşmasını sağlayabilirler.

Buna ek olarak, çalışmalarda toplanan verilerin tamamında tek faktör olarak BAT-TR'nin ve ayrı ayrı alt faktörlerinin güvenilirlik katsayılarının yeterli olduğu bulunmuştur. Daha önce Türkiye'de MTÖ kullanılarak yapılan araştırmalarda düşük güvenilirlik katsayısı raporlandığı belirlenmiştir (Bkz. Altay ve ark., 2010). Her ne kadar farklı örneklerle daha çok sınanmaya ihtiyaç duyulsa da bu araştırmadaki farklı verilerden alınan sonuçlar BAT-TR'nin güvenilirlik konusunda yeterli olduğunu göstermektedir.

Son olarak, MTÖ ölçeğinin mesleki yeterlilik faktörünün diğer faktörleriyle çok düşük korelasyona sahip olmasının, kavramın faktör yapısıyla ilgili soru işaretleri doğurduğu belirtilmiştir (Schaufeli, De Witte ve ark., 2019; Schaufeli ve Taris, 2005; Worley ve ark., 2008). Saha çalışmasından elde edilen verilerde kişisel başarı (mesleki yeterlilik) boyutunun tüm tükenmişlik ölçekleriyle ilişkisinin, diğer boyutların sahip oldukları ilişkilere göre çok düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, üç ölçekte de tükenmişlik faktörlerinin nomolojik ağda ilişkili olması beklenen diğer kavramlarla ilişkisi, kişisel başarı faktörünün ilişkisine göre daha yüksektir. Bu sonuç, araştırmanın literatüre dayalı varsayımını desteklemektedir; mesleki yeterlilik, tükenmişliğin tanımında yer alması gereken bir boyutu değil, tükenmişliğin bir sonucu olabilir.

Katılımcı çeşitliliğinin sağlandığı (örn., meslek, şehir, eğitim durumu) daha büyük bir örnekleme ulaşılarak yapılan nomolojik ağ sınamaları İTK modeli bağlamında test edilmiştir ve geçerliklere dair yeterli ampirik destekler bulunmuştur. İlk olarak, BAT-TR'nin MTÖ ve OTÖ ile ilişkilerinin pozitif ve orta-yüksek kuvvette olduğu bulunmuş-

tur. Bu bulgu, yeni bir ölçek olan BAT-TR'nin tükenmişliği ölçmede kullanılan en yaygın ölçeklerle aynı olmayan ama çok benzer sonuçları verdiği şeklinde yorumlanabilir. Benzer sonuçlar BAT'ın diğer dillerdeki uyarlamalarında da bulunmuştur (Angelini ve ark., 2021; Cho, 2020). Her ne kadar eksikleri üzerinde durulsa da üzerinde önemli bir literatür oluşmuş ve binlerce kez sınanmış tükenmişlik ölçekleri esas alındığında, aynı kavramı ölçmeye yakın olduğu anlaşılmıştır. Aradaki ilişkinin aşırı güçlü olmaması, yöntemler arasında nüansların olduğunu göstermektedir ki bunun sebebi olarak, BAT-TR'nin en baştan beri bahsedilen kavramsallaştırmadaki ve operasyonel tanımdaki güçlü yanları temsil ettiği düşünülmektedir. Gelecekteki çalışmalar, literatürde kullanılan diğer tükenmişlik ölçekleri olan Kopenhag Tükenmişlik Aracı veya Shirom-Melamed Tükenmişlik Ölçeği'ni de BAT-TR ile birlikte kullanarak karşılaştırmalar yapılabilirler.

İkinci olarak, BAT-TR'nin iş talepleri ve kaynaklarıyla orta derecede ilişkili olduğu bulunmuştur. BAT-TR'nin iş kaynağı yoksunluğu veya iş talebinden farklı bir kavram olduğu görülmüş, ancak teorik ilişkiler gereği her iki kavramla da yakınsadığı anlaşılmıştır. Buna ek olarak, İTK modelinin varsayımlarına uygun olarak iş talepleriyle daha güçlü ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Şöyle ki, modelde iş taleplerinin sağlık bozucu etkisinin iş kaynaklarının koruyucu etkisinden daha yüksek olduğu ileri sürülmüştür (Bakker ve Demerouti, 2004). Bulgular bu hipotezi de destekler niteliktedir. Bu anlamda literatürde tükenmişliğin çok sık temellendirildiği teorik zemindeki (Schaufeli, 2017) hipotezler desteklenerek BAT-TR ile yapılan ölçümlerde tükenmişliğin teorik ilişkilerinin korunduğuna, dolayısıyla BAT-TR'nin doğru kavramı ölçtüğüne dair bir bulgu daha elde edilmiştir. Ayrıca, MTÖ ve OTÖ ile kıyaslandığında, BAT-TR'nin iş talepleriyle ilişkisinin diğerlerinininkine göre daha kuvvetli, iş kaynaklarıyla ilişkisinin ise diğerlerinininkine nazaran daha zayıf olduğu bulunmuştur. İT-K modelinin temel varsayımları, iş taleplerinin sağlık bozulması ile, iş kaynaklarının ise motivasyon ile ilişkili olduğudur. Talep-motivasyon ve kaynak-sağlık bozulması çapraz ilişkilerinin de ikincil varsayımlar olarak sayıldığı, ancak bu ilişkilerin kuvvetlerinin daha düşük olması gerektiği belirtilmiştir (Bakker ve Demerouti, 2017). Bu bulgu da BAT-TR'nin iş talepleri ve kaynakları teorisi ekseninde MTÖ ve OTÖ'ye göre daha güçlü sonuçlar verdiğini göstermektedir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, bu model çerçevesinde talep ve kaynak dengesizliğini ayırıştırmanın BAT-TR kullanıldığında daha doğru olacağı düşünülmektedir. Makalenin ilk kısmında eksiklikleri bahsedilen mesleki yeterlilik faktörünün

MTÖ'nün diğer boyutlarıyla paralel olmayan sonuçlar vermesi ve MTÖ'nün yapı bütünlüğünü bozması nedeniyle İT-K modelinin testinde tükenmişlik değişkenini ölçmek için BAT-TR kullanılmasının daha doğru sonuçlar almayı sağlayacağı söylenebilir.

Üçüncü olarak, tükenmişlikle kavram içeriği olarak örtüştüğü gibi farklılaşan yanları da bulunan, BAT-TR'nin ilişkili olmasını beklediğimiz diğer işe yönelik esenlik kavramları olan çalışmaya tutkunluk ve işte can sıkıntısı kavramlarıyla da anlamlı ve beklenen yönde ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. BAT-TR'nin çalışmaya tutkunluk ile arasında orta düzeyde negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, BAT-TR'nin pozitif ve aktif duyguların yüksek seviyede yaşandığı öne sürülen bir ruh hali olan çalışmaya tutkunluktan zıt yönde ve farklı bir kavram olduğunu göstermektedir. Çalışanın enerji durumunu ve işe olan tutumunu göstermesi itibarıyla benzeşen yönleri olmasına rağmen, her iki kavramın da birbirinden ayrı kavramlar olmasını sağlayan yönleri dikkate alındığında orta düzeydeki etki beklenen bir sonuçtur. İlişkinin negatif olması ise BAT-TR'nin teoriye uygun olarak pozitif ve aktif duyguların zıttı olacak şekilde negatif ve pasif duygu halini temsil ediyor olduğunu göstermektedir (Schaufeli ve ark., 2008). Her ne kadar çalışmaya tutkunluk kavramı ilk çalışılmaya başlandığı yıllarda tükenmişliğin tam zıttı bir kavram olarak görülse de (Maslach ve ark., 1996) son yıllarda yapılan çalışmalar birbirlerine bir derecede zıt ancak içerikleri farklı kavramlar olduğunu göstermektedir (Bakker ve ark., 2014). Orta derecede ilişkinin bulunması nedeniyle, çalışmanın ikinci görüşü destekleyen bulgular ortaya koyduğu söylenebilir. Ayrıca, MTÖ ve OTÖ ile kıyaslandığında BAT-TR'nin daha düşük kuvvette bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Yani, MTÖ ve OTÖ'ye nazaran çalışmaya tutkunluk ile daha az benzerliği olduğu, çalışmaya tutkunluğun tam zıttı olmaktan daha da uzaklaştığı söylenebilir.

Yetersiz veya düşük uyarılma ve memnuniyetsizlik duygu durumunu temsil ettiği düşünülen işte can sıkıntısı kavramıyla BAT-TR arasında ise pozitif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bulgu, her iki kavramın düşük aktivasyon ve isteksizlik içerdiği fikrini desteklemektedir (Reijseger ve ark., 2013). Bunun yanında yakın kavram sayılabilecek işte can sıkıntısı ile uzaklaştıklarını ve aynı şeyi ölçmediklerini belirtmek yerinde olacaktır. Bu ilişkinin MTÖ'nün ve OTÖ'nün işte can sıkıntısıyla ilişkilerine yakın olduğu ve her üç ölçeğin de benzer sonuçlar ürettiği görülmektedir. Zaten birbirine çok yakın kavramlar olan işte can sıkıntısı ile tükenmişliğin ilişkisinin farklı ölçeklerle kıyaslandığında çok farklı çıkmaması, ölçeklerin aynı kavramı ölçtüğünün, yani BAT-TR'nin tükenmişliği ölçtüğünün bir göstergesi olabilir.

Tüm bu sonuçlar bir araya getirildiğinde BAT-TR'nin teorik çerçeveye daha iyi uyum sağladığı ve psikometrik bulgular açısından daha sağlıklı yorumlar yapılabildiği bulunmuştur. Bu sebepten, BAT-TR'nin gelecek çalışmalarda kullanılabileceğine dair güçlü kanıtlar elde edilmiştir. Gelecek çalışmalarda yine benzer şekilde iş yeri psikolojik ve sosyal çalışma koşulları veya örgüt iklimi gibi yordayıcı değişkenlerle; negatif ve pasif duygu halini temsil eden işte yalnızlık, işte öğrenilmiş çaresizlik gibi kavramlarla; tükenmişliğin tam zıttını ifade edebilecek ve pozitif ve aktif duygu durumunu temsil eden işte mutluluk, işte canlılık, işte kendini yetiştirme gibi kavramlarla BAT-TR'nin ilişkileri incelenmeye değerdir. Böylelikle MTÖ ve OTÖ'nün literatürdeki yaygın ilişki ağıyla daha güçlü bir kıyas oluşturma imkânı doğabilir ve her ölçeğin güçlü-zayıf yönlerini tartışma imkânı bulunulabilir.

BAT-TR'nin MTÖ ve OTÖ'ye göre iş hayatına yönelik tutum ve davranışları daha iyi açıklayabildiği ve ölçeğin iş tatmini, görev performansı ve depresif duygu durumu üzerinde etkisinin MTÖ ve OTÖ ile kontrol edilmesine rağmen anlamlı olduğu bulunmuştur. Önceki çalışmalarda tükenmişlik ile iş tatmini (Robinson ve ark., 2019; Um ve Harrison, 1998), tükenmişlik ile görev performansı (Sanchez-Gomez ve Bresó, 2020; Wright ve Bonett, 1997) ve tükenmişlik ile depresif duygu durumu (Bianchi, 2020; Leiter ve Durup, 1994) arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Önceki çalışmalara paralel nitelikte BAT-TR'nin de her biriyle diğer ölçeklere benzer ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. Ancak, tükenmişliği ölçen farklı araçların bu değişkenleri yordamada karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bir aracı karşılaştırması açısından bu bulgu BAT-TR'nin, MTÖ ve OTÖ'nün ilgili değişkenler üzerinde açıkladığı varyansa ek olarak daha fazla varyans açıkladığını, yani iş hayatına yönelik tutum ve davranışları yordamada onlardan daha iyi performans gösterdiğini söylemektedir. Bunun sebebinin ise BAT'ın sahip olduğu kavramsal modelin daha kapsayıcı ve operasyonel tanımının daha tutarlı olması olduğu düşünülebilir.

Bu çalışmanın yöneticilere ve çalışanlara da katkıları bulunmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle sağlık çalışanlarının yarısının, hemşirelerin de üçte birinin tükenmişlik semptomları ile karşılaştığı ve tükenmişlik semptomları yaşayan sağlık çalışanlarının hasta ölüm oranlarını olumsuz yönde etkilediği, düşük hasta memnuniyeti yarattığı ve cerrahi hatalara yol açabildiği gösterilmiştir (Reith, 2018). Benzer bir şekilde diğer sektörlerde de tükenmişliğin olumsuz etkilerini gösteren birçok veri mevcuttur (Alarcon, 2011). Kolay uygulanabilirliği ve ücretsiz olması gibi özellikleri-

nin sağlayacağı avantaj dikkate alınarak, ileriki araştırmalarda BAT-TR'nin çalışan nüfusun demografik özelliklerini daha iyi temsil eden tükenmişlik sendromu tanısı almış bir örnekleme Türkiye norm değerlerinin belirlenmesini sağlayacak çalışmalar yapılabilir. Ölçek, yöneticiler tarafından çalışan sağlığını izlemek için önemli bir araç olarak kullanılabilir. Böylece yöneticiler çalışanlardaki olası tükenmişlik semptomlarını daha iyi takip edebilecek ve organizasyonların etkinliğini ve performansını olumsuz etkileyen tükenmişlik için önleyici/düzeltilici faaliyetler planlayabileceklerdir.

Her çalışmanın olduğu gibi bu çalışmanın da kısıtlamaları mevcuttur. Birincisi, anket tamamen çevrimiçi olarak tek seferde uygulandığı için ve ayrıca katılımcılar kendilerini değerlendirip farklı bir veri kaynağı kullanılmadığı için ortak yöntem yanlılığı oluşmuş olabilir. Bunun için, Podsakoff ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan önerilere uygun olarak daha önceden geçerlik ve güvenilirliği sınanmış ölçeklerin kullanımı, katılımcılara kişisel bilgilerin mahremiyetinin vurgulanması gibi proaktif önlemler alınmıştır. İkinci kısıt, anketin sadece genel çalışan popülasyona ulaştırılmasıdır. Orijinal BAT-TR ölçeği geliştirme aşamasında Belçika'da uzmanlar tarafından tanı konulmuş bir gruba ölçek uygulanmış, bu ölçek aracılığı ile klinik tanı yapmak için kullanılacak eşik değerleri belirlenmiştir (örn., Schaufeli, De Witte ve ark., 2019). Her ne kadar mevcut çalışmada ulaşılan örneklemin bir kısmı (%2) son beş yılda tükenmişlik tedavisi gördüğünü söylese de bu veri şu anda tükenmişlik tanılarını olup olmadığını göstermemektedir. Bu sebepten, mevcut örneklem ile klinik eşik değerler belirlenememiştir. Gelecek çalışmalar klinik tanı almış bir örneklem üzerinde BAT-TR ölçeğini uygulayıp klinik eşik değerler belirleyebilir. Alternatif olarak, BAT-TR ölçeği klinik tanı almış örneklem ve genel çalışan örneklemini ile birleştirilerek ölçek skorları ile klinik tanı arasındaki ilişki incelenebilir ve ölçeğin geçerliği bu şekilde de test edilebilir. Bu çalışmalar potansiyel olarak BAT-TR'nin çalışanlardaki tükenmişliğin kritik hale gelmeye başlamasının erken tespitinde kullanılmasını sağlayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Ö.E.K., O.G., W.S.; Veri Toplama- Ö.E.K., O.G., W.S.; Veri Analizi/ Yorumlama- Ö.E.K., O.G., W.S.; Yazı Taslağı- Ö.E.K., O.G., W.S.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Ö.E.K., O.G., W.S.; Son Onay ve Sorumluluk- Ö.E.K., O.G., W.S.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Ö.E.K., O.G., W.S.; Data Acquisition- Ö.E.K., O.G., W.S.; Data Analysis/Interpretation- Ö.E.K., O.G., W.S.; Drafting Manuscript- Ö.E.K., O.G., W.S.; Critical Revision of Manuscript- Ö.E.K., O.G., W.S.; Final Approval and Accountability- Ö.E.K., O.G., W.S.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Alarcon, G. M. (2011). A meta-analysis of burnout with job demands, resources, and attitudes. *Journal of Vocational Behavior*, 79(2), 549-562. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.03.007>
- Altay, B., Gönener, D. ve Demirkiran, C. (2010). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyleri ve aile desteğinin etkisi. *Fırat Tıp Dergisi*, 15(1), 10-16.
- Angelini, G., Buonomo, I., Benevene, P., Consiglio, P., Romano, L. ve Fiorilli, C. (2021). The Burnout Assessment Tool (BAT): A contribution to Italian validation with teachers'. *Sustainability*, 13(16), 9065. <https://doi.org/10.3390/su13169065>
- Ardıç, K. ve Polatci, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ Örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96.
- Bakker, A. B. ve Demerouti, E. (2007). The job demands-resources model: State of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), 309-328. <https://doi.org/10.1108/02683940710733115>
- Bakker, A. B. ve Demerouti, E. (2014) Job demands-resources theory. Chen, P. Y. ve Cooper, C. L. (Eds.), *Work and Wellbeing: A complete Reference Guide* içinde (s. 1-28), John Wiley & Sons. <http://dx.doi.org/10.1002/9781118539415.wbwell019>
- Bakker, A. B. ve Demerouti, E. (2017). Job demands-resources theory: taking stock and looking forward. *Journal of Occupational Health Psychology*, 22(3), 273-285. <https://doi.org/10.1037/ocp0000056>
- Bakker, A. B., Demerouti, E., ve Sanz-Vergel, A. I. (2014). Burnout and work engagement: The JD-R approach. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* 1(1), 389-411. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-031413-091235>
- Bakker, A. B., Demerouti, E. ve Schaufeli, W. B. (2002). Validation of the Maslach burnout inventory-general survey: An internet study. *Anxiety, Stress & Coping: An International Journal*, 15(3), 245-260. <https://doi.org/10.1080/1061580021000020716>
- Bakker, A. B., Demerouti, E., De Boer, E. ve Schaufeli, W. B. (2003). Job demands and job resources as predictors of absence duration and frequency. *Journal of Vocational Behavior*, 62(2), 341-356. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00030-1](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00030-1)
- Bakker, A. B. ve de Vries, J. D. (2021). Job demands-resources theory and self-regulation: new explanations and remedies for job burnout. *Anxiety, Stress, & Coping: An International Journal*, 34(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/10615806.2020.1797695>
- Bakker, A. B. ve Wang, Y. (2020). Self-undermining behavior at work: Evidence of construct and

- predictive validity. *International Journal of Stress Management*, 27(3), 241-251. <https://doi.org/10.1037/str0000150>
- Bianchi, R. (2020). Do burnout and depressive symptoms form a single syndrome? Confirmatory factor analysis and exploratory structural equation modeling bifactor analysis. *Journal of Psychosomatic Research*, 131, Article 109954. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2020.109954>
- Boudreau, R., Boudreau, W. ve Mauthe-Kaddoura, A. (2015, 20 Mayıs). *From 57 for 57: A bibliography of burnout citations*. [Sözlü Sunum]. 17. Avrupa İş ve Örgüt Psikologları Derneği Konferansı, Oslo, Norway.
- Breevaart, K. ve Bakker, A. B. (2018). Daily job demands and employee work engagement: The role of daily transformational leadership behavior. *Journal of Occupational Health Psychology*, 23(3), 338-349. <https://doi.org/10.1037/ocp0000082>
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1(3), 185-216. <https://doi.org/10.1177/135910457000100301>
- Campbell, D. T. ve Fiske, D. W. (1959). Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix. *Psychological Bulletin*, 56(2), 81. <https://doi.org/10.1037/h0046016>
- Çapri, B., Gündüz, B. ve Gökçakan, Z. (2011). Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu'nun (MTE-ÖF) Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 134-147.
- Cho, S. (2020) Validation of the Korean version of the Burnout Assessment Tool (K-BAT): A preliminary study [In Korean]. *Korean Journal of Industrial and Organization Psychology*, 33, 461-499. <https://doi.org/10.24230/kjiop.v33i4.461-499>
- Çetin, C. ve Kurban, P. (2016). Tükenmişlik ve örgütsel sosyalleşme ilişkisi-kıdemli 0-2 yıl olan memur çalışanlar örneklemini. *Çalışma ve Toplum*, 50(3), 1271-1294.
- Casler, K., Bickel, L. ve Hackett, E. (2013). Separate but equal? A comparison of participants and data gathered via Amazon's MTurk, social media, and face-to-face behavioral testing. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2156-2160. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.05.009>
- De Beer, L. T. ve Bianchi, R. (2019). Confirmatory factor analysis of the Maslach Burnout Inventory: A Bayesian structural equation modeling approach. *European Journal of Psychological Assessment*, 35(2), 217-224. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000392>
- Deligkaris, P., Panagopoulos, E., Montgomery, A. ve Masoura, E. (2014). Job burnout and cognitive functioning: A systematic review. *Work & Stress: An International Journal of Work, Health & Organisations*, 28(2), 107- 123. <https://doi.org/10.1080/02678373.2014.909545>
- Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F. ve Schaufeli, W. B. (2001). The job demands-resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 499-512. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499>
- Demerouti, E., Bakker, A. B., Vardakou, I. ve Kantas, A. (2003). The convergent validity of two burnout instruments: A multitrait-multimethod analysis. *European Journal of Psychological Assessment*, 19(1), 12-23.
- Demerouti, E. ve Rispens, S. (2014). Improving the image of student-recruited samples: A commentary. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 87(1), 34-41. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.19.1.12>
- Demerouti, E. ve Bakker, A. B. (2022). Job demands-resources theory in times of crises: New propositions. *Organizational Psychology Review*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/20413866221135022>
- Erera-Weatherley, P. I. (1996). Coping with stress: Public welfare supervisors doing their best. *Human Relations*, 49(2), 157-170. <https://doi.org/10.1177/00187267960490020>

- Ergin, C. (1992, 25, Ekim) *Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin Uyarlanması*. [Sözlü Sunum]. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Ferris, G. R., Treadway, D. C., Kolodinsky, R. W., Hochwarter, W. A., Kacmar, C. J., Douglas, C. ve Frink, D. D. (2005). Development and validation of the political skill inventory. *Journal of Management*, 31(1), 126-152. <https://doi.org/10.1177/0149206304271386>
- Fields, D. L. (2002). *Taking the measure of work: A guide to validated scales for organizational research and diagnosis*. Sage Publications, Inc.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 30(1), 159-165.
- Gardner, D. G., Cummings, L. L., Dunham, R. B. ve Pierce, J. L. (1998). Single-item versus multiple-item measurement scales: An empirical comparison. *Educational and Psychological Measurement*, 58(6), 898-915. <https://doi.org/10.1177/0013164498058006003>.
- González-Romá, V., Schaufeli, W. B., Bakker, A. B. ve Lloret, S. (2006). Burnout and work engagement: Independent factors or opposite poles?. *Journal of Vocational Behavior*, 68(1), 165-174. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2005.01.003>
- Gündüz, B., Çapri, B. ve Gökçakan, Z. (2013). Mesleki tükenmişlik, işle bütünleşme ve iş doyumunu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi – Journal of Educational Sciences Research*, 3(1), 29-49.
- Gürbüz, H. ve Karapınar, M. (2014). Bankacılık sektöründe çalışanların tükenmişlik düzeylerinin Maslach kriterlerine göre ölçülmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 267-278. <https://doi.org/10.17130/ijmeh.2014.10.23.413>
- Güven, Ö. Z. ve Sezici, E. (2016). Otel işletmelerinde işgörenlerin tükenmişlik düzeylerinin Maslach tükenmişlik modeline göre incelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 112-132.
- Halbesleben, J. R. ve Wheeler, A. R. (2015). To invest or not? The role of coworker support and trust in daily reciprocal gain spirals of helping behavior. *Journal of Management*, 41(6), 1628-1650. <https://doi.org/10.1177/0149206312455246>
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (burnout) sendromu. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 68(1), 29-32.
- Karapınar, M. ve Gürbüz, H. (2015). Bankacılık sektöründe çalışanların tükenmişlik düzeylerinin Maslach ve Kopenhag kriterlerine göre ölçülmesi ve karşılaştırılması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 245-267
- Kerse, G. 2019, İş becerikliliğinin işte can sıkıntısı üzerindeki etkisi: İmalat sektörü bağlamında bir inceleme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(1), 531-548. 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.03.1092
- Kim, W. H., Ra, Y. A., Park, J. G. ve Kwon, B. (2017). Role of burnout on job level, job satisfaction, and task performance. *Leadership & Organization Development Journal*, 38(5), 630-645. <https://doi.org/10.1108/LODJ-11-2015-0249>
- Konakay, G. (2013). Akademisyenlerde duygusal zeka faktörlerinin tükenmişlik faktörleri ile ilişkisine yönelik bir araştırma: Kocaeli Üniversitesi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 121-144.
- Korunka, C., Kubicek, B., Schaufeli, W. B. ve Hoonakker, P. (2009). Work engagement and burnout: Testing the robustness of the job demands-resources model. *The Journal of Positive Psychology*, 4(3), 243-255. <https://doi.org/10.1080/17439760902879976>

- Kosinski, M., Matz, S. C., Gosling, S. D., Popov, V. ve Stillwell, D. (2015). Facebook as a research tool for the social sciences: Opportunities, challenges, ethical considerations, and practical guidelines. *American Psychologist*, 70(6), 543-556. <https://doi.org/10.1037/a0039210>
- Koutsimani, P., Anthony, M. ve Georganta, K. (2019). The relationship between burnout, depression and anxiety: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-19. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00284>
- Kristensen, T. S., Borritz, M., Villadsen, E. ve Christensen, K. B. (2005). The Maslach Burnout Inventory: A new tool for the assessment of burnout. *Work & Stress*, 19(3), 192-207. <https://doi.org/10.1080/02678370500297720>
- Leiter, M. P. ve Durup, J. (1994). The discriminant validity of burnout and depression: A confirmatory factor analytic study. *Anxiety, Stress & Coping: An International Journal*, 7(4), 357-373. <https://doi.org/10.1080/10615809408249357>
- Leiter, M. P. ve Durup, M. J. (1996). Work, home, and in-between: A longitudinal study of spillover. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 32(1), 29-47. <https://doi.org/10.1177/0021886396321002>
- Leiter, M. P. ve Schaufeli, W. B. (1996). Consistency of the burnout construct across occupations. *Anxiety, Stress, and Coping: An International Journal*, 9(3), 229-243. <https://doi.org/10.1080/10615809608249404>
- Locke, E. A. (1976). The nature and causes of job satisfaction. Dunette, M. D. (Ed.), *Handbook of industrial and organizational psychology* içinde (s. 1297-1349), Rand McNally.
- Malhotra N. K. ve Dash S. (2011). *Marketing research an applied orientation*. Pearson Publishing.
- Maslach, C. (1993). Burnout: A multidimensional perspective. W. B. Schaufeli, C. Maslach ve T. Marek (Eds.), *Professional burnout* içinde (s. 19-32). Taylor & Francis.
- Maslach, C. ve Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113. <https://doi.org/10.1002/job.4030020205>
- Maslach, C., S. E. Jackson ve Leiter, M. P. (1996) Maslach Burnout Inventory. Manual 4th Edition. Mountain View California Consulting Psychologists Press.
- Maslach, C., Jackson, S. E., Leiter, M. P., Schaufeli, W. B. ve Schwab, R. L. (1986). *Maslach Burnout Inventory* (C. 21, s. 3463-3464). Consulting Psychologists Press.
- Maslach, C. (2011). Engagementresearch: Some thoughts from a burnoutperspective. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 20(1), 47-52. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2010.537034>
- Meijman, T. F. ve Mulder, G. (1998). Psychological aspects of workload. P. J. D. Drenth, H. Thierry, ve C. J. de Wolff (Eds.), *Handbook of work and organizational psychology: Vol. 2. Work psychology* içinde (2. Baskı., s. 5-33). Psychology Press.
- Mikulas, W. L. ve Vodanovich, S. J. (1993). The essence of boredom. *The Psychological Record*, 43(1), 3.
- Murray-Gibbons, R. ve Gibbons, C. (2007). Occupational stress in the chef profession. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 19(1), 32-42. <https://doi.org/10.1108/09596110710724143>
- Nagy, M. S. (2002). Using a single-item approach to measure facet jobsatisfaction. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 75(1), 77-86. <https://doi.org/10.1348/096317902167658>
- Otacıoğlu, S. G. (2008). Müzik öğretmenliği okul deneyimi uygulamalarına katılan öğretmen adaylarının öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 163-170.
- Özçelik, Z. (2019). *Diş hekimlerinde duygusal emek ile tükenmişlik ilişkisi: Adana örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çağ Üniversitesi.

- Özkalp, E. ve Meydan, B. (2015). Schaufeli ve Bakker tarafından geliştirilmiş olan İşe Angaje Olma Ölçeğinin Türkçe’de güvenilirlik ve geçerliliğinin analizi. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 17(3), 1-19.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y. ve Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879-903. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.5.879>
- Rank, J., Nelson, N. E., Allen, T. D. ve Xu, X. (2009). Leadership predictors of innovation and task performance: Subordinates’ self-esteem and self-presentation as moderators. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82(3), 465-489. <https://doi.org/10.1348/096317908X371547>
- Reijseger, G., Schaufeli, W. B., Peeters, M. C., Taris, T. W., Van Beek, I. ve Ouweneel, E. (2013). Watching the paint dry at work: Psychometric examination of the Dutch Boredom Scale. *Anxiety, Stress & Coping: An International Journal*, 26(5), 508-525. <http://dx.doi.org/10.1080/10615806.2012.720676>
- Reise, S. P., Morizot, J. ve Hays, R. D. (2007). The role of the bifactor model in resolving dimensionality issues in health outcomes measures. *Quality of Life Research*, 16(1), 19-31. <http://dx.doi.org/10.1007/s11136-007-9183-7>
- Reith, T. P. (2018). Burnout in United States healthcare professionals: A narrative review. *Cureus*, 10(12), e3681. <https://doi.org/10.7759/cureus.3681>
- Robinson, O. P., Bridges, S. A., Rollins, L. H. ve Schumacker, R. E. (2019). A study of the relation between special education burnout and job satisfaction. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(4), 295-303. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12448>
- Rotundo, M. ve Sackett, P. R. (2002). The relative importance of task, citizenship, and counterproductive performance to global ratings of job performance: A policy-capturing approach. *Journal of Applied Psychology*, 87(1), 66. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.87.1.66>
- Sanchez-Gomez, M. ve Bresó, E. (2020). In pursuit of work performance: Testing the contribution of emotional intelligence and burnout. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 5373. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155373>
- Sakakibara, K., Shimazu, A., Toyama, H. ve Schaufeli, W. B. (2020). Validation of the Japanese version of the Burnout Assessment Tool. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01819>
- Salvagioni, D., Melanda, F. N., Mesas, A. E., González, A. D., Gabani, F. L. ve Andrade, S. M. (2017). Physical, psychological and occupational consequences of job burnout: A systematic review of prospective studies. *PloS one*, 12(10), e0185781. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0185781>
- Schutte, N., Toppinen, S., Kalimo, R. ve Schaufeli, W. (2000). The factorial validity of the Maslach Burnout Inventory-General Survey (MBI-GS) across occupational groups and nations. *Journal of Occupational and Organizational psychology*, 73(1), 53-66. <https://doi.org/10.1348/096317900166877>
- Schaufeli, W. B. (2018). *Burnout in Europe: Relations with national economy, governance, and culture*. Research Unit Occupational & Organizational Psychology and Professional Learning (internal report). KU Leuven, Belgium.
- Schaufeli, W. B. (2015). Engaging leadership in the job demands-resources model. *Career Development International*, 20(5), 446-463. <https://doi.org/10.1108/CDI-02-2015-0025>
- Schaufeli, W. B. ve Bakker, A. B. (2004). Job demands, job resources, and their relationship with burnout and engagement: A multi-sample study. *Journal of Organizational Behavior*, 25(3), 293-315. <https://doi.org/10.1002/job.248>

- Schaufeli, W. B., Bakker, A. B., Van der Heijden, F. M. ve Prins, J. T. (2009). Workaholism, burnout and well-being among junior doctors: The mediating role of role conflict. *Work & Stress*, 23(2), 155-172. <https://doi.org/10.1080/02678370902834021>
- Schaufeli, W. B., Desart, S. ve De Witte, H. (2020). Burnout Assessment Tool (BAT)—Development, validity, and reliability. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1-14. <https://doi.org/10.3390/ijerph17249495>
- Schaufeli, W., De Witte, H. ve Desart, S. (2019). Manual Burnout Assessment Tool (BAT). KU Leuven: Leuven, Belgium.
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V. ve Bakker, A. B. (2002). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3(1), 71-92. <https://doi.org/10.1023/A:1015630930326>
- Schaufeli, W. B., Shimazu, A., Hakanen, J., Salanova, M. ve De Witte, H. (2019). An ultra-short measure for work engagement: The UWES-3 validation across five countries. *European Journal of Psychological Assessment*, 35(4), 577-591. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000430>
- Schaufeli, W. B. ve Taris, T. W. (2005). The conceptualization and measurement of burnout: Common ground and worlds apart. *Work & Stress*, 19(3), 256-262. <https://doi.org/10.1080/02678370500385913>
- Schaufeli, W. B., Taris, T. W. ve Van Rhenen, W. (2008). Workaholism, burnout, and work engagement: Three of a kind or three different kinds of employee well-being? *Applied Psychology*, 57(2), 173-203. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2007.00285.x>
- Sonnenschein, M., Sorbi, M. J., van Doornen, L. J., Schaufeli, W. B., & Maas, C. J. (2007). Evidence that impaired sleep recovery may complicate burnout improvement independently of depressive mood. *Journal of Psychosomatic Research*, 62(4), 487-494. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2006.11.011>
- Şeker, S. (2011) *The correlation of job insecurity and burnout on employees: A field research for pharmaceutical sales representatives* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Simbula, S. (2010). Daily fluctuations in teachers' well-being: A diary study using the job demands-resources model. *Anxiety, Stress, & Coping*, 23(5), 563-584. <https://doi.org/10.1080/10615801003728273>
- Terluin, B., Rhenen, W. V., Schaufeli, W. B. ve De Haan, M. (2004). The four-dimensional symptom questionnaire (4DSQ): Measuring distress and other mental health problems in a working population. *Work & Stress*, 18(3), 187-207. <https://doi.org/10.1080/0267837042000297535>
- Terluin, B., van Marwijk, H. W. J., Adèr, H. J., de Vet, H. C. W., Penninx, B. W. J. H., Hermens, M. L. M., van Boeijen, C. A., van Balkom, A. J. L. M., van der Klink, J. J. L. ve Stalman, W. A. B. (2006). The Four-Dimensional Symptom Questionnaire (4DSQ): A validation study of a multidimensional self-report questionnaire to assess distress, depression, anxiety and somatization. *BMC Psychiatry*, 6, Article 34. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-6-34>
- Turgut, T. (2011). Çalışmaya tutkunluk: İş yükü, esnek çalışma saatleri, yönetici desteği ve iş-aile çatışması ile ilişkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(3-4), 155-179.
- Um, M. Y. ve Harrison, D. F. (1998). Role stressors, burnout, mediators, and job satisfaction: A stress-strain-outcome model and an empirical test. *Social Work Research*, 22(2), 100-115. <https://doi.org/10.1093/swr/22.2.100>
- Wanous, J. P., Reichers, A. E. ve Hudy, M. J. (1997). Overall job satisfaction: How good are single-item measures? *Journal of Applied Psychology*, 82(2), 247-252. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.82.2.247>

- Wheeler, D. L., Vassar, M., Worley, J. A. ve Barnes, L. L. (2011). A reliability generalization meta-analysis of coefficient alpha for the Maslach Burnout Inventory. *Educational and Psychological Measurement*, 71(1), 231-244. <https://doi.org/10.1177/0013164410391579>
- Wolpin, J., Burke, R. J. ve Greenglass, E. R. (1991). Is job satisfaction an antecedent or a consequence of psychological burnout? *Human Relations*, 44(2), 193-209. <https://doi.org/10.1177/001872679104400205>
- World Medical Association. (2013). Declaration of Helsinki: Ethical principles for medical research involving human subjects. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/> adresinden alınmıştır.
- Worley, J. A., Vassar, M., Wheeler, D. L. ve Barnes, L. L. (2008). Factor structure of scores from the Maslach Burnout Inventory: A review and meta-analysis of 45 exploratory and confirmatory factor-analytic studies. *Educational and Psychological Measurement*, 68(5), 797-823. <https://doi.org/10.1177/0013164408315268>
- Wright, T. A. ve Bonett, D. G. (1997). The contribution of burnout to work performance. *Journal of Organizational Behavior*, 18(5), 491- 499. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1379\(199709\)18:5<491::AID-JOB804>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1379(199709)18:5<491::AID-JOB804>3.0.CO;2-I)
- Xanthopoulou, D., Bakker, A. B., Demerouti, E. ve Schaufeli, W. B. (2007). The role of personal resources in the job demands-resources model. *International Journal of Stress Management*, 14(2), 121-141. <https://doi.org/10.1037/1072-5245.14.2.121>
- Yamaner, Ö. (2019) *Job demands and job resources as antecedents of burnout*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Yıldırım, H. M. ve İçerli, L. (2010). Tükenmişlik sendromu: Maslach ve Kopenhag tükenmişlik ölçeklerinin karşılaştırmalı analizi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 123-131.

EK**Açıklama**

Aşağıdaki ifadeler sizin işteki durumunuz ve tecrübelerinizle ilgilidir. Lütfen ifadelerin size ne kadar uyduğunu 1=Hiçbir Zaman'dan 5=Her Zaman'a uzanan ölçek üzerinde işaretleyiniz.

Seçenekler

Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1	2	3	4	5

Birincil Semptomlar**Bitkinlik**

1. İşteyken bitkinlik yaşıyorum.
2. İşte yaptığım her şey için bir hayli çaba göstermem gerekiyor.
3. İşte bir gün geçirdikten sonra enerjimi toparlamakta zorlanıyorum.
4. İşteyken kendimi bedenen bitkin hissediyorum.
5. Sabah uyandığımda işe gidecek takatim olmuyor.
6. İşyerinde daha aktif olmak isterim ama ona halim yok.
7. İş için çaba sarf ettiğimde, normalden daha çabuk yoruluyorum.
8. İş günümün sonunda zihnen bitip tükendiğimi hissediyorum.

Zihinsel Mesafe

9. İşime karşı şevk duymakta çok zorlanıyorum.
10. Oto-pilota bağlanmış bir şekilde çok düşünmeden iş yapıyorum.
11. İşime karşı güçlü bir isteksizlik hissediyorum.
12. İşim pek de ilgimi çekmiyor.
13. Yaptığım iş diğerleri için çok da önemli değil gibi hissediyorum.

Bilişsel Denetim Bozukluğu

14. İşime odaklanarak çalışmıyorum.
15. Çalışırken sağlıklı düşünmekte zorlanıyorum.
16. İşteyken zihnim dağınık olduğundan kafamı bir türlü toplayamıyorum.
17. Çalışırken konsantre olmakta zorlanıyorum.
18. Aklım başka yerde olduğundan işimde hatalar yapıyorum.

Duygu Denetim Bozukluğu

19. İşteyken duygularımı kontrol edemiyorum.
20. İşyerinde verdiğim duygusal tepkilere baktığımda kendimi tanıyamıyorum.
21. İş yerinde işler istediğim gibi gitmediğinde asabileşiyorum.
22. İşteyken durduk yere üzülüp sinirleniyorum
23. İş yerinde istemeyerek aşırı tepkiler verebiliyorum.

İkincil Semptomlar

Psikolojik Şikayetler

1. Uyku problemleri yaşıyorum
2. Endişeli olmaya meyilliyim.
3. Gergin ve şresliyim
4. Kaygılıyım ve/veya panik ataklar yaşıyorum.
5. Gürültü ve kalabalık beni rahatsız ediyor.

Psiko-Somatik Şikayetler

6. Çarpıntı veya göğüs ağrısı çekiyorum.
7. Mide ve / veya bağırsak şikayetlerinden muzdaribim.
8. Baş ağrılarım oluyor.
9. Boyun, omuz veya sırt ağrılarım var.
10. Sık sık hasta oluyorum

Bireycilik-Toplulukçuluk ve Bilgi Paylaşımı İlişkisinde Kolektif Çalışma Yönelimi ile İş Arkadaşlarına Güvenin Seri Aracılık Rolü

The Serial Mediation Effects of Collective Orientation and Trust in Co-Workers on the Relationship between Individualism-Collectivism and Knowledge Sharing

Pınar Başbay¹ , Jülide Ece Kosova²

Yazar Notu: Bu araştırmanın bir kısmı daha önce 1-2 Kasım 2019 tarihlerinde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde düzenlenen 7. Örgütsel Davranış Kongresi'nde sunulmuştur.

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Programı, İstanbul, Türkiye
²Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: P.B. 0000-0003-4016-4977;
J.E.K. 0000-0002-2863-2291

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Pınar Başbay,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail:
basbayp@gmail.com

Başvuru/Submitted: 09.03.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
16.05.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
08.10.2022

Kabul/Accepted: 17.10.2022

Citation/Atf: Başbay, P. ve Kosova, J. E. (2022). Bireycilik-toplulukçuluk ve bilgi paylaşımı ilişkisinde kolektif çalışma yönelimi ile iş arkadaşlarına güvenin seri aracılık rolü. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 551-584. <https://doi.org/10.26650/SP2022-1085249>

ÖZ

Günümüzde iş dünyasında artan rekabetle birlikte bilgi üretimi ve bilgi paylaşımı gitgide daha fazla önem kazanmaktadır. Bu sebeple son yıllarda bilgi paylaşımı araştırmaları daha fazla ilgi görmektedir. Bilgi paylaşımını etkileyen faktörlerden biri kültürdür. Geçmiş araştırmalarda kültür ve bilgi paylaşımı ilişkisi incelenmiş olsa da bu ilişkinin hangi mekanizmalar üzerinden oluştuğu netlik kazanmamıştır. Bu kapsamda mevcut çalışmanın amacı, bilginin üretildiği ve paylaşıldığı en önemli ortamlardan biri olan akademik kurumlardaki akademisyenlerin bireycilik ve toplulukçuluk eğilimlerinin bilgi paylaşımı davranışlarına olan etkisinde, kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin seri aracılık rolünün incelenmesidir. Çalışmanın örneklemini Türkiye'deki kamu ve vakıf üniversitelerinde çalışan 405 akademisyen oluşturmaktadır. Araştırmanın hipotezleri Hayes'in (2013) PROCESS (versiyon 3.4.1) makrosu kullanılarak iki farklı seri aracılık modeliyle test edilmiştir. Elde edilen bulgular hem bireyciliğin hem de toplulukçuluğun kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin seri aracılığıyla bilgi paylaşımını etkilediğini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, akademisyenlerin bireycilik yönelimi arttıkça kolektif çalışma yönelimlerinin azaldığı, ardından iş arkadaşlarına güvenlerinin ve sonrasında bilgi paylaşımı davranışlarının azaldığı görülmüştür. Buna karşılık, toplulukçuluk yönelimi arttıkça akademisyenlerin kolektif çalışma yönelimlerinin ve sonrasında iş arkadaşlarına güvenlerinin ve bunu takiben bilgi paylaşımı davranışlarının arttığı tespit edilmiştir. Bu çalışma, birey düzeyinde kültürel eğilimlerin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinde kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşına güvenin seri aracılık rolünü ortaya koyarak literatüre önemli bir teorik katkı sunmaktadır. Çalışmanın uygulamaya yönelik katkısı ise, örgütlerde bilgi paylaşımı, takım çalışması ve kişiler arası güveni geliştirmek için bireylerin kültürel eğilimlerinin göz önüne alınmasının ve bu çerçevede örgüt içi gelişim faaliyetlerinin planlanması ile insan kaynakları uygulamalarının geliştirilmesinin önemine işaret etmesidir. Son olarak, çalışmanın sınırlılıkları tartışılmış ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bireycilik, toplulukçuluk, kolektif çalışma yönelimi, iş arkadaşlarına güven, bilgi paylaşımı

ABSTRACT

Knowledge creation and knowledge sharing have gained increasing importance in today's organizations. Accordingly, the interest in research examining knowledge sharing in recent years has also increased. One of the factors affecting knowledge sharing is culture. Although the relationship between culture and knowledge sharing has been examined in previous studies, the mechanisms through which this relationship occurs have yet to be clarified. Consequently, this study aims to investigate the serial mediation role of collective orientation and trust in co-workers on the relationship individualism and collectivism have with knowledge sharing in the academic context, one of the critical environments of knowledge creation and sharing. The study sample consists of 405 academicians from public and private universities in Turkey. The hypotheses of the research are tested using the Hayes (2013) PROCESS macro (version 3.4.1) with regard to two different serial mediation models. The findings reveal both individualism and collectivism to affect knowledge sharing through the serial mediation role of collective orientation and trust in co-workers. In other words, increases in academicians' individualism decreases their collective orientation, which then decreases their trust in their co-workers and then their knowledge sharing behaviors. On the other hand, increases in academicians' collectivism increases their collective orientation, followed by increases in their trust in their co-workers and, subsequently, their knowledge sharing. This study makes a considerable theoretical contribution to the literature by revealing the serial mediation role of collective orientation and trust in co-workers regarding the effect of cultural orientation on knowledge sharing. The practical implications of the study are able to underline the importance of considering cultural orientation in terms of efforts at improving knowledge sharing, teamwork, and interpersonal trust in organizations and accordingly planning organizational developmental activities and human resources practices. Lastly, the study discusses its limitations and presents suggestions for future studies.

Keywords: Individualism, collectivism, collective orientation, trust in co-workers, knowledge sharing

EXTENDED ABSTRACT

In recent years, knowledge has become a strategic resource for organizations in sustaining their competitive advantages within a dynamic economic environment (Ipe, 2003). To gain this advantage, organizations must recruit people with specific knowledge, skills, or competencies in addition to ensuring the transfer of knowledge within the organization (Wang & Noe, 2010). These developments have recently led to an increase in the number of studies related to the antecedents and outcomes of knowledge sharing. The many positive organizational contributions of knowledge sharing being revealed (Ahmad & Karim, 2019) indicates a need for a clear understanding of the mechanisms that affect this variable. This study aims to investigate the factors that affect the knowledge sharing of academic staff in the context of individualism and collectivism at the individual level. In line with this aim, the study examines collective orientation and trust in co-workers with regard to serial mediation.

In many respects, the current study contributes to the literature on knowledge sharing, for although the relationship that individualism and collectivism have with knowledge sharing has been investigated, the mechanism behind this relationship has yet to be clarified. Moreover, trust is one of the critical factors of knowledge sharing; therefore, this study asserts that collective orientation affects knowledge sharing through trust in co-workers.

Method

A total of 405 Turkish academic staff participated in the study (206 females, 199 males) from public as well as private universities. Most of the participants work in public universities (87.4%), and their mean age is 39.77 years. The participants responded to online surveys comprised of the horizontal individualism and collectivism subscales from the INDCOL Scale (Wasti & Erdil, 2007), the Collective Orientation Scale (Driskell et al., 2010), the Trust in Co-Workers Scale (Kiffin-Petersen & Cordery, 2003), and the Knowledge Sharing Scale (van den Hooff & Hendrix, 2004); the study also used a demographic form involving variables such as gender, age, academic position, and years of experience. This study translated every scale except the INDCOL Scale into the Turkish language, tested their factor structures using exploratory factor analysis, and then utilized them for the participants to fill out. The study tested its hypotheses through serial multiple mediation using Hayes Process macro (Version 3.4.1; Hayes, 2013) with 5,000 bootstrap resampling.

Results

First, the findings show the direct effect of individualism on knowledge sharing to be significant ($B = .08$, $SH = .04$, 95% CI [.005, .158]) in the first mediation model. Although the first indirect effect (individualism → collective orientation → knowledge sharing) was calculated to be significant ($B = -0.05$, $SH = .02$, 95% CI [-0.088, -0.013]), the second indirect effect (individualism → trust in co-workers → knowledge sharing) was not calculated to be statistically significant ($B = -0.03$, $SH = .02$, 95% CI [-0.059, .007]). The third indirect effect (the serial mediation effect of individualism → collective orientation → trust in co-workers → knowledge sharing) was found to be significant ($B = -0.02$, $SH = .01$, 95% CI [-0.039, -0.008]). In the second serial mediation model, the findings showed the direct effect of collectivism on knowledge sharing to be significant ($B = .43$, $SH = .04$, 95% CI [.350, .513]). Although the first indirect effect (collectivism → collective orientation → knowledge sharing) was not found to be significant ($B = -0.01$, $SH = .02$, 95% CI [-0.039, .019]), the second indirect effect (collectivism → trust in co-workers → knowledge sharing) was found to be statistically significant ($B = .06$, $SH = .02$, 95% CI [.024, .091]). Lastly, the third indirect effect (the serial mediation effect of collectivism → collective orientation → trust in co-workers → knowledge sharing) was also found to be statistically significant ($B = .01$, $SH = .004$, 95% CI [.001, .017]).

The results additionally showed the effect of individualism ($B = -0.63$, $t = -9.53$, $p < .001$) on collective orientation to be negatively significant but the effect of collectivism on collective orientation to be positively significant ($B = .62$, $t = 7.70$, $p < .001$). The effect of

collective orientation on trust in co-workers was also found to be positively significant in both serial mediation models ($X = \text{individualism}$ [$B = .19, t = 3.56, p < .001$]; $X = \text{collectivism}$ [$B = .12, t = 2.43, p < .05$]). The effect of trust in co-workers on knowledge sharing was also found to be positively significant in both serial mediation models ($X = \text{individualism}$ [$B = .18, t = 7.21, p < .001$]; $X = \text{collectivism}$ [$B = .10, t = 4.48, p < .001$]).

Discussion

This study aimed to research the serial mediation effects of collective orientation and trust in co-workers on the relationship individualism and collectivism have with knowledge sharing over a sample of academic staff. Accordingly, the first serial mediation findings confirmed increases in academicians' individualism to decrease collective orientation, which caused trust in co-workers and knowledge sharing to also successively decrease. On the other hand, the second serial mediation findings confirmed that increases in the academicians' collectivism levels increased their collective orientation, and accordingly, increased trust in co-workers and then knowledge sharing. These findings expand on prior studies (Costa, 2003; Kirkman & Shapiro, 1997, 2001; Wagner, 1995; Yang & Farn, 2009) in demonstrating the serial mediation effects of collective orientation and trust in co-workers on the relationship between culture and knowledge sharing. This study makes theoretical contributions and has some practical implications for organizations, especially with regard to building teams by taking people's cultural orientations into consideration and reinforcing trust in others to increase knowledge sharing. The research utilized a cross-sectional design, with its scope being limited to academic staff. Future research is recommended to use a longitudinal design for causal inferences and to employ different samples to increase generalizability.

Bilgi, bireylerin öğrenim ve deneyimlerini zihinlerinde değerlendirip bir araya getirmeleri sonucunda oluşan dinamik bir bileşimdir (Davenport ve Prusak, 1998). Günümüzde, bilginin örgütlerin rekabetçi ve dinamik bir ekonomi ortamında sahip oldukları avantajlarını sürdürebilmelerindeki stratejik kaynaklardan biri olduğu ifade edilmektedir (Ipe, 2003). Wang ve Noe (2010) artan rekabet dünyasında bu avantajı elde etmek için, örgütlerin belirli bilgi, beceri ya da yeterliklere sahip kişileri işe almanın yanı sıra, örgüt içindeki bilgi aktarımının sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bir örgütün bilgiyi yaratma ve iletme yeteneği, küresel stratejik rekabet avantajı yaratabilecek bir kaynak olarak ele alınmaktadır (Tucker ve ark., 1996). Bilgi paylaşımının bilgi yaratma, örgütsel öğrenme ve performans başarısı için kritik olduğu belirtilmektedir (Bartol ve Srivastava, 2002). Araştırmalar bilgi paylaşımında başarılı olan örgütlerin performanslarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (örn., Darr ve ark., 1995; Epple ve ark., 1996). Bu durum, son yıllarda artan rekabetle birlikte, örgütlerde bilgi paylaşımının nasıl geliştirilebileceğine yönelik görüşlere daha fazla önem verilmesine ve buna paralel olarak da bilgi paylaşımını etkileyen faktörleri inceleyen çalışmaların sayısının artmasına yol açmıştır (örn., Cabrera ve ark., 2006; Demirhan ve Bozkurt, 2010; Köseoğlu ve ark., 2011; Lee ve ark., 2006; Taylor ve Wright, 2004). Bu alandaki çalışmalar, bireysel, örgütsel, kişilerarası ve motivasyonel faktörlerin bilgi paylaşımını etkilediğini ortaya koymaktadır (Wang ve Noe, 2010). Örneğin, grup içinde kendilerini cinsiyet, eğitim durumu veya medeni durum gibi özellikler bakımından azınlık statüde algılayan bireylerin bilgi paylaşımına daha az dâhil oldukları gözlenmiştir (örn., Ojha, 2005). Ayrıca, bilgi paylaşımı ile öz-etkinlik ve beş büyük kişilik özelliğinden yeniliğe açıklık boyutunun güçlü ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir (örn., Cabrera ve ark., 2006). Bununla beraber, bireysel rekabete odaklı örgütlerin bilgi paylaşımı üzerinde engel oluşturabildiği (Schepers ve van den Berg, 2007), üst yönetim desteğinin ise çalışan bağlılığını etkileyerek bilgi paylaşımının hem düzeyini hem de kalitesini arttırdığı (Lee ve ark., 2006) görülmüştür. Ayrıca, örgütsel ödüllerin çalışanların bilgi kullanımını ve paylaşımını artırdığı tespit edilmiştir (örn., Burgess, 2005; Cabrera ve ark., 2006).

BunBhagat ve arkadaşlarına (2002) göre, kültürel yönelim bireyin düşünme biçimini güçlü bir şekilde etkileyerek, bireyin bilgiyi nasıl işlediği, yorumladığı ve kullandığı üzerinde etkilidir. Günümüz iş dünyasının ulusal sınırların ötesinde tanımlanması, farklı kültürel yönelimlerdeki bireylerin aynı takımlar içinde çalışmasını ve birbirlerine uyum

sağlamasını gerektirmektedir (Anawati ve Craig, 2006). Bu durum kültürel özelliklerin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasına yönelik ihtiyacı doğurmuştur. Bu konuda yapılan çalışmalar, hem ulus düzeyindeki (Chow ve ark., 2000) hem de birey düzeyindeki (Kim, 2019) bireycilik ve toplulukçuluk yönelimlerinin bilgi paylaşımını etkilediğini göstermektedir. Diğer yandan, kültür ve bilgi paylaşımı arasındaki ilişkilerin hangi mekanizmalar üzerinden oluştuğuna dair sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Örneğin, Yu'nun (2014) çalışması bireycilik ve toplulukçuluk yönelimlerinin bilgi paylaşımı niyeti üzerindeki etkisini örtük bilginin (tacit knowledge) biçimlendirdiğini; toplulukçuluğun bilgi paylaşımı niyeti üzerindeki etkisini kuvvetlendirirken, bireyciliğin etkisini zayıflattığını göstermiştir. Bao ve arkadaşlarının (2015) çalışmaları ise toplulukçuluğun bilgi paylaşımını grup içi özdeşleşme aracılığıyla etkilediğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, kültürel yönelim ve bilgi paylaşımı ilişkisinde farklı dinamiklerin etkili olabileceğini göstermekte ve bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bunun yanı sıra ulusal literatürde kültür ve bilgi paylaşımı ilişkisinin daha çok örgüt kültürü bağlamında incelendiği gözlenmiştir (örn., Kutanis ve Mercan, 2015; Şentürk ve Carman, 2019). Bu durum, Türkiye'de bireysel kültürel değerlerin bilgi paylaşımına olan etkisiyle ilgili araştırmalara yönelik eksiklik olduğunu göstermektedir.

Akademik kurumlar bilginin üretildiği ve paylaşıldığı örgütlerin başında gelmektedir. Bilgi paylaşımının bireyin edindiği ve ürettiği bilgiyi diğer örgüt üyelerine yayma davranışı olduğu (Tsai ve ark., 2012) düşünüldüğünde, bu davranışın dinamiklerinin akademik bağlamda incelenmesi önemli görülmektedir. Akademik bağlamda gerçekleştirilmiş araştırmalar incelendiğinde, subjektif normlar, algılanan davranışsal kontrol ve bilgi paylaşımına yönelik tutum ile duygusal-örgütsel bağlılık ve duygu temelli güvenin akademisyenlerin bilgi paylaşımı niyetini etkilediği gözlenmiştir (Goh ve Sandhu, 2013). Ayrıca; güven, örgüt kültürü, örgütsel ödüller, iletişime açıklık, yüz yüze iletişim ve bilgi yönetim sistemlerinin kalitesi de akademisyenlerin bilgi paylaşımını etkilediği tespit edilmiştir (Tan, 2016). Buna karşılık, bilgi paylaşımını akademik ortamda inceleyen çalışmalar sınırlı sayıda olup, ulusal kültürün akademisyenlerin bilgi paylaşımını etkileyebileceği öne sürülerek akademisyenlerde bilgi paylaşımının kültürel bağlamda incelenmesi araştırmacılar tarafından önerilmektedir (örn., Fullwood ve ark., 2013). Bu sebeple, mevcut araştırma akademisyenlerde kültür-bilgi paylaşımı ilişkisine odaklanmakta ve bu ilişkilerin hangi mekanizmalar aracılığıyla oluştuğunu incelemeyi amaçlamaktadır.

Bilgi paylaşımı işbirliğine dayanan bir süreç olarak tanımlanmakta (Pais ve dos Santos, 2015) ve örgütlerde etkili bir bilgi akışı için işbirliğinin en iyi şekilde takım çalışmaları yoluyla sağlandığı vurgulanmaktadır (örn., Goh, 2002). Buna paralel olarak, bazı çalışmalar işbirliği (Mesmer-Magnus ve DeChurch, 2009) ve güvenin (Mooradian ve ark., 2006) bilgi paylaşımı üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, her ne kadar işbirliği ile ilişkili olsa da ondan farklı ve bağımsız bir yapı olduğu ortaya konulan kolektif çalışma yöneliminin (Driskell ve ark., 2010) bilgi paylaşımı ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra, Costa (2003) takım içinde çalışma tercihinin takımlarda güvenin öncüllerinden biri olduğunu önermekte olup, literatürde ise bu ilişkiye dair yeterli kanıt bulunmamaktadır. Buradan yola çıkarak, bir takım içerisinde ortaklaşa çalışma eğilimi (Driskell ve ark., 2010) olarak kavramsallaştırılan kolektif çalışma yöneliminin, iş arkadaşlarına güven üzerindeki etkisinin incelenmesinin ve bu etkinin akademisyenlerin kültürel eğilimleri ile bilgi paylaşımı davranışları arasındaki ilişkide oynadığı rolün ortaya konmasının literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir. Bu amaçla, bu çalışmada kültür ve bilgi paylaşımı ilişkisinde kolektif çalışma yönelimi ile iş arkadaşlarına güven değişkenlerinin seri aracılık rolü incelenecektir.

Bireycilik-toplulukçuluk bağlamındaki kültürel değerlerin, takım çalışmasına direnç ve işbirliği üzerinde etkisinin olduğu (örn., Kirkman ve Shapiro, 2001) göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma kültür-bilgi paylaşımı ilişkisine sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güven değişkenlerinin dâhil edildiği dört değişkenli bir seri aracılık modeli önermektedir. Buna göre, bu çalışmanın bilgi paylaşımını etkileyen faktörler arasındaki ilişkileri seri aracılık modeliyle ortaya koyarak bu alandaki çalışmalara katkı sunması beklenmektedir. Örgütlerde kültürel çeşitliliğin devamlı olarak arttığı göz önüne alındığında, bu modelin test edilmesinin kültür, kolektif çalışma yönelimi, güven ve bilgi paylaşımı kavramları arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın, örgütlerde çalışma ekipleri oluşturulurken kültürel yönelimlerin dikkate alınması, güvenin pekiştirilmesi ve örgütlerin rekabet avantajını elinde tutabilmesi için gerekli olan bilgi paylaşımının geliştirilmesi konusunda teorik ve pratik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bireycilik – Toplulukçuluk ve Kolektif Çalışma Yönelimi

Bireycilik ve toplulukçuluk, bireylerin gruplarla ne derece bütünleştiğini ifade eder (Hofstede, 2011). Triandis'e (2001) göre, bireyci kültürlerde birey kendisini gruptan ba-

ğimsız ve özerk bir şekilde tanımlar; bireysel hedefler grup hedeflerinden daha önceliklidir, sosyal davranış da tutumlar ve davranış sonucunda elde edilecek bireysel fayda dikkate alınarak belirlenir. Triandis, toplulukçu kültürlerde ise bireyin kendisini grubun (örn., aile, ulus) parçası olarak tanımladığını ve grup hedeflerinin öncelikli olduğunu belirtmiştir. Toplulukçu kültürlerde sosyal davranış, grubun diğer üyelerinin ihtiyaçlarına göre belirlenmekte ve norm, görev ve zorunluluklar tarafından düzenlenmektedir (Triandis, 1996). Öte yandan, Triandis (2001) bireyci ya da toplulukçu bir kültürdeki herkesin tüm bu özellikleri taşımasının beklenmemesi gerektiğini ve bireylerin içinde buldukları duruma bağlı olarak bireyci ya da toplulukçu davranış ve tutumlar sergileyebileceklerini ifade etmiştir.

Bununla birlikte, Triandis'e (1996) göre kültürler, bireylerin hiyerarşiye verdiği önem ve sosyal davranışlarının eşitlikçilik düzeyi bakımından da farklılaşmaktadır. Bu durum bireycilik ve toplulukçuluğun dikey ve yatay olarak farklılaşmasına yol açmaktadır. Bazı kültürlerde hiyerarşi oldukça önemli görülerek sosyal davranış grup içi otoriteler tarafından belirlenirken, bazılarında ise sosyal davranış daha eşitlikçidir. Hem bireyci hem de toplulukçu kültürlerde dikey boyutta bireyler arası eşitsizlik ve sosyal seviye ayrıcalıkları kabul görürken, yatay boyutta bireylerin özellikle statü açısından benzer olmasının beklendiği vurgulanır (Triandis, 1995).

Bireycilik ve toplulukçuluk, takım içinde çalışmaya dair tutum ve davranışları farklı yönlerde etkileyebilir. Örneğin, bir takım içinde çalışırken bireycilerin sosyal kaytarmaya toplulukçulardan daha fazla eğilimli oldukları ortaya koyulmuştur (Earley, 1989). Wagner (1995) de, takım çalışması söz konusu olduğunda, bireycilerin sorumluluklarından kaçmaya toplulukçulara kıyasla daha eğilimli olduklarını belirtmiştir. Earley ve Gibson (1998) ise, toplulukçuların uyum ve dayanışmayı teşvik eden prosedürleri tercih etme eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Marcus ve Le (2013) meta-analiz çalışmalarında bireysel seviyedeki bireycilik ve toplulukçulukla işbirliği ve performans arasındaki ilişkinin, toplulukçu kültürlerde bireyci kültürlere göre daha güçlü olduğunu ortaya koymuşlardır. Amerika ve Çin'de yürütülmüş ampirik bir çalışmada ise yüksek toplulukçuluk yönelimine sahip bireylerin işbirlikçi grup normları algıladıkları zaman diğerlerine kıyasla daha fazla işbirliği gösterdikleri görülürken, bireyciler için ise tam tersine bir örüntünün oluştuğu gözlenmiştir. Ayrıca işbirlikçi norm algısının bireycilik yönelimi yüksek olan bireylerde diğerlerine kıyasla daha az işbirliğine yol açtığı tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca, yüksek bireycilik yönelimli bireylerin işbirliği davranış-

larının grup normlarından etkilenmediği raporlanmıştır (Chen ve ark., 2007). Bu sonuç, toplulukçuların işbirliği davranışlarının sosyal ipuçlarına bağlı olarak değişirken, bireycilerin bağlamdan bağımsız olarak, bireysel menfaatlerine göre davranmaya eğilimli olduklarına işaret etmektedir.

Günümüzde takımlar, çalışanların karmaşık ve zor görevlerle karşı karşıya kaldığı durumlarda, görevler belirsiz olduğunda veya yüksek stres içerdiğinde ya da hızlı karar alınması gerektiğinde örgütler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Salas ve ark., 2005; 2008). Takımların en temel özelliği, birlikte çalışan insanlardan oluşmasıdır. Driskell ve Salas (1992), bir takım ile bir topluluğu ayıran temel özelliğin, takım üyesinin davranışının diğer üyelerin tepkisini doğurması anlamına gelen takım üyeleri arasındaki karşılıklı etkileşim olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlar bu davranışsal karşılıklı bağımlılık kavramını kolektif davranış olarak adlandırmış ve kavramın takım üyelerinin görev girdilerinin birbirine bağımlı bir şekilde koordine edilmesi, değerlendirilmesi ve kullanılması eğilimini ifade ettiğini öne sürmüşlerdir.

Driskell ve arkadaşları (2010), kolektif çalışma yönelimini bir takım düzeninde ortaklaşa bir şekilde çalışma eğilimi olarak tanımlamışlardır. Yazarlar kolektif çalışma yönelimi yüksek bir bireyin, takım düzeninde çalışmaktan ve takım üyeliğinden hoşlanan, diğer takım üyeleriyle iyi çalışan, takım çıktısına katkıda bulunan ve diğerlerinin katkısını arayan bir takım üyesini tanımladığını belirtmişlerdir. Ayrıca, kolektif çalışma yönelimli kişilerin tek başına çalışmaya kıyasla başkalarıyla beraber çalışmaya, güç ve kontrol sahibi olmaya kıyasla da işbirliğine daha çok değer verdiklerini ifade etmişlerdir.

Kolektif çalışma yöneliminin takım performansı üzerinde olumlu etkisi olduğu bilinmektedir (örn., Driskell ve ark., 2010; Hagemann, 2017). Ayrıca, kolektif yönelimi düşük olan üyelerden oluşan takımların problem çözme becerilerinin zayıf olduğu, buna karşılık bu yönelimi yüksek olan üyelerden oluşan takımların diğer üyelerden gelen görev girdilerine daha fazla dikkat ettiği ve takım etkileşimi sırasında performanslarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Driskell ve Salas, 1992). Ayrıca, kolektif yönelimi yüksek olan kişilerin, bir takım görevi söz konusu olduğunda daha fazla çaba sarf ettikleri ve bunun sonucu olarak da daha başarılı oldukları ifade edilmektedir (Karau ve Williams, 1993). Öte yandan, Eby ve Dobbins (1997) kolektif yönelimin takım üyeleri arasındaki koordinasyonu güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Kolektif yönelimi yüksek olan

bireylerin, takım arkadaşlarının girdilerini değerli ve yararlı olarak görme olasılıkları (Driskell ve Salas, 1992) ile örgütsel vatandaşlık davranışlarında bulunma olasılıkları (Jackson ve ark., 2006) daha yüksek iken, üretkenlik karşıtı davranışlarda bulunma olasılıkları (Jackson ve ark., 2006) daha düşüktür. Güncel bir çalışmada kolektif çalışma yöneliminin işbirliği, karşılıklı bağımlılık, uyum, memnuniyet ve takım performansı ile pozitif yönlü; bireysel performans ile ise negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu ortaya konmuştur (Kilcullen ve ark., 2022). Bunlara karşılık, kolektif çalışma yöneliminin güven ve bilgi paylaşımı ile ilişkilerini inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır.

Ayrıca, kültürel eğilimler olarak bireycilik ve toplulukçuluk değerleri, bir çalışanın takım içinde çalışmayı tercih etmesini (kolektif çalışma yöneliminin yüksek olmasını) veya takım içinde çalışmaya direnç göstermesini (kolektif çalışma yöneliminin düşük olmasını) etkileyen önemli faktörlerdendir. Örneğin, Kirkman ve Shapiro (1997), bireyci kişilerin toplulukçulara kıyasla takım çalışmalarına daha fazla direnç gösterme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Bu durum bireycilerin kolektif çalışma yönelimlerinin toplulukçulara kıyasla daha düşük olacağına işaret etmektedir. Geçmiş araştırmalar, bireycilerin takım içerisinde işbirliği davranışlarını daha az gösterdiğini, toplulukçuların ise daha işbirlikçi davrandığını göstermektedir (örn., Kirkman ve Shapiro, 2001; Wagner, 1995). Buna paralel olarak Earley'ye (1993) göre, toplulukçu kişiler hem kendileri hem de diğerleri için en iyi performansın iç grup bağlamında ortaya çıktığına inanırken, bireyci kişiler maksimum performansın yalnız çalıştıkları durumda ortaya çıktığını düşünmektedir. Chatman ve Barsade (1995) tarafından gerçekleştirilmiş bir başka araştırmada ise işbirliğinin kolaylaştırıldığı bir bağlamda toplulukçuların daha işbirlikçi oldukları görülmüş, buna karşılık bireycilerde anlamlı bir etki tespit edilememiştir. Bunun yanı sıra, araştırmalar bireycilik ile kolektif çalışma yönelimi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Driskell ve ark., 2010; Hagemann, 2017). Ancak bu çalışmalarda bireyciliğin kolektif çalışma yönelimine olan etkisi ele alınmamıştır. Bununla beraber, kültürel yönelimin öncül olarak ele alındığı çalışmalarda ise kültürel yönelimin kolektif çalışma yönelimine benzer yapılar (örn., işbirliği) üzerindeki etkisinin incelendiği (örn., Kirkman ve Shapiro, 2001; Wagner, 1995), kolektif çalışma yönelimi üzerindeki etkisinin ise henüz incelenmediği anlaşılmıştır. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla geçmiş çalışmalardan yola çıkılarak bu çalışmanın birinci hipotezi aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H1: (a) Bireyciliğin kolektif çalışma yönelimi üzerinde negatif yönde, (b) toplulukçuluğun ise kolektif çalışma yönelimi üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi vardır.

İş Arkadaşlarına Güven

Güven, bir kişi veya örgütün adil, güvenilir, etik ve yetkin olup aynı zamanda da tehditkâr olamayacağına dair inancı ifade eder (Caldwell ve Clapham, 2003). Güven oluşumu ve gelişimine dair farklı teoriler ortaya atılmıştır. Örneğin, Wrightsman (1966) ve Rotter (1967) gibi kişilik psikolojisi araştırmacıları, güveni bireylerin kişisel deneyimlerini ve geçmiş sosyalleşme süreçlerini temel alan ve diğerlerinin güvenilirliğine ilişkin genel beklentileri yansıtan bir kişilik özelliği olarak ele almışlardır. Mayer ve arkadaşlarının (1995) modelinde ise güven, güven eğilimi ve güvenilirlik algısı ile güven davranışları arasındaki ilişkiye aracılık eden dinamik bir yapıdır. Bu model güvenilirlik algısının yetenek, yardımseverlik ve dürüstlükten etkilendiğini de öne sürmektedir. Diğer taraftan bazı kuramcılar ise güveni, güvenilen kişinin yeterliliği ve güvenilirliğine dayanan *bilişsel temelli güven* ya da duygusal yatırımlara, karşılıklı duygulara ve ortak refaha dayanan *duygusal temelli güven* ayrımını yaparak incelemiştir (McAllister, 1995). Doney ve arkadaşları (1998) ise, güvenin gelişimine dair bilişsel temelli bir model öne sürmüş ve kültürün önemi üzerinde durmuşlardır. Bu modele göre ulusal kültür; normları, değerleri ve altta yatan davranışları etkilemekte, bu da bireylerin bilişsel süreçlerine etki ederek güveni ortaya çıkarmaktadır.

Güven kavramı çok geniş bağlamda (örn., gelişimsel, sosyal, örgütsel) ve analiz düzeylerinde (örn., birey, grup, örgüt) incelenmektedir ve bunlardan biri de iş arkadaşlarına duyulan güvendir. İş arkadaşına güven, bireyin iş arkadaşının kendisinden bilgi saklamayacağı, kendisine hatalı bilgi vermeyeceği ve kendisini suiistimal etmeyeceği inancına dayanır (İslamoğlu ve ark., 2007). Lin (2007) güvenin karşılıklılık temelinde oluştuğunu belirterek, bireylerin iş arkadaşlarıyla bilgi paylaştıklarında ve iş arkadaşlarının da benzer şekilde kendileriyle bilgi paylaşacağına inandıkları zaman var olduğunu vurgulamaktadır. Costa ve arkadaşlarının (2017) önerdiği modelde, çalışma takımlarında güvenin bireysel faktörlerden (örn., güvenen ve güvenilen kişinin özellikleri) ve takım düzeyindeki faktörlerden (örn., takım kompozisyonu, liderlik, görev bağlılığı) etkilenecek, yine bireysel düzeyde (örn., tutum ve performans) ve takım düzeyinde (örn., yenilik ve performans) kazanımlar sağladığı öne sürülmektedir. Örgütlerde takım düzeninde çalışan bireylerin takım üyeliğinin ve takım içi ilişkilerin devam edebilmesi için güvenin gerekli olduğu, birbirine güvenmeyen üyelerden oluşan takımların ortak amaçlar doğrultusunda hareket edemeyeceği ve iş arkadaşlarına güven eksikliğinin iş performansını olumsuz yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir (Büte, 2011). İş arka-

daşına güven, örgüt içindeki çalışanlar arası ilişkilerin ve bağlılığın oluşmasında etkili-
dir ve karşılıklı bağımlılık düzeninde çalışan bireylerin birbirlerine güvenmeleri örgütün
etkinliği için önemlidir (İslamoğlu ve ark., 2007). Sonuçta, örgütlerdeki güven ortamı-
nın hem birey hem de örgüt açısından önemli faydalar sağladığı anlaşılmaktadır.

Mevcut çalışma kapsamında, nispeten durağan bir yapı olan kolektif çalışma yöneli-
minin, daha durumsal bir değişken olan iş arkadaşlarına duyulan güven üzerinde etkisi-
nin olması beklenmektedir. Bu konuda yapılan geçmiş çalışmalar incelendiğinde,
ampirik çalışmaların yeterli olmadığı ve bu ilişkiye dair net bir kanıt sunulmadığı anla-
şılmıştır. Bazı araştırmacılar (örn., Costa ve ark., 2017; Lin 2007), takım çalışması ile
güven arasındaki ilişkinin çift yönlü ve dinamik bir yapısı olduğuna işaret etmektedir.
Örneğin, takım bağlılığı ve sanallık düzeyi gibi takım kompozisyonuna ilişkin özellikler
güveni etkilerken, güven de yine takımla ilgili olan tutum ve performans gibi çıktıları
etkilemektedir (Costa ve ark., 2017). Kiffin-Petersen ve Cordery'nin (2003) çalışması
ise, yabancılara duyulan güven ile takım çalışması tercihi arasında iş arkadaşlarına gü-
venin aracı rolü olduğunu göstermiştir. İş arkadaşlarına güvenin takım içinde çalışma
tercihini etkilediğini belirten araştırmaların aksine, Costa (2003) takımlarda çalışma ter-
cihinin, takımlarda güvenin öncüllerinden biri olduğunu belirtmektedir. Yazarın ifade
ettiği üzere, takım ortamında çalışmayı tercih eden bireyler daha adanmış hissetmeye ve
takım kimliği oluşturmaya eğilimli olabilirler. Sonuç olarak, geçmiş çalışmalarda ta-
kımlarda çalışma yöneliminin güveni olumlu etkileyebileceği önerilse de tespit edilebil-
diği kadarıyla daha önce ampirik bir çalışmada ele alınmamış bu ilişkinin mevcut
araştırma kapsamında sınanacak olmasının alandaki bir boşluğa katkı sunacağı düşünül-
mektedir. Buradan yola çıkarak bu araştırmanın ikinci hipotezi aşağıdaki gibi oluşturul-
muştur:

*H2: Kolektif çalışma yöneliminin iş arkadaşlarına güven üzerinde pozitif yönde ve
anlamlı bir etkisi vardır.*

Bilgi Paylaşımı

Bireylerin karşılıklı olarak sahip oldukları bilgiyi örtük veya açık biçimde değiş-
kuş ederek yeni bilgi yarattıkları süreç bilgi paylaşımı olarak tanımlanmakta ve başkala-
rına bilgi sunmayı ifade eden *bilgi verme* ile başkalarından bilgi talep etmeyi ifade eden
bilgi toplama süreçlerini içermektedir (van den Hooff ve de Ridder, 2004). Buna para-
lel olarak, bilgi paylaşımı davranışı karşılıklılık içermekte ve genellikle bilgiyi veren

kişinin gelecekte kendisinin ihtiyaç duyacağı bir bilgiyi karşı taraftan alma beklentisiyle gerçekleşmektedir (Kanzler ve ark., 2011). Ahmad ve Karim'in (2019) derleme çalışmalarında belirttikleri üzere, geçmiş çalışmalar bilgi paylaşımının en fazla öğrenme, yaratıcılık, performans ve iş tatmini gibi önemli örgütsel çıktılar üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Örgütsel öğrenme yaklaşımı da bilgi paylaşımı yoluyla örgütlerde bireylerin yenilikçi fikir ve düşüncelerinin artacağını, bunun da yenilikçi davranışların ortaya çıkmasını güçlendireceğini ileri sürmektedir (Pian ve ark., 2019). Ulusal literatür incelendiğinde ise bilgi paylaşımının örgüt performansı (Demirel, 2007), duygusal-örgütsel bağlılık (Taş, 2011) ve yenilikçi davranış (Sezgin ve ark., 2015; Turgut ve Beğenirbaş, 2014) üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Sonuçta, birey/grup düzeyinde etki gösteren bilgi paylaşımı, günümüzde bu alanda çalışılan önemli kavramlardan biri haline gelmiştir.

Bilgi paylaşımı karşılıklı beklentileri olan bir takım ya da topluluk içindeki bireylerin birbirine bilgi sağlamasını içerdiği için, Wang ve Noe (2010) güvenin bilgi paylaşımı üzerinde önemli bir rolü olduğunu altını çizmektedirler. Bununla birlikte, güvenin bireylerin algıladığı belirsizliği azaltıp risk alma davranışlarını kolaylaştırarak, bilgi paylaşımının ilerletilmesine katkı sağlayabileceği belirtilmektedir (Lin, 2007). Buna paralel olarak literatürdeki birçok çalışma, duyu temelli güven yüksek olduğunda kişilerarası düzeydeki ve takım düzeyindeki bilgi paylaşımının arttığını göstermektedir (örn., Rutten ve ark. 2016; Yang ve Farn, 2009). Butler ise (1999) bilgi paylaşımının güven oluşumunu teşvik ettiğini, oluşan güvenin de bilgi paylaşımını ilerlettiğini belirtmektedir. Ayrıca, iş arkadaşlarına güvenin bilgi paylaşımını (Lin, 2007; Sezgin ve ark., 2015) ve takım içinde bilgi paylaşımını (Mooradian ve ark., 2006) pozitif yönde etkilediği ortaya koyulmuştur. Öte yandan, Zárrega ve Bonache (2003) çalışmalarında takımlarda bilgi aktarım düzeyini açıklayan en önemli bileşenlerin karşılıklı güven ve yardıma erişim olduğunu tespit etmişlerdir. Sonuç olarak, pek çok çalışma iş arkadaşlarına güvenin bilgi paylaşımını olumlu yönde etkilediğini kanıtlamaktadır.

Bununla beraber, geçmişte yapılan çalışmalar bireysel ve örgütsel güvenin kültüre göre farklılaşabileceğini göstermektedir (örn., Doney ve ark., 1998; Huff ve Kelley, 2003; Zeffane, 2017). Bazı çalışmaların toplulukçulukla ilişkili görülen grup-İçi yanlılığın güven eğilimini olumsuz yönde etkilediğini (Huff ve Kelley, 2003) göstermesine rağmen, literatürdeki ortak görüş toplulukçuların birbirine daha bağımlı bir dünya görüşüne sahip oldukları için ilişkilere daha çok önem verdikleri ve yardımseverliğe daha

fazla motive oldukları yönündedir (örn., Triandis 1989). Sonuçta, toplulukçuluk daha yüksek güvenle ilişkilendirilirken, bireycilik daha düşük güvenle ilişkilendirilmektedir (örn., Doney ve ark., 1998; Zeffane, 2017).

Çok uluslu ve uluslararası örgütlerin sayısının her geçen gün artmasıyla birlikte, bilgi paylaşımı üzerinde kültürel özelliklerin etkisi daha fazla merak uyandırmış ve kültürel farklılaşmanın bilgi akışı üzerindeki etkileri incelenmeye başlamıştır (örn., Ford ve Chan, 2003; McDermott ve O'Dell, 2001). Örneğin, Çin kültüründeki bireylerle Amerikan kültüründeki bireylerin bilgi paylaşımı eğilimleri karşılaştırıldığında, Çin kültüründen olan bireylerin, kişisel sonuçları olumsuz olsa dahi, örgütün yararına olan bilgi paylaşımlarının daha yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir (Chow ve ark., 2000). Bireycilik-toplulukçuluk bağlamında birey düzeyindeki kültürel yönelimin de bilgi paylaşımı niyeti üzerinde önemli etkileri olduğu ortaya koyulmuştur. Örneğin, Kim (2019) ilişki çatışması algısının bilgi paylaşımı niyeti üzerindeki olumlu etkisine bireycilik yöneliminin, iş arkadaşı desteğinin bilgi paylaşımı niyeti üzerindeki olumlu etkisine ise hem toplulukçuluk hem de bireycilik yöneliminin aracılık ettiği sonucuna ulaşmıştır. Yu (2014) ise toplulukçuluk ve bireycilik yönelimlerinin bilgi paylaşımı niyeti üzerinde olumlu yönde etkisi olduğunu, ancak toplulukçuların bireycilere kıyasla bilgi paylaşımına daha fazla niyetli olduklarını ortaya koymuştur. Ek olarak, toplulukçuluğun, bilgi paylaşımı ile yenilikçi davranış arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirdiği bulunmuştur (Pian ve ark., 2019).

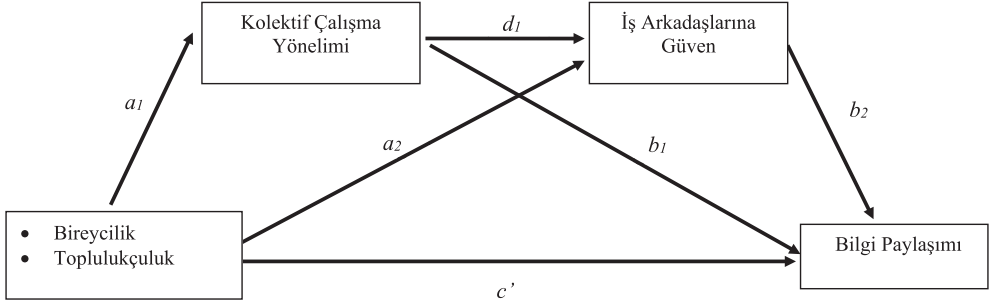
Bahsedilen geçmiş çalışmalar ışığında, akademisyenlerdeki bireycilik ve toplulukçuluk yönelimlerinin bilgi paylaşımı davranışlarını farklı yönlerde etkileyeceği; sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin bu ilişkide seri aracılık rolünü üstleneceği düşünülmektedir. Buna göre, bu araştırma modelindeki ilişkiler, Blau'nun (1964) bireylerin yaptıkları mübadeleler sonucunda gelecekteki belirsiz bir zamanda bu mübadelenin karşılığını alması ilkesini temel alan sosyal mübadele teorisine dayandırılabilir. Mübadele davranışı, büyük ölçüde kişinin sosyal kimliğini, sosyal bağlarını ve kişisel kültürel yönelimlerini geliştiren imkanlar tarafından harekete geçirilir (Xiao ve ark., 2012). Sosyal mübadele teorisine göre, bireyler gönüllü olarak bilgi paylaştıkları zaman bu eylemin kendilerine olan fayda ve zararlarını dikkate alırlar. Bununla beraber, bireylerin kültürel yönelimleri onların grup içi normlara ve kişisel tutumlarına yüklediği anlamı etkilemekte, bu da onların sosyal davranışlarının önemli bir belirleyicisi olmaktadır (Triandis, 2001). Örneğin, bireycilerin kendi rekabet avantajlarını kaybetmek iste-

meyecekleri için avantaj olarak gördükleri bilginin paylaşımından kaçınmaları (Yu, 2014); toplulukçuların ise sosyal pozisyonlarını korumak, yükseltmek ve sosyal sermaye oluşturmak için kolektif yönelime ve güven inşasına daha açık olmaları (Yaveroglu ve Donthu, 2002) ve bu nedenle daha fazla bilgi paylaşımı davranışı göstermeleri beklenebilir. Ayrıca, Blau (1964) güvenin etkin bir sosyal mübadelenin altında yatan temel ilkelerden biri olduğunu vurgulamıştır. Sosyal mübadele, bağlayıcılığı olan bir sözleşmeyi değil, büyük ölçüde güveni temel alır. Bilgi paylaşımı da en temelde bireyin vereceği bilgi karşılığında bilgi alacağı ilkesine dayandığından karşılıklı güven gerektirmektedir (Gray, 2001). Staples ve Webster (2008) da güven olmadan bireylerin sosyal mübadeleye katılmaya istekli olmayacağını ve bilgi paylaşımının gerçekleşmeyeceğini öne sürmüştür. Bu çerçevede bu çalışmanın temel hipotezleri olan seri aracılık hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H3: Bireyciliğin bilgi paylaşımına etkisinde sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ile iş arkadaşlarına güvenin seri aracılık rolü vardır. Buna göre, bireycilik sırasıyla kolektif çalışma yönelimini ve iş arkadaşlarına güveni düşürerek bilgi paylaşımını azaltacaktır.

H4: Toplulukçuluğun bilgi paylaşımına etkisinde sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ile iş arkadaşlarına güvenin seri aracılık rolü vardır. Buna göre, toplulukçuluk sırasıyla kolektif çalışma yönelimini ve iş arkadaşlarına güveni yükselterek bilgi paylaşımını arttıracaktır.

Sonuç olarak bu çalışma ile bilginin üretildiği ve paylaşıldığı bir ortamda bulunan ve genellikle bir takım içinde çalışarak kaynak oluşturan akademisyenlerin kültürel eğilimlerinin bilgi paylaşımı davranışlarını nasıl etkilediği incelenecektir. İki değişken arasındaki ilişkide sırasıyla kolektif çalışma yöneliminin ve iş arkadaşlarına duyulan güvenin seri aracılık etkilerinin ortaya konulması ile literatüre önemli bir katkı sunulacağı düşünülmektedir. Araştırma modeli Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 1*Araştırma Modeli***Yöntem****Katılımcılar**

Bu çalışmanın örneklemini Türkiye'deki devlet (%87.4) ve vakıf (%12.6) üniversitelerinde görevini sürdüren 206'sı kadın 199'u erkek olmak üzere toplam 405 akademik personel oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 21-72 arasında değişmektedir (*Ort.* = 39.77; *SS* = 10.34). Katılımcılar, Yüksek Öğretim Kurumu'nun güncel akademik personel verileri temel alınarak araştırmaya dâhil edilmiş, böylece Türkiye'de çalışmakta olan profesör, doçent, doktor öğretim üyesi, öğretim görevlisi ve araştırma görevlisi oranlarına denk, temsili bir örneklem oluşturulmuştur. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunu araştırma görevlileri oluştururken, en düşük oranı doçentler oluşturmaktadır. Ayrıca örneklemin büyük çoğunluğu mesleğinde ve hâlihazırda görev yaptığı kurumda 10 yıldan fazla süredir çalışan akademisyenlerden oluşmaktadır. Çalışmanın katılımcılarına dair demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Özelliklerine Dair Bilgiler

Demografik Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	206	50.9
	Erkek	199	49.1
Üniversite türü	Devlet	354	87.4
	Vakıf	51	12.6
Akademik Unvan	Araştırma Görevlisi	123	30.4
	Öğretim Görevlisi	87	21.5
	Dr. Öğretim Üyesi	91	22.5
	Doçent	36	8.9
	Profesör	68	16.8
Meslekte çalışma süresi	1 yıldan az	15	3.7
	1-3 yıl	50	12.3
	3-5 yıl	45	11.1
	5-10 yıl	107	26.4
	10 ve üzeri	188	46.4
Kurumda çalışma süresi	1 yıldan az	23	5.7
	1-3 yıl	68	16.8
	3-5 yıl	68	16.8
	5-10 yıl	96	23.7
	10 ve üzeri	150	37
	Toplam	405	100

Veri Toplama Araçları

Bireycilik-Toplulukçuluk

Bireycilik ve toplulukçuluk kültür boyutlarını değerlendirmek amacıyla Singelis ve arkadaşlarının (1995) geliştirdiği 32 maddeli INDCOL Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin 37 maddeden oluşan Türkçe formu Wasti ve Erdil (2007) tarafından oluşturulmuş ve orijinaline uygun dört boyutlu faktör yapısı (dikey bireycilik, yatay bireycilik, dikey toplulukçuluk, yatay toplulukçuluk) elde edilmiştir. Ancak yatay-dikey ayrımının Türkiye örneğinde çok anlamlı olmadığı (Li ve Aksoy, 2007), dikey toplulukçuluk ile dikey bireycilik alt faktörlerinin yapı geçerliğinin düşük olabileceği belirtildiğinden (Wasti, 2003), bu çalışmada bireycilik ve toplulukçuluk değişkenleri INDCOL ölçeğinin yatay bireycilik ve yatay toplulukçuluk alt faktörleri kullanılarak incelenmiştir. Buna göre sekiz madde yatay bireycilik, 10 madde ise yatay toplulukçuluk faktörlerinde yer almaktadır. Yatay bireycilik alt boyutuna “Bireysel kimliğim benim için çok önemlidir.” maddesi, yatay toplulukçuluk alt boyutuna ise “Yakın çevrem için kişisel çıkarlarımdan fedakârlık ederim.” maddesi örnek verilebilir. Ölçek maddelerinin yanıtları ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişen 5’li Likert tipi skalada de-

ğlendirilmektedir. Cronbach Alpha iç tutarlık değerlerinin Wasti ve Erdil'in (2007) çalışmasında yatay bireycilik ve yatay toplulukçuluk alt boyutları için sırasıyla .69 ve .73 olduğu bildirilmiştir; mevcut çalışma kapsamında ise belirtilen alt boyutlar için bu değerler sırasıyla .78 ve .70 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 2).

Kolektif Çalışma Yönelimi

Bireylerin kolektif çalışma yönelimlerini değerlendirmek amacıyla Kolektif Çalışma Yönelimi Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek Driskell ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 15 madde yer almakta ve 10 madde “İlişki Kurma” ve beş madde ise “Baskınlık” alt boyutlarını temsil etmektedir. İlişki kurma alt boyutuna “Takım projelerinde çalışmayı son derece tatmin edici bulurum.” maddesi, baskınlık alt boyutuna da “Etrafınızdaki kişiler değiştirmeye çalışıyor olsa bile, kendi kararlarınıza bağlı kalmanız önemlidir.” maddesi örnek verilebilir. Ölçek maddelerinin yanıtları ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişen 5’li Likert tipi skalada değerlendirilmektedir. Ayrıca, ölçeğin toplam puanı için iç tutarlık katsayısı orijinal çalışmada .85, mevcut çalışma kapsamında ise .84 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 2).

İş Arkadaşlarına Güven

Bireylerin iş arkadaşlarına güvenini ölçmek amacıyla Cook ve Wall (1980) tarafından geliştirilen İş Yerinde Kişilerarası Güven Ölçeğinin, Kiffin-Petersen ve Cordery (2003) tarafından gerçekleştirilen altı maddelik uyarlaması kullanılmıştır. Ölçek iş arkadaşlarına duyulan güveni değerlendirmekte ve kişiler arası güvenin bilişsel ve duygusal öğelerini içermektedir (Cook ve Wall, 1980). Ölçek maddelerinin yanıtları ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişiklik gösteren 7’li Likert tipi skalada değerlendirilmektedir. Ölçekteki maddelere örnek olarak “İş arkadaşlarımdan becerilerine güvenirim.” ve “İş arkadaşlarımdan çoğuna, söyledikleri şeyleri yapacakları konusunda güvenilebilir.” verilebilir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı Kiffin-Petersen ve Cordery’nin (2003) çalışmasında .92 olarak bildirilmiş, mevcut araştırma kapsamında da .92 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 2).

Bilgi Paylaşımı

Van den Hoof ve Hendrix (2004) tarafından geliştirilen Bilgi Paylaşımı Ölçeği bilgiyi verme ve bilgiyi toplamayı değerlendiren dörder maddenin yer aldığı iki faktörlü yapıdan oluşmaktadır. Ölçek maddelerinin yanıtları ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ile ‘Kesinlikle katılıyorum’ arasında değişen 5’li Likert tipi skalada değerlendirilmektedir.

Ölçekteki maddelere “Sahip olduğum bilgileri iş arkadaşlarımla paylaşıyorum.” ve “İş arkadaşlarımla ne bildiğinden haberdar olmak isterim.” örnek olarak verilebilir. Ölçeğin orijinal formunda Cronbach Alpha iç tutarlık katsayılarının iki faktör için sırasıyla .68 ve .72 olduğu rapor edilmiştir. Mevcut çalışmada ise iç tutarlık katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 2).

Demografik Bilgi Formu

Bireylerin demografik özelliklerini öğrenmek amacıyla oluşturulan demografik bilgi formunda akademisyenlerin cinsiyeti, görev yaptıkları üniversitenin türü, akademik unvanları ile mesleklerinde ve kurumlarında çalışma süresi gibi bilgiler alınmıştır.

İşlem

Araştırma İstanbul'daki bir devlet üniversitesinin Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'ndan 2020 yılının Eylül ayında alınan onaya istinaden yürütülmüştür (Dosya No: 2020/65). Bu araştırma kapsamında Türkçe çevirisi yapılarak kullanılan ölçekler, araştırmanın yürütücüleri ile birlikte İngilizce diline hâkim iki diğer araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak Türkçeye çevrilmiş, ardından tercümanlık alanında uzman bir kişi tarafından çeviri kontrolleri sağlandıktan sonra seçenekler arasında fikir birliğine varılan ölçek ifadeleri seçilerek maddelere son hali verilmiştir. Katılımcılara ulaşmak için Türkiye'nin farklı bölgelerinden seçkisiz olarak belirlenen üniversitelerin resmî web sitelerinde yer alan akademik personel bilgilerindeki kurumsal e-posta adreslerine araştırmaya davet bağlantısı gönderilmiştir. Davet bağlantısını gönüllü olarak kabul eden katılımcılar araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu süreçte örneklem temsil ediciliğinin yüksek olması için popülasyon çerçevesindeki akademik pozisyon oranları dikkate alınmıştır. Veri toplama sürecinin tamamı çevrim içi olarak yürütülmüştür. Anketler doldurulmadan önce katılımcılara katılımın gönüllü olduğu, kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve çalışmayı istedikleri zaman bırakabilecekleri bilgisi yazılı olarak sunulmuş ve ardından onamları alınmıştır. Ölçeklerin yanıtlanması ortalama olarak 15 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Türkçeye çevirisi bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen Kolektif Çalışma Yönelimi Ölçeğinin yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Analiz sonucu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .867 ile örneklem yeterliğinin çok iyi düzeyde olduğunu göstermektedir (Field, 2009) ve Bartlett küresellik testi $p = 0.00$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Faktör Analizi sonucunda üç madde çift yüklenme

nedeniyle analizden çıkartılmış ve ilişki kurma boyutunda yedi, baskınlık boyutunda beş madde olmak üzere toplam 12 madde elde edilmiştir. İki faktörlü yapı orijinal ölçekle uyumlu olup toplam varyansın %53.92'sini açıklamaktadır. İlişki kurma boyutundaki faktör yükleri .57 ile .83 arasında değişirken; baskınlık boyutundaki faktör yükleri .61 ile .73 arasında değişmektedir.

Bu araştırma kapsamında Türkçeye çevirisi yapılan bir diğer ölçek olan İş Arkadaşlarına Güven Ölçeğinin de yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre .853 ($p = 0.00$) olarak hesaplanan KMO değeri örneklem yeterliğinin çok iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Analizler, maddelerin tümünün toplam varyansın %71.75'ini açıklayan, orijinali ile uyumlu olarak, tek faktör altında toplandığını göstermiştir. Faktör yüklerinin ise .78 ile .89 arasında değiştiği gözlenmiştir.

Son olarak bu çalışmada Türkçeye çevrilen Bilgi Paylaşımı Ölçeği üzerinde Açımlayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Bu kapsamda .854 ($p < .001$) olarak hesaplanan KMO değeri örneklem yeterliğinin çok iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçekteki bir maddenin çift yüklenme nedeniyle analizden çıkartılması sonucunda kalan yedi madde ile analizler yürütülmüştür. Orijinal çalışmadakinin aksine, bu örneklem üzerinde yapılan analiz tüm maddelerin tek faktörlü yapı altında toplandığını göstermiştir. Buna göre maddelerin tümünün toplam varyansın %51.28'ini açıklayan tek faktör altında toplandığı ve faktör yüklerinin .64 ile .80 arasında değiştiği gözlenmiştir.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Hipotezleri test etmek üzere seri aracılık analizleri yapılmıştır. Bu amaçla, SPSS programı ile Hayes'in (2013) PROCESS (versiyon 3.4.1) makrosunda model 6 kullanılmış ve bootstrap tekniğiyle 5000 yeniden örnekleme kullanılarak seri aracılık analizleri yürütülmüştür. Dolaylı etkileri açıklayabilmek için 'ind1', 'ind2' ve 'ind3' ifadeleri kullanılmıştır. Şekil 1'de görüldüğü üzere, bireycilik ve toplulukçuluğun bağımsız değişken olduğu iki farklı seri aracılık modeli test edilmiştir. Bu modellerin her birinde kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin tek başına (a_1b_1 ve a_2b_2) ve seri şekilde ($a_1d_1b_2$) yer aldığı üç dolaylı etki bulunmaktadır. Hayes'in (2013) belirttiği üzere seri aracılığın varlığından söz edebilmek için $a_1d_1b_2$ yörüngesinin istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir.

Bulgular

Korelasyon değerleri incelendiğinde, araştırmadaki değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin -.02 ile .54 arasında değiştiği ve bireycilik ile bilgi paylaşımı ilişkisi dışındaki tüm ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bulgular Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2

Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Korelasyon Katsayıları ve Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ort.	SS.	Min.	Max.	1	2	3	4	5
1. Bireycilik	38.64	4.85	15	50	(.78)	-.12*	-.43***	-.18***	-.02
2. Toplulukçuluk	38.07	4.1	19	48		(.70)	.36***	.35***	.54***
3. Kolektif Çalışma Yönelimi	33.74	7.12	15	52			(.84)	.23***	.18***
4. İş Arkadaşlarına Güven	30.42	7.02	6	42				(.92)	.36***
5. Bilgi Paylaşımı	27.57	3.68	13	35					(.83)

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Güvenirlilik katsayıları diyagonalde parantez içinde sunulmuştur.

Seri Aracılık Analizleri

Seri aracılık analizleri kapsamında elde edilen doğrudan ve dolaylı etkiler aşağıda sunulmuştur. Modelde X yordayıcı değişkeni, Y yordanan değişkeni, M1 birinci aracı değişkeni ve M2 ikinci aracı değişkeni temsil etmektedir.

İlk hipoteze yönelik bulgular bireyciliğin ($B = -.63$, $t = -9.53$, $p < .001$; Bkz. Tablo 3) kolektif çalışma yönelimi üzerindeki etkisinin negatif yönde ve anlamlı olduğunu göstermiştir. Toplulukçuluğun kolektif çalışma yönelimi üzerindeki etkisinin ise pozitif yönde ve anlamlı olduğu ($B = .62$, $t = 7.70$, $p < .001$; bkz., Tablo 4) gözlenmiştir. Bu bulgular *H1a* ve *H1b*’yi desteklemektedir.

H2’yi sınamak amacıyla kolektif çalışma yöneliminin iş arkadaşlarına güven üzerindeki etkisi iki ayrı modelde test edilmiştir. Buna göre, X değişkeninin bireycilik ($B = .19$, $t = 3.56$, $p < .001$; Bkz. Tablo 3) ve toplulukçuluk ($B = .12$, $t = 2.43$, $p < .05$; Bkz. Tablo 4) olduğu modellerde kolektif çalışma yöneliminin iş arkadaşlarına güven üzerindeki etkisi pozitif yönde ve anlamlıdır. Bu bulgular *H2*’yi desteklemektedir.

Hayes’in (2013) önerisine dayanarak seri aracılık etkisini test etmek için tüm direkt etkiler analize dahil edilmiştir. Bu amaçla, hipotezlerde yer verilmemesine rağmen, iş arkadaşlarına güvenin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisi iki ayrı modelde test edilmiştir. Buna göre, X değişkeninin bireycilik ($B = .18$, $t = 7.21$, $p < .001$; bkz. Tablo 3) ve toplulukçuluk ($B = .10$, $t = 4.48$, $p < .001$; bkz. Tablo 4) olduğu modellerde iş arkadaşlarına güvenin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu görülmüştür.

Son olarak araştırma modelini test etmek üzere seri aracılık analizleri yürütülmüştür. Öncelikle $H3$ 'ü test etmek amacıyla, bireyciliğin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinde kolektif çalışma yönelimi ile iş arkadaşlarına güvenin seri aracı rolü incelenmiştir. Analizler kapsamında, bireyciliğin bilgi paylaşımı üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($B = .08$, $SH = .04$, $p < .05$; bkz. Tablo 3). İncelenen ilk dolaylı etki olan kolektif çalışma yönelimi aracılığıyla bireyciliğin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisi (Ind1 [a_1, b_1] = bireycilik → kolektif çalışma yönelimi → bilgi paylaşımı) anlamlıdır ($B = -.05$, $SH = .02$, $CI = [-.088, -.013]$). Diğer yandan ikinci dolaylı etki olan bireyciliğin iş arkadaşlarına güven aracılığıyla bilgi paylaşımı üzerindeki etkisi (Ind 2 [a_2, b_2] = bireycilik → iş arkadaşlarına güven → bilgi paylaşımı) anlamlı değildir ($B = -.03$, $SH = .02$, $CI = [-.059, .007]$). Üçüncü dolaylı etki olan bireyciliğin kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güven aracılığıyla bilgi paylaşımı üzerindeki seri etkisinin (Ind 3 [a_1, d_1, b_2] = bireycilik → kolektif çalışma yönelimi → iş arkadaşlarına güven → bilgi paylaşımı) istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($B = -.02$, $SH = .01$, $CI = [-.039, -.008]$). Buna göre $H3$ desteklenmektedir. Sonuç olarak, bireylerde bireycilik arttıkça kolektif çalışma yönelimi düşmekte ve buna bağlı olarak sırasıyla iş arkadaşlarına güven ile bilgi paylaşımı azalmaktadır (Bkz. Şekil 2).

Tablo 3

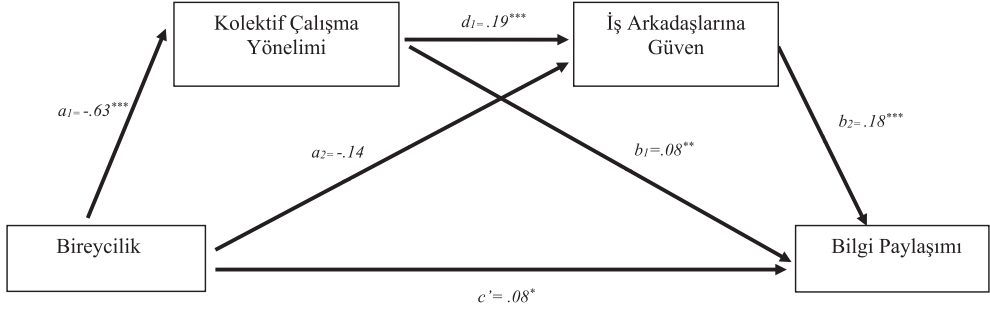
Bireycilik ve Bilgi Paylaşımı İlişkisinde Kolektif Çalışma Yönelimi ile İş Arkadaşlarına Güvenin Seri Aracılık Rolü

Öncül	Kolektif Çalışma Yönelimi (M1)			İş Arkadaşlarına Güven (M2)			Bilgi Paylaşımı (Y)					
	B	SH	t	B	SH	t	B	SH	t			
Bireycilik (X)	a1	-.63***	.07	-9.53	a2	-.14	.08	-1.77	c'	.08*	.04	2.10
Kolektif Çalışma Yönelimi (M1)		-	-	-	d1	.19***	.05	3.56	b1	.08**	.03	2.89
İş Arkadaşlarına Güven (M2)		-	-	-		-	-	-	b2	.18***	.03	7.21
Sabit		58.06***	2.57	22.57		29.36***	4.10	7.17		16.33***	2.18	7.50
		$R^2 = .18$				$R^2 = .06$				$R^2 = .15$		
		$F(1, 403) = 90.81***$				$F(2, 402) = 12.99***$				$F(3, 401) = 23.31***$		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$. SH (Standart Hata). Tabloda standardize edilmemiş beta değerlerine yer verilmiştir.

Şekil 2

Bireyciliğin Kolektif Çalışma Yönelimi ve İş Arkadaşlarına Güven Üzerinden Bilgi Paylaşımına Etkisine Dair Seri Aracılık Modeli

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, Şekilde standardize edilmemiş beta değerlerine yer verilmiştir.

İkinci olarak, bir diğer seri aracılık modeli olan toplulukçuluğun bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinde kolektif çalışma yönelimi ile iş arkadaşlarına güvenin seri aracı rolü incelenmiştir. Analizler kapsamında toplulukçuluğun bilgi paylaşımı üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir ($B = .43$, $SH = .04$, $p < .001$; bkz. Tablo 4). İncelenen ilk dolaylı etki olan kolektif çalışma yönelimi aracılığıyla toplulukçuluğun bilgi paylaşımı üzerindeki etkisi (Ind1 [a_1b_1] = toplulukçuluk → kolektif çalışma yönelimi → bilgi paylaşımı) anlamlı değildir ($B = -.01$, $SH = .02$, $CI = [-.039, .019]$). Diğer yandan, ikinci dolaylı etki olan toplulukçuluğun iş arkadaşlarına güven aracılığıyla bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinin (Ind 2 [a_2b_2] = toplulukçuluk → iş arkadaşlarına güven → bilgi paylaşımı) anlamlı olduğu görülmektedir ($B = .06$, $SH = .02$, $CI = [.024, .091]$). Üçüncü dolaylı etki olan toplulukçuluğun kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güven aracılığıyla bilgi paylaşımı üzerindeki seri etkisinin (Ind 3 [$a_1d_1b_2$] = toplulukçuluk → kolektif çalışma yönelimi → iş arkadaşlarına güven → bilgi paylaşımı) de istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($B = .01$, $SH = .004$, $CI = [.001, .017]$). Buna göre $H4$ desteklenmektedir. Elde edilen bu bulgu, bireylerin toplulukçuluğu arttıkça kolektif çalışma yöneliminin yükseldiğini, buna bağlı olarak sırasıyla iş arkadaşlarına güvenin ve bilgi paylaşımının arttığını göstermektedir (Bkz. Şekil 3).

Tablo 4

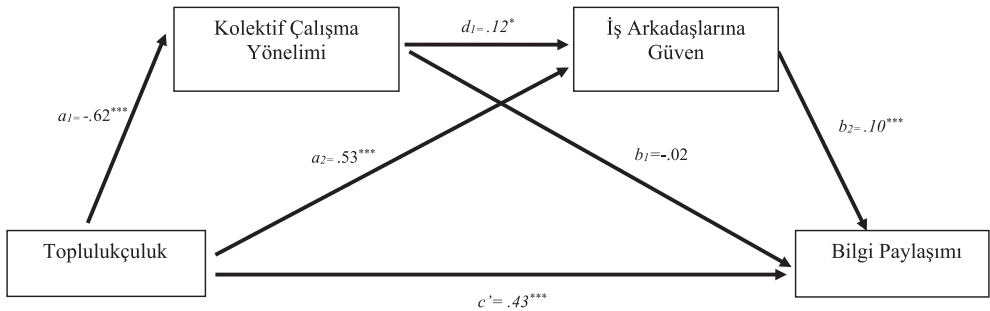
Toplulukçuluk ve Bilgi Paylaşımı İlişkisinde Kolektif Çalışma Yönelimi ile İş Arkadaşlarına Güvenin Seri Aracılık Rolü

Öncül	Kolektif Çalışma Yönelimi (M1)			İş Arkadaşlarına Güven (M2)			Bilgi Paylaşımı (Y)				
	B	SH	t	B	SH	t	B	SH	t		
Toplulukçuluk (X) a1	.62***	.08	7.70	a2	.53***	.09	6.20	c'	.43***	.04	10.40
Kolektif Çalışma Yönelimi (M1)	-	-	-	d1	.12*	.05	2.43	b1	-.02	.02	-.78
İş Arkadaşlarına Güven (M2)	-	-	-	-	-	-	-	b2	.10***	.02	4.48
Sabit	10.03**	3.10	3.24	6.31*	3.08	2.05	8.59***	1.44	5.95		
	$R^2 = .13$			$R^2 = .14$			$R^2 = .32$				
	$F(1, 403) = 59.33***$			$F(2, 402) = 31.67***$			$F(3, 401) = 63.47***$				

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$; SH (Standart Hata). Tabloda standardize edilmemiş beta değerlerine yer verilmiştir.

Şekil 3

Toplulukçuluğun Kolektif Çalışma Yönelimi ve İş Arkadaşlarına Güven Üzerinden Bilgi Paylaşımına Etkisine Dair Seri Aracılık Modeli

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, Şekilde standardize edilmemiş beta değerlerine yer verilmiştir.

Tartışma

Bilginin üretildiği ve paylaşıldığı en önemli meslek gruplarından biri olan akademisyenler üzerinde gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada akademisyenlerin kültürel yönelimlerinin bilgi paylaşımı davranışlarını nasıl etkilediği incelenmiştir. Bu kapsamda, akademisyenlerin bireycilik ve toplulukçuluk eğilimlerinin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinde kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin seri aracılık rolü test edilmiştir. Analizler sonucunda, öngörüldüğü gibi kolektif çalışma yönelimi üzerinde

bireyciliğin negatif yönde, toplulukçuluğun ise pozitif yönde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca, iş arkadaşlarına güven üzerinde kolektif çalışma yöneliminin, bilgi paylaşımı üzerinde ise iş arkadaşlarına güvenin olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, bireycilik ile toplulukçuluğun bilgi paylaşımı üzerinde sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güven üzerinden dolaylı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçları dikkate alarak, bireyciliğin kolektif çalışma yönelimini olumsuz yönde etkilediği, bunun sonucunda iş arkadaşlarına güvenin ve böylelikle bilgi paylaşımı davranışının azaldığı söylenebilir. Öte yandan, toplulukçuluk arttıkça sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin olumlu etkilendiği ve böylelikle bilgi paylaşımı davranışının arttığı ifade edilebilir.

Bireyciliğin kolektif çalışma yönelimi üzerindeki olumsuz etkisine dair elde edilen bulgu, bireycilerin işbirlikçi davranışlardan kaçındıklarını (Wagner, 1995) ve takım çalışmalarına direnç gösterdiklerini (Kirkman ve Shapiro, 1997) doğrulamaktadır. Toplulukçuluğun kolektif çalışma yönelimini beklendiği gibi olumlu yönde etkilemesi ise Chen ve arkadaşlarının (1997) toplulukçuların iç grup yararına hizmet etmeye, fedakârlık yapmaya, sorumluluğunu yerine getirmeye ve iç grubun beklentilerine ve çeşitli normlarına uygun şekilde davranmaya inandıkları yönündeki ifadesiyle örtüşmektedir.

Bu çalışmanın sonuçlarından bir diğeri olan, iş arkadaşlarına güven üzerinde kolektif çalışma yöneliminin olumlu etkisinin olduğuna dair elde edilen bulgu da takım içerisinde çalışmayı tercih eden bireylerin daha adanmış hissetmeye ve takım kimliği oluşturmaya eğilimli olabilecekleri ve takım içerisinde çalışma tercihinin takımlardaki güvenin öncüllerinden biri olduğu yönündeki iddiayı (Costa, 2003) desteklemektedir. Ayrıca, kolektif çalışma yönelimi yüksek olan takım üyelerinin, bir takım görevi söz konusu olduğunda daha fazla çaba sarf ettikleri (Karau ve Williams, 1993) ve kolektif çalışma yöneliminin takım üyeleri arasındaki koordinasyonu güçlendirdiği (Eby ve Dobbins, 1997) belirtilmiştir. Bu durum takım üyeleri arasındaki güveni de olumlu etkiliyor olabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, Costa'nın (2003) takım içerisinde çalışma tercihinin güveni etkileyebileceğine yönelik önermesine rağmen, geçmişte bu ilişkiyi test eden bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışmanın bulguları bu anlamda literatüre katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmanın bir diğer bulgusu olan iş arkadaşlarına güvenin bilgi paylaşımı üzerindeki olumlu etkisi, geçmiş çalışma bulgularını doğrulamıştır (örn., Mooradian ve

ark., 2006; Rutten ve ark., 2016; Yang ve Farn, 2009). Daha önce bahsedildiği üzere hem bilgi paylaşımı hem de güven kavramlarının yapısında karşılıklılık inancı vardır ve iş arkadaşlarına duyulan güven, bireyin bilgi paylaşımının iş arkadaşlarından karşılık bulacağına dair inancı ile gelişmektedir (Kanzler ve ark., 2011; Lin, 2007). Sonuç olarak, iş arkadaşlarına güvenin bilgi paylaşımı davranışı üzerindeki olumlu etkisine dair bulgu literatürü desteklemektedir.

Son olarak, araştırmadaki seri aracılık modelini doğrulayan bireycilik ve toplulukçuluğun bilgi paylaşımını sırasıyla kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güven üzerinden dolaylı olarak etkilediğini gösteren bulgular literatür ile uyumludur. Örneğin, geçmiş araştırmalarda bireycilerin takım çalışmalarına daha fazla direnç gösterdiği ve işbirlikçi davranışları daha az sergiledikleri gözlenmiştir (örn., Kirkman ve Shapiro, 1997, 2001; Wagner, 1995). Bununla birlikte, bazı araştırmacılar takım içinde çalışma tercihinin güvenin öncüllerinden biri olduğunu öne sürmüştür (örn., Costa, 2003). Ayrıca, güvenin bilgi paylaşımı davranışını olumlu etkilediğine yönelik bulgular da mevcuttur (örn., Mooradian ve ark., 2006; Rutten ve ark., 2016; Yang ve Farn, 2009). Bununla beraber, toplulukçuluğun bilgi paylaşımı üzerinde doğrudan olumlu ve yüksek düzeyde bir etkisinin olduğu yönünde elde edilen bulgu, bilgi iletiminin en fazla toplulukçu kültürlerde yayıldığı önermesini (Bhagat ve ark., 2002) desteklemektedir. Öte yandan, bireyciliğin bilgi paylaşımı üzerinde olumlu etkisinin bulunması, bireycilerin de bilgi paylaşımı niyetlerinin olduğuna dair geçmiş bulgularla tutarlıdır (Kim, 2019; Yu, 2014). Triandis'e (1995) göre, bireysel hedeflerle motive olan bireyciler, rasyonelliği ve eylemlerinin kendilerine olan fayda-maliyet ilişkisini inceleyerek birebir iletişime dayalı işbirliği kurarlar. Toplulukçular için ise, grup hedefleri motivasyon kaynağıdır, bu nedenle onlar performansı arttırmak ve yüz yüze iletişime odaklanmak için işbirliğine öncelik verirler. Buradan yola çıkarak hem toplulukçu hem de bireyci bireylerin bilgiyi paylaşmak için farklı motivasyonları olduğu söylenebilir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular Triandis'in (1995) iddialarıyla örtüşmektedir. Sonuç olarak hem toplulukçuluk hem de bireycilik bilgi paylaşımını olumlu etkilese de ilişkiye etki eden farklı faktörler dikkate alındığında ilişkilerin kuvveti ve yönü değişebilmektedir. Bu çalışmanın bulguları kültürel yönelimin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinin anlaşılması için sadece bu iki değişkenin arasındaki ilişkilerin incelenmesinin yeterli olmayabileceğine işaret ederek, ilişkiye etki edebilecek farklı mekanizmaların önemine vurgu yapmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda bunun göz önünde bulundurulması ve potansiyel değişkenlerin modele dahil edilerek aracı olarak incelenmesi önerilebilir.

Sonuç olarak, kültürel eğilimler ve bilgi paylaşımı ilişkisi önceki çalışmalarda incelenmiş olsa da (örn., Yu, 2014; Zhang ve ark., 2014) bu ilişkinin ardındaki mekanizmalar tam olarak anlaşılammıştır. Mevcut çalışma, kültürel eğilimlerin bilgi paylaşımına olan etkisinde kolektif çalışma yönelimi ve iş arkadaşlarına güvenin seri aracılık rolünü ortaya koyarak bu değişkenler arasındaki ilişkilere ışık tutması açısından alana katkı sağlamaktadır. Bulgular sosyal mübadele teorisi çerçevesinde ele alınırsa, bireycilerin düşük düzeyde kolektif çalışma yönelimi ve güven aracılığı ile daha az bilgi paylaşımına yönelmeleri, kendileri için önemli bir rekabet avantajı kaynağı olarak varsaydıkları bilgilerini başkalarıyla paylaşmalarını da zorlaştırmaktadır. Diğer yandan, toplulukçuların yüksek düzeyde kolektif çalışma ve iş arkadaşlarına güven eğilimleri aracılığıyla daha fazla bilgi paylaşmaya yönelmeleri ise onların sosyal statülerini koruma ve artırma motivasyonlarının yüksek olmasıyla (örn., Yaveroğlu ve Donthu, 2002) uyumludur. Ayrıca, elde edilen bulgular, Staples ve Webster'in (2008) de ifade ettiği gibi, güvenin bireylerin sosyal mübadeleye katılmaya istekli olmalarındaki en temel faktörlerden biri olduğunu doğrulamaktadır. Bu açıdan mevcut çalışma sosyal mübadele teorisi çerçevesinde literatürde ele alınan önemli değişkenlere bütüncü bir yaklaşım sağlamaktadır.

Teorik katkının ötesinde bu çalışmanın uygulamaya yönelik katkıları da bulunmaktadır. Öncelikle, bu araştırmanın bulguları bilgi paylaşımını geliştirmek isteyen örgütlerde bireylerin kültürel eğilimlerinin dikkate alınması gerektiğini ve bu eğilimlerin bilgi paylaşımını hangi mekanizmalar üzerinden etkilediğini göstermiştir. Örgütlerde farklı kültürel eğilimde çalışanlar olduğu dikkate alınarak, bilgi paylaşımının teşvik edilmesinde bu farkların göz önüne alınması, örgüt içi uygulamaların planlanması için faydalı olabilir. İnsan kaynakları uzmanlarının bu çalışmada ortaya koyulan bulguları göz önünde bulundurarak, geleneksel ve sanal takımlarda bireylerin kültürel yönelimlerini dikkate almaları ve takım kompozisyonlarını buna göre oluşturmaları örgüt içi bilgi paylaşımının artırılması için faydalı olabilir. Özellikle bir takım içerisinde çalışan bireycilerin bilgi paylaşımlarının artırılması için takım başarısının bireysel hedeflere katkısı vurgulanabilir. Bu konuda insan kaynakları uzmanlarına, performans yönetimi uygulamalarında bireysel performans hedeflerine takım performansı çıktılarına dâhil etmeleri ve takım içi iletişim ile işbirliği gibi konularda eğitimler düzenleyerek bireycileri takım çalışmasına teşvik etmeleri tavsiye edilebilir. Bunun yanında, kolektif çalışma yöneliminin bireylerin iş arkadaşlarına duyduğu güveni olumlu etkileyerek bilgi paylaşımını artırdığına yönelik bulgular, örgütlerde çalışanlar arasındaki güvenin pekiştirilmesine yönelik uygulamaların önemini kanıtlamaktadır. Örgütlerde kişiler arası güveni ve ta-

kım güvenini pekiştirecek eğitimlerin ve uygulamaların planlaması, çalışanların bilgi paylaşımlarını olumlu etkileyebilir.

Türk kültürü toplulukçuluk ve güç mesafesinin yüksek olduğu bir kültür olarak tanımlanmakta (Hofstede, 1980); Kabasakal ve Bodur'un (2002) çalışması da Türkiye'de grup içi toplulukçuluk ve güç mesafesinin baskın özellikler olarak öne çıktığını doğrulamaktadır. Mevcut araştırma, toplulukçuluk-bireycilik yönelimleri bireysel düzeyde değerlendirildiğinde, bilgi paylaşımı ile ilgili çıktılar ortaya koysa da, ulusal kültürün diğer bir önemli ögesi olan güç mesafesi ile ilgili ulusal literatürdeki eksiklik devam etmektedir. Gelecek çalışmalarda, güç mesafesi ve hiyerarşinin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisi ile bu ilişkileri düzenleyen farklı değişkenlerin araştırılması adına katkı sunabilir. Son olarak, bireysel kültürel değerler ile örgüt kültürü arasındaki etkileşimin bilgi paylaşımı üzerindeki etkisinin gelecek çalışmalarda incelenmesi önerilebilir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öncelikle, bu araştırmanın katılımcıları akademisyenlerdir. Bu sebeple bu araştırma bulgularının farklı meslek gruplarına genellenebilirliğinin sağlanabilmesi için gelecekteki çalışmalarda modelin farklı katılımcılar üzerinde ve farklı bağlamlarda sınanması önerilebilir. Bu araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise kesitsel olmasıdır. Araştırma kapsamında toplanan veriler katılımcılardan tek seferde ve öz-bildirim ölçekleri uygulanarak alınmıştır. Gelecek çalışmalarda boylamsal tasarımların uygulanarak değişkenler arasındaki ilişkilerin zaman içerisindeki değişimlerinin incelenmesi tavsiye edilebilir. Gelecek çalışmalar için bir başka öneri olarak, bu araştırmadaki değişkenlerle ilişkili olabilecek diğer bazı örgütsel faktörlerin de (örn., örgütsel vatandaşlık davranışı, işe tutkunluk ve örgütsel iklim) modele dâhil edilip sınanması, kültürel eğilim ile bilgi paylaşımı arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olabilir.

Etik Kurul Onayı: İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları etik kurulundan onay alınmıştır. Karar no: 22731.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- P.B., J.E.K.; Veri Toplama- P.B., J.E.K.; Veri Analizi/Yorumlama- P.B., J.E.K.; Yazı Taslağı- P.B., J.E.K.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- P.B., J.E.K.; Son Onay ve Sorumluluk- P.B., J.E.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Approval was obtained from the ethics committee of Istanbul University Social and Human Sciences Research. Decision no: 22731.

Author Contributions: Conception/Design of Study- P.B., J.E.K.; Data Acquisition- P.B., J.E.K.; Data Analysis/ Interpretation- P.B., J.E.K.; Drafting Manuscript- P.B., J.E.K.; Critical Revision of Manuscript- P.B., J.E.K.; Final Approval and Accountability- P.B., J.E.K.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Ahmad, F. ve Karim, M. (2019). Impacts of knowledge sharing: A review and directions for future research. *Journal of Workplace Learning*, 31(3), 207-230. <https://doi.org/10.1108/JWL-07-2018-0096>
- Anawati, D. ve Craig, A. (2006). Behavioral adaptation within cross-cultural virtual teams. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 49(1), 44-56. <https://doi.org/10.1109/TPC.2006.870459>
- Bao, G., Zhang, Z. ve Chen, J. (2015). The mediation of ingroup identification between collectivism and knowledge sharing. *Innovation*, 17(3), 341-363. <https://doi.org/10.1080/14479338.2015.1054605>
- Bartol, K. M. ve Srivastava, A. (2002). Encouraging knowledge sharing: The role of organizational reward systems. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 9(1), 64-76. <https://doi.org/10.1177/107179190200900105>
- Bhagat, R. S., Kedia, B. L., Harveston, P. D. ve Triandis, H. C. (2002). Cultural variations in the cross-border transfer of organizational knowledge: An integrative framework. *Academy of Management Review*, 27(2), 204-221. <https://doi.org/10.2307/4134352>
- Blau, P. (1964). *Exchange and power in social life*. Wiley.
- Burgess, D. (2005). What motivates employees to transfer knowledge outside their work unit?. *The Journal of Business Communication* (1973), 42(4), 324-348. <https://doi.org/10.1177/0021943605279485>
- Butler Jr, J. K. (1999). Trust expectations, information sharing, climate of trust, and negotiation effectiveness and efficiency. *Group & Organization Management*, 24(2), 217-238. <https://doi.org/10.1177/1059601199242005>
- Büte, M. (2011). Etik iklim, örgütsel güven ve bireysel performans arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1), 171-192. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/30350>
- Cabrera, A., Collins, W. C. ve Salgado, J. F. (2006). Determinants of individual engagement in knowledge sharing. *The International Journal of Human Resource Management*, 17(2), 245-264. <https://doi.org/10.1080/09585190500404614>
- Caldwell, C. ve Clapham, S. E. (2003). Organizational trustworthiness: An international perspective. *Journal of Business Ethics*, 47(4), 349-364. <https://doi.org/10.1023/A:1027370104302>
- Chatman, J. A. ve Barsade, S. G. (1995). Personality, organizational culture, and cooperation: Evidence from a business simulation. *Administrative Science Quarterly*, 40(3), 423-443. <https://doi.org/10.2307/2393792>
- Chen, C. C., Meindl, J. R. ve Hunt, R. G. (1997). Testing the effects of vertical and horizontal collectivism: A study of reward allocation preferences in China. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28(1), 44-70. <https://doi.org/10.1177/0022022197281003>
- Chen, X.P., Wasti, A.S. ve Triandis, H.C. (2007). When does group norm or group identity predict cooperation in a public goods dilemma? The moderating effects of idiocentrism and allocentrism. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(2), 259-276. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2006.02.004>
- Chow, C. W., Deng, F. J. ve Ho, J. L. (2000). The openness of knowledge sharing within organizations: A

- comparative study of the United States and the People's Republic of China. *Journal of Management Accounting Research*, 12(1), 65-95. <https://doi.org/10.2308/jmar.2000.12.1.65>
- Cook, J. ve Wall, T. (1980). New work attitude measures of trust, organizational commitment and personal need non-fulfilment. *Journal of Occupational Psychology*, 53(1), 39-52. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1980.tb00005.x>
- Costa, A. C. (2003). Understanding the nature and the antecedents of trust within work teams. B. Nooteboom ve F. Six (Ed.), *The trust process in organizations* içinde (s. 105-124). Edward Elgar Publishing.
- Costa, A. C., Fulmer, C. A. ve Anderson, N. R. (2017). Trust in work teams: An integrative review, multilevel model, and future directions. *Journal of Organizational Behavior*, 39(2), 169-184. <https://doi.org/10.1002/job.2213>
- Darr, E. D., Argote, L. ve Epple, D. (1995). The acquisition, transfer, and depreciation of knowledge in service organizations: Productivity in franchises. *Management Science*, 41(11), 1750-1762. <http://www.jstor.org/stable/2632871>
- Davenport, T. H., ve Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Boston, Harvard Business School Press.
- Demirel, Y. (2007). Bilgi ve bilgi paylaşımının işletme performansına etkisi üzerine bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 101-116. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/46371>
- Demirhan, A. ve Bozkurt, S. (2010). Banka çalışanlarının bilgi paylaşımı davranışına yönelik tutumlarını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 5(18), 3016-3027. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/179273>
- Doney, P. M., Cannon, J. P. ve Mullen, M. R. (1998). Understanding the influence of national culture on the development of trust. *Academy of Management Review*, 23(3), 601-620. <https://doi.org/10.2307/259297>
- Driskell, J. E. ve Salas, E. (1992). Collective behavior and team performance. *Human Factors*, 34(3), 277-288. <https://doi.org/10.1177/001872089203400303>
- Driskell, J. E., Salas, E. ve Hughes, S. (2010). Collective orientation and team performance: Development of an individual differences measure. *Human Factors*, 52(2), 316-328. <https://doi.org/10.1177/0018720809359522>
- Earley, P. C. (1989). Social loafing and collectivism: A comparison of the United States and the People's Republic of China. *Administrative Science Quarterly*, 34(4), 565-581. <https://doi.org/10.2307/2393567>
- Earley, P. C. (1993). East meets West meets Mideast: Further explorations of collectivistic and individualistic work groups. *Academy of Management Journal*, 36(2), 319-348. <https://doi.org/10.2307/2393567>
- Earley, P. C. ve Gibson, C. B. (1998). Taking stock in our progress on individualism-collectivism: 100 years of solidarity and community. *Journal of Management*, 24(3), 265-304. <https://doi.org/10.1177/014920639802400302>
- Eby, L. T. ve Dobbins, G. H. (1997). Collectivistic orientation in teams: An individual and group-level analysis. *Journal of Organizational Behavior*, 18(3), 275-295. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1379\(199705\)18:3<275::AID-JOB796>3.0.CO;2-C](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1379(199705)18:3<275::AID-JOB796>3.0.CO;2-C)
- Epple, D., Argote, L. ve Murphy, K. (1996). An empirical investigation of the microstructure of knowledge acquisition and transfer through learning by doing. *Operations Research*, 44(1), 77-86. <http://dx.doi.org/10.1287/opre.44.1.77>
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. (3. Baskı). Sage.

- Ford, D. P. ve Chan, Y. E. (2003). Knowledge sharing in a multi-cultural setting: a case study. *Knowledge Management Research & Practice*, 1(1), 11-27. <https://doi.org/10.1057/palgrave.kmrp.8499999>
- Fullwood, R., Rowley, J. ve Delbridge, R. (2013). Knowledge sharing amongst academics in UK universities. *Journal of Knowledge Management*, 17(1), 123-136. <https://doi.org/10.1108/13673271311300831>
- Goh, S. C. (2002). Managing effective knowledge transfer: An integrative framework and some practice implications. *Journal of Knowledge Management*, 6, 23-30. <https://doi.org/10.1108/13673270210417664>
- Goh, S. K. ve Sandhu, M. S. (2013). Knowledge sharing among Malaysian academics: Influence of affective commitment and trust. *Electronic Journal of Knowledge Management*, 11(1), 38-48. <https://academic-publishing.org/index.php/ejkm/article/view/975>
- Gray, P. (2001) The impact of knowledge repositories on power and control in the workplace. *Information Technology and People*, 14, 368–384. <https://doi.org/10.1108/09593840110411167>
- Hagemann, V. (2017). Development of a German-language questionnaire to measure collective orientation as an individual attitude. *Swiss Journal of Psychology*. 76(3), 91–105. <https://doi.org/10.1024/1421-0185/a000198>
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. The Guilford Press.
- Hofstede, G. (1980). Motivation, leadership, and organization: Do American theories apply abroad? *Organizational Dynamics*, 9(1), 42–63. [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(80\)90013-3](https://doi.org/10.1016/0090-2616(80)90013-3)
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
- Huff, L. ve Kelley, L. (2003). Levels of organizational trust in individualist versus collectivist societies: A seven-nation study. *Organization Science*, 14(1), 81-90. <https://doi.org/10.1287/orsc.14.1.81.12807>
- Ipe, M. (2003). Knowledge sharing in organizations: A conceptual framework. *Human Resource Development Review*, 2(4), 337-359. <https://doi.org/10.1177/1534484303257985>
- İslamoğlu, G., Birsal, M. ve Börü, D. (2007). *Kurum içinde güven, yöneticiye, iş arkadaşlarına ve kuruma yönelik güven ölçümü*. İnkılap Kitapevi.
- Jackson, C. L., Colquitt, J. A., Wesson, M. J. ve Zapata-Phelan, C. P. (2006). Psychological collectivism: A measurement validation and linkage to group member performance. *Journal of Applied Psychology*, 91(4), 884–899. <https://doi:10.1037/0021-9010.91.4.884>
- Kabasakal, H. ve Bodur, M. (2002). Arabic cluster: a bridge between East and West. *Journal of World Business*, 37(1), 40–54. [https://doi.org/10.1016/s1090-9516\(01\)00073-6](https://doi.org/10.1016/s1090-9516(01)00073-6)
- Kanzler, S., Niedergassel, B. ve Leker, J. (2011). Knowledge sharing in academic R&D collaborations: Does culture matter? *Journal of Chinese Entrepreneurship*, 4(1), 6–19. <https://doi.org/10.1108/17561391211200902>
- Karau, S. J. ve Williams, K. D. (1993). Social loafing: A meta-analytic review and theoretical integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(4), 681–706. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.4.681>
- Kiffin-Petersen, S. ve Cordery, J. (2003). Trust, individualism and job characteristics as predictors of employee preference for teamwork. *International Journal of Human Resource Management*, 14(1), 93-116. <https://doi.org/10.1080/09585190210158538>
- Kilcullen, M., Bisbey, T. M., Rosen, M. ve Salas, E. (2022). Does team orientation matter? A state-of-the-science review, meta-analysis, and multilevel framework. *Journal of Organizational Behavior*, 1–21. <https://doi.org/10.1002/job.2622>

- Kim, S. S. (2019). The effect of social contexts and formation of individualism–collectivism orientation on knowledge sharing intention: The case of workers in Korea. *Journal of Knowledge Management*, 24(2), 196–215. <https://doi.org/10.1108/JKM-06-2019-0284>
- Kirkman, B. L. ve Shapiro, D. L. (1997). The impact of cultural values on employee resistance to teams: toward a model of globalized self-managing work team Effectiveness. *Academy of Management Review*, 22(3), 730–757. <https://doi.org/10.2307/259411>
- Kirkman, B. L. ve Shapiro, D. L. (2001). The impact of team members' cultural values on productivity, cooperation, and empowerment in self-managing work teams. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 597–617. <https://doi.org/10.1177/0022022101032005005>
- Köseoğlu, M. A., Gider, A. ve Ocak, S. (2011). Bilgi paylaşımı tutumunu etkileyen faktörler nelerdir? Bir kamu hastanesi örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 215-243.
- Kutanis, R. ve Mercan, N. (2015). Bilgi paylaşımı davranışlarının örgüt kültürüyle ilişkisine yönelik bir araştırma. *İş ve İnsan Dergisi*, 2(2), 147-155.
- Lee, J. H., Kim, Y. G. ve Kim, M. Y. (2006). Effects of managerial drivers and climate maturity on knowledge-management performance: Empirical validation. *Information Resources Management Journal (IRMJ)*, 19(3), 48-60. <https://doi.org/10.4018/irmj.2006070104>
- Li, F. ve Aksoy, L. (2007). Dimensionality of individualism–collectivism and measurement equivalence of Triandis and Gelfand scales. *Journal of Business and Psychology*, 21(3), 313-329. <https://doi.org/10.1007/s10869-006-9031-8>
- Lin, C. P. (2007). To share or not to share: Modeling tacit knowledge sharing, its mediators and antecedents. *Journal of Business Ethics*, 70(4), <https://doi.org/10.1007/s10551-006-9119-0>
- Marcus, J. ve Le, H. (2013). Interactive effects of levels of individualism–collectivism on cooperation: A meta-analysis. *Journal of Organizational Behavior*, 34(6), 813–834. <https://doi:10.1002/job.1875>
- Mayer, R. C., Davis, J. H. ve Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review*, 20(3), 709-734. <https://doi.org/10.2307/258792>
- McAllister, D. J. (1995). Affect-and cognition-based trust as foundations for interpersonal cooperation in organizations. *Academy of Management Journal*, 38(1), 24-59. <https://doi.org/10.2307/256727>
- McDermott, R. ve O'Dell, C. (2001). Overcoming cultural barriers to sharing knowledge. *Journal of Knowledge Management*, 5(1), 76-85. <https://doi.org/10.1108/13673270110384428>
- Mesmer-Magnus, J. R. ve DeChurch, L. A. (2009). Information sharing and team performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 94(2), 535–546. <https://doi.org/10.1037/a0013773>
- Mooradian, T., Renzl, B. ve Matzler, K. (2006). Who trusts? Personality, trust and knowledge sharing. *Management Learning*, 37(4), 523-540. <https://doi.org/10.1177/1350507606073424>
- Ojha, A.K. (2005). Impact of Team Demography on Knowledge Sharing in Software Project Teams. *South Asian Journal of Management*, 12, 67-78.
- Pais, L. ve dos Santos, N. R. (2015). Knowledge-sharing, cooperation, and personal development. K. Kraiger, J. Passmore, N. R. dos Santos ve S. Malvezzi (Ed.), *The Wiley blackwell handbook of the psychology of training, development, and performance improvement* içinde (s. 278–302). Wiley Blackwell.
- Pian, Q. Y., Jin, H. ve Li, H. (2019). Linking knowledge sharing to innovative behavior: The moderating role of collectivism. *Journal of Knowledge Management*, 23(8), 1652-1672. <https://doi.org/10.1108/JKM-12-2018-0753>
- Rotter, J. B. (1967). A new scale for the measurement of interpersonal trust. *Journal of Personality*, 35(4), 651–665. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1967.tb01454.x>
- Rutten, W., Blaas-Franken, J. ve Martin, H. (2016). The impact of (low) trust on knowledge

- sharing. *Journal of Knowledge Management*, 20(2), 199-214. <https://doi.org/10.1108/JKM-10-2015-0391>
- Salas, E., Cooke, N. J. ve Rosen, M. A. (2008). On teams, teamwork, and team performance: Discoveries and developments. *Human Factors*, 50(3), 540–547. <https://doi.org/10.1518/001872008X288457>
- Salas, E., Sims, D. E. ve Shawn Burke, C. (2005). Is there a “big five” in teamwork? *Small Group Research*, 36(5), 555–599. <https://doi.org/10.1177/1046496405277134>
- Schepers, P. ve van den Berg, P. T. (2007). Social factors of work-environment creativity. *Journal of Business and Psychology*, 21(3), 407–428. <https://doi.org/10.1007/s10869-006-9035-4>
- Sezgin, O. B., Zeki, U. ve Duygulu, E. (2015). Güven, yenilikçi iş davranışı ilişkisinde bilgi paylaşımının aracılık rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), 1-20. <https://doi.org/10.24889/ife.268156>
- Singelis, T. M., Triandis, H. C., Bhawuk, D. P. S. ve Gelfand, M. J. (1995). Horizontal and vertical dimensions of individualism and collectivism: A theoretical and measurement refinement. *Cross-Cultural Research*, 29(3), 240–275. <https://doi.org/10.1177/106939719502900302>
- Staples, D. S. ve Webster, J. (2008). Exploring the effects of trust, task interdependence and virtualness on knowledge sharing in teams. *Information Systems Journal*, 18(6), 617-640. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2575.2007.00244.x>
- Şentürk, F. K. ve Carman, Y. (2019). Örgüt kültürünün ve örgütsel adaletin bilgi paylaşımı üzerine etkisi: Bir devlet üniversitesi örneği. *Alanya Akademik Bakış*, 3(1), 1-18. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.492117>
- Tan, C. NL. (2016). Enhancing knowledge sharing and research collaboration among academics: The role of knowledge management. *Higher Education*, 71(4), 525-556. <https://doi.org/10.1007/s10734-015-9922-6>
- Taş, Y. (2011). İş tatmini ve bilgi paylaşımı düzeyinin duygusal bağlılığa etkisi: Kocaeli üniversitesi araştırma ve uygulama hastanesinde bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 117-131. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/251903>
- Taylor, W. A. ve Wright, G. H. (2004). Organizational readiness for successful knowledge sharing: Challenges for public sector managers. *Information Resources Management Journal (IRMJ)*, 17(2), 22-37. <https://doi.org/10.4018/irmj.2004040102>
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96(3), 506-520. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.96.3.506>
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism & collectivism*. Westview Press.
- Triandis, H. C. (1996). The psychological measurement of cultural syndromes. *American Psychologist*, 51(4), 407–415. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.51.4.407>
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907-924. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.696169>
- Tucker, M. L., Meyer, G. D. ve Westerman, J. W. (1996). Organizational communication: Development of internal strategic competitive advantage. *The Journal of Business Communication (1973)*, 33(1), 51-69. <https://doi.org/10.1177/002194369603300106>
- Turgut, E. ve Beğenirbaş, M. (2014). İlişkisel sosyal sermayenin yenilikçi davranışa etkisinde örtülü bilgi paylaşımı davranışının aracılık rolü. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 146-160. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/185097>
- Tsai, M. T., Chen, K. S. ve Chien, J. L. (2012). The factors impact of knowledge sharing intentions: The theory of reasoned action perspective. *Quality & Quantity*, 46(5), 1479-1491. <https://doi.org/10.1007/s11135-011-9462-9>

- van den Hooff, B. ve de Ridder, J. A. (2004). Knowledge sharing in context: The influence of organizational commitment, communication climate and CMC use on knowledge sharing. *Journal of Knowledge Management*, 8(6), 117-130. <https://doi.org/10.1108/13673270410567675>
- van den Hooff, B. ve Hendrix, L. (2004). *Eagerness and willingness to share: The relevance of different attitudes towards knowledge sharing* [Yazılı sunum]. Fifth European Conference on Organizational Knowledge, Learning and Capabilities, Innsbruck, Austria.
- Wagner III, J. A. (1995). Studies of individualism-collectivism: Effects on cooperation in groups. *Academy of Management Journal*, 38(1), 152-173. <https://www.jstor.org/stable/256731>
- Wang, S. ve Noe, R. A. (2010). Knowledge sharing: A review and directions for future research. *Human Resource Management Review*, 20(2), 115-131. <https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2009.10.001>
- Wasti, S. A. 2003. The influence of cultural values on antecedents of organizational commitment: An individual level analysis. *Applied Psychology: An International Review*, 52 (4), 533-554. <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00150>
- Wasti, S. A. ve Erdil, S. E. (2007). Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesi: Benlik kurgusu ve INDCOL ölçeklerinin Türkçe geçerlemesi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(1-2), 39-66.
- Wrightsman, L. S. (1966). Personality and attitudinal correlates of trusting and trustworthy behaviors in a two-person game. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4(3), 328-332. <https://doi.org/10.1037/h0023655>
- Xiao, H., Li, W., Cao, X. ve Tang, Z. (2012). The online social networks on knowledge exchange: Online social identity, social tie and culture orientation. *Journal of Global Information Technology Management*, 15(2), 4-24. <https://doi.org/10.1080/1097198X.2012.11082753>
- Yang, S. C. ve Farn, C. K. (2009). Social capital, behavioral control, and tacit knowledge sharing: A multi-informant design. *International Journal of Information Management*, 29(3), 210-218. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2008.09.002>
- Yaveroglu, I. S. ve Donthu, N. (2002). Cultural influences on the diffusion of new products. *Journal of International Consumer Marketing*, 14(4), 49-63. https://doi.org/10.1300/J046v14n04_04
- Yu, M. (2014). Examining the effect of individualism and collectivism on knowledge sharing intention: An examination of tacit knowledge as moderator. *Chinese Management Studies*, 8(1), 149-166. <https://doi.org/10.1108/CMS-06-2011-0037>
- Zárraga, C. ve Bonache, J. (2003). Assessing the team environment for knowledge sharing: an empirical analysis. *The International Journal of Human Resource Management*, 14(7), 1227-1245. <https://doi.org/10.1080/0958519032000114282>
- Zeffane, R. (2017). Gender, individualism-collectivism and individuals' propensity to trust: A comparative exploratory study. *Journal of Management and Organization*, 26(4), 445-459. <https://doi.org/10.1017/jmo.2017.57>
- Zhang, X., De Pablos, P. O. ve Xu, Q. (2014). Culture effects on the knowledge sharing in multi-national virtual classes: A mixed method. *Computers in Human Behavior*, 31(1), 491-498. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.04.021>

The Roles of Media, Social Comparison and Self-discrepancy on Overweight/Obese Patients' Decision to Undergo Intra-gastric Botulinum Toxin-A Injection

Aşırı Kilolu/Obez Hastaların İntragastrik Botulinum Toksin-A Enjeksiyonu Yaptırma Kararında Medya, Sosyal Karşılaştırma ve Benlik Farklılıklarının Rolü

Elif Eşiyok¹ , Dilek Demirtepe Saygılı²

¹Assoc. Prof. Dr., Atılım University, Business School, Department of Public Relations and Advertising, Ankara, Türkiye

²Assoc. Prof. Dr., Atılım University, School of Arts and Sciences, Department of Psychology, Ankara, Türkiye

ORCID: E.E. 0000-0001-9486-7067;
D.D.S. 0000-0002-4644-9570

Corresponding author/Sorumlu yazar:
Elif Eşiyok,
Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi,
Kızılcaşar Mah, İncek, Ankara Türkiye
E-mail/E-posta:
elif.esiyok@atilim.edu.tr

Submitted/Başvuru: 29.09.2021
Revision Requested/Revizyon Talebi:
01.03.2022
Last Revision Received/Son Revizyon:
28.07.2022
Accepted/Kabul: 22.08.2022
Published Online/Online Yayın: 26.12.2022

Citation/Atf: Eşiyok, E., & Demirtepe Saygılı, D. (2022). The roles of media, social comparison and self-discrepancy on overweight/obese patients' decision to undergo intra-gastric botulinum toxin-a injection. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 585-610.
<https://doi.org/10.26650/SP2021-1002112>

ABSTRACT

Body image is the sum of individuals' perceptions of their own bodies. There are various factors that affect body image, one of which is sociocultural factors. Sociocultural factors, including family, peers and the media, are important factors affecting the body image of individuals. The effects of being overweight on one's body image perception has been one of the most frequently researched topics in recent years. Studies have also shown that comparing one's body with people in the media, and the dissatisfaction with one's body resulting from it, motivates people to resort to various methods of losing weight. Doctors recommend various procedures for health reasons. Moreover, overweight women choose some surgical procedures such as intra-gastric botox injection, due to their concerns about their body image. Intra-gastric Botulinum Toxin-A injection (stomach botox) is one of them. This study aims to explore how sociocultural factors affect the overweight/ class I obese female patients' decision to undergo an intra-gastric botox injection treatment from an interpretative phenomenological approach. The sample of the study consisted of 12 female patients who had an intra-gastric botox injection in the last six months. Semi-structured interviews were conducted with the patients. The interpretive phenomenological analysis revealed seven themes; self-definition through physical characteristics, motivations towards intra-gastric botox injection, attitudes towards the body, the perceived effects of being overweight, comparing one's own body, the role of the media in the decision-making process, and treatment plans for changing one's appearance in the future. It has been found that the body image perceptions of the patients play an important role in the processing-decision-making processes. In addition, it has been observed that social media is a channel frequently used by patients for the purpose of obtaining information. The study is important in terms of trying to understand cognitive processes including self-evaluations and body image, their motivations behind intra-gastric BTA injection, and attitudes toward their bodies.

Keywords: Body image, obesity, social comparison, media, self-discrepancy

ÖZ

Beden imajı bireylerin kendi bedenlerine ilişkin algılarının toplamıdır. Beden imajını etkileyen çeşitli faktörler vardır, bunlardan biri de sosyokültürel faktörlerdir. Aile, akran ve medyayı kapsayan sosyokültürel faktörler kişilerin beden imajını etkileyen önemli faktörler olarak bilinmektedir. Fazla kilolu olmanın beden imaj algısı üzerinde yarattığı sorunlar son yıllarda oldukça sık araştırılan konuların başında gelmektedir. Bedeni, medyada yer alan kişilerle karşılaştırmak ve buna bağlı oluşan beden tatminsizliğinin kişileri kilo verme ile ilgili çeşitli yöntemlere başvurma yolunda motive ettiği de yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur. Doktorlar tarafından sağlık amaçlı önerilen çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Ayrıca, kilolu kadınlar bedenlerine ilişkin kaygıları için de kilo vermek amacıyla çeşitli uygulamalar yaptırmaktadır. Intragastrik Botulinum Toksin-A (BTA) enjeksiyonu (mide botoksu) işlemi de bunlardan biridir. Bu çalışma, sosyokültürel faktörlerin aşırı kilolu/sınıf I obez kadın hastaların intragastrik botoks enjeksiyon tedavisine karar verme süreçlerini nasıl etkilediğini yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşım ile araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini son altı ay içinde intragastrik botoks enjeksiyonu yaptıran 12 kadın hasta oluşturmuştur. Hastalarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan yorumlayıcı fenomenolojik analiz sonucunda yedi tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar; fiziksel özellikler yoluyla kendini tanımlama, intragastrik botoks enjeksiyonuna yönelik motivasyonlar, vücuda yönelik tutumlar, fazla kiloya ilişkin algılanan etkiler, kişinin kendi bedenini karşılaştırması, medyanın karar verme sürecindeki rolü ve son olarak gelecekte görünümü değiştirmeye yönelik tedavi planları şeklindedir. Hastaların beden imaj algılarının işleme-karar verme süreçlerinde önemli bir rol oynadığı saptanmıştır. Ayrıca sosyal medyanın da hastalar tarafından bilgi edinme amacıyla sıklıkla kullanılan bir mecra olduğu görülmüştür. Çalışma, öz değerlendirme ve beden imajı gibi bilişsel süreçleri, intragastrik BTA enjeksiyonunun arkasındaki motivasyonları, bedenlerine karşı tutumları anlamaya çalışmak açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Beden imajı, obezite, sosyal karşılaştırma, medya, benlik farklılığı

Obesity has been asserted to be one of the leading global chronic health problems affecting the adult population with an increasing frequency (Yumuk et al., 2015). According to World Health Organization (WHO) data, the prevalence of obesity has tripled in the recent 40 years between 1975 and 2016. In 2020, 39% of the adult global population were overweight, and over 600 million of these adults were obese (A-Mansia, 2020). A healthy weight is defined as having a BMI between 18.5-24.9kg/m² and being overweight is defined as having a BMI between 25-29.9 kg/m². Obesity is defined as having a BMI ≥ 30 kg/m² and its severity is defined as obesity class 1, class 2, and class 3 according to BMI values (BMI 30-34.9, 35-39.9, and ≥ 40 kg/m² respectively).

Obesity is associated with serious comorbidities including, but not limited to, coronary heart disease, stroke, cancer, hypertension, Type II diabetes mellitus, dyslipidemia, osteoarthritis, gout, and obstructive sleep apnea (WHO, 2000). Obesity is also associated with negative psychological aspects such as depression (Sutaria et al., 2019), body dissatisfaction (Moradi et al., 2021; Olson et al., 2018) or anxiety (Amiri & Behnezhad, 2019).

Some researchers tried to explore the correlates of obesity and body image (Diamond et al., 2009), body image concerns of massive weight loss patients (Gilmartin, 2013), and body image and body weight in obese patients (Adami et al., 1998). On the other hand, some of the researchers explored the patients' reasons (Munoz et al., 2007), expectations and motivations for bariatric surgery (Jensen et al., 2014; Libeton et al., 2004; Wee et al., 2006). In addition to these studies the effects of gastric bypass surgery on body image (Neven et al., 2002), and the perceived psychological outcomes of gastric bypass surgery (Boccheri et al., 2002) were also explored.

Different treatment strategies were used by medical doctors and dieticians to overcome the problems with being overweight and obesity. Lifestyle interventions including diet, exercise, and behavioral strategies are recommended to all overweight and obese patients in every level of obesity as a first-line treatment option (Apovian et al., 2015). Pharmacologic therapy and bariatric surgery are advanced treatment strategies for further weight loss in patients with advanced stages of obesity (Yumuk et al., 2015). Endoscopic therapies, which are one of the most preferred treatment methods, have developed as minimally invasive techniques that aims at weight loss through increased satiety, a decreased appetite by altering food intake, digestion, food absorption, and gastric empt-

ying. Injection of botulinum toxin-A (BTA) to the gastric wall is one of the endoscopic techniques being performed despite the uncertainty of its effectiveness (Bustamante et al., 2017). Since botox is known as a powerful, long-term inhibitor of muscular contractions in striated and smooth muscles (Hallett, 1999), in recent years, endoscopic intragastric BTA injection has been attempted for the treatment of obesity (Bang et al., 2015). This procedure aims to reduce food intake and as a result reduce body weight (Mittermair et al., 2007). Due to the social and psychological problems caused by obesity, interest in intragastric BTA injections, like all other methods, is increasing day by day.

As obesity and body image is one of the most discussed topics, this study attempted to explore how sociocultural factors, especially media, effect the overweight/ Class I obese patients' decision to undergo intragastric BTA injection treatment. Since this is a new treatment, no previous study has focused on sociocultural factors related to intragastric BTA injection patients, to the authors' knowledge. In this paper, firstly the literature review on socio-cultural perspective is given, this is followed by the social comparison, self-discrepancy theory, and the body. Lastly, recent studies in body image in overweight and obese patients is provided. This study aims to fill this gap, by combining the social, psychological, and medical perspectives. As it is known that media is an important tool in the dissemination of the ideals of body image, this research also tries to explore the role of media on the decisions of the patients.

Socio-cultural Perspective

The socio-cultural perspective aims to understand the behavior of people in a cultural context and how individuals' attitudes towards their bodies are affected by socio-cultural factors (Jackson, 1992). The socio-cultural perspective is also referred to as the tripartite model. The tripartite influence model of body image suggests that the relationship between media usage and body dissatisfaction is a result of the internalization of the thin ideal and appearance-based social comparisons (Thompson et al., 1999; van den Berg et al., 2002). Peers, parents, and media are the main influencers that form the basis for the development of body image, eating dysfunction (van den Berg et al., 2002), body dissatisfaction, and eating habits (Tiggemann & Pickering, 1996). The previous research findings indicate that family, peers, and media influence people's attitudes towards changing their body shape and appearance (Hill & Franklin, 1998; Irving, 1990; Jones, 2011; Ricciardeli et al., 2000; Stanford & McCabe, 2002).

Socio-culturally transmitted ideal appearances are accepted and internalized by many women and girls, which results in the need to be thin (Tiggemann, 2006, 524). These thin messages are spread through different channels. These channels could be either family, peers, or media. Sinton and Birch (2006) found that exposure to certain messages from family and friends has an impact on an individual's values and self-development (Sinton & Birch, 2006). Parental messages were found as the strongest influence on body image (Stanford & McCabe, 2005). Especially weight-related comments from families (Field et al., 2001) are seen as a factor that affects one's body image. Especially for girls, best female friends and mothers are important predictors for body-change strategies (McCabe & Ricciardeli, 2003). Media is another important factor that influences the decisions with the body image. Media not only disseminates the body-related ideal images and appearance standards (Levine et.al., 1994), but it also advises on achieving those ideals through the coverage of topics such as diet, lifestyle, and physical exercise (Rodríguez-Fernández et al., 2013). As a result, both the body ideals and the ways of achieving those ideals are conveyed to individuals through the media. Generally, it is assumed that issues related to the body are generally given with a sense of urgency and it is emphasized that individuals should have a healthy body, be youthful, and have good clothing (Sault, 1994, 1).

Social Comparison, Self-Discrepancy Theory, and Body

According to the social comparison theory, individuals tend to compare themselves with others to improve themselves and understand their competencies (Buunk & Schaufeli, 2017). According to Festinger (1954), when individuals are not sure about their competencies, they compare themselves with others to increase their level of competence. The studies explored that, people tend to compare themselves more with others, and are more affected by socio-culturally generated pressures - especially those related to external appearances (Wykes & Gunter, 2004). It is known that people who are in a particular group and who have similar attitudes with the group members frequently compare themselves with people in that group (Franzoi & Klaiber, 2007). However, social comparison can be made not only with the group members but also with different models, who could be from the individual's environment, as well as from the media (Wykes & Gunter, 2004, 143).

Social comparison with people in the media generally results in the person evaluating his/her own body and having negative feelings about their weight and body shape

(Ridolfi et al., 2011). In a study, it was found that women who had seen photos of slim models were more likely to have negative thoughts about their bodies than women who had seen photos of overweight models (Groesz et al., 2002). Additionally, when women compare themselves with celebrities in the media, body dissatisfaction, depressive feelings, a decrease in self-esteem, and a desire to go on diets have occurred (Jeffers et al., 2013).

While social comparison theory (Festinger, 1954) focuses on comparisons of the self with others, the self-discrepancy theory focuses on comparisons of different selves with each other. Self-discrepancy theory (Higgins, 1987) examines self-representations in three aspects: *Actual self* represents the characteristics of the present self. *The ideal self* represents desired characteristics, while the *ought self* represents obligated attributes. A comparison is made by the person among the actual self and ideal and ought selves. Adjustments are made if necessary, with the aim of achieving congruence between them. If discrepancies continue to exist between the actual and ideal selves, negative psychological consequences follow, such as disappointment, dissatisfaction, or negative emotions like anxiety (Higgins, 1987; Moretti & Higgins, 1990). This is theory-guided research in terms of body image (Woodman & Steer, 2011), eating disorders (Snyder, 1998), and age identity (Yu et al., 2013).

Moreover, people who are dissatisfied with their bodies spent more time talking about weight or body-related issues in their daily talk, i.e., fat talk (Clarke et al., 2010). Women with body dissatisfaction were shown to have an attentional bias in a way that they respond to thin-ideal stimuli more positively (Johansson et al., 2004). Ideal and actual weight discrepancies contribute to this relationship as a part of body dissatisfaction (Arroyo, 2014). Gender can be considered an important variable in terms of body shape and weight. Women checked their bodies more frequently compared to men, and behaviors such as weight monitoring and body checking were related positively to body-related shame (Solomon-Krakus & Sabiston, 2017).

In the last decades, among all the media tools, social media was found to be an important source of social comparison (Chua & Chang, 2016). Especially for those who pay more priority to their body image reported more discrepancies between their actual and ideal body images, which further lead to worse body image satisfaction. Therefore, being exposed to ideal images on social media contributed to defining the self by comparison (Ahadzadeh et al., 2017).

Likewise, results showed a positive relationship between Facebook usage and body image concerns, which was mediated by appearance comparisons in general, including the frequency of comparisons to close friends and distant peers, and by upward comparisons to distant peers and celebrities (Fardouly & Vartanian, 2015). On the other hand, the frequency of seeing images of fit women on Instagram was associated with greater body image concerns, and that relationship was mediated by internalization, appearance comparison tendency in general, and appearance comparisons to images of fit women. Together, these results suggest that Instagram usage might influence a women's appearance-related concerns and beliefs negatively (Fardouly et al., 2018).

Body Image in Overweight and Obese Patients

In the last decades, obesity and being overweight have become increasing problems. It is also known that being overweight/obese causes additional health-compromising conditions such as biological (e.g., hypertension), psychological (e.g., depression), and social (e.g., social isolation) consequences (Papadopoulos & Brennan, 2015). As a result of these, life dissatisfaction and body image distress produced by obesity motivate people to lose weight (Schwartz & Brownell, 2004). Since the psychological and social status of an individual is important to maintain life, research on obese and overweight individuals has started to grab attention worldwide.

Health-related issues and psychosocial concerns are important factors in a patient's decision to undergo surgery (Wee et al., 2006). Especially, medical health (Kitto et al., 2007; Libeton et al., 2004), appearance and embarrassment (Libeton et al., 2004), the pressure to look slim and beautiful (Gilmartin, 2013), and the need to have a new life-style (Jensen et al., 2014), are important factors that cause overweight/obese people to undergo surgical treatments.

By using a socio-cultural perspective, the general aim of this research is to explore the body image concerns of women who had intragastric BTA injection procedures. To achieve this aim, the following research questions were developed:

RQ1. What is the role of body image concerns in the decision-making process of intragastric BTA injection?

RQ2. How do socio-cultural factors affect patients' decisions to undergo intragastric BTA injection?

RQ3. What are the roles of social comparison and self-discrepancy in this process?

RQ4. How does media affect those who had the intragastric BTA injection?

Methodology

Participants

As suggested by Smith and Osborn (2003), a homogeneous participant group was formed to allow an interpretative phenomenological analysis. Twelve women who underwent an intragastric BTA injection procedure in the last six months participated in the present study. The participants' age ranged between 25 and 48 ($SD = 37.7$). While most of the participants were university graduates (72%, $N = 8$), a few of the participants had a two-year degree ($N = 2$) and a high school degree ($N = 1$). The average body mass index (BMI) before the procedure was 32.1 while the average body mass index three months after the procedure was 29.5. The demographic characteristics of the participants are given in Table 1.

Materials

Interview Questions Form

Open-ended questions about self and body image included emotions and thoughts before and after the intragastric BTA injection, social comparison, and the use of media. In order to explore the patients' attitudes towards stomach botox procedure and body image in total seven questions were asked. Some representative examples for the questions are; "What were your feelings about your body before the operation?" and "How does your body image affect your lifestyle?". To explore the role of the media on patients' decisions to undergo BTA injections seven questions were asked, some examples are; "Is the media influential on your body feelings, eating habits, and exercise/sport routines?" and "Did the media have an impact on your decision to take this action?". To explore the patients' operation/ treatment plans for changing appearance in the future four questions were asked, some examples of these questions are; "Would you consider having another operation/procedure for your appearance?" and "Will you use extra support treatments for weight loss as well as stomach botox?". Moreover, a few questions with a Likert scaling, such as the frequency of change in the exercise routine, were also used for the semi-structured interviews. The aim of these questions was to determine the intervening factors for weight loss so that a homogeneous sample could be created.

Table 1
Characteristics of Participants (N = 12)
 The BMI of the patients is calculated through the formula: BMI = kg (weight) /m² (Height)

Participants	P1	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	P9	P10	P11	P12
Age	47	37	25	32	37	35	47	46	28	48	33	46
Education	BA	Two-year degree	High school	BA	Two-year degree	BA	BA	BA	BA	BA	BA	PhD.
Marital stat.	Married	Married	Married	Married	Married	Married	Single	Married	Single	Married	Married	Single
Pre-procedure BMI (kg/m ²)	30.4	34	34.7	26	30.8	32.7	34.4	30.9	33.2	29.3	30.9	31.6
Post-procedure (kg/m ²)	27.1	30.1	31.2	24.8	29.5	30.05	33.3	28.5	28	27.4	29.4	29.0
Percent reduction in body weight	10.8%	11.4%	10.3%	5.7%	5.7%	6.8%	3.1%	7.6%	15%	6.5%	4.8%	8%

Demographic Information Form

To get information about the age, education level, occupation, and marital status a demographic information form was given to the participants. Moreover, to calculate BMI, height and weight were asked in addition to the total weight loss after the operation. The presence of any physical or psychological diagnoses was also checked by asking both participants and their doctors.

Procedure

Open-ended questions were prepared by the authors, whose expertise areas include media and health psychology. The question list was then shown to a medical doctor (MD in Gastroenterology) for the quality of the questions as well as content validity. Ethical approval was obtained from the Ethical Review Board of Atılım University (No: 59394181-604.01.01-2398) and written informed consent forms were obtained from all of the participants. The inclusion criteria included having an intragastric BTA injection procedure in the last six months, not having any other chronic physical illness or psychological diagnosis, being able to express themselves verbally, and giving consent to share their contact information for participation. Lists of eligible participants were obtained from two private clinics. Then, they were contacted via phone or during their hospital control visits. Data saturation was used for determining the sample size, as suggested by Sousa for phenomenology research (2014). That is, when the same themes begin to repeat themselves and new themes stopped emerging, the interviews were completed. Semi-structured interviews were conducted by the first author between May and June 2021. The duration of the interviews was approximately 40 minutes, the minimum length was 32 minutes, the maximum was 47 minutes.

Data Analysis

The theoretical orientation of analyses of the qualitative data is Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). IPA suggests that the use of semi-structured interviews to understand the perspectives of the participants in an interaction with the interviewer (Smith, 1995). This approach assumes that every individual has a unique evaluation of their experiences of a certain phenomenon (Smith, 1997), in this case, the process of intragastric BTA injection. It is highly preferred in health and illness research (Smith, 2011).

For data analysis, as suggested by Smith and Osborn (2003), the audio-recorded interviews were transcribed verbatim. The authors read and coded the transcriptions separately. Then the codings were compared in terms of the coded material and the code names for each transcript. In this context, the percentage agreement of the coded materials showed the result of 83%, which reflects the proper reliability (Percentage Agreement – $Poa = A/n$). After the discussion of prominent ideas, comments, and codes, the subthemes and themes were decided by the authors and explained in the Results section including representative quotes. Consistent with IPA, the subjective experiences of the

participants about the process of intragastric BTA injection were interpreted from the perspectives of the researchers. For example, a question was “how do you define yourself?”. A participant responded “I am honest, cheerful. I don’t like being overweight, I wasn’t overweight before. I look younger than my age.” This answer was examined under Theme 1-Self-definition through physical characteristics.

Reflexivity

It was acknowledged that researcher experiences and characteristics may play a role during data collection and analysis, i.e., reflexivity (Palagnas et al., 2017). Thus, researcher characteristics are also included: The two authors represent two different disciplines. To prevent variation between different backgrounds, all the interviews were conducted by the same researcher. The first author who conducted the interviews has research experience in media and marketing while the second author has research and application experience in clinical psychology. None of the authors had a former personal interaction with any of the participants.

Results

The main themes that emerged are self-definition through physical characteristics, motivations towards having an intragastric BTA injection, attitudes towards the body (negative attitudes towards the body before the procedure, positive attitudes towards the body after the procedure). Additionally, the perceived effects of weight (the link between weight and appearance, the link between weight and health, and the wish to be thinner), comparing one’s own body (with celebrities in the media, with others, with friends, with one’s ideal self), the role of media in the decision making process, and operation/treatment plans for changing appearance in the future. The themes of this study are shown in Table 2.

Table 2*The Themes and the Sub-themes*

Themes	Sub-themes
1. Self-definition through physical characteristics	
2. Motivations towards to undergo intragastric BTA injection	
3. Attitudes towards the body	a. Negative attitudes towards the body before the procedure b. Positive attitudes towards the body before the procedure
4. Perceived effects of weight	a. The link between weight and appearance b. The link between weight and health c. Wish to be thinner
5. Comparing one's own body	a. With the celebrities on the media b. With others c. With friends d. With one's ideal self
6. The role of media in the decision-making process	
7. Operation/ treatment plans for changing appearance in the future	

Theme 1. Self-definition through Physical Characteristics

Participants defined their physical characteristics as an answer to the question “How do you define yourself?”. The self-definitions usually included being overweight. The ones that define themselves through physical traits used negative attribution for themselves such as;

P10: “I don't like being overweight, I wasn't overweight before”.

P12: “After I gave birth I become overweight and I am feeling negative towards my body”.

Participants also defined their physical characteristics through their hair color, eye color, and their heights which can be defined as neutral. While they were defining themselves through personality traits, the patients used positive attribution for themselves such as “positive and calm”.

P5: “I could define myself as blonde and someone who has a positive view of life”.

P7: “Among all, I am a positive person and I am glad to be happy and joyful”.

Another important point is, the participants avoided using the word ‘beautiful’ instead they appraised themselves as cute and pretty.

Theme 2. Motivations towards to Undergo Intra gastric BTA Injection

In order to explore the general motivation towards the body, the questions as “What were the main motivations that forced you to have an intra gastric BTA injection?”. The participants stated a need to lose weight and want to look slim. However, another point that needed to be emphasized is that they reported that they become aware of the procedure through their friends and social media. Once they become aware of it, their curiosity about the procedure and their need to look better motivated them for this procedure.

P1: “From Instagram I learned that this procedure doesn’t have side effects, I was curious and wanted to give it a try”.

P9: “I couldn’t lose weight for a long time with a diet program, I talked with my doctor and decided to undergo a procedure”.

P2: “I wish to be slim and to look fitter. The clothes that I wear did not show my appearance as beautiful”.

P4: “Some of my friends had the same operation, and after I talked with them, I decided to have the same procedure”.

Theme 3. Attitudes towards the Body

The patients’ attitudes towards their bodies are divided into two subthemes: Negative attitudes towards the body before the procedure, and positive attitudes towards the body after the procedure.

Negative Attitudes towards the Body Before the Procedure

Before the procedure, they used to have daily thoughts about losing weight, being uncomfortable with the body that they saw in the mirror, and as a result they felt dissatisfaction with their body and appearance. All of the patients mentioned that before the procedure they were unhappy, and that they didn’t look beautiful because of their weight. Therefore, they attempted to link being beautiful with weight loss.

P2: “I want to have a slimmer and fitter body. The clothes that I wear don’t fit me well. As a result, even if I had purchasing power, because of my body size I may not be able to buy the clothes that I would like to wear.”

P5: "I think, my self-confidence is lower due to being overweight."

P6: "I cannot say that I love my body, I am unhappy with my weight. Sometimes I am angry with myself just because of this situation".

Positive Attitudes towards the Body After the Procedure

After the procedure patients mentioned that they had positive attitudes towards their bodies. At least they mentioned that they feel free to wear what they would like to wear. It was emphasized that the level of their self-reliance also improved once they started to lose weight. Also, this time losing weight is linked with being healthy and satisfaction with the appearance. Some of these attitudes are related with their health and some with their appearance.

P1: "After I lose weight, I started to become happy. I could easily fit in my clothes."

P2: "I started to wear my pants which I couldn't wear before. I am not feeling hungry therefore I feel more comfortable, now I could control my appetite."

P7: "I feel slim, once my body is slim, I could easily move and wear whatever I want".

P9: "I have lost almost 14 kg. I am happy. My eating habits have changed after the procedure".

Theme 4. Perceived Effects of Weight

Participants mentioned that they experience the negative effects of their weight on their lives. They formed links between their physical appearance and their weight, their health, and their weight, and they expressed a wish to be thinner.

The Link between Weight and Appearance

The patients had a positive attitude toward losing weight for their physical appearance. They reported selecting their clothes accordingly, such as swimsuits instead of bikinis. Feeling lighter included wearing clothes both comfortably and confidently. They stated that shopping became an enjoyable activity after losing weight. Thus, being overweight was perceived as negative for their appearance and restricted their choice of clothing.

P1: "When I am overweight, I am upset. I think what I wear does not suit me and everybody stares at me. When I am overweight, I don't want to go out, I want to stay in my world. Maybe it affects my self-esteem a little bit."

P5: *“I am affected psychologically by my weight and about fashion. When I am about to buy something that looks good on a model, I think that it won’t be the same for me and I give up. If the fashionable colors do not help me to look slim, I cannot wear them. For this reason, I think my self-esteem is threatened.”*

The Link between Weight and Health

The patients mentioned health-related benefits of losing weight as well as physical appearance. Being able to breathe and move easily, and getting rid of pain, especially in the legs, were reported as the health benefits of losing weight.

P6: *“Being overweight influences my health, not my appearance. I think my knees cannot carry my weight and they sore. I get out of breath very easily. As for physical appearance, my weight does not bother me, because my weight is distributed evenly to my body.”*

P10: *“I wanted to have this operation for my health rather than my appearance. It limits my ability to do physical exercise. If I were younger, I would also be uncomfortable with my appearance, but priorities change with age”*

A Wish to Be Thinner

As an extension of the links between appearance and weight, the participants stated a wish to be thinner. They used the expression of “*wish*” in terms of their desires to lose weight with less effort than the actual behaviors that result in lower body weight. Moreover, being taller, having a fast metabolic rate, or having a healthier body was mentioned as part of their wishes. Therefore, this subtheme refers to the effects of uncontrollable factors on their weight.

P8: *“I wish I were taller. I wish I were able to lose weight easily.”*

P5: *“I wish I were thin. I think I can be happier by losing weight. I want to look good in what I wear.”*

P11: *“I say I could be thinner but some people, because of their nature, can be size zero without effort. I know that I cannot, that’s why I do not model them and internalize that aim.”*

Theme 5. Comparing One's Own Body

As an answer to the question “Do you compare yourself with others?”, the participants reported comparing their bodies and physical appearance with celebrities on the media, with other people in general, with friends, and with their previous selves. Thus, the comparison is part of their self-perception as well as the decision-making process.

With Celebrities in the Media

The participants reported media as an information source as well as a database for comparison. The use of social media, especially Instagram was mentioned.

P5: “Generally, we saw slim women in the media and this makes me feel negative about my appearance.”

P10: “I compare myself with celebrities I saw in the media. I follow their experiences.”

P11: “Because of the media, I started to compare my body with the others in the media. There is an ideal body, and it makes me feel that I need to reach that ideal. I compare myself with famous people, especially influencers on Instagram”.

With Others

Comparison with others included random people that they come across in their daily lives. The subject of comparison is again physical appearance. People reported comparing themselves with people who are fatter, thinner, or both. The emotional consequence of the comparison process depended on their perception. A perception of oneself as more overweight as a result of the comparison made them feel bad. On the other hand, a perception of oneself as thinner made them feel good.

P4: “Generally I compare myself with people I encounter with. As I walk on the street, I compare myself with people with similar weights. I don't need to know them. I look at what they wear, whether it fits them. When I compare myself with others, if the person is thinner than me, I feel bad. If s/he fatter, I feel good.”

P3: “I compare myself with overweight people. Generally, if the person is more overweight than me or if their weight is unequally distributed in their body, I try to perceive my body's positive sides.”

P11: "I also compare myself with fit and well-built people wandering around at the gym. The comparison makes me feel worse."

With Friends

The comparison with people from their lives consisted of their friends, people from work, people who gave birth, or best friends. The comparison with friends was sometimes followed by a change in their behaviors such as exercise routine or diet.

P1: "I compare myself with people from work. These comparisons are important, especially in order to change my exercise routine."

P8: "I make comparisons a lot. My best friend is very thin and tall."

P5: "My friend from work had a similar injection. I think I can have it if she had."

With One's Ideal Self

The patients had an aimed weight in their minds and they compared their current weights with that aim. Although they perceive themselves as being far away from an ideal weight, trying to achieve that aim and being able to lose weight encouraged them to continue.

P2: "I still have a long road. I lost 10 kilograms in 3 months but I am still overweight. Yet, I have begun to wear pants I could not fit in before. That's something nice"

P8: "I lost 6 kilograms. I became happy by myself. At least I can fit in what I wear. I cannot say 'that's super' but still it is something. I enjoy shopping, I can buy what I like."

Theme 6. The Role of Media in the Decision-Making Process

All of the participants ($N = 12$) mentioned that media has a role in their decision-making process to undergo intragastric BTA injection. Especially they showed social media as the most important source, having a central role in providing information about the procedure. Either they searched for information on medical doctors' social media accounts, or followed patients who had undergone the same procedure previously. They also attempted to compare themselves with the others who had had an intragastric BTA injection before.

P6: "When I was deciding on an intragastric BTA injection, I searched people who had had the operation. As it had not harmed them, I decided to have it, too."

P1: "I found media to be an important tool for my thoughts regarding my body, eating habits, and exercise habits. The images in the media affect me. Especially Instagram is an important source. I followed the people who had had the same procedure."

P5: "From the media, I think television is the most important tool... But Instagram affected my decision to undergo this procedure. I followed the patients who had had the same procedure before, but also I followed the medical doctors' accounts."

P11: "Media is an important tool... For example, I learned about this treatment from a newspaper, then I searched on Instagram and Twitter. In general, I try the suggestions that I saw on the media. Once a celebrity or a doctor suggests a diet or a treatment, I want to try it."

Theme 7. Operation/ treatment Plans for Changing Appearance in the Future

As an answer to the question about their future operation plans, nearly all of the patients mentioned future plans for having an operation or treatment regarding their appearance. They mentioned that they would have a laparoscopic sleeve gastrectomy¹, abdominoplasty², or the same procedure in the future to look slim. Moreover, to change the parts of their bodies that they feel uncomfortable with, they considered esthetic surgery operations, such as silicone breast implants.

P1: "To look beautiful or to be slim I will have abdominoplasty"

P6: "For droopy skin, I may consider having abdominoplasty or breast augmentation surgery"

P8: "If it was up to me, I would have the same operation but my doctor recommends waiting for 6 months."

Discussion

To investigate the personal experiences of women's intragastric BTA injection process concerning body image in a socio-cultural context, interviews were conducted and seven themes were revealed from their interview transcripts. It was observed that the participants pay importance to physical appearance, especially weight, therefore, their

1 The aim of this operation is to minimize the capacity of the stomach by resection (Yehoshua et al., 2008).

2 Abdominoplasty is technique for the patients who seeks treatment for upper abdominal tissue excess (Pacifico et al., 2010)

frame of reference in evaluating themselves and others are also based on physical appearance and weight. Therefore, they focus on their bodies, compare themselves with others, and engage in behaviors like having an intragastric BTA injection.

The participants' self-descriptions usually included negative physical characteristics. Therefore, the *self-definition through physical characteristics* theme addressed the importance of body image in self-definitions. Contrary to negative physical characteristics, positive personality characteristics were declared, when they defined themselves in terms of personality traits. Although describing themselves with physical characteristics may also be an extension of being interviewed about the experience of intragastric BTA injection, however the use of more negative adjectives for physical characteristics as compared to personality is still a key finding. These complaints about physical appearance may be related to body dissatisfaction, i.e., a perceived negative evaluation of the body (Stice & Shaw, 2002). Lantz and colleagues (2018) suggested that individuals with body image distortion may have a greater discrepancy between their actual and ideal selves, which in turn contributes to eating disorders. Moreover, higher levels of body dissatisfaction were reported by women in the contexts of negative attractiveness feedback, such as romantic rejection (Harrington & Overall, 2021). Thus, body dissatisfaction is related to self definitions including a negative body image.

Regarding motivations towards intragastric BTA injection, all of the participants mentioned that “they want to look slim” and “want to look good in their clothes”. Once one compares their own body with their sociocultural environment (media, family, and peers), s/he starts to search for options to lose weight. Once their motivation for an intragastric BTA injection is explored, the patients concluded that they became aware of this procedure from their families or friends, and then searched on the internet. Participants also highlighted that their friends had had the same procedure before, and once they saw that their friends were losing weight, they decided to undergo an intragastric BTA injection. Franzoi and Klaiber (2007) reported that people who are in a particular group and who have similar attitudes with the group members frequently compare themselves with people in that group. The findings of the current research also support this. Once the patients compared their bodies with their friends, they preferred to try the procedure.

In terms of the *attitudes towards the body*, it is seen that the attitudes towards the body were negative before the procedure. Patients tend to show their weight as a reason

for being unhappy. Similarly, Wadden and colleagues (2006), found that women with extreme obesity reported lower levels of happiness than class I-II obesity. Many of the participants mentioned that the reason for their unhappiness was related to their weight and weight loss made them feel happy.

When the *perceived effects of weight* were explored, the participants formed links between their weight and appearance, weight and health, and they reported a wish to be thinner. Moreover, being overweight affected their selection of clothes, because they suffered from the effect of others' negative attitudes. Therefore, to have higher self-esteem, they wish to lose weight. Because all the participants had prior diet experiences to lose weight, this wish may be one of the reasons to decide for a gastric botox injection. Links between body image and self-esteem were supported by previous research (Bailey et al., 2017). Furthermore, it alleviated the negative effects of body-related guilt on the frequency of depressive symptoms in a young community sample (Brunet et al., 2019).

The participants mentioned comparing themselves with celebrities, others in general, friends, and with their ideal selves, constituting the *comparing one's body* theme. When the contents of the comparisons with others were examined in detail, mostly upward, and a few downward comparisons were seen in the participants' scripts. Upward comparison, i.e., comparing themselves with others who are perceived as superior, results in evaluating oneself as worse as compared to others (Tesser et al., 1988). On the other hand, downward comparison, i.e., comparing themselves with others who are perceived as inferior, leads to a better evaluation of oneself and positive feelings (Gibbons, 1986). The participants described both downward and upward comparisons and feelings accordingly afterwards.

Comparison with one's ideal self represents comparison with an imaginary positive self-image that a person wants to be. From a self-discrepancy theory (Festinger, 1954) perspective, themes of wish to be thinner (not thin but thinner), fitting in fashionable clothes, and mentioning looking good in clothes includes comparisons of the actual and ideal selves. The discrepancy may be triggered by comparison with thin people, self-criticism, or being teased about weight (Mason et al., 2019). Because discrepancy makes people uncomfortable, getting closer to the ideal self, in this case losing weight, is reported as a way to feel happier. Intra-gastric BTA injection and diet can be evaluated as

the behavioral counterpart of attempts to close the discrepancy. Otherwise, negative outcomes of discrepancy may include depression, anxiety disorders, and eating disorders (Mason et al., 2019). Future plans for treatments to change their bodies in terms of weight and appearance show the importance of people's perceptions and psychological processes, meanings of being thin and socio-cultural attributions of weight. Thus, the psychological counterpart of these biological processes to lose weight should not be underestimated.

The role of media in the decision-making process of the participants for diet behaviors, exercise routines, as well as an intragastric BTA injection was described by the participants. Media which is known as the most important tool for disseminating body ideals is also found as an important source both for gathering information about the procedure and to be aware of appearance-related statements. The media depicts achieving ideal figures through giving suggestions on diet, lifestyle, and physical exercise (Rodríguez-Fernández et.al, 2013). Since all the participants mentioned that media has a role in their decision-making process to undergo intragastric BTA injection, they showed social media as the most important source, and that it may also be an accomplice or a supporter as well. Similarly, another study showed that there is a relationship between social media influence and considering undergoing cosmetic procedures (Arab, et al., 2019). Interestingly, participants prefer to follow Instagram accounts of people who had a similar procedure before. The success stories on social media also motivate them to lose weight. Some interviewees reported that they try to follow the suggestions of influencers, especially on diet and exercise-related topics. Wykes and Gunter (2004) also suggest that the people in the media could be a source of social comparison. Celebrities and influencers may serve as role models both in terms of how they look and how they live.

This study aimed to investigate body image, related socio-cultural factors, and their psychological mechanisms in a sample of women after an intragastric BTA injection. Intragastric BTA injection is a relatively new technique for losing weight, preferred especially for physical appearance rather than health. Therefore, examining body image in this sample can clarify the processes of the appearance concerns of women. Moreover, to understand the effects of culture, cross-cultural comparisons can be made. Cultural differences in the meaning of weight and body image may exist. For example, Cameron and colleagues (2018) revealed that African American women have different attitudes

about health and a thin-ideal image. Moreover, although women's studies are more predominant in the literature, the experiences of men need focus. Because in recent years, media endorsed muscular ideals for males (Sohn, 2009). As a result they also experience body image issues related to their weight, body shape, and appearance (Truba, 2009). Lastly, all the participants mentioned a diet history as well as a future plan for new treatments after an intragastric BTA injection, showing that dealing with weight concerns is a process. Thus, longitudinal studies for an intragastric BTA injection may reveal new insights into the process.

The findings indicate the importance of the roles of social comparison processes and self-discrepancy in the decisions of changes of the body. Thus, the decision-making process of such operations is multidimensional, rather than just physical or biological. Thus, the interventions should also be multidimensional. For example, if a person feels a continuous need to make changes about their body, the psychological dimension should be considered by the medical doctors together with psychological health care professionals.

Another implication is, due to the heavy use of social media, social media users are generally exposed to different body ideals. The ideal body image that is created on social media might result in body dissatisfaction, eating disorders, or even depression. Therefore, media literacy and body awareness education could be planned to create awareness among social media users.

In conclusion, the current study aimed to examine the personal experiences of women who underwent an intragastric BTA injection. Using a qualitative method helped the understanding of the participants' own experiences in detail. The results showed the importance of women's body image in a socio-cultural context, their decision-making processes, the roles of social comparison, and self-discrepancy processes. The study is important in terms of trying to understand cognitive processes including self-evaluations and body image, their motivations behind having an intragastric BTA injection, and attitudes towards their bodies. Thus, the psychological processes of people having operations with the aim of losing weight should be considered as well as their biological processes.

Ethics Committee Approval: Approval was obtained from the Ethics Committee of Human Research in Social Sciences Atılım University. Decision no: 59394181-604.01.01-2398.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- E.E.; Data Acquisition- E.E.; Data Analysis/Interpretation- D.D.; Drafting Manuscript- E.E., D.D.; Critical Revision of Manuscript- E.E., D.D.; Final Approval and Accountability- E.E., D.D.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: XXXXXX.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

References/Kaynakça

- A-Mansia (2020). Obesity and diabetes in the World. Access. <https://www.a-mansia.com/obesity-and-diabetes-in-the-world/>
- Amiri, S., & Behnezhad, S. (2019). Obesity and anxiety symptoms: a systematic review and meta-analysis. *Neuropsychiatrie*, 33(2), 72-89.
- Apovian, C. M., Aronne, L. J., Bessesen, D. H., McDonnell, M. E., Murad, M. H., Pagotto, U., Ryan, D. H., & Still, C. D. (2015). Pharmacological management of obesity: An Endocrine Society clinical practice guideline. *The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, 100(2), 342-362. <https://doi.org/10.1210/jc.2014-3415>
- Arab, K., Barasain, O., Altaweel, A., Alkhayyal, J., Alshiha, L., Barasain, R., Alessa, R., & Alshaalan, H. (2019). Influence of social media on the decision to undergo a cosmetic procedure. *Plastic and Reconstructive Surgery Global Open*, 7(8). doi: 10.1097/GOX.0000000000002333
- Bang, C. S., Baik, G. H., Shin, I. S., Kim, J. B., Suk, K. T., Yoon, J. H., Kim, Y. S., & Kim, D. J. (2015). Effect of intragastric injection of botulinum toxin A for the treatment of obesity: A meta-analysis and meta-regression. *Gastrointestinal Endoscopy*, 81(5), 1141-1149. <https://doi.org/10.1016/j.gie.2014.12.025>
- Brunet, J., Pila, E., Solomon-Krakus, S., Sabiston, C. M., & O'Loughlin, J. (2019). Self-esteem moderates the associations between body-related self-conscious emotions and depressive symptoms. *Journal of Health Psychology*, 24(6), 833-843. <https://doi.org/10.1177/1359105316683786>
- Bustamante, F., Brunaldi, V. O., Bernardo, W. M., de Moura, D. T. H., de Moura, E. T. H., Galvão, M., Santo, M. A., & de Moura, E. G. H. (2017). Obesity treatment with botulinum toxin-A is not effective: A systematic review and meta-analysis. *Obesity Surgery*, 27(10), 2716-2723. <https://doi.org/10.1007/s11695-017-2857-5>
- Buunk, B. P., & Schaufeli, W. B. (2017). Burnout: A perspective from social comparison theory. In W. B. Schaufeli, C. Maslach, and T. Marek (Eds.), *Professional burnout: Recent developments in theory and research* (pp. 53-69). CRC Press.
- Cameron, N. O., Muldrow, A. F., & Stefani, W. (2018). The weight of things: Understanding African American women's perceptions of health, body image, and attractiveness. *Qualitative Health*

- Research*, 28(8), 1242-1254. <https://doi.org/10.1177/1049732317753588>
- Chua, T. H. H., & Chang, L. (2016). Follow me and like my beautiful selfies: Singapore teenage girls' engagement in self-presentation and peer comparison on social media. *Computers in Human Behavior*, 55(Part A), 190-197. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.011>
- Clarke, P. M., Murnen, S. K., & Smolak, L. (2010). Development and psychometric evaluation of a quantitative measure of fat talk. *Body Image*, 7, 1-7. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim.2009.09.006>
- Fardouly, J., & Vartanian, L. R. (2015). Negative comparisons about one's appearance mediate the relationship between Facebook usage and body image concerns. *Body Image*, 12, 82-88. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2014.10.004>
- Fardouly, J., Willburger, B. K., & Vartanian, L. R. (2018). Instagram use and young women's body image concerns and self-objectification: Testing mediational pathways. *New Media & Society*, 20(4), 1380-1395. <https://doi.org/10.1177/1461444817694499>
- Gibbons, F. X. (1986). Social comparison and depression: Company's effect on misery. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(1), 140-148. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.1.140>
- Gilmartin, J. (2013). Body image concerns amongst massive weight loss patients. *Journal of Clinical Nursing*, 22(9-10), 1299-1309. <https://doi.org/10.1111/jocn.12031>
- Hallett, M. (1999). One man's poison—clinical applications of botulinum toxin. *The New England Journal of Medicine*, 341(2): 118-20.
- Harrington, A. G., & Overall, N. C. (2021). Women's attractiveness contingent self-esteem, romantic rejection, and body dissatisfaction. *Body Image*, 39, 77-89.
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 19-340.
- Jensen, J. F., Petersen, M. H., Larsen, T. B., Jørgensen, D. G., Grønbaek, H. N., & Midtgaard, J. (2014). Young adult women's experiences of body image after bariatric surgery: A descriptive phenomenological study. *Journal of Advanced Nursing*, 70(5), 1138-1149. DOI: 10.1111/jan.12275
- Kitto, S. C., Borradaile, D., Jeffrey, C. A., Smith, J. A., & Villanueva, E. V. (2007). Bariatric surgery in Australia: Who, why and how?. *ANZ Journal of Surgery*, 77(9), 727-732.
- Libeton, M., Dixon, J. B., Laurie, C., & O'brien, P. E. (2004). Patient motivation for bariatric surgery: characteristics and impact on outcomes. *Obesity Surgery*, 14(3), 392-398.
- Mittermair, R., Keller, C., & Geibel, J. (2007). Intra-gastric injection of botulinum toxin A for the treatment of obesity. *Obesity Surgery*, 17(6), 732-736.
- Moradi, M., Mozaffari, H., Askari, M., & Azadbakht, L. (2021). Association between overweight/obesity with depression, anxiety, low self-esteem, and body dissatisfaction in children and adolescents: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 62(2), 555-570.
- Moretti, M. M., & Higgins, E. T. (1990). Relating self-discrepancy to self-esteem: The contribution of discrepancy beyond actual-self ratings. *Journal of Experimental Social Psychology*, 26, 108- 123. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(90\)90071-S](https://doi.org/10.1016/0022-1031(90)90071-S)
- Munoz, D. J., Lal, M., Chen, E. Y., Mansour, M., Fischer, S., Roehrig, M., Sanchez-Johnsen, L., Dymek-Valenitine, M., Alverdy, J., & Le Grange, D. (2007). Why patients seek bariatric surgery: A qualitative and quantitative analysis of patient motivation. *Obesity Surgery*, 17(11), 1487-1491. <https://doi.org/10.1007/s11695-008-9427-9>
- Olson, K. L., Thaxton, T. T., & Emery, C. F. (2018). Targeting body dissatisfaction among women with overweight or obesity: A proof-of-concept pilot study. *International Journal of Eating Disorders*, 51(8), 973-977.

- Pacifico, M. D., Mahendru, S., Teixeira, R. P., Southwick, G., & Ritz, M. (2010). Refining trunk contouring with reverse abdominoplasty. *Aesthetic Surgery Journal*, 30(2), 225-234.
- Palaganas, E. C., Sanchez, M. C., Molintas, V. P., & Caricativo, R. D. (2017). Reflexivity in qualitative research: A journey of learning. *Qualitative Report*, 22(2), 426-438.
- Papadopoulos, S., & Brennan, L. (2015). Correlates of weight stigma in adults with overweight and obesity: A systematic literature review. *Obesity*, 23(9), 1743-1760. <https://doi.org/10.1002/oby.21187>
- Rodríguez-Fernández, A., Gonzales-Fernandez, O., & Goñi-Grandmontagne, A. (2013). Sources of perceived socio-cultural pressure on physical self-concept. *Psicothema*, 25(2), 192-198. doi: 10.7334/psicothema2012.229
- Schwartz, M. B., & Brownell, K. D. (2004). Obesity and body image. *Body Image*, 1(1), 43-56. [https://doi.org/10.1016/S1740-1445\(03\)00007-X](https://doi.org/10.1016/S1740-1445(03)00007-X)
- Smith, J. A. (1995) Semi-structured interviewing and qualitative analysis. In J. A. Smith, R. Harre, and L. Van Langenhove (Eds.), *Rethinking methods in psychology* (pp. 9-26). Sage Publications.
- Smith, J.A. (1997). Developing theory from case studies: Self-reconstruction and the transition to motherhood. In N. Hayes (Ed.), *Doing qualitative analysis in psychology* (pp.187-199). Psychology Press.
- Smith, J. A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health Psychology Review*, 5(1), 9–27. <https://doi.org/10.1080/17437199.2010.510659>
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* (pp. 51-80). Sage.
- Snyder R. (1998). Self-Discrepancy theory, standards for body evaluation, and eating disorder symptomatology among college women. *Women & Health*, 26(2), 69-84. doi: 10.1300/J013v26n02_05
- Sohn, S. H. (2009). Body image: Impacts of media channels on men's and women's social comparison process, and testing of involvement measurement. *Atlantic Journal of Communication*, 17(1), 19-35. DOI: 10.1080/15456870802505670
- Sousa, D. (2014). Validation in qualitative research: General aspects and specificities of the descriptive phenomenological method. *Qualitative Research in Psychology*, 11(2), 211-227. DOI: 10.1080/14780887.2013.853855
- Stice, E., & Shaw, H. E. (2002). Role of body dissatisfaction in the onset and maintenance of eating pathology: A synthesis of research findings. *Journal of Psychosomatic Research*, 53(5), 985–993. [https://doi.org/10.1016/S0022-3999\(02\)00488-9](https://doi.org/10.1016/S0022-3999(02)00488-9)
- Sutaria, S., Devakumar, D., Yasuda, S. S., Das, S., & Saxena, S. (2019). Is obesity associated with depression in children? Systematic review and meta-analysis. *Archives of Disease in Childhood*, 104(1), 64-74.
- Tesser, A., Millar, M., & Moore, J. (1988). Some effective consequences of social comparison and reflection processes: The pain and pleasure of being close. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 49-61.
- Tiggemann, M. (2006). The role of media exposure in adolescent girls' body dissatisfaction and drive for thinness: Prospective results. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(5), 523-541. Doi: 10.1521/JSCP.2006.25.5.523
- Tiggemann, M., & Pickering, A. S. (1996). Role of television in adolescent women's body dissatisfaction and drive for thinness. *International Journal of Eating Disorders*, 20(2), 199-203.
- Truba, N. (2009). Etiology, assessment, and treatment of muscle dysmorphia. *Journal of Cognitive*

- Psychotherapy*, 23(4), 306. Doi: 10.1891/0889-8391.23.4.306
- Wadden, T. A., Butryn, M. L., Sarwer, D. B., Fabricatore, A. N., Crerand, C. E., Lipschutz, P. E., Faulconbridge, L., Raper, E. S., & Williams, N. N. (2006). Comparison of psychosocial status in treatment-seeking women with class III vs. class I–II obesity. *Surgery for Obesity and Related Diseases*, 2 (2), 138-145. <https://doi.org/10.1016/j.soard.2006.03.016>
- Wee, C. C., Jones, D. B., Davis, R. B., Bourland, A. C., & Hamel, M. B. (2006). Understanding patients' value of weight loss and expectations for bariatric surgery. *Obesity Surgery*, 16(4), 496-500.
- WHO (2020). Obesity and overweight. WHO fact sheet no 311, 2020. update on Apr 2020 (<http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight> accessed on Mar 2021)
- WHO (2000). Obesity: preventing and managing the global epidemic. Report of a WHO consultation (Report No 894). <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42330>
- Wykes, M., & Gunter, B. (2004). *The media and body image: If looks could kill*. Sage Publications.
- Yehoshua, R. T., Eidelman, L. A., Stein, M., Fichman, S., Mazor, A., Chen, J., Bernstine, H., Singer, P., Dickman, R., Shikora, S., Rosenthal, R., & Rubin, M. (2008). Laparoscopic sleeve gastrectomy—volume and pressure assessment. *Obesity Surgery*, 18(9), 1083-1088.
- Yu, U. J., Kozar, J. M., & Damhorst, M. D. (2013). Influence of multiple age identities on social comparison, body satisfaction, and appearance self-discrepancy for women across the life span. *Family and Consumer Sciences Research Journal* (41)4, 375-392.
- Yumuk, V., Tsigos, C., Fried, M., Schindler, K., Busetto, L., Micic, D., & Toplak, H. (2015). European guidelines for obesity management in adults. *Obesity Facts*, 8(6), 402-424.

Beden Kitle İndeksindeki Artış ile Yeme Farkındalığı, Problem Çözme Becerileri ve Duygudurum Belirtileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Examining the Relationships of Increase in Body Mass Index with Mindful Eating, Problem Solving Skills, and Mood Symptoms

Gamze Kılıç¹ , Belemir Şule Samar¹ , Koray Akkuş¹ , Serap Tekinsav Sütücü²

¹Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye
²Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

ORCID: G.K. 0000-0002-0315-3980;
B.Ş.S. 0000-0001-5406-4411;
K.A. 0000-0002-3769-1306;
S.T.S. 0000-0001-8653-6436

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Gamze Kılıç,
Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji
Bölümü Bornova/İzmir, İzmir, Türkiye

E-posta/E-mail:
gamzekilicpsk@gmail.com

Başvuru/Submitted: 10.04.2021
Revizyon Talebi/Revision Requested:
21.08.2021
Son Revizyon/Last Revision Received:
11.05.2022
Kabul/Accepted: 21.06.2022
Online Yayın/Published Online: 22.09.2022

Citation/Atrf: Kılıç, G., Samar, B.S., Akkuş, K. ve Tekinsav Sütücü, S. (2022). Beden kitle indeksindeki artış ile yeme farkındalığı, problem çözme becerileri ve duygudurum belirtileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları - Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 611-642. <https://doi.org/10.26650/SP2022-912407>

ÖZ

Bireylerin vücut ağırlıklarının sağlıklı olup olmadığının belirlenmesinde yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri olan beden kitle indeksindeki (BKİ) artış obeziteye işaret etmektedir. Obezite yaygınlığı giderek artan bir halk sağlığı sorunudur. Bu nedenle gelişiminde etkili olan psikolojik faktörlerin belirlenmesi hem önleme hem de tedavi sürecine katkıda bulunabilir. Bu çalışmada BKİ ile problem çözme becerileri, duygudurum belirtileri (depresyon ve kaygı) ve yeme farkındalığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. 18-65 yaş arası toplam 619 katılımcıdan veri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, Yeme Farkındalığı Ölçeği-30, Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği ve Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Öncelikli olarak, katılımcılar BKİ'ye göre obezitesi olan ve olmayan bireyler olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu iki grubun verileri anksiyete, depresyon, problem çözme becerileri ve yeme farkındalığı puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla karşılaştırılmıştır. Ardından problem çözme becerisi, depresyon, anksiyete ve yeme farkındalığının alt boyutlarının BKİ'yi yordayıcılığı test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre obezitesi olmayan bireyler obezitesi olanlara göre düşünmeden yeme, duygusal yeme, yeme kontrolü, bilinçli beslenme ve enterferans alt boyutlarından daha yüksek; farkındalık alt boyutundan ise daha düşük puan almışlardır. Ayrıca obezitesi olmayan grupta depresyon ve kaygı belirtileri anlamlı olarak daha düşüktür ve problem çözme becerileri daha yüksektir. Yapılan hiyerarşik regresyon analizine göre yaş, eğitim düzeyi, problem çözme becerileri, depresyon belirtileri ve yeme farkındalığının alt boyutları BKİ'yi yordamaktadır. Dahası, yaş, eğitim düzeyi ve depresif semptomlar kontrol edildikten sonra dahi yeme farkındalığının alt boyutlarının BKİ'yi pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları depresyon belirtilerinin, yetersiz problem çözme becerilerinin ve sorunlu yeme davranışlarının vücut ağırlığındaki artışa katkıda bulunabileceğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, yapılan tedavi çalışmalarında bu faktörlerin göz önünde bulundurulması yararlı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Obezite, depresyon, kaygı, problem çözme becerileri, yeme farkındalığı

ABSTRACT

Body mass index (BMI) is commonly used as a determinant of healthy weight, with high values being suggestive of obesity – a highly prevalent public health problem. Identifying the underlying psychological factors of high BMI is critical for preventing and treating obesity. The present study addresses this issue by exploring the relationships BMI has with problem-solving skills, mood symptoms (depression and anxiety), and mindful eating. A demographic information form, the Mindful Eating Questionnaire-30, the Hospital Anxiety and Depression Scale, and the Problem Solving Inventory were used to collect data from 619 study participants aged 18–65 years. First, the participants were divided into two groups based on their BMIs as those who are considered obese and those who are not. The data from the two groups were compared to identify any differences in their anxiety, depression, problem-solving skills, and mindful eating scores. In the next stage, their problem-solving skills, depression, anxiety, and sub-dimensions of mindful eating were tested with regard to being able to predict their BMI. The results revealed that the non-obese individuals scored higher in the sub-dimensions of mindful eating, emotional eating, eating control, conscious eating, and interference and lower in the sub-dimension of awareness compared to the obese individuals. In addition, the non-obese individuals showed fewer symptoms of depression and anxiety and had better problem-solving skills compared to the obese group. The hierarchical regression analysis showed that age, education level, problem-solving skills, depressive symptoms, and the sub-dimensions of mindful eating predict BMI. Moreover, the sub-dimensions of mindful eating were found to positively predict BMI, even when controlling for age, education, and depressive symptoms. The present study has thus identified the detrimental role that depressive symptoms, insufficient problem-solving skills, and problematic eating behaviors have regarding increased BMI. As a result, taking these factors into consideration is thought to be able to benefit prevention and treatment studies.

Keywords: Obesity, depression, anxiety, problem solving-skills, mindful eating

EXTENDED ABSTRACT

Obesity is defined as the excessive accumulation of fat in the body and has become increasingly more common all over the world (Arroyo-Johnson & Mincey, 2016; Williams et al., 2015). Body mass index (BMI) is one of the most common indicators of whether someone is overweight or underweight. People with a BMI higher than 30 are considered obese (World Health Organization [WHO], 2021). Studies have reported obesity to be associated with both physical and mental disorders (Cederberg & Laakso, 2014; Husky et al., 2018; McCrea et al., 2012; Rajan & Menon, 2017). Although studies exist that have revealed obesity to have a relationship with depression (Jung et al., 2017), anxiety (Garipey et al., 2010), problem-solving skills (Fitzpatrick et al., 2013), and mindful eating (Pintado-Cucarella & Rodriguez-Saldado, 2016), no study to the best of our knowledge has yet occurred in which all these factors are analyzed together. A review of the literature reveals contradictory findings regarding the relationship between problem-solving skills and obesity (see Favieri et al., 2019). Additionally, when considering the relationship between mindful eating and other variables, determining the unique effect of mindful eating on BMI is seen to be important after controlling for all other variables were controlled. The present study investigates the relationships between these variables through a comparison of two different groups (obese and non-obese) and seeks to contribute to the literature by exploring the effects from mindful eating while controlling for all other variables.

Method

After obtaining the required ethical permission for conducting the study, data were collected from 619 participants (483 females, 136 males) aged 18–65 yrs. from different cities in Turkey. The participants were first divided into two groups based on having BMI scores greater than (obese) or less (non-obese) than 30 and then asked to fill out a demographic information form (DIF), the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS; Zigmund & Snaith, 1983), the Problem Solving Inventory (PSI; Heppner & Peterson, 1982), and the Mindful Eating Questionnaire-30 (MEQ-30; Framson et al., 2009). The two groups were compared using ANOVA and MANOVA analyses, and correlation analyses were conducted to examine the relationship the variables have with BMI. Lastly, a hierarchical regression analysis was performed to explore the predictive role the factors of depression, problem-solving skills, and the sub-dimensions of mindful eating have regarding BMI.

Results

Symptoms of depression ($F_{(1,617)} = 13.96, p < .001$) and anxiety ($F_{(1,617)} = 4.16, p < .05$) were found to be significantly lower and problem-solving skill levels were found to be higher ($F_{(1,617)} = 15.27, p < .001$) in the non-obese group. The sub-dimensions of mindful eating were examined using MANOVA, which revealed non-obese individuals to have higher functional scores in the sub-dimensions of mindless eating ($F_{(1,617)} = 52.41, p < .001$), emotional eating ($F_{(1,617)} = 25.07, p < .001$), eating control ($F_{(1,617)} = 31.4, p < .001$), conscious eating ($F_{(1,617)} = 41.88, p < .001$), and interference ($F_{(1,617)} = 19.97, p < .001$) and lower scores in the sub-dimension of awareness ($F_{(1,617)} = 9.68, p < .007$) compared to the obese individuals. Correlation analyses have revealed BMI to not be correlated with anxiety or mindful eating ($p > .05$) and to be negatively correlated with problem-solving skills at a marginal level ($p = .05$). Positive correlations were found between BMI and all the other variables. The hierarchical regression analysis included age and education level in the first stage, followed by problem-solving skills in the second stage, depression in the third stage, and mindful eating in the fourth stage. The results indicate age, education level, problem-solving skills, depressive symptoms, and mindful eating to all predict BMI ($R^2 = .40, F_{(6,602)} = 41.6, p < .001$). Furthermore, the sub-dimensions of mindful eating positively predict BMI even after controlling for all the other variables.

Discussion

The present study has investigated the relationships BMI has with symptoms of depression and anxiety, problem-solving skills, and mindful eating. Group comparisons (obese and non-obese groups) revealed obese individuals to exhibit more symptoms of

depression and anxiety and to have significantly lower scores for problem-solving skills and mindful eating. Obese individuals are more likely to experience health problems and be less physically active, and to have weight gain/loss cycles that are likely associated with their increased depression and anxiety levels (Fabricatore et al., 2005; Faith et al., 2002; Hettema et al., 2001; Sareen et al., 2005). The findings from the present study reveal that those suffering from obesity scored lower in problem-solving, which may indicate that people with poor problem-solving skills resort to eating as a coping method. For this reason, taking problem-solving skills into consideration in future intervention studies would be beneficial. In concurrence with previous studies in the literature, the present study found mindful eating scores (which are based on skills such as starting and ending eating habits, being unaffected by environmental stimuli, conscious and healthy eating, and not eating to regulate emotions) to be lower in obese individuals. Raising awareness of these issues may improve the effectiveness of efforts to prevent and treat obesity.

The results of the present study may also serve as a guide when structuring future intervention programs. Longitudinal studies are needed in the future to better reveal the cause-and-effect relationships among the variables studied as the subjects of this research.

Vücut ağırlığı biyolojik, psikolojik ve kültürel faktörlerden etkilenen; fiziksel ve psikolojik sağlık açısından önemli bir kavramdır. Kilonun, boyun karesine bölünmesiyle (kg / m^2) elde edilen beden kitle indeksi (BKİ), sağlıklı vücut ağırlığını belirlemede yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir (Ferrulli, 2021). Dünya Sağlık Örgütü (2021) yaptığı sınıflamada BKİ değeri 25-30 arasında olan bireyleri fazla kilolu, 30 ve üzerinde olanları ise obez olarak nitelendirmektedir. Vücut ağırlığının normalden fazla olmasının çeşitli fiziksel (Omer, 2020; Wilborn ve ark., 2005) ve psikolojik sorunlarla (Avila ve ark., 2015; BeLue ve ark., 2009; Scott ve ark., 2008a) ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, obezitenin etkili bir şekilde tedavi edilmesi önemlidir. Farklı uzmanlık alanlarının işbirliğini gerektiren bu tedavi sürecinde ruh sağlığı uzmanları da yer almakta (Çakmak ve Dönmez, 2014) ve uzun süredir çeşitli psikolojik müdahale yöntemleri kullanılmaktadır. Fakat çeşitli yöntemlerle anlamlı ölçüde ağırlık kaybı sağlanabilse bile, uzun dönemde yeniden kilo alınmasının yaygın bir sorun olduğu görülmektedir (Barte ve ark., 2010; Christian ve ark., 2010). Bu nedenle, BKİ'deki artışla ve dolayısıyla da obeziteyle ilişkili olan psikolojik faktörlerin belirlenmesinin hem önleyici müdahalelere hem de tedavi süreçlerine yol gösterebileceği düşünülmektedir. Türkiye'de obezite sorununun giderek yaygınlaştığı (Satman ve ark., 2013) ve yetişkin nüfusta obezite yaygınlığının %34'e ulaştığı (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2019) bildirilmektedir. T.C. Sağlık Bakanlığının aynı raporunda 19-64 yaş aralığındaki bireylerin BKİ ortalamasının 28.0 olduğu bildirilmektedir ki bu rakamın 'fazla kilolu'ya karşılık geldiği bilinmektedir.

Son yıllarda ülkemizde kilo sorununun ve obezitenin ciddiyeti göz önünde bulundurulduğunda, bu sorunla ilişkili psikolojik değişkenleri belirlemeye yönelik çalışmaların önem kazandığı söylenebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın temel amacı, depresyon ve kaygı belirtileri, problem çözme becerileri ve yeme farkındalığı ile BKİ arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda, sağlıklı vücut ağırlığının belirlenmesinde temel ölçüt olan BKİ'ye dayanarak katılımcılar obezitesi olanlar ve olmayanlar olarak sınıflandırılmış ve bu iki grup ilgili değişkenler açısından karşılaştırılmıştır. Ayrıca BKİ'ye göre bir sınıfa girmenin ötesinde BKİ'deki artışın bu psikolojik değişkenler tarafından ne ölçüde yordandığı da araştırılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde BKİ ve obezite ile kaygı ve depresyon gibi duygudurum belirtilerinin ilişkisinin büyük ölçüde ortaya koyulduğu (Pereira-Miranda Costa ve ark., 2017; Sharafi ve ark., 2020), ancak BKİ ve obezite ile problem çözme becerilerinin ve yeme farkındalığının ilişkisinin görece az çalışılmış olduğu görülmektedir. Bu çalışma-

nın ülkemiz örnekleminde obezite ve BKİ ile özellikle problem çözme becerileri ve yeme farkındalığı ilişkisini ortaya koyarak alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ek olarak alanyazındaki ilgili çalışmaların bir bölümünün örnekleminin üniversite öğrencileri gibi belli yaş ve eğitim düzeyindeki hatta BKİ bakımından büyük ölçüde normal aralıktaki bireyleri (Köse ve Çıplak, 2020; Moor ve ark., 2013) içerdiği dikkate alındığında, geniş bir yaş ve eğitim aralığındaki bireyleri içeren örnekleminle bu çalışmanın sonuçlarının daha genellenebilir bilgiler sağlayarak alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

BKİ’de Artış ve İlişkili Olduğu Fiziksel Sorunlar

Aşırı kilo ve obezite, son yıllarda tüm dünyada giderek yaygınlaşmış ve bir halk sağlığı problemi haline gelmiştir (Abarca-Gomez ve ark., 2017; Dünya Sağlık Örgütü, 2021; Ma ve ark., 2021). Eğilimin bu şekilde devam etmesi halinde 2030 yılında dünya yetişkin nüfusunun neredeyse %60’ının, fazla kilolu ve obezitesi olan bireylerden oluşacağı tahmin edilmektedir (Kelly ve ark., 2008). Yapılan çalışmalar aşırı kilolu olmanın ve obezitenin kardiyovasküler sorunlar (Dwivedi ve ark., 2020; Khan ve ark., 2018; Xue ve ark., 2021), diyabet (Alwash ve ark., 2021; Bays ve ark., 2007; Cederberg ve Laakso, 2014), kanser (Colditz ve Peterson, 2018; Fang ve ark. 2018; Lohmann ve ark., 2021; Samanic ve ark., 2006) ve akciğer hastalıkları (Forno ve ark., 2018) gibi birçok hastalıkla ve artan ölüm oranıyla (Di Angelantonio ve ark., 2016) ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Çalışmalar aşırı kilolu ve obezitesi olan bireylerin fiziksel hastalıklar bakımından risk altında olduğunu göstermekle birlikte, farklı BKİ’ye sahip bireyleri içeren çalışmalar kilolu ve obezitesi olan kişilerin risk düzeylerinin farklı olduğunu; BKİ’deki artışla riskin arttığını göstermektedir. Örneğin Bays ve arkadaşları (2007) BKİ arttıkça hem diyabetin hem de hipertansiyonun arttığını bildirmiştir. Khan ve arkadaşları (2018) ise BKİ ile kardiyovasküler hastalık riskinin arttığını belirtmiştir. Bununla birlikte bu çalışmada, aşırı kiloluların yaşam süresinin normal ağırlıktaki bireylerle aynı kaldığı fakat obezitesi olan bireylerin yaşam süresinin normal ağırlıktakilerden daha kısa olduğu gösterilmiştir.

BKİ’de Artış ve İlişkili Olduğu Psikolojik Sorunlar

Obezitenin giderek yaygınlaşması ve ciddi sağlık sorunlarıyla ilişkili olduğunun anlaşılması, ruh sağlığı alanındaki araştırmacıların konuya yönelik ilgisini arttırmıştır. Bu doğrultuda yapılan birçok çalışmada, obezitenin çeşitli psikolojik sorunlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Husky ve ark., 2018; McCrea ve ark., 2012; Rajan ve Menon, 2017).

Obeziteyle ilişkisi araştırılan psikolojik sorunlardan birisi depresyondur ve çeşitli çalışmalar bu iki sorunun birbiriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaklaşık 200 bin kişiden elde edilen veriyi içeren bir meta-analiz çalışmasında obezite ve depresyon belirtileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin özellikle kadınlarda daha belirgin olduğu bulunmuştur (de Wit ve ark., 2010). Yakın zamanda gerçekleştirilen başka meta-analiz çalışmalarında da BKİ değeri 30'un üzerinde olan yani obezitesi olan bireylerde, depresyon riskinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Jung ve ark., 2017; Pereira-Miranda Costa ve ark., 2017). Ek olarak BKİ'ye göre gruplara ayırmaksızın da BKİ'de artış ile depresyon arasında pozitif ilişki bildiren çalışmalar olduğu gibi (Dragan ve Akhtar-Danesh, 2007; Zhao ve ark., 2009); BKİ ile depresyon arasındaki ilişkinin U eğrisi oluşturduğunu, düşük kilolu ve obeziteli bireylerde depresyonun daha yüksek ama normal ve aşırı kilolu kişilerde daha düşük olduğunu bildiren çalışmalar da (de Wit ve ark., 2009) bulunmaktadır. BKİ'de artış ile ilişkili olduğu düşünülen bir diğer psikolojik sorun kaygı bozukluğudur. Obezite ve kaygı bozuklukları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir meta-analiz çalışmasında iki sorun arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; diğer bir deyişle, kaygı bozukluklarının BKİ'si 30'un üzerinde olan bireylerde daha yaygın olarak görüldüğü belirlenmiştir (Garipey ve ark., 2010). Yaklaşık 13 bin kişilik bir örneklemin yer aldığı geniş kapsamlı bir başka çalışmada obezite ile kaygı bozuklukları arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (Scott ve ark., 2008b). Yakın zamanda yürütülen başka araştırmalar da obezite ile kaygı bozukluğu ve kaygı belirtileri arasındaki ilişkiyi desteklemektedir (DeJesus ve ark., 2016; Herhaus ve ark., 2020; Sharafi ve ark., 2020). Alanyazında kaygı belirtileri ve kilo ilişkisi daha çok obezitesi olan bireylerde araştırılmış olsa da genel olarak BKİ arttıkça kaygı belirtilerinin de arttığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (örn., Zhao ve ark., 2009). Bununla birlikte bir çalışmada fazla kilolu bireylerde kaygı belirtilerinin normal ağırlıktakilerden daha fazla olmadığı, sadece obezitesi olan bireylerin kaygı belirtilerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Pabst ve ark., 2009). Çalışmalar kaygı ve depresyon belirtileri ile BKİ ve obezite arasındaki ilişkiyi ortaya koysa da, ilişkinin yönü konusunda net bir şey söylemek mümkün değildir. Kaygı ve depresyon belirtilerinin, BKİ'deki artışın ve obezitenin hem nedeni hem de sonucu olabileceği düşünülmektedir (Amiri ve Behnezhad, 2019; De Wit ve ark., 2010).

BKİ'deki artışın ve obezitenin nedeni olabileceği düşünülen psikolojik faktörlerden biri de problem çözme becerileridir. Bireyin günlük yaşamda karşılaştığı güçlüklerin

üstesinden gelmek için işlevsel çözümler geliştirebilme becerisi olarak tanımlanan (Nezu ve ark., 2012) problem çözme becerilerinde yaşanan yetersizliklerin, depresyon (Fıncık ve Gürhan, 2019; Yıldız ve Eldeleklioğlu, 2019), intihar düşünceleri (Lopez ve ark., 2020), kaygı (McMurrin ve Christopher, 2009; Schafer ve ark., 2017; Siu ve Shek, 2010) ve yeme bozukluğu (Prefit ve ark., 2019; Swanson ve ark., 2010) gibi farklı psikolojik sorunlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Problem çözme becerileri ile obezite ilişkisini araştıran çalışmalar ise çelişkili sonuçlar bildirmektedir. Obezite ile yürütücü işlevler arasındaki ilişkiyi araştıran bir meta-analiz çalışmasında, BKİ değerine göre obez olarak sınıflandırılan bireylerin, normal ağırlıktaki kontrol grubuyla karşılaştırıldığında karar verme, planlama ve problem çözme konusunda daha fazla güçlük yaşadığı bulunmuştur (Fitzpatrick ve ark., 2013). Öte yandan; obezite ile karar verme, planlama ve problem çözme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların dahil edildiği yakın zamanlı bir sistematik gözden geçirme araştırmasında 26 çalışmadan yalnızca altısında, obezitesi olan katılımcıların bu alanlarda daha kötü performans sergilediği bulunmuştur (Favieri ve ark., 2019). Problem çözme becerilerindeki eksikliklerin, obezitenin gelişimine zemin hazırlayabileceğine yönelik bulguların yanı sıra çeşitli araştırmalar kaybedilen ağırlıkların geri alınmasında da yetersiz problem çözme becerilerinin rol oynayabileceğine işaret etmektedir (Byrne, 2002; Dibb-Smith, 2019). Bir çalışmada yalnızca standart davranışçı terapi alan grup ile davranışçı terapi sonrasında problem çözme terapisi de alan grup karşılaştırılmış ve problem çözme terapisi alan katılımcıların uzun vadede daha fazla ağırlık kaybettiği bulunmuştur (Perri ve ark., 2001). Benzer şekilde problem çözme becerilerinin tedavi çıktılarına da etkisinin olduğu düşünülmektedir. Örneğin obezite nedeniyle terapi alan kadınlarla yapılan bir çalışmada, problem çözme becerilerinin iyi olmasının, terapi kazanımlarını artırdığı bulunmuştur (Murawski ve ark., 2009). Nitekim obezitenin davranışçı ve bilişsel davranışçı terapisinde, problem çözme becerilerinin geliştirilmesine önemli ölçüde yer verilmektedir (Alimoradi ve ark., 2016; Dalle Grave ve ark., 2018; Fabricatore, 2007; Wing, 2004). Öte yandan alanyazında bu sonuçlarla çelişkili bulgulara da rastlanmaktadır. BKİ değerine göre fazla kilolu bireylerin katıldığı bir yıllık davranışsal müdahale programı sonucunda problem çözme becerilerinin, belirlenen hedeflere uyum ve ağırlık değişimiyle anlamlı bir ilişkisinin olmadığı belirlenmiştir (Yu ve ark., 2020). Dolayısıyla problem çözme becerileri ile obezite arasındaki ilişkiye ışık tutabilecek daha fazla çalışmanın yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Etkili problem çözme becerileri, ağırlık artışına sebep olabilecek çeşitli durumlarla (örn., tatile çıkma, sosyal baskı) baş etmede bireylere yardımcı olabilir. Profesyonel bir yardım almadan kendi başına başarılı bir şekilde ağırlık kaybı sağlayabilen katılımcılarla yapılan niteliksel bir çalışmada öne çıkan temalardan birisi de problem çözme becerileri olmuş ve katılımcılar günlük hayatta karşılaştıkları bu güçlüklerin üstesinden gelmek için farklı stratejiler uyguladıklarını belirtmişlerdir. Başka bir ifadeyle, başarılı bir şekilde ağırlık kaybeden bireyler ağırlık kontrolüyle ilişkili zorluklarla karşılaştıklarında, çabalamaktan vazgeçmek yerine etkili çözüm yolları bulma eğiliminde olabilirler (Rafiei ve Gill, 2018). Benzer şekilde, problem çözme becerilerinin ağırlık kontrolünde önemli bir yere sahip olan kendini izleme davranışıyla ilişki olması (Murawski ve ark., 2009; Perri ve ark., 2008), obezite ve problem çözme becerisi arasındaki ilişkiyi açıklayan faktörlerden birisi olabilir. Buna göre, gelişmiş problem çözme becerilerine sahip bireyler sağlıklı bir ağırlığa sahip olmak için gerekli olan yaşam tarzına daha fazla uyum gösterebilirler ve bu da obezite riskinin azalmasına yardımcı olabilir.

Obeziteyle ilişkili olarak son yıllarda üzerinde durulmaya başlanan önemli bir başka faktör ise yeme farkındalığıdır. Genelgeçer bir tanımı olmamakla birlikte yeme farkındalığı kavramı açlık ve tokluk ile ilgili ipuçlarına dikkat etmeyi (Dalen ve ark., 2010) ve yeme davranışı esnasında o ana odaklanmayı (Hendrickson ve Rasmussen, 2013) içerir. Yeme farkındalığının artırılmasıyla bireyin tokluk hissini fark etmesini sağlamak, yemeye yönelik dürtüsellliği azaltmak, kaygıya, sıkılmaya veya reklamlar gibi uyaranlara bir tepki olarak yemenin önüne geçmek hedeflenmektedir (Çolak ve Aktaç, 2019; Framson ve ark., 2009). Böylelikle kişilerin yeme farkındalığının artırılmasının kilo problemi ve ilişkili sorunların azaltılmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir (Monroe, 2015). Nitekim farkındalık daha az dürtüsel yeme, daha az kalori alımı ve daha sağlıklı besin tüketimiyle ilişkilidir (Jordan ve ark., 2014). Ayrıca farkındalık temelli terapilerin anlamlı düzeyde ağırlık kaybı sağladığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Bkz. Forman ve ark., 2009; Lillis, ve ark., 2009; Olson ve Emery, 2015; Tapper ve ark. 2009). Öte yandan bazı çalışmalarda çelişkili bulgular da bildirilmektedir. Tapper ve Seguias (2020) tarafından yürütülen bir çalışmada yeme farkındalığının tüketilen kalori miktarı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Benzer bir çalışmada da yeme farkındalığı ile tüketilen pasta miktarı ve BKİ arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir (Anderson ve ark., 2016). Ülkemizde yeme farkındalığı ile obezite arasındaki ilişkiyi araştıran görgül çalışmalar ise oldukça sınırlıdır ve üniversite öğrencilerinden oluşan

genç örneklerde yürütülmüştür (örn., Barışkan ve Karakoç Kumsar, 2020; Köse ve Çıplak, 2020). Bu nedenle farklı eğitim düzeyleri ve yaş gruplarını içeren, daha temsil edici örneklerle yapılacak çalışmalar hem ulusal hem de uluslararası alanyazına katkı sağlayabilir.

Obezite ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiye dair çelişkili bulgular (örn., Favieri ve ark., 2019; Fitzpatrick ve ark., 2013; Murawski ve ark., 2009; Yu ve ark., 2020) ve yeme farkındalığı konusundaki çelişkili bulgular (örn., Jordan ve ark., 2014; Tapper ve Seguias, 2020) bu çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Görece yeni bir kavram olan yeme farkındalığı hakkındaki çalışmaların sınırlı sayıda olması ve sadece üniversite öğrencilerinden oluşan genç örneklerle yapılması, yeme farkındalığı ve obezite konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın genel amacı, BKİ'deki artış ile depresyon ve kaygı belirtileri, problem çözme becerileri ve yeme farkındalığı değişkenlerinin ilişkilerini araştırmaktır. BKİ'deki artış ve ilişkili psikolojik faktörleri araştıran alanyazın gözden geçirildiğinde, çalışmaların bazılarında katılımcıların BKİ değerlerine göre sınıflandırılarak (örneğin obezitesi olan-olmayan gibi) gruplar arası karşılaştırmaların yapıldığı; bazılarında da BKİ'nin sürekli bir değişken olarak alındığı ve bu değişkenlerin BKİ üzerindeki rollerinin incelendiği görülmektedir. Çalışmanın bulgularını alanyazındakilerle kıyaslayabilmek ve BKİ ile psikolojik değişkenlerin ilişkisini farklı biçimlerde gösterebilmek için mevcut çalışmada bu iki yöntem de kullanılmıştır. Dolayısıyla ifade edilen genel amaç doğrultusunda hem BKİ'ye göre obezitesi olduğu belirlenen ve obezitesi olmayan bireylerin problem çözme becerileri, yeme farkındalığı ve duygudurum belirtileri (depresyon ve kaygı) açısından karşılaştırılması hem de bu değişkenlerin ve ek olarak ilişkili demografik değişkenlerin BKİ üzerindeki yordayıcı güçlerinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın değişkenlerinin BKİ üzerindeki yordayıcı gücünü incelemek amacıyla yapılan regresyon analizlerinde problem çözme becerilerinin, duygudurum belirtilerinin ve yeme farkındalığının birbirleriyle ilişkili olabileceği varsayımından hareketle, bu değişkenlerin BKİ üzerindeki bireysel etkilerinin belirlenebilmesi amacıyla değişkenler farklı basamaklarda ele alınacaktır. Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1. Obezitesi olan bireylerin depresyon ve kaygı belirtileri, obezitesi olmayanlardan daha yüksektir.

H2. Obezitesi olan bireylerin problem çözme becerileri, obezitesi olmayanlardan daha düşüktür.

H3. Obezitesi olan bireylerin yeme farkındalıkları, obezitesi olmayanlardan daha düşüktür.

H4. Yaş ve eğitim düzeyi kontrol edildikten sonra problem çözme becerileri, BKİ'yi negatif yönde anlamlı olarak yordayacaktır.

H5. Yaş, eğitim düzeyi ve problem çözme becerileri kontrol edildikten sonra depresyon ve kaygı belirtileri BKİ'yi pozitif yönde anlamlı olarak yordayacaktır.

H6. Yaş, eğitim düzeyi, problem çözme becerileri, depresyon ve kaygı belirtileri kontrol edildikten sonra yeme farkındalığı BKİ'yi negatif yönde anlamlı olarak yordayacaktır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini 18-65 yaş aralığındaki ($Ort = 36.44$, $SS = 11.54$), 483 (%78) kadın ve 136 (%22) erkek olmak üzere toplam 619 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama aşamasından önce araştırma için gerekli örneklem sayısı G*Power 3.1 (Faul ve ark., 2009) programı kullanılarak çoklu doğrusal regresyon, sabit model R^2 artış analizi gerçekleştirilerek belirlenmiştir. Etki büyüklüğü 0.15, alfa düzeyi .05 ve güç (power) %80 olarak alındığında örneklem sayısı 118, güç %95 olarak alındığında ise örneklem sayısı 172 olarak bulunmuştur. Fakat örneklemin temsil ediciliğini artırmak için bu çalışmada daha fazla kişiye ulaşılmıştır. Alfa düzeyi .05 ve güç %80 olarak alındığında 619 kişilik bu örnekleme erişilen etki büyüklüğü ise .04 olarak hesaplanmıştır. Değişkenler arasında karıştırıcı bir etkiye yol açmaması için, psikiyatrik tanısı bulunan katılımcılar araştırmaya dahil edilmemiştir. Katılımcıların 341'i (%55.1) evli, 277'si (%44.9) bekarıdır. Ayrıca 4'ü (%0.6) okur-yazar, 52'si (%8.4) ilkökul, 22'si (%3.6) ortaokul, 72'si (%11.6) lise, 267'si (%43.1) üniversite, 129'u (%20.8) lisansüstü mezunu ve 73'ü (%11.8) üniversite öğrencisidir. Katılımcılar Türkiye'nin farklı illerinden çalışmaya katılmış olup, 104 tanesi (%17) ağırlık kaybetmek amacıyla profesyonel bir yardım aldığını 508 tanesi (%82) ise herhangi bir yardım almadığını bildirmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan form katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi temel özelliklerinin yanı sıra boy uzunluğu, vücut ağırlığı, şu anda diyet yapılıp yapılmadığı gibi araştırmayla ilişkili olduğu düşünülen birtakım soruları içermektedir. BKİ'nin hesaplanmasında kullanılan boy uzunluğu, vücut ağırlığı gibi bilgiler katılımcıların beyanına dayalı olarak elde edilmiştir.

Yeme Farkındalığı Ölçeği-30 (YFÖ-30)

Orijinal ismi Mindfull Eating Questionnaire olan ölçek ilk olarak Framson ve arkadaşları (2009) tarafından yeme farkındalığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Köse ve arkadaşları (2016) tarafından gerçekleştirilen Türkçe uyarlama çalışmasında, orijinal ölçekten yola çıkılmış ve kültüre uygun yeni maddelerin yazılmasıyla toplamda 30 maddelik bir öz bildirim ölçeği haline getirilmiştir. Ölçek, genel olarak kişinin yemek yeme eylemini ne kadar farkında olarak gerçekleştirdiğini ölçmeyi amaçlamakta ve bunu disinhibisyon (düşünmeden yeme), duygusal yeme, yeme kontrolü, farkındalık, yeme disiplini, bilinçli beslenme ve enterferans olmak üzere yedi alt boyut üzerinden yapmaktadır. Düşünmeden yeme kişinin doyduğu halde yemek yemeye devam etmesi; duygusal yeme kişinin kendini daha iyi hissetmek için yemek yemesi; yeme kontrolü kişinin yeme hızı, miktarı gibi faktörleri kontrolünde tutması; farkındalık kişinin yemek yerken sadece yemeye ilişkin konulara dikkatini vermesi; yeme disiplini kişinin yemeye dair yer, zaman gibi düzenlemeler yapması ve uygulaması; bilinçli beslenme yeme alışkanlıklarının bilincinde olması; enterferans ise kişinin dış etmenlerden etkilenmesi olarak tanımlanabilir. 5'li Likert tipinde oluşturulan ölçekten alınan yüksek puan yeme davranışına dair farkındalık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Köse ve ark., 2016). Türkçe uyarlama çalışmasında ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu bildirilmiştir. Uyarlama çalışmasında .73 olarak bildirilen iç tutarlılık katsayısı, bu çalışmanın verileri üzerinden yeniden hesaplanmış ve .83 olarak tespit edilmiştir.

Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (HADÖ)

Zigmond ve Snaith (1983) tarafından geliştirilen ve Aydemir ve arkadaşları (1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek, fiziksel rahatsızlığı bulunan yetişkinlerin anksiyete ve depresyon düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ölçek 14 maddelik, 4'lü Likert tipinde bir öz bildirim ölçeği olup, Türkçe formu da orijinalinde olduğu gibi iki boyutlu bir yapıya sahiptir. Ölçeğin depresyon ve anksiyete alt boyutlarından alınan

yüksek puan depresyon veya anksiyete düzeyindeki artışa işaret etmektedir. Ülkemizdeki çalışmada yapılan yapı geçerliği analizi, ölçeğin Türkçe versiyonunda da iki boyutlu yapısını koruduğunu ortaya koymuştur. Anksiyete alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .85, madde-toplam korelasyon katsayısı .81-.85 ve iki yarım test güvenilirliği $r = .85$ olarak tespit edilmiştir. Depresyon alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .77, madde-toplam korelasyon katsayısı .73-.77 ve iki yarım test güvenilirliği $r = .80$ olarak bulunmuştur. Bu çalışmanın verileriyle iç tutarlılık katsayıları yeniden hesaplanmış, anksiyete için .85 ve depresyon için .79 olduğu bulunmuştur.

Problem Çözme Envanteri (PÇE)

Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen ve Şahin ve arkadaşları (1993) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek, bireylerin yaşantısal problemlerini çözebilme becerilerini ölçmeyi amaçlayan 35 maddelik 6'lı likert tipi bir öz bildirim aracıdır. Toplam puan üzerinden değerlendirilen ölçekten alınan puandaki artış problem çözme becerisindeki yükselişe işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .90; yarıya bölme tekniği güvenilirlik katsayısı ise .81 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin bu çalışmanın verileriyle yeniden hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının ise .86 olduğu bulunmuştur.

İşlem

Araştırmaya Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulundan uygulama izni (karar no: 19-2.1T/39) ve ilgili kurumlardan resmi izin alınarak başlanmıştır. Araştırma verileri yüz yüze ve çevrim içi anketler üzerinden toplanmıştır. Ayrıca obeziteli bireylerle ulaşabilmek amacıyla İl Sağlık Müdürlüğü Ruh Sağlığı Birimleri ile iletişime geçilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formunu dolduran ve araştırmaya gönüllü olarak dahil olan katılımcılardan gizlilik ilkesi esasınca kimlik bilgilerini ortaya koyan herhangi bir bilgi alınmamış, elde edilen bilgiler toplu bir şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca araştırma esnasında veya sonrasında isterlerse ulaşabilmeleri için araştırmacılara ait e-posta adresi katılımcılarla paylaşılmıştır. Ölçeklerin tamamlanması her bir katılımcı için yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Araştırma verileri SPSS 20 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Gruplar arası karşılaştırmaların yapıldığı analizlerde katılımcılar, BKİ değeri 30'un altında ve üstünde olanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. BKİ değeri 30'un altında olan bireyler

obezitesi olmayan, üstünde olanlar ise obezitesi olan bireyler olarak sınıflandırılmıştır. Bu iki grup arasında problem çözme becerisi, depresyon ve kaygı belirtileri açısından farklılaşma olup olmadığına tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilerek bakılmıştır. Ayrıca yeme farkındalığının yedi alt boyutu bakımından obezitesi olan ve olmayan bireyler arasındaki farklılık ise çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile test edilmiştir. Araştırma değişkenlerinin BKİ ile arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilerek saptanmıştır. Son olarak korelasyon analizinde anlamlı bir ilişkisinin olduğu tespit edilen değişkenlerin BKİ'yi yordama gücü hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir.

BKİ üzerinde rolü olduğu düşünülen değişkenlerin kendilerine özgü etkilerini belirleyebilmek amacıyla, hiyerarşik regresyon analizi yapılmış ve değişkenler farklı basamaklarda analize sokulmuştur. Kontrol değişkenleri olarak düşünüldüğünden yaş ve eğitim düzeyi ilk basamakta analize dahil edilmiştir. Devam eden basamaklarda ise korelasyon analizleri sonucunda BKİ ile ilişkili olduğu gözlenen değişkenler, değişkenler arası gelişimsel ilişkiler ve ilgili alanyazın göz önünde bulundurularak sırayla modele dahil edilmiştir. Problem çözme becerilerini inceleyen erken dönem çalışmalar problem çözme becerilerinin, ebeveyn davranışları, çocukluk yaşantıları vb. etmenlerle erken dönemde şekillendiğini bildirmektedir (Pettit ve ark., 1988; Putallaz, 1987). Ayrıca problem çözme becerileri ve depresyonun birlikte ele alındığı kesitsel ve boylamsal birçok çalışmada problem çözme becerilerinin, depresyonun bir öncülü olarak ele alındığı görülmüştür (Anderson ve ark., 2011; Lee ve ark., 2018; McClure ve ark., 2012; Vorontsova ve ark., 2018). Bu nedenle problem çözme becerileri analize ikinci, depresyon belirtileri ise üçüncü basamakta dahil edilmiştir. Depresyon belirtileri gösteren kişilerin bir duygu düzenleme biçimi olarak yemeye yönelebildikleri (duygusal yeme), yeme kontrollerinin azaldığı ve iştah artışıyla yeme farkındalığının azaldığı çalışmalarla ortaya konmuştur (Goossens ve ark., 2007; Van Strien ve ark., 2016). Bu değişkenler yeme farkındalığı ölçeğinin bileşenleri olduğu için yeme farkındalığı ölçeğinin alt boyutları son basamakta analize alınmıştır.

Bulgular

Obezitesi Olan ve Olmayan Bireylerin Karşılaştırılması

Obezitesi olan ($N = 249$; $X_{BKİ} = 34.37$) ve olmayan ($N = 370$; $X_{BKİ} = 23.30$) katılımcıların depresyon ve anksiyete belirtileri ile problem çözme becerilerinin puan ortala-

maları bakımından karşılaştırıldığı tek yönlü varyans analizine göre gruplar arasındaki farklılaşma tüm değişkenler için istatistiksel açıdan anlamlıdır. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre, obezitesi olan bireylerin kaygı [$F(1, 617) = 4.16, p < .05, \eta^2 = .05$] ve depresyon [$F(1, 617) = 13.96, p < .001, \eta^2 = .04$] puanı ortalamaları obezitesi olmayan bireylere göre daha yüksektir. Ayrıca obezitesi olan bireylerin problem çözme becerisi ortalaması obezitesi olmayanlarınkinden daha düşüktür [$F(1, 167) = 15.27, p < .001, \eta^2 = .25$]. Analize ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcıların obezitesinin olup olmamasına göre HADÖ, PÇE ve YFÖ-30’dan aldıkları puan ortalamaları, standart sapmaları ve tek yönlü ANOVA sonuçları

	Obezitesi Olmayan Bireyler (N = 370)	Obezitesi Olan Bireyler (N = 249)	F	η^2
Anksiyete	8.02 (4.14)	8.75 (4.68)	4.16*	.05
Depresyon	6.05 (3.7)	7.28 (4.44)	13.96***	.04
Problem Çözme	21.38 (1.11)	18.03 (1.14)	15.27***	.25
Düşünmeden Yeme	16.94 (4.31)	14.34 (4.51)	52.41***	.08
Duygusal Yeme	17.37 (5.18)	15.11 (5.95)	25.07***	.04
Yeme Kontrolü	14.55 (3.73)	12.73 (4.28)	31.4***	.05
Farkındalık	15.8 (2.12)	16.34 (2.16)	9.68**	.01
Yeme Disiplini	12.57 (3)	12.21 (3.22)	1.99	.00
Bilinçli Beslenme	16.35 (2.64)	14.86 (3)	41.88***	.06
Enterferans	7.53 (1.63)	6.91 (1.8)	19.97***	.03

* $p < .05$, ** $p < .007$, *** $p < .001$.

Not: HADÖ: Hastane Anksiyete Depresyon Ölçeği; PÇE: Problem Çözme Envanteri; YFÖ-30: Yeme Farkındalığı Ölçeği-30

Obezitesi olan ve olmayan bireylerin yeme farkındalığı değişkeninin alt boyutları açısından karşılaştırılması amacıyla MANOVA gerçekleştirilmiştir. YFÖ-30’un alt boyutlarının dahil edilmesiyle gerçekleştirilen analizin sonuçlarının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür [Pillai’s trace = .122, $F(7, 611) = 12.16, p < .001, \eta^2 = .12$]. Farklılaşmanın görüldüğü alt boyutların tespit edilebilmesi için gerçekleştirilen ANOVA sonuçları Tablo 1’de yer almaktadır. Yapılan analizde Tip 1 hatayı azaltmak amacıyla, Bonferroni düzeltmesi uygulanarak, anlamlılık düzeyi 0.007 olarak belirlenmiştir. Buna göre obezitesi olan ve olmayan bireyler YFÖ-30’un yeme disiplini haricindeki tüm alt boyutları açısından anlamlı biçimde farklılaşmaktadır.

Analiz sonuçlarına göre obezitesi olmayan bireylerin düşünmeden yeme [$F(1, 617) = 52.41, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .07$], duygusal yeme [$F(1, 617) = 25.07, p < .001$, kısmi η^2

= .03], yeme kontrolü [$F(1, 617) = 31.4, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .04$], bilinçli beslenme [$F(1, 617) = 41.88, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .06$] ve enterferans [$F(1, 617) = 19.97, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .03$] alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları obezitesi olan bireylerinkinden daha yüksektir. Öte yandan obezitesi olmayan bireylerin farkındalık alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları obezitesi olanlarınkinden daha düşüktür [$F(1, 617) = 9.68, p < .007$, kısmi $\eta^2 = .01$]. Obezitesi olan ve olmayan bireylerin YFÖ-30 alt boyutlarına göre karşılaştırılmasının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Özetle, analiz sonuçları obezitesi olan bireylerin düşünmeden yeme ve duygusal yeme davranışlarına yönelik farkındalıklarının, yeme kontrollerinin ve bilinçli beslenme düzeylerinin obezitesi olmayanlara kıyasla daha düşük olduğunu; yeme anına dair farkındalık düzeylerinin ise daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2

BKİ, Yaş, Eğitim Düzeyi ve Ölçek Puanları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. BKİ	-	.39**	-.35**	-.08	.06	.14**	-.30**	-.22**	-.29**	.14**	-.05	-.28**	-.19**
2. Yaş		-	-.26**	.05	-.16**	-.07	.13**	.24**	.04	.13**	.16**	.11**	.12**
3. Eğitim Düzeyi			-	-.05	-.09*	-.22**	-.04	.08	-.05	-.07	.15**	.11**	.00
4. Problem Çözme				-	-.12**	-.09*	.13**	.17**	.05	.05	.00	.10*	.10*
5. Anksiyete					-	.66**	-.31**	-.25**	-.16**	-.05	-.14**	-.12**	-.20**
6. Depresyon						-	-.19**	-.16**	-.15**	-.11**	-.21**	-.14**	-.18**
7. Düşünmeden Yeme							-	.69**	.60**	-.03	.18**	.34**	.53**
8. Duygusal Yeme								-	.41**	.05	.12**	.28**	.47**
9. Yeme Kontrolü									-	.08	.24**	.35**	.39**
10. Farkındalık										-	.02	-.02	-.08
11. Yeme Disiplini											-	.25**	.24**
12. Bilinçli Beslenme												-	.34**
13. Enterferans													-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

BKİ'nin diğer değişkenlerle ilişkisini tespit edebilmek amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. BKİ ile HADÖ kaygı puanı, YFÖ-30 yeme disiplini puanı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > .05$). Öte yandan BKİ ile PÇE arasındaki ilişkinin negatif yönlü ve marjinal düzeyde anlamlı olduğu söylenebilir ($p = .05$). BKİ ile yaş, HADÖ depresyon, YFÖ-30 far-

kındalık, düşünmeden yeme, duygusal yeme, yeme kontrolü, bilinçli beslenme ve enterferans değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($p < .01$). Analize ait korelasyon katsayıları Tablo 2’de yer almaktadır.

Beden Kitle İndeksini Yordayan Değişkenler

Yaş, eğitim düzeyi, problem çözme becerileri ve depresyon belirtileri ile YFÖ-30 alt boyutlarından düşünmeden yeme, duygusal yeme, yeme kontrolü, farkındalık, bilinçli beslenme ve enterferansın BKİ’yi yordama düzeylerini tespit etmek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir (Bkz. Tablo 3). Pearson korelasyon analizinde BKİ ile istatistiksel açıdan anlamsız olduğu saptanan değişkenler (HADÖ anksiyete ve YFÖ-30 yeme disiplini) analize dahil edilmemiştir. Birinci aşamada yaş ve eğitim düzeyi; ikinci aşamada problem çözme; üçüncü aşamada depresyon belirtileri ve dördüncü aşamada yeme farkındalığı alt boyutları analize dahil edilmiştir. Birinci aşamada modele dahil edilen yaşın ve eğitim düzeyinin BKİ’yi istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı ($R^2 = .21, F_{2,610} = 84.02, p < .001$) ve BKİ varyansının %21’ini açıkladığı belirlenmiştir. Katılımcıların yaşlarındaki artış ve eğitim düzeylerindeki azalış BKİ’deki artışı yordamaktadır.

Analizin ikinci aşamasında problem çözme puanı eklenmiş ve yaş ve eğitim düzeyi kontrol edildiğinde bu ikinci modelin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($R^2 = .22, F(1,609) = 59.85, p < .01$) ve BKİ’deki değişimin %22’sini açıkladığı bulunmuştur. HADÖ - depresyon alt boyutunun eklenmesiyle gerçekleştirilen üçüncü model de istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($R^2 = .23, F(1,608) = 47.03, p < .01$). Başka bir ifadeyle; yaş, eğitim düzeyi ve problem çözme becerileri kontrol edildiğinde depresyon belirtileri BKİ’yi anlamlı olarak yordamaktadır ve tüm bu değişkenler bir araya geldiğinde, BKİ varyansının %23’ünü açıklamaktadır.

Yukarıdaki değişkenler kontrol edilerek, YFÖ-30’un düşünmeden yeme, duygusal yeme, yeme kontrolü, farkındalık, bilinçli beslenme ve enterferans alt boyutlarının dahil edilmesiyle oluşturulan dördüncü model istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($R^2 = .40, F(6,602) = 41.6, p < .001$). Modelin, BKİ’yi yordama gücü %40 olarak tespit edilmiştir. YFÖ-30 alt boyutları, tek başlarına, BKİ varyansının %17’sini açıklamaktadır. Bununla birlikte, YFÖ-30 alt boyutları dahil edildiğinde enterferans alt boyutunun yordayıcı etkisinin bulunmadığı görülmüştür ($p > .05$). Ayrıca problem çözme becerileri ve depresyonun yordayıcı etkisi ortadan kalkmıştır. Sonuç olarak, yaş ve YFÖ-30’un farkındalık puanı BKİ’yi pozitif yönde; eğitim düzeyi, YFÖ-30’un düşünmeden yeme, duygusal yeme, yeme kontrolü ve bilinçli beslenme puanları ise negatif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır.

Tablo 3*Beden Kitle İndeksini Yordamaya Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları*

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4		
	B	SH	β	B	SH	β	B	SH	β	B	SH	β
Yaş	.18	.02	.32***	.18	.02	.33***	.19	.02	.34***	.22	.02	.39***
Eğitim Düzeyi	-1.11	.16	-.26***	-1.13	.16	-.26***	-1.03	.16	-.24***	-1.04	.15	-.24***
Problem Çözme				-.03	.01	-.11**	-.03	.01	-.10**	-.02	.01	-.05
Depresyon							.15	.06	.10**	.04	.05	.03
Düşünmeden Yeme										-.16	.07	-.12*
Duygusal Yeme										-.18	.05	-.16***
Yeme Kontrolü										-.23	.06	-.15***
Farkındalık										.26	.10	.09**
Bilinçli Beslenme										-.34	.08	-.15***
Enterferans										.08	.14	.02
<i>R2(R2değişim)</i>	.21			.22 (.01)			.23 (.01)			.40 (.17)		
<i>F</i>	84.02***			59.85**			47.03**			41.6***		
<i>ΔR2 için F</i>	84.02***			9.25***			6.85***			29.23***		

*p < .05, **p < .01, ***p < .001.

Not. Problem Çözme: Problem Çözme Envanteri, Depresyon: Hastane Anksiyete Depresyon Ölçeği-Depresyon, Düşünmeden Yeme: Yeme Farkındalığı Ölçeği-Düşünmeden Yeme, Duygusal Yeme: Yeme Farkındalığı Ölçeği-Duygusal Yeme, Yeme Kontrolü: Yeme Farkındalığı Ölçeği-Yeme Kontrolü, Farkındalık: Yeme Farkındalığı Ölçeği-Farkındalık, Bilinçli Beslenme: Yeme Farkındalığı Ölçeği-Bilinçli Beslenme, Enterferans: Yeme Farkındalığı Ölçeği-Enterferans.

Tartışma

Bu çalışma kapsamında depresyon ve kaygı belirtileri, problem çözme becerileri ve yeme farkındalığının BKİ'yle olan ilişkisi incelenmiştir. BKİ düzeyine göre obezitesi olan ve olmayan bireylerin karşılaştırılmasıyla elde edilen bulgular, obezitesi olan bireylerin depresyon ve kaygı belirtilerinin daha yüksek olduğunu, problem çözme becerilerinin ve yeme farkındalıklarının ise daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca yaşın, eğitim düzeyinin, problem çözme becerilerinin, depresyon belirtilerinin ve YFÖ-30 alt boyutlarının BKİ'yi anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur.

Alanyazında obezitesi olan bireylerin, daha yüksek kaygı ve depresyon düzeylerine sahip olduklarını gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Garipey ve ark., 2010; Scott ve ark., 2008a). Obezite, depresyon ve kaygı birlikteliği üzerinde biyolojik faktörlerin (de Wit ve ark., 2010; Faith ve ark., 2002; Garipey ve ark., 2010; Hetteema ve ark., 2001; Luppino ve ark., 2010; Stunkard ve ark., 2003; Walley ve ark., 2009) ve damgalanmaya maruz kalmanın (Friedman ve ark., 2005; Puhl ve Heuer, 2009) belirleyici olduğu bulunmuştur. Ayrıca yine obezite, depresyon ve kaygı birlikteliği, obezitesi olan bireylerin, daha çok sağlık sorunu yaşamaları (Andersen ve ark., 2010; Sareen ve ark., 2005),

günlük aktivitelerin belli bir düzeyde kısıtlanmış olması ve yaşam kalitesinin daha düşük olması (Fabricatore ve ark., 2005; Jepsen ve ark., 2013; Reddy ve ark., 2020; Sareen ve ark., 2006) durumları göz önünde bulundurularak açıklanmaya çalışılmıştır. Tüm bu çalışma sonuçlarına rağmen hem depresyon hem de kaygı ile obezite arasındaki ilişkiyi çok daha derinlemesine açıklayacak araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada ortaya çıkan obezitesi olan bireylerin problem çözme becerilerinin daha düşük olduğu bulgusu alanyazındaki obezitesi olan bireylerin karar alma, planlama ve problem çözme becerilerinin daha zayıf olduğuna yönelik bulgular ile tutarlıdır (Dahl ve ark., 2010; Fitzpatrick ve ark., 2013). Ayrıca obeziteye depresyonun eşlik etmesi durumlarında da yine düşük problem çözme becerilerinin belirleyici olduğu bulunmuştur (Ma ve ark., 2019). Buna göre obezitesi olan bireylerin problem çözme becerilerindeki zayıflık nedeniyle karşılaştıkları stresörlerle baş etmede güçlük yaşadıkları ve yemek yemeyi bir baş etme stratejisi olarak gördükleri düşünülmektedir. Bu bağlamda özellikle kilo kaybı yaşandıktan sonra verilen kiloların geri alımını önlemek adına problem çözme becerilerinin geliştirilmesinin oldukça işlevsel olabileceği ileri sürülebilir.

Bu çalışmada obezitesi olan ve olmayan bireylerin, yeme farkındalığının yedi alt boyutunun altısında (düşünmeden yeme, duygusal yeme, yeme kontrolü, bilinçli beslenme, yeme farkındalığı ve enterferans) birbirlerinden farklılaştığı ve sonuçların genel olarak, obezitesi olan bireylerde daha düşük bir farkındalığa işaret ettiği söylenebilir. Bu sonuç alanyazınla uyumludur (Moor ve ark., 2013). YFÖ-30'un alt boyutlarından biri olan düşünmeden yeme konusundaki farkındalığın obezitesi olan bireylerde daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, obezitesi olan bireylerin yeme eylemini başlatmaya ve sonlandırabilmeye dair kontrolleri daha zayıftır. Buna ek olarak obezitesi olan bireylerin, yeme kontrolü alt boyutunu tanımlayan yenilecek yiyecek miktarına, yemek için ayrılan zamana ve yeme hızına dair kontrolleri de yine daha zayıftır. Yeme davranışı üzerindeki kontrolün yetersiz olması, bireylerin tükettikleri besin miktarını kısıtlayamamalarına ve böylelikle kilo almalarına yol açıyor gibi görünmektedir. Nitekim yetersiz yeme kontrolünün bir göstergesi olan hızlı yeme davranışının kilo problemiyle yakından ilişkili olduğunu gösteren çok fazla sayıda çalışma vardır (Framson ve ark., 2009; Ohkuma ve ark., 2015; Otsuka ve ark., 2006). Özellikle dürtü kontrolündeki eksiklik bu noktada kendini gösteriyor olabilir (Altfas, 2002; Gunstad ve ark., 2007). Yeme farkındalığının bir diğer alt boyutu olan bilinçli beslenme açısından sonuçlar in-

celendiğinde, obezitesi olan bireylerin sağlıklı beslenmeye dair bilgi ve farkındalıklarının daha düşük olduğu görülebilmektedir. Diğer bir deyişle beslenme konusundaki bilgi eksikliğinin obeziteye yol açtığı söylenebilir. Obezitenin eğitim düzeyi düşük bireylerde daha yaygın olduğunu gösteren alanyazın bulguları (Fitzpatrick ve ark., 2013) ve bu çalışmada da tespit edilen BKİ ile eğitim düzeyi arasındaki negatif korelasyon da bu sonuçla ilişkili görünmektedir. Başka bir deyişle obezitesi olan bireylerde bilinçli beslenmeye dair bilgi ve farkındalığın eğitim düzeyleriyle paralel olarak da daha düşük olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bireylerin beslenme ilkelerine ve besinlere yönelik bilgi ve farkındalığını arttırmanın, yüksek kalorili besinlerden uzak durmalarını ve daha sağlıklı bir şekilde beslenmelerini sağlayarak, kilo almalarını önlemeye yardımcı olacağı düşünülebilir. Yeme farkındalığının enterferans alt boyutuna ilişkin sonuçlar, obezitesi olan bireylerin, yemeğe dair koku, görüntü, ses gibi dışsal uyaranlara karşı daha duyarlı olduklarına ve bu uyaranlarla başa çıkmakta daha çok zorlandıklarına işaret etmektedir. Enterferans ile benzer bir kavram olan ve çevresel uyaranlar tarafından tetiklenen yeme davranışı olarak tanımlanan dışsal yemenin, artan BKİ ile ilişkili olduğu çeşitli çalışmalarla gösterilmiştir (Burton ve ark., 2007; Doolan ve ark., 2015; Hendrikse ve ark., 2015). Obezitesi olan bireylerin yiyeceklere yönelik bir dikkat yanlılığına sahip olmaları, yiyeceklerle ilişkili uyaranlardan daha fazla etkilenmelerine neden olabilir (Nijs ve ark., 2010). Bu bağlamda obezitenin tedavisinde yemeyi tetikleyen çevresel uyaranları düzenlemeye ilişkin çalışmanın önemli olduğu söylenebilir.

Yeme farkındalığının bir diğer alt boyutu ise duygusal yemedir ve duygusal yeme özellikle son yıllarda kilo sorunlarını açıklamak için çok fazla çalışılan bir konudur. Bu çalışmanın sonuçları, beklendiği üzere obezitesi olan bireylerin daha fazla duygusal yeme davranışında bulduklarını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, obezitesi olan bireylerin kendilerini iyi hissetmek ve olumsuz duygularıyla baş etmek için yemeği bir araç olarak kullandıkları söylenebilir. Bu bulgu, duygusal yeme ile obezite arasında ilişki olduğunu gösteren çeşitli çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur (Dohle ve ark., 2014; Koenders ve van Strien, 2011; Lazarevich ve ark., 2016). Bu bağlamda obezitenin tedavisinde bireylerin duygularını tanımasına ve yoğun duygularla başa çıkmak için uygun başa çıkma stratejilerini öğrenmesine odaklanmanın yararlı olacağı söylenebilir.

Kişinin yemek yerken, yemekle ilişkili konulara odaklanması olarak tanımlanabilecek YFÖ-30'un farkındalık alt boyutunda ise diğer alt boyutların aksine obezitesi olan bireyler daha yüksek puan almışlardır. Farkındalık alt boyutu bağlamında alanyazındaki

çalışma sonuçları çelişkilidir. Bazı çalışmalarda obezite ile YFÖ-30 farkındalık alt boyutu pozitif yönde (Özkan ve Bilici, 2020), bazı çalışmalarda ise negatif yönde ilişkili bulunmuştur (Köse ve Çıplak, 2020). Bununla birlikte obezitesi olan bireylerde yemeye odaklanmış farkındalığın yüksek olması obezitesi olan bireylerin tatlara, kokulara daha çok duyarlı olmaları ve onlar için yemeğin önemli bir haz merkezi haline gelmesiyle (Hardikar ve ark., 2017; Herz ve ark., 2020) açıklanabilir.

Son olarak, yaş, eğitim düzeyi, problem çözme becerileri, depresyon belirtileri ve YFÖ-30 alt boyutlarının BKİ üzerindeki yordayıcı gücü değerlendirilmiştir. Alanyazına göre (Amiri ve Behnezhad, 2019) beklenenin aksine yapılan istatistiki analizler sonucunda kaygı belirtileri ile BKİ arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple de kaygı belirtileri değişkeni regresyon analizine dahil edilmemiştir. Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde kaygı belirtileri ile BKİ arasındaki ilişkinin farklılaştığı bulgularla da karşılaşılmıştır. Buna göre çok düşük BKİ ve çok yüksek BKİ durumlarında kaygı belirtilerinin yükseldiği, ancak BKİ'nin normal sınırlara yaklaştığı ve normal sınırlar dahilinde olduğu durumlarda kaygının düşüş gösterdiği anlaşılmıştır (Haghighi ve ark., 2016). Bu noktada sayıca az çalışmada da olsa kaygı belirtileri ile BKİ arasındaki ilişkinin lineer olmadığı ve tam olarak açıklanamadığı ifade edilebilir.

Yapılan regresyon analizine göre ise öncelikle bireylerin yaşlarındaki artışın ve eğitim düzeylerindeki düşüşün, BKİ'lerindeki artışı yordadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada bireylerin yaşları ilerledikçe hareket kısıtlılıklarının artabileceği, bazal metabolizma hızlarının düşebileceği ve bu duruma bağlı olarak da BKİ'nin yükselebileceği düşünülebilir. Ayrıca eğitim düzeyi düşük olan bireylerin sağlıklı beslenme ve uyaran kontrolüne dair daha az bilgiye sahip olduğu ve bunun BKİ'deki artışla ilişkili olduğu düşünülebilir. Yanı sıra eğitim düzeyinin sosyoekonomik düzeyle paralel bir seyir izlediği göz önünde bulundurulacak olunursa (Deniz ve ark., 2015), eğitim düzeyi düşük bireylerin ekonomik sebeplerden ötürü sağlıklı besinlere erişimi daha zor olabilir.

Problem çözme becerileri ve depresyon belirtilerinin BKİ'yi yordayıcı güce sahip olduğu, diğer bir deyişle; yetersiz problem çözme becerileri ve artan depresyon belirtilerinin daha yüksek BKİ ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgunun genel olarak alanyazınla tutarlı olduğu söylenebilir (de Wit ve ark., 2010; Fitzpatrick ve ark., 2013; Petry ve ark., 2008). Bu sonuçlar depresyon belirtilerini azaltmaya ve problem çözme becerilerini güçlendirmeye yönelik müdahalelerin BKİ kontrolü üzerinde belirle-

yici olabileceğini düşündürmektedir. Öte yandan YFÖ-30 alt boyutları da regresyon analizine dahil edildiğinde, tüm bu değişkenlerin BKİ'nin %40'ı gibi önemli bir oranını yordadığı görülmüştür. Ayrıca yaş, eğitim düzeyi, problem çözme becerileri ve depresyon belirtileri kontrol edildiğinde yeme farkındalığının tek başına, BKİ'deki değişimin %17'sini açıkladığı ve bu modelde hem depresyon hem de problem çözme becerilerinin BKİ üzerindeki etki gücünü kaybettiği görülmüştür. Bu model yeme farkındalığının BKİ üzerinde oldukça belirleyici bir güce sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kişilerin yeme farkındalığını artırmaya yönelik müdahalelerin kilo vermede oldukça işlevsel olacağı söylenebilir. Modele anlamlı katkı sağlayan yeme farkındalığı boyutları dikkate alındığında müdahalelerin özellikle de yeme davranışı üzerinde farkındalık ve kontrol sağlamaya, sağlıklı beslenme konusunda bilgi ve farkındalığı arttırmaya, duygularla başetmek için uygun başetme becerilerini geliştirmeye yönelik stratejilere odaklanması gerektiği düşünülebilir.

Bu çalışma kapsamında BKİ ve obezite birbiriyle her ne kadar ilişkili kavramlar olsa da birbirlerinden ayrıştırılarak ele alınmıştır. Buna göre obezitenin olması veya olmaması koşuluna bağlı olarak problem çözme becerileri, kaygı ve depresyon belirtilerinin farklılaştığı anlaşılmaktadır; yani obezitenin olması halinde problem çözme becerilerinin daha düşük, kaygı ve depresyon belirtilerinin ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan sürekli bir değişken olan BKİ'yi ise depresyon belirtileri, problem çözme becerileri ve yeme farkındalığına ilişkin değişkenlerin yordadığı bulgulanmıştır. Buna göre özellikle obezitenin tedavisinde problem çözme becerileri, kaygı ve depresyon belirtilerine yönelik müdahalelerin önemli bir yer tutabileceği söylenebilir. Yeme farkındalığının ise hem BKİ kontrolünü sağlama konusunda hem de obezite tedavisinde oldukça önemli olduğu ve yeme farkındalığına yönelik müdahalelerin de etkili olabileceği düşünülmektedir.

Obezitenin tedavisinde yeme farkındalığına dair ilgi gün geçtikçe artmaktadır ve bu bağlamda yapılan müdahale çalışmaları henüz yeni olmakla birlikte umut vermektedir. Bu müdahalelerle bireylerin yeme farkındalığının arttığı, daha sağlıklı yeme düzenine kavuşabildikleri, daha fazla kilo almalarının önlenebildiği ve fazla kilolarını verebildikleri bildirilmektedir (Daly ve ark., 2016; Gidugu ve Jacobs 2019; Warren ve ark., 2017). Mevcut çalışmanın bulguları bu müdahalelerin rasyonelini destekler niteliktedir. Buna göre güncel tedavi protokollerinde özellikle yeme davranışını tetikleyen dışsal uyaranların düzenlenmesine, yeme eylemini başlatma ve bitirme noktalarında dürtü kontrolü-

nün sağlanmasına, yeme hızı, tüketilen yiyecek miktarı, yeme zamanı gibi unsurların kontrol altında tutulmasına, duyguların yeme üzerindeki belirleyiciliğinin azaltılmasına ve duygularla farklı biçimlerde baş etme yollarının öğretilmesine, özetle yeme farkındalığının artırılmasına ve kontrollü bir biçimde yeme eyleminin gerçekleştirilmesine yönelik müdahaleler geliştirilebilir. Ayrıca sağlıklı beslenmeye dair bilgilerin aktarılması da önemli hususlar arasında yer almaktadır. Öte yandan bu çalışmanın bulguları yeme farkındalığı kadar olmasa da problem çözme becerilerinin de önemini ortaya koymaktadır. Buna göre obezitesi olan bireylerin kilo sorunlarıyla karşılıklı bir etkileşim içinde deneyimledikleri sağlık sorunları, kaygı, depresyon gibi duygusal sorunları, günlük aktiviteyi arttırma, kilo verme konusunda başarısız olma ve gündelik hayatta karşılaştıkları diğer pek çok sorunu çözebilmeleri adına bu becerileri geliştirmeye dair müdahalelerin de tedavi protokollerinde yer alması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada düşük yeme farkındalığı, kilo verme konusunda bir tür sorun olarak değerlendirilecek olursa, problem çözme becerilerinin yine önemli bir unsur olarak ön plana çıktığı söylenebilir.

Sağlıklı kiloya sahip olanlardan obezite için tedavi arayışında olanlara kadar geniş bir BKİ aralığını, 18-65 yaş gibi geniş bir yaş aralığını kapsayan ve sadece okur-yazar olanlardan lisansüstü eğitim almış olanlara kadar çok farklı eğitim düzeylerini temsil eden geniş bir örnekleme yürütülmüş olmasının, bu çalışmanın güçlü yanı olduğu söylenebilir. Zira alanyazındaki çalışmaların önemli bir kısmının belirli bir eğitim düzeyini ve yaşı temsil eden üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemlerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%78) kadınlardan oluşmuş olması bu çalışmanın bir kısıtlılığıdır. Çalışmada kadın katılımcı oranının fazlalığı sonuçlarda bir yanlılık yaratmış olabilir. Ayrıca verilerin özbildirime dayanması ve çalışmada kesitsel yöntemin kullanılması çalışmanın diğer kısıtlılıkları olarak sayılabilir. Yapılan G*Power analizi sonucunda düşük bir etki büyüklüğünün elde edilmesinin de çalışmanın bir diğer kısıtlılığı olduğu söylenebilir. Obezitenin gelişim sürecinde belirleyici olabileceği düşünülen faktörlerin boylamsal yöntemle incelendiği çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada BKİ ve obezite ile özellikle ilişkileri nispeten az çalışılmış değişkenler olan yeme farkındalığı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki ortaya konmuş olsa da ilişkili olabileceği düşünülen bazı önemli değişkenler de araştırmamızın kapsamı dışında kalmıştır. Yeme tutumları, dürtüsellik, tıkmırcasına yeme gibi değişkenlerin de BKİ'deki artış ve obezite ile ilişkisinin araştırılmasının alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Etik Kurul Onayı: Araştırmaya Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulundan uygulama izni (karar no: 19-2.1T/39) ve ilgili kurumlardan resmi izin alınarak başlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.; Veri Toplama- G.K., B.Ş.S., K.A.; Veri Analizi/Yorumlama- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.; Yazı Taslağı- G.K., B.Ş.S., K.A.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.; Son Onay ve Sorumluluk- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: The study was initiated by obtaining the application permission (decision no: 19-2.1T/39) from Ege University Medical Research Ethics Committee and official permission from the relevant institutions.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.; Data Acquisition- G.K., B.Ş.S., K.A.; Data Analysis/Interpretation- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.; Drafting Manuscript- G.K., B.Ş.S., K.A.; Critical Revision of Manuscript- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.; Final Approval and Accountability- G.K., B.Ş.S., K.A., S.T.S.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abarca-Gómez, L., Abdeen, Z. A., Hamid, Z. A., Abu-Rmeileh, N. M., Acosta-Cazares, B., Acuin, C., Adams, R. J., Aekplakorn, W., Afsana, K., Aguilar-Salinas, C. A., Agyemang, C., Ahmadvand, A., Ahrens, W., Ajlouni, K., Akhtaeva, N. Al-Hazzaa, H. M., Al-Othman, A. R., Al-Raddadi, R., Buhairan, F. A... ve Ezzati, M. (2017). Worldwide trends in body-mass index, underweight, overweight, and obesity from 1975 to 2016: A pooled analysis of 2416 population-based measurement studies in 128· 9 million children, adolescents, and adults. *The Lancet*, 390(10113), 2627-2642. doi: 10.1016/S0140-6736(17)32129-3
- Alimoradi, M., Abdolahi, M., Aryan, L., Vazirijavid, R. ve Ajami, M. (2016). Cognitive behavioral therapy for treatment of adult obesity. *International Journal of Medical Reviews*, 3(1), 371-379.
- Altfas, J. R. (2002). Prevalence of attention deficit/hyperactivity disorder among adults in obesity treatment. *BMC Psychiatry*, 2(1), 1-8. doi: 10.1186/1471-244x-2-9
- Alwash, S. M., McIntyre, H. D. ve Mamun, A. (2021). The association of general obesity, central obesity and visceral body fat with the risk of gestational diabetes mellitus: Evidence from a systematic review and meta-analysis. *Obesity Research & Clinical Practice*, 15(5), 425-430. doi: 10.1016/j.orcp.2021.07.005
- Amiri, S. ve Behnezhad, S. (2019). Obesity and anxiety symptoms: A systematic review and meta-analysis. *Neuropsychiatrie*, 33(2), 72-89. doi: 10.1007/s40211-019-0302-9
- Andersen, J. R., Aasprang, A., Bergsholm, P., Sletteskog, N., Våge, V. ve Natvig, G. K. (2010). Anxiety and depression in association with morbid obesity: Changes with improved physical health after duodenal switch. *Health and Quality of Life Outcomes*, 8(1), 1-7. doi: 10.1186/1477-7525-8-52
- Arroyo-Johnson, C. ve Mincey, K. D. (2016). Obesity epidemiology worldwide. *Gastroenterology Clinics*, 45(4), 571-579. doi: 10.1016/j.gtc.2016.07.012
- Anderson, L. M., Reilly, E. E., Schaumberg, K., Dmochowski, S. ve Anderson, D. A. (2016). Contributions of mindful eating, intuitive eating, and restraint to BMI, disordered eating, and meal consumption in college students. *Eating and Weight Disorders-Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 21(1), 83-90. doi: 10.1007/s40519-015-0210-3

- Anderson, R. J., Goddard, L. ve Powell, J. H. (2011). Social problem-solving and depressive symptom vulnerability: The importance of real-life problem-solving performance. *Cognitive Therapy and Research*, 35(1), 48-56. doi: 10.1007/s10608-009-9286-2
- Avila, C., Holloway, A. C., Hahn, M. K., Morrison, K. M., Restivo, M., Anglin, R. ve Taylor, V. H. (2015). An overview of links between obesity and mental health. *Current Obesity Reports*, 4(3), 303-310. doi: 10.1007/s13679-015-0164-9
- Aydemir, O., Güvenir, T., Küey, L. ve Kültür, S. (1997). Validity and reliability of Turkish version of hospital anxiety and depression scale. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 8(4), 280-287.
- Barışkan, H. ve Karakoç Kumsar, A. (2020). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinde abdominal obezite sıklığı ve yeme farkındalık düzeyleri. *Journal of Education and Research in Nursing*, 17(2), 162-169. doi: 10.5222/HEAD.2020.44452
- Barte, J. C. M., Ter Bogt, N. C. W., Bogers, R. P., Teixeira, P. J., Blissmer, B., Mori, T. A. ve Bemelmans, W. J. E. (2010). Maintenance of weight loss after lifestyle interventions for overweight and obesity, a systematic review. *Obesity Reviews*, 11(12), 899-906. doi: 10.1111/j.1467-789X.2010.00740.x
- Bays, H. E., Chapman R. H. Grandy, S ve SHIELD Investigators' Group. (2007). The relationship of body mass index to diabetes mellitus, hypertension and dyslipidaemia: Comparison of data from two national surveys. *International Journal of Clinical Practice*, 61(5), 737-747. doi: 10.1111/j.1742-1241.2007.01336.x.
- BeLue, R., Francis, L. A. ve Colaco, B. (2009). Mental health problems and overweight in a nationally representative sample of adolescents: Effects of race and ethnicity. *Pediatrics*, 123(2), 697-702. doi: 10.1542/peds.2008-0687
- Burton, P., Smit, H. J. ve Lightowler, H. J. (2007). The influence of restrained and external eating patterns on overeating. *Appetite*, 49(1), 191-197. doi: 10.1016/j.appet.2007.01.007
- Byrne, S. M. (2002). Psychological aspects of weight maintenance and relapse in obesity. *Journal of Psychosomatic Research*, 53(5), 1029-1036. doi: 10.1016/S0022-3999(02)00487-7
- Cederberg, H. ve Laakso, M. (2014). Obesity and type 2 diabetes. Bray, G. A. ve Bouchard, C (Ed.), *Handbook of obesity* (3.baskı) içinde (s. 539-548). CRC Press.
- Christian, J. G., Tsai, A. G. ve Bessesen, D. H. (2010). Interpreting weight losses from lifestyle modification trials: Using categorical data. *International Journal of Obesity*, 34(1), 207-209. doi: 10.1038/ijo.2009.213
- Colditz, G. A. ve Peterson, L. L. (2018). Obesity and cancer: Evidence, impact, and future directions. *Clinical Chemistry*, 64(1), 154-162. doi: 10.1373/clinchem.2017.277376
- Çakmak, B. ve Dönmez, A. (2014). Obeziteye multidisipliner yaklaşım. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 142-149. doi: 10.5455/JCBPR.171701
- Çolak, H. ve Aktaç, Ş. (2019). Ağırlık yönetimine yeni bir yaklaşım: Yeme farkındalığı. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 212-222.
- Dahl, A., Hassing, L. B., Fransson, E., Berg, S., Gatz, M., Reynolds, C. A. ve Pedersen, N. L. (2010). Being overweight in midlife is associated with lower cognitive ability and steeper cognitive decline in late life. *Journals of Gerontology Series A: Biomedical Sciences and Medical Sciences*, 65(1), 57-62. doi: 10.1093/gerona/glp035
- Dalen, J., Smith, B. W., Shelley, B. M., Sloan, A. L., Leahigh, L. ve Begay, D. (2010). Pilot study: Mindful Eating and Living (MEAL): Weight, eating behavior, and psychological outcomes associated with a mindfulness-based intervention for people with obesity. *Complementary Therapies in Medicine*, 18(6), 260-264. doi: 10.1016/j.ctim.2010.09.008
- Dalle Grave, R., Sartirana, M., El Ghoch, M. ve Calugi, S. (2018). *Treating obesity with personalized*

cognitive behavioral therapy. Springer.

- Daly, P., Pace, T., Berg, J., Menon, U. ve Szalacha, L. A. (2016). A mindful eating intervention: A theory-guided randomized anti-obesity feasibility study with adolescent Latino females. *Complementary Therapies in Medicine*, 28, 22-28. doi: 10.1016/j.ctim.2016.07.006
- DeJesus, R. S., Breittkopf, C. R., Ebbert, J. O., Rutten, L. J. F., Jacobson, R. M., Jacobson, D. J., ..ve Sauver, J. S. (2016). Associations between anxiety disorder diagnoses and body mass index differ by age, sex and race: A population based study. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health: CP & EMH*, 12, 67-74. doi: 10.2174/1745017901612010067
- Deniz, K. Z., Türe E., Uysal, A. ve Akar, T. K. (2015). Sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin kümeleme analizi ile belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 14(1). 108-117. doi: 10.17051/io.2015.99837
- de Wit, L., Luppino, F., van Straten, A., Penninx, B., Zitman, F. ve Cuijpers, P. (2010). Depression and obesity: A meta-analysis of community-based studies. *Psychiatry Research*, 178(2), 230-235. doi: 10.1016/j.psychres.2009.04.015
- de Wit, L. M., Van Straten, A., Van Herten, M., Penninx, B. W. ve Cuijpers, P. (2009). Depression and body mass index, a u-shaped association. *BMC Public Health*, 9(1), 1-6. doi: 10.1186/1471-2458-9-14
- Di Angelantonio, E., Bhupathiraju, S. N., Wormser, D., Gao, P., Kaptoge, S., De Gonzalez, A. B., Cairns, B. J., Huxley, R., Jackson, C. L., Joshy, G., Lewington, S., Manson, J. E., Murphy, N., Patel, A. V., Samet, J. M., Woodward, M., Zheng, W., Zhou, M., Bansal, N., Barricarte, A... ve Hu, F. B. (2016). Body-mass index and all-cause mortality: Individual-participant-data meta-analysis of 239 prospective studies in four continents. *The Lancet*, 388(10046), 776-786. doi: 10.1016/S0140-6736(16)30175-1
- Dibb-Smith, A. E. (2019). *Supporting weight loss maintenance: The role of planning, problem solving and recommendations for future interventions*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. School of Psychology, The University of Adelaide
- Dohle, S., Hartmann, C. ve Keller, C. (2014). Physical activity as a moderator of the association between emotional eating and BMI: Evidence from the Swiss food panel. *Psychology & Health*, 29(9), 1062-1080. doi: 10.1080/08870446.2014.909042
- Doolan, K. J., Breslin, G., Hanna, D. ve Gallagher, A. M. (2015). Attentional bias to food-related visual cues: Is there a role in obesity?. *Proceedings of the Nutrition Society*, 74(1), 37-45. doi: 10.1017/S002966511400144X
- Dragan, A. ve Akhtar-Danesh, N. (2007). Relation between body mass index and depression: A structural equation modeling approach. *BMC Medical Research Methodology*, 7(1) 1-8. doi: 10.1186/1471-2288-7-17
- Dünya Sağlık Örgütü (2021, 9 Haziran). *Obesity and overweight*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight> adresinden 23 Kasım 2021 tarihinde alınmıştır.
- Dwivedi, A. K., Dubey, P., Cistola, D. P. ve Reddy, S. Y. (2020). Association between obesity and cardiovascular outcomes: Updated evidence from meta-analysis studies. *Current Cardiology Reports*, 22(4), 1-19. doi: 10.1007/s11886-020-1273-y
- Fabricatore, A. N. (2007). Behavior therapy and cognitive-behavioral therapy of obesity: Is there a difference?. *Journal of the American Dietetic Association*, 107(1), 92-99. doi: 10.1016/j.jada.2006.10.005
- Fabricatore, A. N., Wadden, T. A., Sarwer, D. B. ve Faith, M. S. (2005). Health-related quality of life and symptoms of depression in extremely obese persons seeking bariatric surgery. *Obesity Surgery*, 15(3), 304-309. doi: 10.1381/0960892053576578
- Faith, M. S., Matz, P. E. ve Jorge, M. A. (2002). Obesity–depression associations in the population. *Journal of Psychosomatic Research*, 53(4), 935-942. doi: 10.1016/S0022-3999(02)00308-2

- Fang, X., Wei, J., He, X., Lian, J., Han, D., An, P., Zhou, T., Liu, S., Wang, F. ve Min, J. (2018). Quantitative association between body mass index and the risk of cancer: A global Meta-analysis of prospective cohort studies. *International Journal of Cancer*, 143(7), 1595-1603. doi: 10.1002/ijc.31553
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A. ve Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41, 1149-1160. doi: 10.3758/brm.41.4.1149
- Favieri, F., Forte, G. ve Casagrande, M. (2019). The executive functions in overweight and obesity: A systematic review of neuropsychological cross-sectional and longitudinal studies. *Frontiers in Psychology*, 10, 2126. doi: 10.3389/fpsyg.2019.02126
- Ferrulli, A. (2021). Obesity: Classification and diagnosis. Luzzi, L. (Ed.) *Thyroid, obesity and metabolism: Exploring links between thyroid function, obesity, metabolism and lifestyle* içinde (s. 73-93). Springer.
- Fırıncık, S. ve Gürhan, N. (2019). Sigara, alkol ya da madde bağımlılarında problem çözme becerisinin; özkiyim, depresyon, umutsuzluk üzerine etkisi ve birbirleriyle olan ilişkileri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 10(1), 39-47. doi: 10.14744/phd.2018.57689
- Fitzpatrick, S., Gilbert, S. ve Serpell, L. (2013). Systematic review: Are overweight and obese individuals impaired on behavioural tasks of executive functioning? *Neuropsychology Review*, 23(2), 138-156. doi: 10.1007/s11065-013-9224-7
- Forman, E. M., Butryn, M. L., Hoffman, K. L. ve Herbert, J. D. (2009). An open trial of an acceptance-based behavioral intervention for weight loss. *Cognitive and Behavioral Practice*, 16(2), 223-235. doi: 10.1016/j.cbpra.2008.09.005
- Forno, E., Han, Y. Y., Mullen, J. ve Celedón, J. C. (2018). Overweight, obesity, and lung function in children and adults—A meta-analysis. *The Journal of Allergy and Clinical Immunology: In Practice*, 6(2), 570-581. doi: 10.1016/j.jaip.2017.07.010
- Framson, C., Kristal, A. R., Schenk, J. M., Littman, A. J., Zeliadt, S. ve Benitez, D. (2009). Development and validation of the mindful eating questionnaire. *Journal of the American Dietetic Association*, 109(8), 1439-1444. doi: 10.1016/j.jada.2009.05.006
- Friedman, K. E., Reichmann, S. K., Costanzo, P. R., Zelli, A., Ashmore, J. A. ve Musante, G. J. (2005). Weight stigmatization and ideological beliefs: Relation to psychological functioning in obese adults. *Obesity Research*, 13(5), 907-916. doi: 10.1038/oby.2005.105
- Garipey, G., Nitka, D. ve Schmitz, N. (2010). The association between obesity and anxiety disorders in the population: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Obesity*, 34(3), 407-419. doi: 10.1038/ijo.2009.252
- Gidugu, V. ve Jacobs, M. L. (2019). Empowering individuals with mental illness to develop healthy eating habits through mindful eating: Results of a program evaluation. *Psychology, Health & Medicine*, 24(2), 177-186. doi: 10.1080/13548506.2018.1516295
- Goossens, L., Braet, C. ve Decaluwé, V. (2007) Loss of control over eating in obese youngsters. *Behaviour Research Therapy*, 45(1):1-9. doi: 10.1016/j.brat.2006.01.006.
- Gunstad, J., Paul, R. H., Cohen, R. A., Tate, D. F., Spitznagel, M. B. ve Gordon, E. (2007). Elevated body mass index is associated with executive dysfunction in otherwise healthy adults. *Comprehensive Psychiatry*, 48(1), 57-61. doi: 10.1016/j.comppsy.2006.05.001
- Haghighi, M., Jahangard, L., Ahmadpanah, M., Bajoghli, H., Holsboer-Trachsler, E. ve Brand, S. (2016). The relation between anxiety and BMI—is it all in our curves?. *Psychiatry Research*, 235, 49-54. doi: 10.1016/j.psychres.2015.12.002
- Hardikar, S., Höchenberger, R., Villringer, A. ve Ohla, K. (2017). Higher sensitivity to sweet and salty

- taste in obese compared to lean individuals. *Appetite*, *111*, 158-165. doi: 10.1016/j.appet.2016.12.017
- Hendrickson, K. L. ve Rasmussen, E. B. (2013). Effects of mindful eating training on delay and probability discounting for food and money in obese and healthy-weight individuals. *Behaviour Research and Therapy*, *51*(7), 399-409. doi: 10.1016/j.brat.2013.04.002
- Hendrikse, J. J., Cachia, R. L., Kothe, E. J., McPhie, S., Skouteris, H. ve Hayden, M. J. (2015). Attentional biases for food cues in overweight and individuals with obesity: A systematic review of the literature. *Obesity Reviews*, *16*(5), 424-432. doi: 10.1111/obr.12265
- Hepner, P. P. ve Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem-solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, *29*(1), 66-75. doi: 10.1037/0022-0167.29.1.66
- Herhaus, B., Kersting, A., Brähler, E. ve Petrowski, K. (2020). Depression, anxiety and health status across different BMI classes: A representative study in Germany. *Journal of Affective Disorders*, *276*, 45-52. doi: 10.1016/j.jad.2020.07.020
- Herz, R. S., Van Reen, E., Gredvig-Ardito, C. A. ve Carskadon, M. A. (2020). Insights into smell and taste sensitivity in normal weight and overweight-obese adolescents. *Physiology & Behavior*, *221*, 112897. doi: 10.1016/j.physbeh.2020.112897
- Hettema, J. M., Neale, M. C. ve Kendler, K. S. (2001). A review and meta-analysis of the genetic epidemiology of anxiety disorders. *American Journal of Psychiatry*, *158*(10), 1568-1578. doi: 10.1176/appi.ajp.158.10.1568
- Husky, M. M., Mazure, C. M., Ruffault, A., Flahault, C. ve Kovess-Masfety, V. (2018). Differential associations between excess body weight and psychiatric disorders in men and women. *Journal of Women's Health*, *27*(2), 183-190. doi: 10.1089/jwh.2016.6248
- Jepsen, R., Aadland, E., Andersen, J. R. ve Natvig, G. K. (2013). Associations between physical activity and quality of life outcomes in adults with severe obesity: A cross-sectional study prior to the beginning of a lifestyle intervention. *Health and Quality of Life Outcomes*, *11*(1), 1-6. doi: 10.1186/1477-7525-11-187
- Jordan, C. H., Wang, W., Donatoni, L. ve Meier, B. P. (2014). Mindful eating: Trait and state mindfulness predict healthier eating behavior. *Personality and Individual Differences*, *68*, 107-111. doi: 10.1016/j.paid.2014.04.013
- Jung, S. J., Woo, H. T., Cho, S., Park, K., Jeong, S., Lee, Y. J., Kang, D. ve Shin, A. (2017). Association between body size, weight change and depression: Systematic review and meta-analysis. *The British Journal of Psychiatry*, *211*(1), 14-21. doi: 10.1192/bjp.bp.116.186726
- Kelly, T., Yang, W., Chen, C. S., Reynolds, K. ve He, J. (2008). Global burden of obesity in 2005 and projections to 2030. *International Journal of Obesity*, *32*(9), 1431-1437. doi: 10.1038/ijo.2008.102
- Khan, S. S., Ning, H., Wilkins, J. T., Allen, N., Carnethon, M., Berry, J. D., Sweis, R. N. ve Lloyd-Jones, D. M. (2018). Association of body mass index with lifetime risk of cardiovascular disease and compression of morbidity. *JAMA Cardiology*, *3*(4), 280-287. doi: 10.1001/jamacardio.2018.0022
- Koenders, P. G. ve van Strien, T. (2011). Emotional eating, rather than lifestyle behavior, drives weight gain in a prospective study in 1562 employees. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, *53*(11), 1287-1293. doi:10.1097/JOM.0b013e31823078a2
- Köse, G. ve Çıplak, M. E. (2020). Does mindful eating have a relationship with gender, body mass index and health promoting lifestyle?. *Progress in Nutrition*, *22*(2), 528-535. doi: 10.23751/pn.v22i2.9268
- Köse, G., Tayfur, M., Birincioğlu, İ. ve Dönmez, A. (2016). Yeme Farkındalığı Ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışması. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, *3*, 125-134. doi: 10.5455/JCBPR.250644

- Lazarevich, I., Camacho, M. E. I., del Consuelo Velázquez-Alva, M. ve Zepeda, M. Z. (2016). Relationship among obesity, depression, and emotional eating in young adults. *Appetite*, 107, 639-644. doi: 10.1016/j.appet.2016.09.011
- Lee, M., Nezu, A. M. ve Nezu, C. M. (2018). Acculturative stress, social problem solving, and depressive symptoms among Korean American immigrants. *Transcultural Psychiatry*, 55(5), 710-729. doi: 10.1177/02F1363461518792734
- Lillis, J., Hayes, S. C., Bunting, K. ve Masuda, A. (2009). Teaching acceptance and mindfulness to improve the lives of the obese: A preliminary test of a theoretical model. *Annals of Behavioral Medicine*, 37(1), 58-69. doi: 10.1007/s12160-009-9083-x
- Lohmann, A. E., Soldera, S. V., Pimentel, I., Ribnikar, D., Ennis, M., Amir, E. ve Goodwin, P. J. (2021). Association of obesity with breast cancer outcome in relation to cancer subtypes: A meta-analysis. *JNCI: Journal of the National Cancer Institute*, 113(11), 1465-1475. doi: 10.1093/jnci/djab023
- López Jr, R., Brick, L. A., Defayette, A. B., Whitmyre, E. D., Wolff, J., Frazier, E., Spirito, A. ve Esposito-Smythers, C. (2020). Depressive symptom severity mediates the association between avoidant problem-solving style and suicidal ideation. *Journal of affective disorders*, 274, 662-670. doi: 10.1016/j.jad.2020.05.120.
- Luppino, F. S., de Wit, L. M., Bouvy, P. F., Stijnen, T., Cuijpers, P., Penninx, B. W. ve Zitman, F. G. (2010). Overweight, obesity, and depression: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Archives of General Psychiatry*, 67(3), 220-229. doi:10.1001/archgenpsychiatry.2010.2
- Ma, J., Rosas, L. G., Lv, N., Xiao, L., Snowden, M. B., Venditti, E. M., Lewis, M. A., Goldhaber-Fiebert, J. D. ve Lavori, P. W. (2019). Effect of integrated behavioral weight loss treatment and problem-solving therapy on body mass index and depressive symptoms among patients with obesity and depression: The RAINBOW randomized clinical trial. *Jama*, 321(9), 869-879. doi: 10.1001/jama.2019.0557
- Ma, S., Xi, B., Yang, L., Sun, J., Zhao, M. ve Bovet, P. (2021). Trends in the prevalence of overweight, obesity, and abdominal obesity among Chinese adults between 1993 and 2015. *International Journal of Obesity*, 45(2), 427-437. doi: 10.1038/s41366-020-00698-x
- McClure, K. S., Nezu, A. M., Nezu, C. M., O’Hea, E. L. ve McMahon, C. (2012). Social problem solving and depression in couples coping with cancer. *Psycho-Oncology*, 21(1), 11-19. doi: 10.1002/pon.1856
- McCrea, R. L., Berger, Y. G. ve King, M. B. (2012). Body mass index and common mental disorders: Exploring the shape of the association and its moderation by age, gender and education. *International Journal of Obesity*, 36(3), 414-421. doi: 10.1038/ijo.2011.65
- McMurrin, M. ve Christopher, G. (2009). Social problem solving, anxiety, and depression in adult male prisoners. *Legal and Criminological Psychology*, 14(1), 101-107. doi: 10.1348/135532507X267031
- Monroe, J. T. (2015). Mindful eating: Principles and practice. *American Journal of Lifestyle Medicine*, 9(3), 217-220. doi: 10.1177/1559827615569682
- Moor, K. R., Scott, A. J. ve McIntosh, W. D. (2013). Mindful eating and its relationship to body mass index and physical activity among university students. *Mindfulness*, 4(3), 269-274. doi: 10.1007/s12671-012-0124-3
- Murawski, M. E., Milsom, V. A., Ross, K. M., Rickel, K. A., DeBraganza, N., Gibbons, L. M. ve Perri, M. G. (2009). Problem solving, treatment adherence, and weight-loss outcome among women participating in lifestyle treatment for obesity. *Eating Behaviors*, 10(3), 146-151. doi: 10.1016/j.eatbeh.2009.03.005

- Nezu, A. M., Nezu, C. M. ve D'Zurilla, T. (2012). *Problem-solving therapy: A treatment manual*. Springer Publishing Company.
- Nijs, I. M., Franken, I. H. ve Muris, P. (2010). Food-related Stroop interference in obese and normal-weight individuals: Behavioral and electrophysiological indices. *Eating Behaviors*, 11(4), 258-265. doi: 10.1016/j.eatbeh.2010.07.002
- Ohkuma, T., Hirakawa, Y., Nakamura, U., Kiyohara, Y., Kitazono, T. ve Ninomiya, T. (2015). Association between eating rate and obesity: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Obesity*, 39(11), 1589-1596. doi: 10.1038/ijo.2015.96
- Olson, K. L. ve Emery, C. F. (2015). Mindfulness and weight loss: A systematic review. *Psychosomatic Medicine*, 77(1), 59-67. doi: 10.1097/PSY.0000000000000127
- Omer, T. (2020). The health and economic impacts of obesity. *Advances in Obesity, Weight Management & Control*, 10(4), 96-98. doi: 10.15406/aowmc.2020.10.00313
- Otsuka, R., Tamakoshi, K., Yatsuya, H., Murata, C., Sekiya, A., Wada, K., Zhang, H. M., Matsushita, K., Sugiura, K., Takefujii, S., OuYang, P., Nagasaa, N., Kondo, T., Sasaki, S. ve Toyoshima, H. (2006). Eating fast leads to obesity: Findings based on self-administered questionnaires among middle-aged Japanese men and women. *Journal of Epidemiology*, 16(3), 117-124. doi: 10.2188/jea.16.117
- Özkan, N. ve Bilici, S. (2020). Are anthropometric measurements an indicator of intuitive and mindful eating? *Eating and Weight Disorders-Studies on Anorexia, Bulimia and Obesity*, 26(2), 1-10. doi: 10.1007/s40519-020-00904-9
- Pabst, S. R., Negriff, S., Dorn, L. D., Susman, E. J. ve Huang, B. (2009). Depression and anxiety in adolescent females: The impact of sleep preference and body mass index. *Journal of Adolescent Health*, 44(6), 554-560. doi: 10.1016/j.jadohealth.2008.11.012
- Pereira-Miranda, E., Costa, P. R., Queiroz, V. A., Pereira-Santos, M. ve Santana, M. L. (2017). Overweight and obesity associated with higher depression prevalence in adults: A systematic review and meta-analysis. *Journal of the American College of Nutrition*, 36(3), 223-233. doi: 10.1080/07315724.2016.1261053.
- Perri, M. G., Limacher, M. C., Durning, P. E., Janicke, D. M., Lutes, L. D., Bobroff, L. B., Dale, M. S., Daniels, M. J., Radcliff, T. A. ve Martin, A. D. (2008). Extended-care programs for weight management in rural communities: The treatment of obesity in underserved rural settings (TOURS) randomized trial. *Archives of Internal Medicine*, 168(21), 2347-2354. doi:10.1001/archinte.168.21.2347
- Perri, M. G., Nezu, A. M., McKelvey, W. F., Shermer, R. L., Renjilian, D. A. ve Viegner, B. J. (2001). Relapse prevention training and problem-solving therapy in the long-term management of obesity. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69(4), 722-726. doi: 10.1037/0022-006X.69.4.722
- Petry, N. M., Barry, D., Pietrzak, R. H. ve Wagner, J. A. (2008). Overweight and obesity are associated with psychiatric disorders: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Psychosomatic Medicine*, 70(3), 288-297. doi: 10.1097/PSY.0b013e3181651651
- Pettit, G. S., Dodge, K. A. ve Brown, M. M. (1988). Early family experience, social problem solving patterns, and children's social competence. *Child Development*, 59(1), 107-120. doi: 10.2307/1130393
- Pintado-Cucarella, S. ve Rodríguez-Salgado, P. (2016). Mindful eating and its relationship with body mass index, binge eating, anxiety and negative affect. *Journal of Behavior, Health & Social Issues*, 8(2), 19-24. doi: 10.1016/j.jbhsi.2016.11.003
- Prefit, A. B., Căndea, D. M. ve Szentagotai-Tătar, A. (2019). Emotion regulation across eating

- pathology: A meta-analysis. *Appetite*, 143, 104-438. doi: 10.1016/j.appet.2019.104438
- Puhl, R. M. ve Heuer, C. A. (2009). The stigma of obesity: A review and update. *Obesity*, 17(5), 941-964. doi: 10.1038/oby.2008.636
- Putallaz, M. (1987). Maternal behavior and children's sociometric status. *Child Development*, 58(2), 324-340. doi: 10.2307/1130510
- Rafiei, N. ve Gill, T. (2018). Identification of factors contributing to successful self-directed weight loss: A qualitative study. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 31(3), 329-336. doi: 10.1111/jhn.12522
- Rajan, T. M. ve Menon, V. (2017). Psychiatric disorders and obesity: A review of association studies. *Journal of Postgraduate Medicine*, 63(3), 182-190. doi: 10.4103/jpgm.JPGM_712_16
- Reddy, Y. N., Rikhi, A., Obokata, M., Shah, S. J., Lewis, G. D., AbouEzzedine, O. F., Dunlay, S., McNulty, S., Chakraborty, H., Stevenson, L. W., Redfield, M. M. ve Borlaug, B. A. (2020). Quality of life in heart failure with preserved ejection fraction: Importance of obesity, functional capacity, and physical inactivity. *European Journal of Heart Failure*, 22(6), 1009-1018. doi: 10.1002.ejhf.1788
- Samanic, C., Chow, W. H., Gridley, G., Jarvholm, B. ve Fraumeni, J. F. (2006). Relation of body mass index to cancer risk in 362,552 Swedish men. *Cancer Causes & Control*, 17(7), 901-909. doi: 10.1007/s10552-006-0023-9
- Sareen, J., Cox, B. J., Clara, I. ve Asmundson, G. J. (2005). The relationship between anxiety disorders and physical disorders in the US National Comorbidity Survey. *Depression and Anxiety*, 21(4), 193-202. doi: 10.1002/da.20072
- Sareen, J., Jacobi, F., Cox, B. J., Belik, S. L., Clara, I. ve Stein, M. B. (2006). Disability and poor quality of life associated with comorbid anxiety disorders and physical conditions. *Archives of Internal Medicine*, 166(19), 2109-2116. doi:10.1001/archinte.166.19.2109
- Satman, I., Omer, B., Tutuncu, Y., Kalaca, S., Gedik, S., Dincag, N., Karsidag, K., Genc, S., Telci, A., Canbaz, B., Turker, F., Yilmaz, T., Cakir, B. ve Tuomilehto, J. (2013). Twelve-year trends in the prevalence and risk factors of diabetes and prediabetes in Turkish adults. *European Journal of Epidemiology*, 28(2), 169-180. doi: 10.1007/s10654-013-9771-5
- Schäfer, J. Ö., Naumann, E., Holmes, E. A., Tuschen-Caffier, B. ve Samson, A. C. (2017). Emotion regulation strategies in depressive and anxiety symptoms in youth: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(2), 261-276. doi: 10.1007/s10964-016-0585-0
- Scott, K. M., Bruffaerts, R., Simon, G. E., Alonso, J., Angermeyer, M., De Girolamo, G., Demyttenaere, K., Gasquet, I., Haro, J. M., Karam, E., Kessler, R. C., Levinson, D., Öedina Mora, M. E., Oakley Browne, M. A., Ormel, J., Villa, J. P., Uda, H. ve Von Korff, M. (2008a). Obesity and mental disorders in the general population: Results from the world mental health surveys. *International Journal of Obesity*, 32(1), 192-200. doi: 10.1038/sj.ijo.0803701
- Scott, K. M., McGee, M. A., Wells, J. E. ve Browne, M. A. O. (2008b). Obesity and mental disorders in the adult general population. *Journal of Psychosomatic Research*, 64(1), 97-105. doi: 10.1016/j.jpsychores.2007.09.006
- Sharafi, S. E., Garmaroudi, G., Ghafouri, M., Bafghi, S. A., Ghafouri, M., Tabesh, M. R. ve Alizadeh, Z. (2020). Prevalence of anxiety and depression in patients with overweight and obesity. *Obesity Medicine*, 17, 100169. doi:10.1016/j.obmed.2019.100169
- Siu, A. M. ve Shek, D. T. (2010). Social problem solving as a predictor of well-being in adolescents and young adults. *Social Indicators Research*, 95(3), 393-406. doi: 10.1007/s11205-009-9527-5
- Stunkard, A. J., Faith, M. S. ve Allison, K. C. (2003). Depression and obesity. *Biological Psychiatry*, 54(3), 330-337. doi: 10.1016/S0006-3223(03)00608-5

- Swanson, H., Power, K., Collin, P., Deas, S., Paterson, G., Grierson, D., Yellowless, A., Park, K. ve Taylor, L. (2010). The relationship between parental bonding, social problem solving and eating pathology in an anorexic inpatient sample. *European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association*, 18(1), 22-32. doi: 10.1002/erv.967
- Şahin, N., Şahin, N. H. ve Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396. doi: 10.1007/BF01177661
- Tapper, K. ve Seguias, L. (2020). The effects of mindful eating on food consumption over a half-day period. *Appetite*, 145, 104495. doi: 10.1016/j.appet.2019.104495
- Tapper, K., Shaw, C., Ilsley, J., Hill, A. J., Bond, F. W. ve Moore, L. (2009). Exploratory randomised controlled trial of a mindfulness-based weight loss intervention for women. *Appetite*, 52(2), 396-404. doi: 10.1016/j.appet.2008.11.012
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2019). *Türkiye beslenme ve sağlık araştırması* (yayın no: 1132) . Tiraj Basım.
- van Strien, T., Konttinen, H., Homborg, J.R., Engels, R.C. ve Winkens, L.H. (2016). Emotional eating as a mediator between depression and weight gain. *Appetite*, 1(100), 216-24. doi: 10.1016/j.appet.2016.02.034.
- Vorontsova, N., Garety, P. ve Freeman, D. (2018). Schematic beliefs and problem solving performance predict depression in people experiencing persecutory delusions. *Journal of Psychiatric Research*, 100, 5-7. doi: 10.1016/j.jpsychires.2018.02.010
- Walley, A. J., Asher, J. E. ve Froguel, P. (2009). The genetic contribution to non-syndromic human obesity. *Nature Reviews Genetics*, 10(7), 431-442. doi: 10.1038/nrg2594
- Warren, J. M., Smith, N. ve Ashwell, M. (2017). A structured literature review on the role of mindfulness, mindful eating and intuitive eating in changing eating behaviours: Effectiveness and associated potential mechanisms. *Nutrition Research Reviews*, 30(2), 272-283. doi: 10.1017/S0954422417000154
- Wilborn, C., Beckham, J., Campbell, B., Harvey, T., Galbreath, M., La Bounty, P., Nassar, E., Wisnann, J. ve Kreider, R. (2005). Obesity: Prevalence, theories, medical consequences, management, and research directions. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 2(2), 1-28. doi: 10.1186/1550-2783-2-2-4
- Williams, E. P., Mesidor, M., Winters, K., Dubbert, P. M. ve Wyatt, S. B. (2015). Overweight and obesity: prevalence, consequences, and causes of a growing public health problem. *Current obesity reports*, 4(3), 363-370. doi: 10.1007/s13679-015-0169-4
- Wing, R. R. (2004). Behavioral approaches to the treatment of obesity. Bray, G. A. ve Bouchard, C. (Ed.), *Handbook of obesity: Clinical applications* (2.baskı) içinde (s. 147-167.). Marcel Dekker, Inc.
- Xue, R., Li, Q., Geng, Y., Wang, H., Wang, F. ve Zhang, S. (2021). Abdominal obesity and risk of CVD: A dose-response meta-analysis of thirty-one prospective studies. *British Journal of Nutrition*, 126(9), 1420-1430. doi: 10.1017/S0007114521000064
- Yıldız, A. G. M. ve Eldeleklioğlu, J. (2019). Üniversite öğrencilerinin depresyon düzeylerinin ruminasyon ve problem çözme becerileriyle ilişkisi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(16), 27-46. doi: 10.23863/kalem.2018.97
- Yu, Y., Sereika, S. M., Finegold, D. N. ve Burke, L. E. (2020). Problem-solving, adherence to lifestyle goals, and weight loss among individuals participating in a weight loss study. *International Journal of Behavioral Medicine*, 28(3) 1-9. doi: 10.1007/s12529-020-09922-4
- Zhao, G., Ford, E., Dhingra, S. Li, C., Strine, T.W. ve Mokdad, A.H. (2009) Depression and anxiety among US adults: Associations with body mass index. *International Journal of Obesity*, 33, 257-266. doi: 10.1038/ijo.2008.268
- Zigmond, A. S. ve Snaith, R. P. (1983). The hospital anxiety and depression scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 67(6), 361-370. doi: 10.1111/j.1600-0447.1983.tb09716.x

Mediating Roles of Impulsivity and Risk-Taking in the Links of the Dark Triad with Flirting and Dating via Social Media

Sosyal Medya Üzerinden Flört ve Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkide Dürtüsellik ve Risk Almanın Aracılık Etkileri

Zeynep Işıl Demircioğlu¹ , Aslı Göncü-Köse²

¹Research Assistant, Middle East Technical University, Department of Psychology, Ankara, Türkiye

²Assoc. Prof. Dr., Çankaya University, Department of Psychology, Ankara, Türkiye

ORCID: Z.I.D. 0000-0002-5249-5514;
A.G.K. 0000-0001-7740-7958

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Zeynep Işıl Demircioğlu,
Middle East Technical University,
Department of Psychology, Beşeri Bilimler
Binası, Psikoloji Bölümü 06800, Çankaya/
Ankara, Türkiye

E-mail/E-posta:
zeynepd@metu.edu.tr

Submitted/Başvuru: 04.11.2021

Revision Requested/Revizyon Talebi:

25.05.2022

Last Revision Received/Son Revizyon:

19.09.2022

Accepted/Kabul: 04.10.2022

Citation/Atf: Demircioğlu, Z.I., & Göncü-Köse, A. (2022). Mediating roles of impulsivity and risk-taking in the links of the dark triad with flirting and dating via social media. *Psikoloji Çalışmaları - Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 643-665.
<https://doi.org/10.26650/SP2021-1018862>

ABSTRACT

With the acceleration of communication and access to information, individuals have begun to date via social networking sites. Although online dating has spread among university students recently, studies on this topic are very limited. The present study aimed to investigate the effects of the Dark Triad personality traits (i.e., Machiavellianism, psychopathy, and narcissism) on using Social Networking Sites (SNS) to find partners and face-to-face meeting/dating after flirting via the internet (i.e., face-to-face dating with a partner met via SNS). Furthermore, it was also aimed to identify the mediating roles of risk-taking and impulsivity in the relationships mentioned above. Data were collected from 358 University students (223 females and 135 males) who volunteered to complete the survey packages. The data was analyzed using Structural Equation Modeling (SEM). The age of the participants ranged between 18 and 49 ($M = 22.67$, $SD = 2.83$). The results revealed that narcissism was linked to using SNS to find partners, and impulsivity fully mediated the relationships of Machiavellianism with using SNS to find partners. In addition, the links of psychopathy with using SNS to find partners were partially mediated by impulsivity, with risk-taking fully mediating the effects of psychopathy and narcissism on face-to-face dating with a partner met via SNS. The present research revealed that impulsivity and risk-taking were the common attitudes underlying the links of psychopathy and narcissism with dating someone met via SNS. For individuals who score high on Machiavellianism, a low level of impulsivity is a protective factor; whereas a high level of impulsivity is a triggering factor that leads those with high psychopathy scores to search for partners via SNS. Contrary to expectations, narcissism was not directly associated with face-to-face dating a partner who was met via SNS. This finding may be related to the unidimensional measurement of narcissism, since grandiose narcissism is more likely to be positively associated with this risky and confident behavior, whereas vulnerable narcissism is less likely to have such an association.

Keywords: Dating via social network sites, impulsivity, risk-taking, the Dark Triad personality traits

ÖZ

İletişimin ve bilgiye erişimin hızlanmasıyla birlikte, bireylerin sosyal paylaşım siteleri yardımı ile partner bulma davranışları da artmaktadır. Son yıllarda, üniversite öğrencileri arasında internet üzerinden flörtleşme yaygınlaşmaya başlasa da bu konudaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, Karanlık Üçlü kişilik özelliklerinin (Makyavelizm, psikopati ve narsisizm), partner bulmak için sosyal paylaşım sitelerini kullanma ve sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla flört ettikten sonra yüz yüze görüşme davranışları üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Ayrıca, Karanlık Üçlü kişilik özelliklerinin, partner bulmak için sosyal paylaşım sitelerini kullanma ve sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla flört ettikten sonra yüz yüze görüşme davranışları ile ilişkilerinde, risk alma ve dürtüsellüğün aracı rolleri incelenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılan 358 üniversite öğrencisinden (223 kadın ve 135 erkek) veriler toplanmış ve Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların yaş aralıkları 18 ve 49 arasında değişmektedir ($Ort. = 22,67$, $SS = 2,83$). Sonuçlar, narsisizmin partner bulmak için sosyal paylaşım sitelerini kullanma ile ilişkili olduğunu ve dürtüsellüğün, Makyavelizm ve partner bulmak için sosyal paylaşım sitelerini kullanma arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Ek olarak, dürtüsellüğün psikopatinin partner bulmak için sosyal paylaşım sitelerini kullanma davranışıyla ilişkisinde aracılık ettiği ve risk alma tutumunun da psikopati ve narsisizmin sosyal paylaşım siteleri üzerinden tanışılan bir partnerle yüz yüze görüşme davranışına aracılık ettiği bulunmuştur. Bu araştırma, dürtüsellik ve risk almanın, psikopati ve narsisizm ile sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla tanışılan biriyle yüz yüze tanışma arasındaki ilişkinin altında yatan ortak tutumlar olduğunu göstermiştir. Makyavelizm skoru yüksek olan bireyler için düşük düzeyde dürtüsellik koruyucu bir faktörken; yüksek düzeyde dürtüsellik, psikopati puanı yüksek olanları sosyal ağlar üzerinden eş aramaya iten tetikleyici bir faktördür. Beklenenin aksine, narsisizm, sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla tanışılan bir partnerle yüz yüze görüşme ile doğrudan ilişkili bulunmamıştır. Bu bulgu, narsisizmin tek boyutlu ölçümüyle ilgili olabilir, çünkü bu riskli ve yüksek özgüven içeren davranışla büyülenmeci narsisizmin pozitif yönde, kırılğan narsisizmin ise negatif yönde ilişkili olması daha olasıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal ağ siteleri üzerinden flört, dürtüsellik, risk alma, Karanlık Üçlü kişilik özellikleri

With the acceleration of online communication and increased use of social media, individuals have found a new way to meet their romantic partners: the internet. Online dating means using the internet to find or contact potential romantic partners. In conjunction with the massive spread of online dating, especially among university students in recent years, studies on this topic are gradually increasing (e.g., Alexopoulos et al., 2020; Scannell, 2019). Studies have generally focused on the online dating applications (e.g., Tinder; Gatter & Hodkinson, 2016), the possibility of abusing the partner after using them (Van Ouytsel et al., 2017), the relationship between using online dating applications and sexual abuse (Choi et al., 2018), personality traits and attachment styles as antecedents of online dating (e.g., Fowler & Both, 2020; Jin & Martin, 2015; Jonason & Bulyk, 2019; Sevi, 2019a), and motivations for using online dating applications (e.g., Solis & Wong, 2019; Sumter et al., 2017; Timmermans & De Caluwé, 2017).

Most studies have focused on the antecedents and consequences of online dating via applications such as Tinder (e.g., Gatter & Hodkinson, 2016; Sevi, 2019a, 2019b). However, individuals may prefer to find a partner through social media rather than online dating applications, especially in more conservative countries. Although, there is no study investigating the rate of individuals using online dating applications in Turkey (at least to our knowledge), women were found to be afraid of being stigmatized when using online dating applications in Turkey (C6bek & Ergin, 2021). Compared to online dating, the number of studies investigating the antecedents and effects of using Social Network Sites (SNS) for finding partners is very limited (e.g., Paul, 2014). The present study aimed to examine the effects of the Dark Triad (DT) personality traits (i.e., Machiavellianism, psychopathy, and narcissism) on using SNS to find partners and face-to-face meeting/dating after flirting via the internet (i.e., face-to-face dating with a partner met via SNS). Dating someone who was met via SNS face-to-face is a riskier behavior than online flirting (Mayshak et al., 2020). However, most studies have only focused on the relationships between the DT and online dating behaviors (e.g., Freyth, & Batinic, 2021; Jonason & Bulyk, 2019). The present study is among the first attempts to reveal the mediated relationships between the DT traits and actual dating behaviors with someone who was met via SNS. It was also aimed to investigate the mediating roles of risk-taking and impulsivity in the relationships of the DT personality traits with using SNS to find partners and face-to-face dating with those partners. Although the literature revealed the direct relationships between the DT traits and online and offline dating be-

haviors (e.g., Sevi, 2019; Tajmiriyahi, 2020), the underlying psychological processes involved in these relationships have been the focus of very few studies (e.g., Freyth & Batinic, 2021).

The DT and Dating Behaviors

Psychopathy, narcissism, and Machiavellianism were named as the DT personality traits. While they are related, they are also distinct characteristics that operate at the subclinical level (Paulhus & Williams, 2002). Psychopathy is characterized by the lack of moral values and regret, as well as the execution of uncontrolled behavior (Arrigo & Shipley, 2001). It is also defined as the tendency to exhibit antisocial behaviors such as delinquency (Cleckley, 1955; Hare, 1993). Subclinical narcissism is characterized by a high desire for appreciation, excessive need for dominance, and a lack of empathy (Paulhus & Williams, 2002). Braginsky (1970) defined Machiavellianism as a lasting characteristic which consists of being manipulative and vindictive, as well as having a strong tendency to rationalize any means to the desired aim.

It is known that people express themselves via their account profiles when they use SNS to find partners because they want to attract, chat with, and eventually someone they might encounter on social media. Personality traits like narcissism were found to play a crucial role in both online behaviors and attitudes towards social media (Correa et al., 2010; Kuss & Griffiths, 2011; Leung, 2015). People who scored high on narcissism had a higher number of online friends and uploaded more photos than those who had low scores on narcissism (Ong et al., 2011). Wang and colleagues (2012) mentioned that social media users who scored high on narcissism were more likely to load their fascinating photos on social media. They were also more likely to update their status for self-presentation than social media users who scored low on narcissism. Narcissistic individuals usually use their social media accounts to exhibit wealth, success, and attractiveness, which would satisfy their self-promotion needs (Buss & Chiodo, 1991; Wallace & Baumeister, 2002). In addition, people who have narcissistic tendencies present themselves more favorably to attract others and build their ideal selves on social media (Buffardi & Campbell, 2008; Mehdizadeh, 2010). People who scored high on narcissistic personality features also used self-regulatory strategies, like relationship management, to feel more special (Bergman et al., 2011). Consequently, it is expected that narcissists would be more enthusiastic about initiating relationships through online social networks (Buffardi & Campbell, 2008).

Compared to other personality traits, the DT traits were better predictors of using online applications for dating and risky behaviors (Freyth & Batinic, 2021). The DT personality trait levels for Tinder users were found to be significantly higher than non-users (Sevi, 2019b). Jonason and Bulyk (2019) also found that among men, the psychopathy and narcissism levels of Tinder users were significantly higher than non-users.

Individuals who have high scores on Machiavellianism tend to manipulate others to reach their goals (Gunnthorsdottir et al., 2002). They are expected to use all communication tools to reach their aims and satisfy their needs. Additionally, an experimental study showed that for people who scored high on Machiavellianism, “...involving in face-to-face interaction with other parties” was the *sine qua non* for achieving their aims (Christie & Geiss, 1968). Therefore, it is to be expected that individuals who score high on Machiavellianism would be more likely to date partners face-to-face whom they met via SNS than those who score low on Machiavellianism.

Although it was found that Tinder users’ psychopathy levels were significantly higher than non-users (Freyth & Batinic, 2021; Sevi, 2019b), rather than focusing on the direct associations of psychopathy to SNS usage to find partners and date someone they met via SNS, the present study aimed to contribute to the literature by identifying the underlying psychological mechanism between psychopathy and SNS usage to find partners. Therefore, the direct relationship between psychopathy and SNS usage to find partners and date someone who was met via SNS was not hypothesized in the present study. In line with the theoretical background and the previous findings, the first three hypotheses of the present study are generated as follows:

H1a. Narcissism is positively associated with using SNS to find partners.

H1b. Narcissism is positively associated with face-to-face dating a partner who was met via SNS.

H2. Machiavellianism is positively associated with face-to-face dating a partner who was met via SNS.

Mediating Effects of Risk-Taking and Impulsivity in the Relationships of the DT with Outcome Variables

Although some people abstain from risky behaviors and some are inclined to take risks, in daily life, every individual may engage in risky behaviors in some circumstan-

ces. Risk-taking is defined as a tendency to inherently select dangerous actions (Keinan et al., 1984). Stress-inducing situations were more attractive for individuals who scored high on risk-taking (Robinson, 1985). In the literature, it was found that individuals believed online dating was risky behavior (Couch et al., 2012). Online dating, and especially face-to-face dating with partners met via the internet, may be a risky behavior because individuals can easily disguise their real identities and lie about their true intentions on social media and/or the internet, making potential partners vulnerable to possible threats. Couch and Liamputtong (2007) found that online daters' self-confidence about their risk-taking behavior was very high. Another study found that individuals who scored high on sensation seeking dated via the internet more frequently than individuals who scored low on sensation seeking (Chan, 2017). Individuals who score high on risk-taking are expected to date via SNS and meet face-to-face with partners met via SNS more frequently to satisfy their sensation-seeking needs than those who score low on risk-taking. Likewise, it was found that individuals' risk-taking levels predicted their Tinder use (Fowler & Both, 2020). Moreover, Sevi (2019a) found that Tinder users were more likely to put their health and well-being at risk than non-users. He argued that meeting someone without knowing that person fairly well and then having a romantic or sexual relationship with that person puts them in a potentially vulnerable situation. Thus, the next set of hypotheses of the present study is generated as follows:

H3a. Risk-taking is positively associated with using SNS to find partners.

H3b. Risk-taking is positively associated with face-to-face dating a partner who was met via SNS.

Impulsivity is conceptualized as a lack of control of thoughts and behaviors and is broadly described as behaving without thinking (Whiteside & Lynam, 2001). Highly impulsive individuals may quickly begin to speak and flirt with others via SNS because the accessibility to potential partners on SNS is higher than in traditional offline settings. However, impulsivity may not be an antecedent of face-to-face dating with a partner met via SNS because of the time gap between online flirting and the actual meeting. Impulsive individuals may focus on other events or subjects in the time gap between online flirting and face-to-face dating and may or may not date face-to-face with partners they meet via SNS. Therefore, it was suggested that impulsivity may be one of the antecedents of using SNS to find partners, but not face-to-face dating with a partner met via SNS. As such, the following is the current study's fourth hypothesis:

H4. Impulsivity is positively associated with using SNS to find partners.

As mentioned above, Machiavellians are defined as manipulators with a sense of self-control in their efforts to reach their goals (Jones & Paulhus, 2011). Therefore, individuals who score high on Machiavellianism are expected to score low on impulsivity. However, research findings on the relationship between Machiavellianism and impulsivity are controversial. Some studies found a positive link between Machiavellianism and impulsivity (e.g., Crysel et al., 2013), whereas others found no relationship (e.g., Malesza & Ostaszewski, 2016). Nevertheless, in line with the theoretical background regarding the definition of Machiavellianism (Jones & Paulhus, 2011), it was suggested that Machiavellians are likely to control their urges to obtain their desired ends and are not likely to engage in impulsive acts. Therefore, it was expected that Machiavellianism would be negatively related to impulsivity, which in turn, would be positively related to using SNS to find partners. Thus, the fifth hypothesis of the present study is generated as follows:

H5. Impulsivity mediates the link between Machiavellianism and using SNS to find partners.

In the literature, narcissistic personality disorder was associated with high risk-taking behaviors such as gambling (Lakey et al., 2008) and risky driving (Britt & Garrity, 2006). Emmons (1981) suggested that subclinical narcissism and sensation-seeking were highly related. Consistently, Foster and colleagues (2009) found a positive association between narcissism and risk-taking with the partial mediating role of perceived benefits. In addition, narcissistic individuals covet rewards, with this desire potentially preventing them from realizing losses related to risky behaviors (Lakey et al., 2008). Campbell and colleagues (2004) argue that narcissistic individuals are likely to engage in risky behaviors because they are overconfident about their talents, power, and capacities. Therefore, it was expected that narcissism would be positively related to risk-taking, which in turn, is positively associated with using SNS to find partners and face-to-face dating a partner who was met via SNS. Thus, the next set of hypotheses of the present research is generated as follows:

H6a. Risk-taking mediates the link between narcissism and using SNS to find partners.

H6b. Risk-taking mediates the link between narcissism and face-to-face dating a partner who was met via SNS.

Impulsivity, antisocial behaviors, and a lack of interpersonal and emotional relations are the characteristics of psychopathy (Hare, 1993). Jones and Paulhus (2011) found that psychopathy was positively associated with both overall and dysfunctional impulsivities. Previous studies have also presented evidence for the association between psychopathy and risk-taking (e.g., Grover & Furnham, 2021; Hosker-Field et al., 2016). Psychopathic individuals are deficient in preventing their antisocial tendencies, and because of this deficiency, they may engage in risky behaviors (Stanwix & Walker, 2021). Therefore, there is an expected indirect association between psychopathy and using SNS to find partners, as well as psychopathy and face-to-face dating a partner met who was via SNS (Figure 1). Consequently, the next hypotheses are generated as follows:

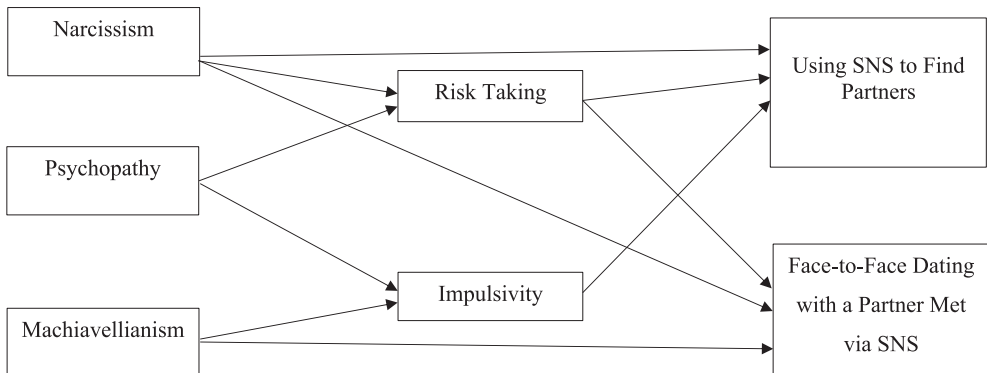
H7. Impulsivity mediates the link between psychopathy using SNS to find partners.

H8a. Risk-taking mediates the link between psychopathy and using SNS to find partners.

H8b. Risk-taking mediates the link between psychopathy and face-to-face dating a partner who was met via SNS.

Figure 1

Proposed Model of the Study

Method

Participants

The data were collected from 358 university students [223 females (62.3%), 135 males (37.7%)] in Turkey.¹ The inclusion criterion for participation was to have flirted

¹ The data were collected right before the COVID-19 pandemic. Therefore, the results are not affected by the pandemic-related behavioral and/or attitudinal changes.

via the internet or SNS at least once. The participants' ages ranged from 18 to 49, with a mean of 22.68 ($SD = 2.84$). The most frequently used applications by the participants were Instagram (75%), Twitter (14.17%), Facebook (4.72%), Tinder (2.22%), and others (3.89%), respectively. While 39.7% of participants were currently in a romantic relationship, 60.3% were single. The mean relationship duration of 143 participants who declared that they were in a relationship was 1.9 ($SD = 1.77$) years.

Measures

Using SNS to Find Partners

The participants' SNS usage to find partners was measured by asking the frequency of meeting with unknown individuals via SNS with the purpose of dating. Responses were given via a 6-point Likert scale. Participants were asked to choose the following answer to the question: 1 (never), 2 (one or two people per year), 3 (one or two people per 6 months), 4 (one or two people per month), 5 (one or two people per week), or 6 (one or two people a day).

Face-to-Face Dating with a Partner Met via SNS

The participants' face-to-face dating with a partner met via SNS was measured by asking them the approximate number of people they met via SNS that led to a face-to-face meeting. Responses were given by using a 5-point Likert scale. Participants were asked to choose from the following to answer the question: 1 (none of them), 2 (less than half), 3 (half of them), 4 (more than half), or 5 (almost all of them).

Short Dark Triad-Turkish (SD3-T)

The DT personality traits were assessed by 27-item scale developed by Jones and Paulhus (2014) and adapted to Turkish by Özsoy and colleagues (2017). The participants reported their answers using a 5-point Likert-type scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The scale consisted of three dimensions which were psychopathy, Machiavellianism, and narcissism, with each subscale including nine items. A sample item of the psychopathy subscale is: "People who mess with me always regret it." A sample item of the Machiavellianism subscale is: "It's not wise to tell your secrets." A sample item of the narcissism subscale is: "I have been compared to famous people." The reliability analyses showed that one reverse coded item (I have never gotten into trouble with the law) of the psychopathy subscale had a very low inter-item total correlation (-.05). After excluding this item from the subscale, Cronbach's alpha

coefficient of the 8-item psychopathy subscale was 0.70. Furthermore, Cronbach's alpha coefficients of the narcissism and Machiavellianism subscales were both found to be 0.70 in the present study.

Risk-taking

The risk-taking levels of the individuals were assessed by the 5-item risk-taking subscale of the Multidimensional Self-Destructiveness Scale developed by Persing and Schick (1999) and adapted to Turkish by Özkan and colleagues (2002). Responses were given on a 5-point Likert-type scale ranging from 1 (true) to 5 (false). In the current study, Cronbach's alpha reliability coefficient of the subscale was 0.73.

Barratt Impulsiveness Scale

The participants' impulsivity levels were assessed by BIS-11 (Patton et al., 1995). The initial scale was developed by Barratt (1959). The 15-item short form of the scale was adapted to Turkish by Tamam and colleagues (2013). Responses were given on a 4-point Likert-type scale ranging from 1 (never) to 5 (always). The scale consisted of three dimensions: attentional impulsivity, motor impulsivity, and non-planning. Each dimension was assessed by five items. Sample items include: "I don't "pay attention." (attentional impulsivity), "I do things without thinking." (motor impulsivity), and "I say things without thinking." (non-planning). The internal consistency reliability coefficient of the scale was 0.83 in the present study.

Procedure

Data were collected face-to-face by giving participants pencil-paper questionnaires. Psychology undergraduate students were given extra credit for their participation in the study. The informed consents of all the participants were received via a form detailing the content of the study, and the participants' rights to withdraw from the study at any time. The current study was approved by the Cankaya University Social Sciences and Humanities Scientific Research and Publication Ethics Committee.

Data Analysis

Structural equation modeling without latent variables (path analysis) was used to test the hypothesized heuristic model (M_1) by using the AMOS 24.0 (Arbuckle, 2013) software, with the indirect effects being tested using bootstrapped standard errors. The error terms of the DT personality traits and the error terms of using SNS to find partners and face-to-face dating a partner who was met via SNS were allowed to covary in the model testing.

Results

Table 1 shows the means, standard deviations, and correlation matrices of the variables. The path analysis results showed that the M_1 provided a good fit to the data ($\chi^2(N = 358, df = 7) = 1.76, TLI = .96, CFI = .99, NFI = .97, RMSEA = .05; p > .05$).² The paths from narcissism and impulsivity to using SNS to find partners ($\beta = .13, p < .05, 95\% CI [.02, .24]$; $\beta = .10, p < .05, 95\% CI [.001, .21]$, respectively), from risk-taking to face-to-face dating with a partner via SNS ($\beta = .21, p < .001, 95\% CI [.11, .32]$), from psychopathy and Machiavellianism to impulsivity ($\beta = .55, p < .001, 95\% CI [.44, .65]$; $\beta = -.20, p < .001, 95\% CI [-.32, -.08]$, respectively), and from psychopathy and narcissism to risk-taking ($\beta = .23, p < .001, 95\% CI [.11, .33]$; $\beta = .15, p < .01, 95\% CI [.03, .24]$, respectively) were significant (see Figure 2). Supporting the *H5*, impulsivity fully mediated the relationships of Machiavellianism with using SNS to find partners. Consistent with the *H7*, the link of psychopathy with using SNS to find partners was fully mediated by impulsivity. Partially supporting the *H1, H3, H6, and H8*, narcissism was positively linked to using SNS to find partners (*H1a*), risk-taking was positively associated with face-to-face dating with a partner met via SNS (*H3b*), and risk-taking fully mediated the links of narcissism and psychopathy with face-to-face dating a partner who was met via SNS (*H6b* and *H8b*, respectively). Furthermore, psychopathy and narcissism had significant indirect effects on face-to-face dating a partner met who was via SNS (indirect effect size for psychopathy = .09, $p < .05$; indirect effect size for narcissism = .06, $p < .05$). Likewise, psychopathy and Machiavellianism had significant indirect effects on using SNS to find partners (indirect effect size for psychopathy = .14, $p < .05$; indirect effect size for Machiavellianism = -.04, $p < .05$). Contrary to *H1b* and *H2*, narcissism and Machiavellianism were not significantly related to face-to-face dating a partner who was met via SNS.³

- 2 Although the direct link of psychopathy to using SNS to find partners and face-to-face dating with a partner met via SNS were not hypothesized, an alternative model in which paths mentioned above were included along with the hypothesized paths was also tested. The results showed that the alternative model also provided good fit to the data ($\chi^2(N = 358, df = 5) = 1.34, TLI = .97, CFI = .99, NFI = .98, RMSEA = .04; p > .05$). However, the direct link of psychopathy to using SNS to find partners and face-to-face dating with a partner met via SNS were insignificant ($\beta = .06, p = .36; \beta = -.01, p = .93$, respectively).
- 3 In order to examine differences in the DT levels, risk taking levels, impulsivity, using SNS to find partners and face-to-face dating with a partner met via SNS between male and female participants, independent t- tests were performed. It was found that psychopathy, Machiavellianism, risk taking, using SNS to find partners and face-to-face dating with a partner met via SNS scores of males were significantly higher than females ($t(355) = -3.11, p = .002; t(318) = -2.64, p = .009; t(355) = -2.55, p = .01; t(242) = -3.44, p = .001; t(259) = -4.15, p < .001$, respectively). Since the variables used in the study significantly differentiated across gender, hypotheses

Table 1

Descriptive Statistics, Intercorrelations, and Internal Consistencies of the Study Variables (N = 358)

Variables	Mean	SD	Min	Max	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Age	22.68	2.84	18	49	-	.06	.01	-.03	.02	-.05	-.16**	.06	.07
2. Gender	-	-	-	-	-	-	.12*	.05	.15**	.02	.11*	.18**	.21**
3. Machiavellianism	3.26	.67	1.33	5			(.70)	.42**	.58**	.12*	.26**	.10	.12*
4. Narcissism	3.17	.62	1.67	5				(.70)	.39**	.10	.24**	.16**	.15**
5. Psychopathy	2.51	.70	1	4.5					(.70)	.43**	.29**	.16**	.11*
6. Impulsivity	2.11	.49	1	3.53						(.83)	.21**	.11*	-.01
7. Risk Taking	3.49	.83	1	4.8							(.73)	.13*	.24**
8. Using SNS to Find Partners	2.81	1.32	1	6								-	.30**
9. Face-to-Face Dating with a Partner Met via SNS	2.52	1.22	1	5									-

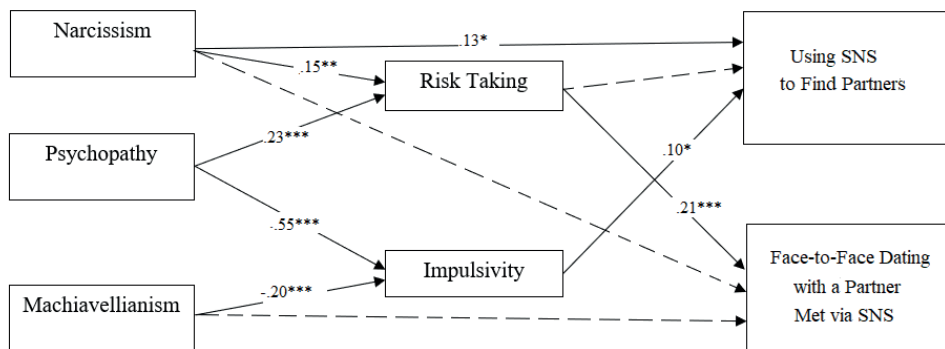
Note. Numbers on the Diagonal are Cronbach's Alpha coefficients. Gender was coded as "1" for females and "2" for males.

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Figure 2

The Standardized Parameter Estimations of the Proposed Mediation Model

Note. All paths denoted by solid lines are significant at $p < .05$, $p < .01$, or $p < .001$ (the paths denoted by dashed lines are not significant).

*** Significant at the .001 level ** Significant at the .01 level * Significant at the .05 level.

were also tested with controlling the gender in SEM. The results showed that the model controlling the gender also provided good fit to the data ($\chi^2(N = 358, df = 6) = 0.89$, TLI = 1.00, CFI = 1.00, NFI = .98, RMSEA = .00; $p > .05$). Similar with M_1 , the paths from narcissism and impulsivity to using SNS to find partners ($\beta = .13$, $p = .015$, 95% CI [.03, .23]; $\beta = .10$, $p = .05$, 95% CI [.001, .21], respectively), from risk-taking to face-to-face dating with a partner via SNS ($\beta = .20$, $p < .001$, 95% CI [.09, .29]), from psychopathy and Machiavellianism to impulsivity ($\beta = .56$, $p < .001$, 95% CI [.44, .67]; $\beta = -.21$, $p < .001$, 95% CI [-.33, -.10], respectively), and from psychopathy and narcissism to risk-taking ($\beta = .22$, $p < .001$, 95% CI [.10, .31]; $\beta = .16$, $p = .004$, 95% CI [.03, .24], respectively) were significant.

Discussion

The current study aimed to examine the indirect effects of the DT personality traits on using SNS to find partners and face-to-face dating a partner who was met via SNS through their influences on risk-taking and impulsivity. In addition, the study investigated the direct effects of narcissism on using SNS to find partners and face-to-face dating a partner who was met via SNS, as well as Machiavellianism with face-to-face dating a partner who was met via SNS. In general, the results supported the proposed model.

As expected, narcissism was a significant predictor of using SNS to find partners, with risk-taking fully mediating the link between narcissism and face-to-face dating a partner who was met via SNS. Narcissistic individuals were more likely to use SNS to find partners. They were also likely to engage in risky behaviors, which, in turn, were positively associated with face-to-face dating individuals met via SNS. These findings of the Turkish sample supported previous research that showed that narcissistic individuals use SNS to attract others and promote self-esteem (e.g., Mehdizadeh, 2010) and that there were positive relationships between narcissism and risk-taking (Freyth & Batinic, 2021). Contrary to the expectations, the direct link between narcissism and face-to-face dating a partner who was met via SNS was not significant. One explanation may be that narcissism was measured as a unidimensional construct in the present study. The literature shows that narcissism can be divided into two dimensions according to individuals' defensive strategies as responses to stressors (Besser & Priel, 2010). The first type, grandiose narcissism, is defined as having high levels of dominance, aggression, entitlement, and grandiosity, as emphasized in the definition of narcissistic personality disorder. On the other hand, individuals who score high on the second type, vulnerable narcissism, are argued to use a "narcissism mask" to protect their fragile self-esteem (Miller et al., 2010). These individuals use interpersonal comments to increase their self-esteem; they generally experience high anxiety levels in interpersonal relations and are highly sensitive to interpersonal rejection and threats in interpersonal communications (Besser & Priel, 2009). Individuals who score high on vulnerable narcissism may be less likely to prefer face-to-face dating a partner met via SNS than grandiose narcissistic individuals in an attempt to protect their fragile self-esteem from possible adverse outcomes. Future studies may examine these two types of narcissism separately and investigate whether or not these two types of narcissism display differential relationships with our outcome variables.

Supporting the expectations of the current study, there was a significant positive relationship between risk-taking and face-to-face dating a partner who was met via SNS. These findings confirm the proposition of the study that dating someone is a riskier behavior than online flirting, as individuals are more vulnerable to potential physical, psychological, and sexual harassment in face-to-face dating than in online interaction. A risk-taking attitude is an essential predictor of face-to-face dating a partner met via SNS. That said, this study is among the first attempts to focus on face-to-face dating a partner met via SNS. As such, future studies are encouraged to examine other predictors of this behavior. However, the path from risk-taking to using SNS to find partners was insignificant. This finding can be explained by the perceptions of online dating of individuals who were high on risk-taking. Smith and Anderson (2016) showed that 27% of individuals between 18 and 24 have used online dating sites or applications at least once. Nowadays, dating via the internet and/or SNS is considered the typical way of dating (Rosenfeld et al., 2019). In the present study, the average age of the participants was 22.68. At this age, online dating may be perceived as a usual activity rather than a risky behavior. Due to their higher literacy in SNS, younger people may acknowledge the risks and be prepared for them. Future studies can investigate the links between these variables with different age groups to reveal possible main effects of age on using SNS to find partners as well as on face-to-face dating a partner who met via SNS and the moderating effects of the risk-taking tendency on these relationships.

As expected, the positive relationship between psychopathy and using SNS to find partners was fully mediated by impulsivity. According to Birthrong and Latzman (2014), individuals with high impulsivity levels are more prone to participate in dangerous sexual activities, such as having intercourse with strangers, than those with low impulsivity levels. Individuals may use social networking sites to find partners to satisfy their urges faster and effortlessly. Furthermore, impulsivity was positively related to inappropriate online sexual activity (Levi et al., 2020). The possibility of having amusing and exciting conversations online with a stranger may work as a motivator for impulsive individuals to meet their expectations without delay (Gottfredson & Hirschi, 1990). Consistent with the present study's findings, Sawyer and colleagues (2018) found that impulsivity scores were higher for individuals who used dating applications than for those who did not use them.

The findings revealed that the path from impulsivity to face-to-face dating with a partner met via SNS was insignificant. One explanation may be derived from the posi-

ve association between impulsivity and sexual promiscuity, which manifests as increased dating behavior. Dating behavior may result from having more positive attitudes about casual sex and wanting to have it more quickly without delay (Webster & Crysel, 2012). The time gap between using SNS to find partners and face-to-face dating may spirit off the link between impulsivity and face-to-face dating a partner met via SNS. Those who score high on impulsivity may be satisfied with the immediate flirting experience provided by using SNS to find partners; however, they may or may not be eager to have face-to-face dating, which would require effort and time, depending on the partners they have. Future studies, therefore, are suggested to investigate the moderating effects of attractiveness, as well as the other characteristics of the partners met via SNS in the relationship between impulsivity and face-to-face dating with a partner met via SNS.

As expected, the relationship between Machiavellianism and using SNS to find partners was fully mediated by impulsivity. Machiavellianism may be a protective factor for using SNS to find partners, which may be risky behavior, only through its negative effect on impulsivity. In addition, the direct association between Machiavellianism and face-to-face dating a partner met via SNS was not significant. Yet, it can be speculated that this association may be moderated by such variables as the degree of perceived benefits of face-to-face dating a specific person who was met via SNS. Machiavellians may date a partner met via SNS face-to-face only when assured of their physical or psychological satisfaction. Future studies, which can employ quasi-experimental designs, are suggested to investigate the moderating roles of various beliefs regarding the potential benefits of specific partners in the link between Machiavellianism and face-to-face dating with a partner met via SNS.

One of the theoretical contributions of the study is focusing on the predictors of using SNS to find partners, which demonstrates the effects of the DT personality traits, risk-taking, and impulsivity on using SNS to find partners. Although there are no empirical studies to support this proposition yet, compared to more liberal cultural contexts, in conservative cultural contexts characterized by high traditionalism, patriarchy, and collectivism, using online dating applications is not likely to be socially acceptable. For instance, 6bek and Engin (2021) stated that in the literature findings obtained from North America and Europe, individuals defined Tinder as a liberating drive in romantic relationships, while Tinder users in Turkey were aware of the negative perceptions of

the application. They also underlined that applications such as Tinder are influenced by cultural stereotypes and prejudices, exemplifying this opinion in their findings of Turkish women who experience a fear of stigma when using Tinder. Therefore, individuals in these cultures (like those in Turkey) may prefer SNS, such as Twitter or Instagram, for finding partners rather than applications such as Tinder. Future studies may focus on antecedents and consequences of using SNS to find partners as well as the moderating effects of societal norms in these relationships.

Another theoretical contribution of the present study is to reveal the similar and differential relationships of the DT traits with impulsivity and risk-taking. More specifically, risk-taking seems to be the common characteristic of narcissism and psychopathy, as they were both positively associated with risk-taking, which in turn, was positively related to face-to-face dating a partner met via SNS. On the other hand, psychopathy was positively related to impulsivity, while Machiavellianism was negatively related to impulsivity, which in turn, was positively associated with using SNS to find partners. These findings contribute to the theory by supporting the definition of the DT traits as related but distinct traits. One practical implication of these results is that the DT traits should be treated as positively related but unique traits, even consisting of opposite characteristics, by practitioners who design and employ intervention programs for individuals who score high on the DT traits.

Another practical implication of the present study is related to the finding that the risk-taking tendency was not found to be associated with using SNS to find partners, although it was positively related to face-to-face dating a partner who was met via SNS. This result may imply that young individuals may not be fully aware of the potential dangers of finding a romantic partner or flirting via SNS. Although using SNS to find partners may not be as risky as face-to-face dating a partner met via SNS, because online flirting may involve video or photograph exchange and malicious individuals may abuse these materials, training or intervention strategies regarding the safe usage of SNS and the internet may benefit from focusing on the perceived risk of using SNS to find partners. Moreover, since impulsivity was positively related to using SNS to find partners, training and intervention programs are suggested to emphasize careful and elaborative decision-making strategies, especially for the at-risk groups, such as young individuals who score high on psychopathy.

No studies are without limitations, and like every research, the current study has some limitations also. Firstly, the study was cross-sectional by design, and the results were based on correlational rather than causal relationships. Although showing true causal mediation would require manipulating one or more of the DT traits in one experiment and then impulsivity and risk-taking in a subsequent experiment (Bullock et al., 2010; Giner-Sorolla, 2016), statistical mediation effects are also argued to be a mediation and not a suppression nor have confounding effects (MacKinnon et al., 2000). In addition, personality traits like the DT were more stable characteristics (Costa & McCrae, 1994) than the frequency of using SNS to find partners and face-to-face dating a partner met via SNS and, therefore, it is plausible to assume that the DT personality traits were the antecedents of these behaviors rather than the vice versa.

Secondly, the sample was moderate in size, and the data were collected as self-reports. In future studies, aggregate scores of the DT personality traits obtained from the individuals and their significant others may be used while testing the proposed and improved models. Thirdly, undergraduate students were used as a sample, which relatively restricted the age range of the participants. However, previous studies revealed that the highest prevalence rate of online and face-to-face dating a partner met via the internet was among this age group (Smith & Anderson, 2016). Yet, future studies may include participants from different age groups and/or cohorts to identify the differences in the proposed relationships among particular age groups.

Fourthly, the frequencies of using SNS to find partners and face-to-face dating a partner met via SNS were determined by asking them a single question for each. In addition, the information provided by some participants may have been lost due to the limitations of the answer options for the questions asked. To illustrate, while answering the question of “How frequently and how many individuals did you meet via SNS with the purpose of dating?,” the difference between someone who chose the option of “one or two people per year” and another person who chose the option of “one or two people per 6 months” might have been a little bit unclear. Future studies may benefit from measuring these frequencies by including answer scales with more precise options. Furthermore, in the present study, dating motivations were not evaluated since it out of the focus of the study. However, future studies that consider dating motivations as control or moderating variables can take the literature findings further. Finally, in the current study, the participants were not asked whether they had any psychiatric or neurological

disorders, nor was having any disorder determined as an exclusion criterion. Although it is stated that the DT personality traits are measured at the subclinical level in the definition (Paulhus & Williams, 2002), since any psychiatric or neurological disorders may be related to impulsivity and risk-taking behaviors, these disorders can be determined as exclusion criteria in future studies.

To conclude, although many studies investigated the DT personality traits as predictors of online dating attitudes and behaviors by explicitly focusing on flirting via dating applications, at least to our knowledge, our study is among the few that focus on the effects of these traits on flirting and dating via SNS. The present study showed that narcissism directly affected using SNS to find a partner and indirectly affected face-to-face dating a partner met via SNS through its positive effect on risk-taking. Furthermore, an indirect effect of psychopathy on using SNS to find partners via impulsivity and on face-to-face dating a partner met via SNS was found, through its effect on risk-taking. Finally, Machiavellianism was associated with lower levels of using SNS to find partners via its negative effect on impulsivity. We hope that the present study encourages other researchers to investigate the effects of other personality traits on flirting or dating via SNS rather than dating applications, mediating processes involved in these relationships as well as situational (e.g., the Covid-19 pandemic) and cultural (e.g., collectivism) variables that may moderate these associations.

Ethics Committee Approval: The informed consents of all the participants were received via a form detailing the content of the study, and the participants' rights to withdraw from the study at any time. The current study was approved by the Cankaya University Social Sciences and Humanities Scientific Research and Publication Ethics Committee.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Z.I.D., A.G.K.; Data Acquisition- Z.I.D., A.G.K.; Data Analysis/ Interpretation- Z.I.D., A.G.K.; Drafting Manuscript- Z.I.D.; Critical Revision of Manuscript- A.G.K.; Final Approval and Accountability- Z.I.D., A.G.K.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

References/Kaynakça

- Alexopoulos, C., Timmermans, E., & McNallie, J. (2020). Swiping more, committing less: Unraveling the links among dating app use, dating app success, and intention to commit infidelity. *Computers in Human Behavior*, 102, 172-180. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.08.009>
- Arbuckle, J. L. (2013). Amos (Version 22.0), Computer Program, SPSS/IBM, Chicago.
- Arrigo, B. A., & Shipley, S. (2001). The confusion over psychopathy (I): Historical considerations. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 45(3), 325-344. <https://doi.org/10.1177/0306624X01453005>

- Barratt, E. S. (1959). Anxiety and impulsiveness related to psychomotor efficiency. *Perceptual and Motor Skills*, 9(3), 191-198. <https://doi.org/10.2466/PMS.9.3.191-198>
- Bergman, S. M., Fearing, M. E., Davenport, S. W., & Bergman, J. Z. (2011). Millennials, narcissism, and social networking: What narcissists do on social networking sites and why. *Personality and Individual Differences*, 50(5), 706–711. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.12.022>
- Besser, A., & Priel, B. (2009). Emotional responses to a romantic partner's imaginary rejection: The roles of attachment anxiety, covert narcissism, and self-evaluation. *Journal of Personality*, 77, 287-325. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00546.x>
- Besser, A., & Priel, B. (2010). Grandiose narcissism versus vulnerable narcissism in threatening situations: Emotional reactions to achievement failure and interpersonal rejection. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29(8), 874-902. <https://doi.org/10.1521/jscp.2010.29.8.874>
- Birthrong, A., & Latzman, R. D. (2014). Aspects of impulsivity are differentially associated with risky sexual behaviors. *Personality and Individual Differences*, 57, 8–13. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.09.009>
- Braginsky, D. D. (1970). Machiavellianism and manipulative interpersonal behavior in children. *Journal of Experimental Social Psychology*, 6(1), 77-99. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(70\)90077-6](https://doi.org/10.1016/0022-1031(70)90077-6)
- Britt, T. W., & Garrity, M. J. (2006). Attributions and personality as predictors of the road rage response. *British Journal of Social Psychology*, 45, 127–147. <https://doi.org/10.1348/014466605X41355>
- Buffardi, E. L., & Campbell, W. K. (2008). Narcissism and social networking web sites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 1303–1314. <https://doi.org/10.1177/0146167208320061>
- Bullock, J. G., Green, D. P., & Ha, S. E. (2010). Yes, but what's the mechanism? (Don't expect an easy answer). *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 550–558. <https://doi.org/10.1037/a0018933>
- Buss, D. M., & Chiodo, L. M. (1991). Narcissistic acts in everyday life. *Journal of Personality*, 59(2), 179-215. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1991.tb00773.x>
- Campbell, W. K., Goodie, A. S., & Foster, J. D. (2004). Narcissism, confidence, and risk attitude. *Journal of Behavioral Decision Making*, 17(4), 297-311. <https://doi.org/10.1002/bdm.475>
- Chan, L. S. (2017). Who uses dating apps? Exploring the relationships among trust, sensation-seeking, smartphone use, and the intent to use dating apps based on the integrative model. *Computers in Human Behavior*, 72, 246-258. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.02.053>
- Choi, E. P. H., Wong, J. Y. H., & Fong, D. Y. T. (2018). An emerging risk factor of sexual abuse: The use of smartphone dating applications. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 30(4), 343–366. <https://doi.org/10.1177/1079063216672168>
- Christie, R., & Geis, F. (1968). Some consequences of taking Machiavelli seriously. In E. F. Borgotta & W. W. Lambert (Eds.), *Handbook of personality theory and research* (pp. 959-973.) Rand McNally.
- Cleckley, H. (1955). *The mask of sanity: An attempt to clarify some issues about the so-called psychopathic personality* (3rd ed.). C V Mosby Co. <https://doi.org/10.1037/11395-000>
- Correa, T., Hinsley, A. W., & De Zuniga, H. G. (2010). Who interacts on the web? The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 247–253. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.09.003>
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1994). Set like plaster? Evidence for the stability of adult personality. In T. F. Heatherton & J. L. Weinberger (Eds.), *Can personality change?* (pp. 21-40). American Psychological Association. <http://dx.doi.org/10.1037/10143-002>
- Couch, D., & Liamputtong, P. (2007). Online dating and mating: Perceptions of risk and health among online users. *Health, Risk & Society*, 9(3), 275-294. <https://doi.org/10.1080/13698570701488936>

- Couch, D., Liamputtong, P., & Pitts, M. (2012). What are the real and perceived risks and dangers of online dating? Perspectives from online daters: Health risks in the media. *Health, Risk & Society, 14*(7-8), 697-714. <https://doi.org/10.1080/13698575.2012.720964>
- Cöbek, G., & Ergin, M. (2021) Swipe me if you can: Cultural and gendered uses of Tinder in Turkey. *International Journal of Social and Humanities Sciences, 5*(3), 11-38.
- Crysel, L. C., Crosier, B. S., & Webster, G. D. (2013). The dark triad and risk behavior. *Personality and Individual Differences, 54*, 35–40. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.07.029>
- Emmons, R. A. (1981). Relationship between narcissism and sensation seeking. *Psychological Reports, 48*, 247–250. <https://doi.org/10.2466/pr0.1981.48.1.247>
- Foster, J. D., Shenese, J. W., & Goff, J. S. (2009). Why do narcissists take more risks? Testing the roles of perceived risks and benefits of risky behaviors. *Personality and Individual Differences, 47*(8), 885–889. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.07.008>
- Fowler, S. A., & Both, L. E. (2020). The role of personality and risk-taking on Tinder use. *Social Sciences & Humanities Open, 2*(1), 100067. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100067>
- Freyth, L., & Batinic, B. (2021). How bright and dark personality traits predict dating app behavior. *Personality and Individual Differences, 168*, 110316. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110316>
- Gatter, K., & Hodkinson, K. (2016). On the differences between Tinder™ versus online dating agencies: Questioning a myth. An exploratory study. *Cogent Psychology, 3*(1), 1162414. <https://doi.org/10.1080/23311908.2016.1162414>
- Giner-Sorolla, R. (2016). Editorial: Approaching a fair deal for significance and other concerns. *Journal of Experimental Social Psychology, 65*, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2016.01.010>
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
- Grover, S., & Furnham, A. (2021). The moderating effects of emotional stability on the relationship between the dark triad and different measures of risk-taking. *Personality and Individual Differences, 171*, 110450. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110450>
- Gunnthorsdottir, A., McCabe, K., & Smith, V. (2002). Using the Machiavellianism instrument to predict trustworthiness in a bargaining game. *Journal of Economic Psychology, 23*(1), 49-66. [https://doi.org/10.1016/S0167-4870\(01\)00067-8](https://doi.org/10.1016/S0167-4870(01)00067-8)
- Hare, R. D. (1993). *Without conscience: The disturbing world of the psychopaths among us*. Pocket Books.
- Hosker-Field, A. M., Molnar, D. S., & Book, A. S. (2016). Psychopathy and risk taking: Examining the role of risk perception. *Personality and Individual Differences, 91*, 123-132. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.059>
- Jin, S. V., & Martin, C. (2015). “A match made... online?” The effects of user-generated online dater profile types (free-spirited versus uptight) on other users’ perception of trustworthiness, interpersonal attraction, and personality. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 18*(6), 320-327. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0564>
- Jonason, P., & Bulyk, R. (2019). Who uses Tinder?: The Dark Triad traits, attachment, and mate value. *Studia Psychologica, 1*(19), 5-15.
- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the dark triad of personality. *Personality and Individual Differences, 51*, 679–682. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.04.011>
- Jones, D. N., & Paulhus, D.L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personality traits. *Assessment, 21*, 28-41. <https://doi.org/10.1177/1073191113514105>
- Keinan, G., Meir, E., & Gome-Nemirovsky, T. (1984). Measurement of risk takers’

- personality. *Psychological Reports*, 55(1), 163-167. <https://doi.org/10.2466/pr0.1984.55.1.163>
- Kuss, D.J., & Griffiths, M.D. (2011). Online social networking and addiction: A review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528– 3552. <https://doi.org/10.3390/ijerph8093528>
- Lakey, C. E., Rose, P., Campbell, W. K., & Goodie, A. S. (2008). Probing the link between narcissism and gambling: The mediating role of judgment and decision-making biases. *Journal of Behavioral Decision Making*, 21, 113–137. <https://doi.org/10.1002/bdm.582>
- Leung, L. (2015). A panel study on the effects of social media use and internet connectedness on academic performance and social support among children and adolescents. *International Journal of Cyber Behavior, Psychology & Learning*, 5, 1– 16. <https://doi.org/10.4018/ijcbpl.2015010101>
- Levi, G., Cohen, C., Kaliche, S., Sharaabi, S., Cohen, K., Tzur- Bitan, D., & Weinstein, A. (2020). Sexual addiction, compulsivity, and impulsivity among a predominantly female sample of adults who use the internet for sex. *Journal of Behavioral Addictions*, 9(1), 83-92. <https://doi.org/10.1556/2006.2020.00007>
- MacKinnon, D. P., Krull, J. L., & Lockwood, C. M. (2000). Equivalence of the mediation, confounding and suppression effect. *Prevention Science*, 1, 173–181. <https://doi.org/10.1023/A:1026595011371>
- Malesza, M., & Ostaszewski, P. (2016). Dark side of impulsivity — Associations between the Dark Triad, self-report and behavioral measures of impulsivity. *Personality and Individual Differences*, 88, 197–201. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.016>
- Mayshak, R., King, R. M., Chandler, B., & Hannah, M. (2020). To swipe or not to swipe: The Dark Tetrad and risks associated with mobile dating app use. *Personality and Individual Differences*, 163, 110099. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110099>
- Mehdizadeh, S. (2010). Self- presentation 2.0: Narcissism and self- esteem on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(4), 357– 364. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0257>
- Miller, J. D., Dir, A., Gentile, B., Wilson, L., Pryor, L. R., & Campbell, W. K. (2010). Searching for a vulnerable dark triad: Comparing factor 2 psychopathy, vulnerable narcissism, and borderline personality disorder. *Journal of Personality*, 78(5), 1529-1564. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00660.x>
- Ong, E. Y., Ang, R. P., Ho, J. C., Lim, J. C., Goh, D. H., Lee, C. S., & Chua, A. Y. (2011). Narcissism, extraversion and adolescents' self- presentation on Facebook. *Personality and Individual Differences*, 50(2), 180–185. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.09.022>
- Özkan, T., Sümer, N., Ayvaşık, B., & Er, N. (2002). *Kişilik özellikleri, koordinasyon becerileri, sürücü davranışları ve trafik kazaları*. Ulusal Yol ve Trafik Güvenliği Kongresi Serisi Yayınları.
- Özsoy, E., Rauthmann, J.F., Jonason, P.K., & Ardiç, K. (2017). Reliability and validity of the Turkish versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), and Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, 117, 11-14. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.05.019>
- Patton, J. H., Stanford, M. S., & Barratt, E. S. (1995). Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *Journal of Clinical Psychology*, 51(6), 768-774. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199511\)51:6<768::AID-JCLP2270510607>3.0.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199511)51:6<768::AID-JCLP2270510607>3.0.CO;2-1)
- Paul, A. (2014). Is online better than offline for meeting partners? Depends: Are you looking to marry or to date?. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(10), 664-667. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0302>
- Paulhus, D. L. (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness of trait self-enhancement: A mixed

- blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1197–1208.
- Paulhus, D.L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556- 563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Persing, C. R., & Schick, C. (1999, June). *Development and validation of a Multidimensional Self-Destructiveness Scale (MSS) to assess maladaptive and risky behaviors and beliefs in young adults* [Poster presentation]. The meeting of the Pennsylvania Psychological Association Convention. Valley Forge, United States.
- Robinson, D. W. (1985). Stress seeking: Selected behavioral characteristics of elite rock climbers. *Journal of Sport Psychology*, 7(4), 400-404. <https://doi.org/10.1123/jsp.7.4.400>
- Rosenfeld, M. J., Thomas, R. J., & Hausen, S. (2019). Disintermediating your friends: How online dating in the United States displaces other ways of meeting. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(36), 17753-17758. <https://doi.org/10.1073/pnas.1908630116>
- Sawyer, A. N., Smith, E. R., & Benotsch, E. G. (2018). Dating application use and sexual risk behavior among young adults. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(2), 183-191. <https://doi.org/10.1007/s13178-017-0297-6>
- Scannell, M. J. (2019). Online dating and the risk of sexual assault to college students. *Building Healthy Academic Communities Journal*, 3(1), 34-43. <https://doi.org/10.18061/bhac.v3i1.6688>
- Sevi, B. (2019a). Brief report: Tinder users are risk takers and have low sexual disgust sensitivity. *Evolutionary Psychological Science*, 5(1), 104-108. <https://doi.org/10.1007/s40806-018-0170-8>
- Sevi, B. (2019b). The dark side of Tinder. *Journal of Individual Differences*, 40(4), 242-246. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000297>
- Smith, A., & Anderson, M. (2016). 5 facts about online dating. *Pew Research Center*. Retrieved from <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/02/29/5-facts-about-online-dating/>
- Solis, R. J. C., & Wong, K. Y. J. (2019). To meet or not to meet? Measuring motivations and risks as predictors of outcomes in the use of mobile dating applications in China. *Chinese Journal of Communication*, 12(2), 204-223. <https://doi.org/10.1080/17544750.2018.1498006>
- Stanwix, S., & Walker, B. R. (2021). The Dark Tetrad and advantageous and disadvantageous risk-taking. *Personality and Individual Differences*, 168, 110338. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110338>
- Tajmiriyahi, M. (2020). *Narcissus online: An investigation of narcissism and self-concept clarity in relation to online dating behaviors* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of Texas.
- Whiteside, S. P., & Lynam, D. R. (2001). The five factor model and impulsivity: Using a De C structural model of personality to understand impulsivity. *Personality and Individual Differences*, 30(4), 669-689. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00064-7](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00064-7)
- Sumter, S. R., Vandenbosch, L., & Ligtenberg, L. (2017). Love me Tinder: Untangling emerging adults' motivations for using the dating application Tinder. *Telematics and Informatics*, 34(1), 67-78. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2016.04.009>
- Tamam, L., Güleç, H., & Karatas, G. (2013). Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu (BIS-11-KF) Türkçe uyarlama çalışması. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 50(2), 130–134. <https://doi.org/10.4274/npa.y6296>
- Timmermans, E., & De Caluwé, E. (2017). To Tinder or not to Tinder, that's the question: An individual differences perspective to Tinder use and motives. *Personality and Individual Differences*, 110, 74-79. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.01.026>

- Van Ouytsel, J., Torres, E., Choi, H. J., Ponnet, K., Walrave, M., & Temple, J. R. (2017). The associations between substance use, sexual behaviors, bullying, deviant behaviors, health, and cyber dating abuse perpetration. *The Journal of School Nursing*, 33(2), 116-122. <https://doi.org/10.1177/1059840516683229>
- Wallace, H. M., & Baumeister, R.F. (2002). The performance of narcissists rises and falls with perceived opportunity for glory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(5), 819– 834. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.5.819>
- Wang, J. L., Jackson, L. A., Zhang, D. J., & Su, Z. Q. (2012). The relationships among the Big Five Personality factors, self-esteem, narcissism, and sensation-seeking to Chinese University students' uses of social networking sites (SNSs). *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2313-2319. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.07.001>
- Webster, G. D., & Crysel, L. C. (2012). "Hit me, maybe, one more time": Brief measures of impulsivity and sensation seeking and their prediction of blackjack bets and sexual promiscuity. *Journal of Research in Personality*, 46, 591–598. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.07.00>

İnsanları Hayvanlardan ve Robotlardan Ayıran Özelliklerin Atfedilmesinde Kadınsı ve Erkeksi Cinsiyet İfadesinin Etkisi

The Effect of Feminine and Masculine Gender Expression on Attribution of Traits Differentiate Humans from Animals and Robots

Veysi Tanrıverdi¹ , Meral Gezici Yalçın²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye

²Doç. Dr. Bielefeld Üniversitesi, Disiplinlerarası Çatışma ve Şiddet Araştırmaları Merkezi, Bielefeld, Almanya

ORCID: V.T. 0000-0001-8992-1321;
M.G.Y. 0000-0002-8751-3428

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Veysi Tanrıverdi,
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Psikoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye

E-posta/E-mail:

veysi.tanriverdi@beun.edu.tr

Başvuru/Submitted: 02.02.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
27.06.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
07.10.2022

Kabul/Accepted: 11.10.2022

Online Yayın/Published Online: 26.12.2022

Citation/Atf: Atf: Tanrıverdi, V. ve Gezici Yalçın, M. (2022). İnsanları hayvanlardan ve robotlardan ayıran özelliklerin atfedilmesinde kadınsı ve erkeksi cinsiyet ifadesinin etkisi. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 667-698.
<https://doi.org/10.26650/SP2022-1067397>

ÖZ

Cinsiyetle ilgili değişkenlerin insanlık algısı üzerinde etkisi var mıdır? Bu araştırma sorusundan türetilen hipotezleri test etmek amacıyla 2 (cinsiyet: kadın ismi veya erkek ismi) x 2 (cinsiyet ifadesi: kadınsı görünüm veya erkeksi görünüm) x 2 (cinsel yönelim bilgisi: kadın sevgili ismi veya erkek sevgili ismi) gruplararası faktöryel desenin kullanıldığı iki deney yapılmıştır. İnsanlık algısı, insanı hayvanlardan (insan biricikliği) ve robotlardan (insan doğası) ayıran özelliklerin hedef kişiye ne derece atfedildiği üzerinden elde edilmiştir. Toplamda 131 üniversite öğrencisinin ($Ort_{yaş} = 20.05$; $SS = 2.12$; 59 kadın, 72 erkek) yer aldığı birinci deneyde, sadece cinsiyet ifadesinin temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna göre, kadınsı cinsiyet ifadesine (yani kadınsı görünüme) sahip kişilere erkeksi cinsiyet ifadesine (yani erkeksi görünüme) sahip olanlara kıyasla insan doğasına ait özellikler anlamlı şekilde daha fazla atfedilmiştir. Toplam 146 üniversite öğrencisinin ($Ort_{yaş} = 21.59$ $SS = 1.69$, 105 kadın, 41 erkek) katıldığı ikinci deneyde ise hem cinsiyet ifadesinin hem de cinsel yönelim bilgisinin temel etkileri anlamlı farklar ortaya çıkarmıştır. Kadınsı cinsiyet ifadesine sahip olacak şekilde betimlenen koşuldaki bireylere erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olacak şekilde betimlenenlere kıyasla ve eşcinsel olduğu söylenen koşuldaki kişilere heteroseksüel olduğu söylenen koşuldaki kişilere kıyasla insan doğasına ait özellikler anlamlı şekilde daha fazla atfedilmiştir. Ayrıca ikinci çalışmada, cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin ortak etkisinin anlamlı olduğu; insan biricikliğine ait özelliklerin, erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan erkeklere (cinsiyetle uyumlu cinsiyet ifadesi) erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kadınlara (cinsiyetle uyumsuz cinsiyet ifadesi) kıyasla daha çok atfedildiği bulunmuştur. İkinci çalışmada yazılı materyal (vinyet) yerine görsel materyalin (fotoğraf) kullanılması, cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin ortak etkisine ve cinsel yönelime ilişkin hipotezlerin desteklendiği bulgular ortaya çıkarmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut bulguların kadınsılığın doğayla ve duygusallıkla, erkeksiliğin ise kültürle ve rasyonellikle özdeşleştirildiğini ortaya koyan alan yazınla uyumlu yönde olduğu görülmektedir. Cinsiyet ifadesinin cinsiyetten ve cinsel yönelimden bağımsız bir değişken olduğunun ortaya konması, bu araştırmanın alana en önemli katkısıdır. Saç kesimi, giyim şekli gibi fiziksel görünümle dışa vurulan ve cinsiyetin önemli bir edimsel yönü olan cinsiyet ifadesi, insanlık algısında fark ortaya çıkarmaktadır. **Anahtar Kelimeler:** cinsiyet ifadesi, insanlık algısı, insandışılıştırma, insan doğası, insan biricikliği

Do gender-related variables affect perceived humanness? To test the hypotheses derived from this research question, the study conducts two experiments using the three-way (2x2x2) between-subjects factorial design where the independent variables are gender (female name vs. male name), gender expression (feminine appearance vs. masculine appearance), and information about sexual orientation (name of the target person's partner; a male or female name). Perceived humanness was obtained by assessing the extent to which human nature vs. human uniqueness traits were attributed to the target person. A total of 131 participants ($M_{age} = 20.05$, $SD = 2.12$; 59 women, 72 men) were reached in the first experiment. The findings revealed the main effect of gender expression to be significant. Participants attributed human nature traits significantly more to the target person who had a feminine gender expression than a masculine one. In the second experiment, a total of 146 university students ($M_{age} = 21.59$, $SD = 1.69$; 105 women, 41 men) participated in the study. The results showed gender expression and information about sexual orientation to have significant main effects on human traits attribution. More human nature traits were attributed to the target person whose gender expression was depicted as feminine than masculine, as well as who is said to be more homosexual than heterosexual. In addition, the interaction effect between gender and gender expression was significant. Participants attributed more human uniqueness traits to the target person who was depicted as a masculine man (gender congruence) compared to a masculine woman (gender incongruence). Using pictures instead of vignettes in the second study revealed support for the hypotheses regarding the interaction effect of gender and gender expression as well as the effect of sexual orientation. All findings concur with the literature, which suggests that women are associated with nature and emotionality, whereas men are associated with culture and rationality. The most important contribution of this research is that gender expression as a variable is distinct from gender and sexual orientation. Gender expression occurs through one's physical appearance (e.g., haircut, outfit) and affects one's perceived humanness.

Keywords: gender expression, perceived humanness, dehumanization, human nature, human uniqueness

EXTENDED ABSTRACT

This research aims to investigate whether gender-related variables affect perceived humanness. More specifically, do gender, gender expression, and sexual orientation influence how a person is humanized? To assess perceived humanness, this study relies on the approach of Nick Haslam and colleagues, who examined human trait attribution to other individuals/groups (e.g., Bain et al., 2009). Haslam et al.'s (2005) model differentiates between two dimensions of (de)humanization: 1) attributing human nature traits to a person or group differentiates humans from machines and robots (denying these traits results in mechanistic dehumanization), and 2) attributing human uniqueness traits to a person or group differentiates humans from animals (denying them results in animalistic dehumanization).

Research on gender has revealed the characteristics of human nature to be attributed more to women than to men (Bain et al., 2009; Diekmann & Goodfriend, 2006; Fiske et al., 2007; Haslam et al., 2007; Heflick et al., 2011). Although ample studies have been conducted on dehumanization so far, little is known about the effect of gender expression in terms of perceived humanness. Gender expression is the way one expresses one's gender through physical appearance (e.g., haircut, outfit) and behaviors.

Method

The study conducted two experiments using the 2x2x2 between-subjects factorial design to investigate the main and interactive effects of gender, gender expression, and sexual orientation on the perceived humanness of a target person. A total of 131 participants ($M_{\text{age}} = 20.05$, $SD = 2.12$, 59 women, 72 men) in the first experiment and 146 participants ($M_{\text{age}} = 21.59$, $SD = 1.69$; 105 women, 41 men) in the second experiment were reached. The participants were approached at the end of their lectures in exchange for course credits.

The first experiment performed manipulations using vignettes in which the gender of the target person was manipulated using either a name of a man or of a woman. Similarly, to identify the target person's sexual orientation, the partner's name is written either as a name of a man or of a woman. In addition, the target person was depicted as either masculine or feminine in appearance with respect to gender expression. More specifically, gender expression was manipulated by varying the outfit (wide or narrow), color preference (dark or bright), and hairstyle (short or long) of the target person. In the second experiment, however, gender expression was manipulated using pictures. To assess perceived humanness, traits such as warm, social, civilized, and honest as suggested by Haslam et al. (2005) were rated on a 7-point Likert-type scale ranging from 0 = completely inappropriate to 6 = completely appropriate.

Results

The first experiment found the main effect of gender expression on perceived humanness to be significant (Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 121)} = 4.77$, $p = .010$, $\eta^2p = .073$). According to the results, significantly more human nature traits were attributed to the target person with a feminine appearance ($M = 3.91$, $SD = 1.10$) compared to the target person with a masculine appearance ($M = 3.35$, $SD = 1.14$; $F_{(1, 122)} = 8.78$, $p = .004$, $\eta^2p = .067$). The second experiment found the main effect of gender expression on perceived humanness (only for the dimension of human nature) to be significant ($F_{(1, 2136)} = 9.44$, $p = .003$, $\eta^2p = .065$, Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 135)} = 5.03$, $p = .008$, $\eta^2p = .069$), as well as the main effect of sexual orientation ($F_{(1, 136)} = 5.12$, $p = .020$, $\eta^2p = .039$, Wilks' $\lambda = .94$, $F_{(2, 135)} = 4.01$, $p = .020$, $\eta^2p = .056$). Gender and gender expression have significant interaction, but only on human uniqueness ($F_{(1, 136)} = 4.09$, $p = .045$, $\eta^2p = .029$, Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 135)} = 4.86$, $p = .009$, $\eta^2p = .067$). The results showed human nature traits to be attributed significantly more to the target person with a feminine appearance ($M = 3.19$, $SD = 1.18$) compared to a masculine appearance ($M = 2.65$, $SD = 1.14$), as well as to the target person described as homosexual ($M = 3.14$, $SD = 1.11$) compared to who was described as heterosexual ($M = 2.89$, $SD = 1.22$). According to the results, human

uniqueness traits were attributed more to gender-conforming men (man with a masculine appearance; $M = 4.07$, $SD = 1.19$) than to gender-nonconforming women (woman with a masculine appearance, $M = 3.45$, $SD = 1.12$).

Discussion

This research has aimed to investigate the effects of gender, gender expression, and sexual orientation on perceived humanness. The findings from both experiments revealed gender expression (appearance) to have a significant main effect on the attribution of human nature traits. Individuals with a feminine appearance as well as homosexuals are ascribed more human nature characteristics than individuals with a masculine appearance and heterosexuals. Furthermore, individuals with a masculine appearance are ascribed more human uniqueness traits. These findings concur with the literature, which suggests women are associated with nature and men are associated with culture, civilization, and rationality (e.g., Braidotti, 2013). In summary, the results suggest gender expression (both conforming and nonconforming) affects perceived humanness.

İnsanlık algısı ve bununla ilintili olarak insandışılaştırma (dehumanization) yani başkalarının ne derece insan olarak algılandığı veya insan kategorisinin dışında değerlendirildiği sosyal psikoloji alanında araştırılan konulardan biridir. Konuya ilk dikkat çekenlerden biri olan Herbert C. Kelman (1973), dış gruplara yönelik şiddet eylemlerinin meşrulaştırılmasını ve kitle katliamlarının psikolojik olarak kabul edilmesini sağlayan sosyal psikolojik süreci insandışılaştırma kavramıyla ele almıştır. Sonraki yıllarda Opatow (1990) başkalarının acı çekmesine veya haksız muamele görmesine kayıtsız kalmanın insandışılaştırma açısından önemli bir gösterge olduğunu belirtmiştir. Yazara göre insandışılaştırılan kişiler ahlaki bir birlik olan topluluğun dışına çıkarılırlar. Nick Haslam (2006) ise konuya insana ait olduğu düşünülen özelliklerin başka kişilere veya gruplara atfedilmesiyle ilgili bir olgu olarak yaklaşmıştır.

İnsandışılaştırma olgusu, bugüne dek farklı kültürlerde çeşitli gruplararası ve kişilerarası bağlamlarda incelenmiştir (örn., Bain ve ark., 2009, 2012; Haslam ve ark. 2008; Loughnan ve ark., 2010). Cinsiyetle ilgili çalışmalarda da genel olarak kadınların (örn., Bain ve ark., 2009; Diekman ve Goodfriend, 2006) ve özel olarak nesneleştirilen kadınların (kadınların bedenlerine, fiziksel görünüşlerine ve cinsel işlevlerine odaklanma; bkz. Fredrickson ve Roberts, 1997) ne derece ve hangi boyutlar açısından insandışılaştırıldığı üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir (örn., Heflick ve ark., 2011; Heflick ve Goldenberg 2009). Fakat yapılan alan yazın taramasında, kişilerin cinsiyet ifadesinin (gender expression; bkz. Morrow ve Messinger, 2006) insanlık algısı üzerinde oynadığı role odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Cinsiyetin diğer yönlerine (örn., cinsiyet kimliği, cinsiyet kalıpyargıları, cinsel yönelim) kıyasla bugüne dek yeterince üzerinde durulmayan cinsiyet ifadesi kısaca kişinin kendini dışa vurma biçimi olarak tanımlanabilir (derleme için bkz. Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020). Bu araştırma, cinsiyet ifadesinin cinsiyetin diğer yönlerinden ayrışan bir değişken olduğunu görgül olarak göstermek, aynı zamanda, diğer cinsiyet değişkenlerine kıyasla insanlık algısı üzerinde daha etkin bir role sahip olduğunu ortaya çıkarmak hedefleriyle gerçekleştirilmiştir. Görgül çalışmaların bulgularına geçmeden önce, sonraki bölümde birbiriyle karıştırılan veya birbiri yerine kullanılan cinsiyetle ilgili kavramlar üzerinde durulacaktır. Bunun ardından, bu çalışmada temel alınan Nick Haslam'ın iki boyutlu insanlık algısı modeli kısaca aktarılacaktır.

Cinsiyet, Cinsiyet İfadesi ve Cinsel Yönelim

Cinsiyet, iktidar ilişkileri bağlamında kültürel ve tarihsel olarak birbirine karşıt bir şekilde konumlandırılan (Floyd, 2018; Foucault, 2003) ve bağlama özgü olarak ortaya konan (Deaux ve Major, 1987; West ve Zimmerman, 1987) karmaşık bir olgudur. Kadınlık ve erkeklik cinsiyet kategorileri, toplumsal normlar temelinde tekrarlanan edimler vasıtasıyla (performing gender) ortaya çıkarlar (Butler, 2008). Söz konusu tekrarlı edimler vasıtasıyla kurulan cinsiyet kategorilerinin dışına çıkan kişiler (gender incongruence) yani cinsiyet kategorisiyle uyumsuz görünen ve davranan kişiler ise olumsuz tutumlarla karşılaşılır (Koenig, 2018; Sirin ve ark., 2004) veya sosyal dışlama mekanizmasıyla cezalandırılırlar (Butler, 2008). İki cinsiyetli heteroseksist cinsiyet sisteminin normlarından (örn., Butler, 2008; Floyd, 2018) beslenen, toplumsal olarak tanımlanmış ve atanmış cinsiyet kategorisine dayalı beklentiler açısından algılanan bu uyumsuzluk (erkeksi kadınlar, kadınsı erkekler veya androjen bireyler gibi; Devor, 1989; Sedgwick, 1993; Oost ve ark., 2016) cinsel yönelim bağlamında da gözlenebilir (Bohan, 1996).

Cinsiyet, birbiriyle ilişkili yönleri bulunan bir olgudur (Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020). Cinsel yönelim (tanım için bkz. APA, 2009), cinsiyet kalıpyargıları (örn., Deaux, 1984), cinsiyet rolleri (örn., Eagly ve Wood, 2012), cinsiyet şemaları (erkeksilik, kadınsılık, androjeni gibi; bkz. Bem, 1981) cinsiyet sisteminin (gender complexity) farklı yönleridir. Cinsiyet ifadesi, diğer cinsiyet değişkenleriyle ilişkili olsa da farklı bir cinsiyet değişkenidir (Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020). Kişinin kendini dışa vurma biçimi olarak tanımlanan cinsiyet ifadesi (APA, 2009; Morrow ve Messinger, 2006), ikili cinsiyet sistemine dayanan heteroseksist normun (Butler, 2008; Floyd, 2018) etkisi altındadır. Bu norm sebebiyle kadınların ve erkeklerin birbirinden farklı hatta birbirine tezat cinsiyet ifadelerine sahip olmaları gerektiği düşünülür: Erkeklerin pantolon, kadınların etek veya elbise giymesi; erkeklerin mavi ve koyu renkleri, kadınların pembe tonda renkleri tercih etmesi; erkeklerin kısa saçlı ve kalın sesli, kadınların uzun saçlı ve ince sesli olması beklenir (Connell, 1998; Ünal, 2004). Fakat giyim tarzı, saç kesimi, konuşma ve iletişim biçimi açısından toplumsal beklentilerle uyumlu olmayacak şekilde kendini dış dünyaya yansıtan bireylere de rastlanır. Örneğin, dar giyinmek kadınlara özgü bir davranış olarak görülürken dar giyinen erkekler de olabilir veyahut kısa saç erkeklerden beklenirken, kısa saçı tercih eden kadınlara da rastlanabilir. Yapılan çalışmalara göre, algılanan cinsiyet kategorisiyle uyumsuz görünen kişiler genellikle eşcinsel olarak

algılanırlar (Sirin ve ark., 2004). Oysa bireyin kendini dışa yansıtma biçimi yani cinsiyet ifadesi, cinsel yönelimden bağımsız bir cinsiyet değişkenidir (Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020).

İki cinsiyetli sistem açısından erkeksilik (masculinity) ve kadınsılık (femininity), erkek veya kadın cinsiyet kategorisinde yer aldığı düşünülen kişilerden beklenen davranışlar ve kişilik özellikleri olarak görülür (Bem, 1974; Dökmen, 2006; ayrıca erkeklik anlayışından erkeksilik anlayışına geçiş için bkz. Floyd, 2018). Saç şekli, giyim tarzı, konuşma biçimi gibi dışsal özellikler de cinsiyetlere göre farklılaşan beklentilere dahildir (Köylü, 2016, s. 12). Toplumsal olarak kadınlar kadınsı, erkekler ise erkeksi özelliklerle özdeşleştirilir (Bem, 1981; Kite ve Deaux, 1986) ve cinsiyetiyle uyumsuz algılanan bireyler olumsuz tutumlarla ve tepkilerle karşılaşır (Eagly ve Wood, 2012; Fiske ve Stevens, 1993; Gill, 2004; Rudman ve ark., 2012). Erkeklerin yetkinlik ve bağımsızlık gibi faillikle ilgili (agentic) özellikleri taşımaları, erkeksi bir görünüme sahip olmaları, kadınların ise başkalarını gözetmekle ilgili özellikleri (communal; bkz. Bakan, 1966; Wood ve Eagly, 2002) taşımaları ve kadınsı bir görünümde olmaları olumlu karşılanır (Koenig, 2018). İki cinsiyetten beklenen davranışlarda dış görünüm ve kişilik özellikleri açısından kültürler arasında bazı farklar bulunmakla birlikte, birçok kültürde bu cinsiyet kategorileri birbirinin karşıtı olarak konumlandırılır (Banaji ve Greenwald, 1995; Katz, 1986; Shively ve De Cecco, 1993). Erkek ve kadın cinsiyet kategorilerine atfedilen kişilik özelliklerinin, davranış biçimlerinin ve bedensel dışa vurumların farklı olması beklendiğinden, ayrıca erkekler insana özgü olan üstün özelliklerin (mantıklı olma, rasyonel olma) temsilcisi, kadınlar ise hayvanlarla insanların ortak özelliklerinin (duygusallık, dürtüsellik) temsilcisi olarak kabul edildiğinden (Bora, 2012; Braidotti, 2013), mevcut araştırmada bu kategorilere atfedilen insani özelliklerin de farklı olacağı varsayılmıştır. Bundan hareketle, bireylerin cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelim açısından uyumlu/uyumsuz (gender category congruence/incongruence) olarak resmedilmelerinin onlara atfedilen insani özellikleri etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Hipotezlere geçmeden önce, bir sonraki bölümde iki boyutlu insandışılaştırma kavramı üzerinde durulmuş ve cinsiyet bağlamında yapılan insandışılaştırma çalışmalarından elde edilen görgül bulgular özetlenmiştir.

İki Boyutlu İnsandışılaştırma Modeli

Nick Haslam ve arkadaşları (2005, 2008), Avustralya'da gerçekleştirdikleri keşfedici çalışmalarla, insanların sahip olması gerektiği düşünülen özelliklerini belirlemeye odak-

landılar ve bu özelliklerin insan doğası (human nature) ve insan biricikliği (human uniqueness) boyutları altında toplanabileceği sonucuna vardılar (Bkz. Haslam, 2006; Haslam ve ark., 2005; 2008). Meraklı olmak, sevecen olmak, duygulara sahip olmak gibi özellikler insanların hayvanlarla ortak olan özellikleri olarak sınıflandırıldı. Bu özelliklerin daha az atfedildiği bireylerin soğuk, pasif, cansız ve yüzeysel olarak görüldüğü, makinalara/robotlara veya nesnelere benzetildiği ileri sürüldü ve bu boyutta yer alan özelliklerin başkalarına daha az atfedilmesine *mekanik insandışılaştırma* adı verildi. İnsanı hayvanlardan ayırdığı düşünülen nezaket, açık fikirlilik, rasyonellik (analitik düşünme), dil becerisi, olgunluk ve ahlaki duyarlılık gibi özellikler ise insanın hayvanlardan ayrılan özellikleri (insan biricikliği) olarak sınıflandırıldı. Bu özelliklerin daha az atfedildiği bireylerin kültürsüz, kaba, irrasyonel, ahlaksız ve çocuksu olarak görüldüğü ileri sürüldü. Bu özelliklerin daha az atfedilmesi, insanların hayvanlara benzetilmesi anlamına geldiğinden bu boyuta *hayvani insandışılaştırma* adı verildi (Haslam ve ark., 2005).

İnsan doğasına ait görülen özelliklerin toplum içinde yaygın ve kültür üstü (evrensel) olduğu, gelişimsel açıdan erken yaşta oluştuğu, insan biricikliğine ait özelliklerin ise daha geç yaşlarda ortaya çıktığı, daha nadir gözleendiği ve evrenselliğinin görece daha düşük olduğu ileri sürüldü (Haslam, 2006; Haslam ve ark., 2005). İnsanların hayvanlara benzetilmesinin aşağılama ve hor görmeyle, nesnelere veya makinelere benzetilmesinin ise kayıtsızlık ve tepkisizlikle ilişkili olduğu belirtildi (Haslam ve ark., 2007). Bu iki farklı insandışılaştırmanın genellikle eşzamanlı olarak gözleendiği ancak birbirinden bağımsız olduğu; etnik gruplar, suçlular ve zihinsel engelliler gibi sosyal grupların daha çok hayvani insandışılaştırmaya maruz kaldıkları, tıbbi ve psikiyatrik uygulamalarda, bürokratik yönetim biçimlerinde ve kadınların nesneleştirilmesinde ise daha çok mekanik insandışılaştırılmanın gözleendiği ileri sürüldü (Haslam ve ark., 2007).

Cinsiyetle ilgili çalışmalara bakıldığında, cinsel olarak nesneleştirilen (sexual objectification; bkz. Fredrickson ve Roberts, 1997) kadınların hem mekanik hem de hayvani olarak insandışılaştırmaya maruz kaldığı gözlenmiştir (Heflick ve ark., 2011; Heflick ve Goldenberg, 2009). Bunun yanında, insan doğasına ait özelliklerin kadınlara (Bain ve ark., 2009; Diekman ve Goodfriend, 2006; Fiske ve ark., 2007; Haslam ve ark., 2007; Heflick ve ark., 2011) ve eşcinsel erkeklere daha çok atfedildiği bulunmuştur (Blashill ve Powlishta, 2009; Kimmel ve Mahalik, 2005; Mitchell ve Ellis, 2011; MacInnis ve Hodson, 2012). Tüm bu bulgular ışığında mevcut çalışmada aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

İnsan biricikliğine ait özellikler (kültür ve rasyonellik), daha çok erkeklere atfedilmekte (Braidotti, 2013); erkeklerin, akılcı, güçlü, girişimci, katı ve aktif olması, kadınlarınca duygusal, hassas, narin, pasif ve boyun eğici olması beklenmektedir. Erkeğin insana özgü olan üstün özelliklerin (örn., rasyonellik) temsilcisi, kadının ise hayvanlarla insanların ortak özelliklerinin (duygusallık, dürtüsellik) temsilcisi olarak kalıpyargılarla algılandığı belirtilmektedir (Bora, 2012). Buradan hareketle, erkeklere insan biricikliğine ait özelliklerin, kadınlara ise insan doğasına ait özelliklerin daha fazla atfedilmesi beklenmektedir. Hipotezlerin araştırma deseni üzerinden takibi için Tablo 1'e bakılabilir.

H_{1a}. Erkek ismine sahip olan hedef kişiye kadın ismine sahip olan hedef kişiden daha fazla insan biricikliğine ait özellikler atfedilecektir (insan biricikliği için $A1 > A2$ olacaktır).

H_{1b}. Kadın ismine sahip olan hedef kişiye erkek ismine sahip olan hedef kişiye kıyasla daha fazla insan doğasına ait özellikler atfedilecektir (insan doğası için $A2 > A1$ olacaktır).

Alan yazındaki çalışmalarda kadının doğayla, erkeğin ise görev ve sorumluluklarla daha çok özdeşleştirildiği (Ortner ve ark., 1974); bu nedenle kadınlara insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği (Bain ve ark., 2009) ve kadınların daha duygusal ve sıcak olarak algılandığı ortaya konmuştur (Fiske ve ark., 1999; Haslam ve ark., 2007). Kadınlarla erkekler arasındaki bu farkın, kadınların kadınsı özelliklerinden kaynaklandığını belirten araştırmalar da bulunmaktadır (Diekman ve Goodfriend, 2006; Heflick ve ark., 2011). Bu bulgulardan hareketle, hedef kişinin cinsiyeti ve cinsiyet ifadesinin iki ayrı değişken olarak ele alınıp, olası temel ve ortak etkilerinin karşılaştırılması konunun açıklığa kavuşturulması açısından önemlidir. Kadınsı özelliklerinden dolayı eşcinsel erkeklere insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği (MacInnis ve Hodson, 2012) bulgusu da göz önünde bulundurulduğunda, insan doğasına ait özelliklerin atfedilmesinde kişinin cinsiyetinin değil cinsiyet ifadesinin anlamlı bir etkisinin olması beklenmektedir. Diğer taraftan, cinsiyetiyle uyumsuz algılanan bireylerin olumsuz tutum ve tepkilerle karşılaştığı (Fiske ve Stevens, 1993; Gill, 2004; Rudman ve ark., 2012), ayrıca erkeksi görünüme sahip olan erkeklerin ve kadınsı görünüme sahip olan kadınların daha olumlu karşılandığı bulguları da (Koenig, 2018) dikkate alındığında, insan biricikliğine ait özelliklerin erkeksi erkeklere daha fazla ancak erkeksi kadınlara daha az atfedilmesi beklenmektedir (Bkz. Tablo 1).

H_{2a} . Kadınsı görünüme sahip hedef kişiye erkeksi görünüme sahip hedef kişiye kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilecektir (insan doğası için $B2 > B1$ olacaktır).

H_{2b} . Erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan erkeklere (cinsiyet kategorisiyle uyumlu koşul) erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kadınlara (cinsiyet kategorisiyle uyumlu olmayan koşul) kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha fazla atfedilecektir (ortak etki hipotezi; insan biricikliği için $A1B1 > A2B1$ olacaktır).

Eşcinsel erkeklerin kadınsı ve eşcinsel kadınların erkeksi olarak kategorize edildikleri (Kite ve Deaux, 1987), kadınsı özelliklerin sıcaklık ve duygusallıkla ilişkilendirildiği (Diekman ve Goodfriend, 2006; Heflick ve ark., 2011), eşcinsel erkeklerin daha sıcak algılandığı (Vaughn ve ark., 2017) ve eşcinsel erkeklere insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği önceki çalışmalarda ortaya konmuştur (Bkz. MacInnis ve Hodson, 2012). Söz konusu bulgulardan hareketle, yani eşcinsel erkeklerin kadınsı algılanmalarından dolayı, mevcut çalışmada insan doğasına ait özelliklerin eşcinsel bireylere daha çok atfedilmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, eşcinsel bireylerin heteroseksüel erkeklere kıyasla daha az yetkin algılandığı (Mize ve Manago, 2018), heteroseksüel ikili cinsiyet sistemi dışında kalan cinsiyet ve cinselliklerin cinsiyet uyumsuzluğu olarak görüldüğü (Bohan, 1996) göz önünde bulundurularak, eşcinsel bireylere insan biricikliğine ait özelliklerin daha az atfedileceği varsayılmaktadır.

H_{3a} . Eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilecektir (insan doğası için $C2 > C1$ olacaktır).

H_{3b} . Eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha az atfedilecektir (insan biricikliği boyutu için $C2 < C1$ olacaktır).

Çalışma I

Yöntem

Katılımcılar

Veri toplamadan önce yapılan power analizi (G*Power; bkz., Faul ve ark., 2009) sonucunda .95 power ve orta etki büyüklüğü ($f = .50$) için 107 katılımcının yeterli olacağı

tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinin farklı bölümlerinde lisans eğitimine devam eden 147 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Fakat manipülasyon sorularına doğru yanıt vermeyen 16 kişinin verileri analizlerden çıkarılmıştır (Bkz. Tablo 2). Manipülasyon sorularına (vinyetteki kişinin saç, kıyafeti, sevgilisinin adı, cinsel yönelimi hakkında dört adet soru) doğru yanıt veren 131 katılımcının cinsiyet dağılımı, öz-bildirim formlarına göre 59 kadın, 72 erkektir ($Ort_{yaş} = 20.05$; $SS = 2.12$). İletişim ($N = 31$; Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Radyo Televizyon ve Sinema), Fen-Edebiyat ($N = 32$; Tarih, Kimya) ve Mühendislik ($N = 68$; Elektrik Elektronik Mühendisliği, Gıda Mühendisliği) Fakültelerinin çeşitli bölümlerinde öğrenimine devam eden katılımcılara ulaşmak için kolayda örnekleme tekniği (convenient sampling technique) uygulanmıştır. Fakat katılımcılar koşullara seçkisizleştirme işlemi yapılarak atanmışlardır. Çalışmada, 2 (cinsiyet: kadın veya erkek ismi) x 2 (cinsiyet ifadesi: erkeksi veya kadınsı görünüm) x 2 (cinsel yönelim bilgisi: heteroseksüel, eşcinsel) denekler arası faktöryel desen kullanılmıştır. Araştırmanın deseni ve katılımcıların koşullara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Araştırma Deseni Ve Örneklem Dağılımı (N = 131)

Cinsiyet (A) Cinsiyet İfadesi (B)	Cinsel Yönelim (C)			
	Heteroseksüel (C1)		Eşcinsel (C2)	
	Erkek (A1)	Kadın (A2)	Erkek (A1)	Kadın (A2)
Erkeksi (B1)	A1B1C1 (n = 16)	A2B1C1 (n = 18)	A1B1C2 (n = 13)	A2B1C2 (n = 19)
Kadınsı (B2)	A1B2C1 (n = 18)	A2B2C1 (n = 17)	A1B2C2 (n = 16)	A2B2C2 (n = 14)

Veri Toplama Araçları

Manipülasyon ve Kontrolü

Bu çalışmada, manipülasyon öykülerinin oluşturulması için öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Alan yazındaki bilgilerden yararlanılarak (Bkz. Bem, 1981; Kite ve Deaux, 1987), erkeksi veya kadınsı özelliklere sahip bireylerin betimlendiği vinyetler oluşturulmuştur. Vinyetlerde yer alan bazı kelimeler değiştirilerek farklı manipülasyon koşulları elde edilmiştir. Örneğin ‘Meltem’ yerine ‘Tolga’ ismi kullanılarak metindeki karakterin cinsiyeti değişimlenirken, birlikte olduğu kişinin ismi ‘Ahmet’ yerine ‘Ayşe’ şeklinde değiştirilerek metindeki karakterin cinsel yönelimi değişimlenmiştir. Metindeki hedef kişinin cinsiyet ifadesi ise giydiği pantolonun biçimi (geniş veya dar); kıyafetin rengi (koyu renk veya parlak renk) ve saç biçimi (kısa veya uzun) farklı kelimeler kulla-

nı olarak değişimlenmiştir. Böylelikle, erkeksi heteroseksüel erkek (1. Koşul), kadınsı heteroseksüel erkek (2. Koşul), kadınsı heteroseksüel kadın (3. Koşul), erkeksi heteroseksüel kadın (4. Koşul), erkeksi eşcinsel erkek (5. Koşul), kadınsı eşcinsel erkek (6. Koşul), kadınsı eşcinsel kadın (7. Koşul) ve erkeksi eşcinsel kadın (8. Koşul) olmak üzere toplamda sekiz farklı koşul yaratılmıştır. Örnek vermek gerekirse, birinci koşuldaki manipülasyon öyküsü şu şekildedir:

“Merhaba ben Tolga. Genellikle geniş kumaş pantolon ve üzerine beyaz gömlek giyerim. Koyu renkli kıyafetleri severim. Erkeğin kısa saçlı olması gerektiğini düşünürüm, o yüzden saçlarımı hep kısa kestiririm. İki yıldır sevgilim Ayşe ile birlikte yaşıyoruz. Birbirimizi seviyoruz.”

Çalışmada manipülasyon kontrolünü sağlamak amacıyla toplam dört adet soru sorulmuştur. Bu soruların ikisi cinsiyet ifadesi diğer ikisi de cinsel yönelim değişimlemesiyle alakalıdır. Sorular aşağıda verilmiştir.

1) Tolga'nın saçları nasıldır?	☐ Uzun	☐ Kısa
2) Tolga'nın kıyafetleri nasıldır?	☐ Geniş	☐ Dar
3) Tolga'nın sevgilisinin adı nedir?	☐ Ahmet	☐ Ayşe
4) Tolga'nın cinsel yönelimi nedir?	☐ Eşcinsel	☐ Heteroseksüel

İnsanlık Algısı Ölçümü

İnsanlık algısı, Haslam ve arkadaşlarının (2005) kullandıkları ayrıca Gezici Yalçın ve arkadaşlarının (hazırlık aşamasında) Türkiye’de yaptığı nitel çalışmanın verileriyle tutarlı olan iki boyutlu yapıda yer alan özelliklerin (traits) kullanılmasıyla elde edilmiştir. Birinci boyutta, insan biricikliği kapsamında ele alınan görgülü, mütevazı, medeni, güvenilir ve adil özellikleri yer almaktadır. İkinci boyut insan doğasına ait özellikleri kapsamaktadır; bu boyutu elde etmek için kullanılan özellikler sosyal, neşeli, soğuk (ters madde), samimi ve sıcakkanlıdır. Bu sıfatlar 0 ile (“hiç uygun değil”) 6 arasında (“tamamen uygun”) derecelere sahip, 7’li Likert tipi ölçekler üzerinden elde edilmiştir. Her bir boyuttan alınan yüksek puan ortalaması, o boyutla ilgili insani özelliklerin daha çok atfedildiğini gösterirken, düşük puan ortalaması insani özelliklerin daha az atfedildiğini göstermektedir. Cronbach Alpha hesaplamalarına göre, güvenilirlik katsayıları tatmin edici düzeydedir (insan biricikliği boyutu için $\alpha = .80$; insan doğası boyutu için $\alpha =$

.73).

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini betimlemek amacıyla demografik bilgi formu uygulanmıştır. Bu form kapsamında katılımcılara yaşları, cinsiyetleri, bölümleri sorulmuştur.

İşlem

Öncelikle Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 27. 12. 2018 tarihli ve 2018/11 toplantısında (Protokol no: 2018/319) etik onay alınmıştır. Veri toplama aşamasından önce manipülasyon koşulları (farklı kişilerin betimlendiği sekiz kısa hikâye) oluşturulmuştur. Bu koşulların altına manipülasyon kontrol soruları ve sonraki sayfalarda insani özelliklerin ölçümünü sağlayan Likert tipi ölçekler eklenmiştir. Uygulamaya geçmeden önce katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu, diledikleri vakit araştırmayı bırakabilecekleri belirtilerek bilgilendirilmiş onam formu dağıtılmış ve onamları alınmıştır. Ölçüm araçları bir sınıf ortamında, katılımcılara rastgele olacak şekilde dağıtılmıştır. Katılımcılar kendilerine denk gelen hikâyeyi (vinyet) okuduktan sonra, dikkat sorularını ve manipülasyon kontrol sorularını yanıtlamış, ardından ölçekte yer alan insani özelliklerin hikâyedeki karaktere ne derece uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Uygulamalar yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Çalışmanın bu kısmında insan biricikliğiyle ilgili özelliklerin atfedilmesiyle insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesi arasındaki ilişkiye bakmak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Ardından Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) analizinde ise hedef kişinin cinsiyeti, cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelimi bağımsız değişkenler, insan doğası ve insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesi bağımlı değişkenler olarak yer almıştır. Analizler “SPSS 23.0” paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Ön Analizler

Araştırmada katılımcıların dikkatini kontrol etmek amacıyla sorulan soruların ikisi cinsiyet ifadesi, diğer ikisi ise cinsel yönelim manipülasyonu ile alakalıdır. Cinsiyet ifa-

desi manipülasyonu ile ilgili soruların ilkinde iki yanlış cevap bulunurken, diğer soruya bütün katılımcılar doğru yanıt vermişlerdir. Cinsel yönelim manipülasyonu ile ilgili ikinci soruya 15 katılımcı yanlış yanıt vermiştir (Bkz. Tablo 2). Manipülasyon kontrol sorusuna yanlış cevap veren kişilerin cevapları sonraki analizlere dahil edilmemiştir.

Tablo 2
Manipülasyon Kontrolü Sorularına Verilen Yanıtlar

Dikkat soruları	DS ₁	DS ₂	DS ₃	DS ₄
Yanıtlar				
Doğru	147	145	147	132
Yanlış	0	2	0	15

Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizine göre, insan biricikliği ile ilgili özelliklerin atfedilmesiyle insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesi arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .49, p < .001$). Buna göre bireylere insan doğasına ait özellikler atfedildikçe insan biricikliği ile ilgili özellikler de atfedilmektedir. Ancak katılımcının cinsiyetiyle bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu sebeple, katılımcının cinsiyeti daha sonra yapılan analizlere kontrol değişkeni olarak dahil edilmemiştir.

Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Analiz sonucunda koşullara göre elde edilen puan ortalamalarının anlamlı şekilde farklılık gösterdiği (cinsiyet ifadesinin temel etkisi anlamlıdır) ancak değişkenler arasındaki ortak etkilerin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Mevcut araştırmanın temel hipotezlerinden olan hedef kişinin cinsiyetinin (H_1) ve cinsel yönelim bilgisinin (H_3) temel etkilerinin de bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 3). Buna karşın, cinsiyet ifadesinin (H_2) insanlık algısı üzerindeki temel etkisi anlamlıdır (Wilks' $\lambda = .93, F_{(2, 121)} = 4.77, p = 010, \eta^2 p = .073$.) Gruplararası fark tablosunda cinsiyet ifadesinin insan doğası boyutu üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir, $F_{(1, 122)} = 8.78, p = .004, \eta^2 p = .067$. Bunun dışında, cinsiyet ifadesinin diğer insanlık algısı boyutu (insan biricikliği) üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) görülmüştür (Bkz. Tablo 3). Bu sonuçlara göre, cinsiyet ifadesi kadınsı olan bireylere ($Ort. = 3.91, SS = 1.10$), cinsiyet ifadesi erkeksi olanlara ($Ort. = 3.35, SS = 1.14$) kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilmektedir.

Tablo 3*Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler*

Değişkenler	Cinsiyet	Cinsiyet İfadesi	Cinsel Yönelim Bilgisi ^a	Ort.	SS	N
İnsan Doğası	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.48	1.14	18
			Eşcinsel	3.52	1.15	19
			Toplam	3.50	1.13	37
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.76	1.33	17
			Eşcinsel	3.96	0.92	14
			Toplam	3.85	1.15	31
	Toplam	Heteroseksüel	3.62	1.23	35	
		Eşcinsel	3.70	1.07	33	
		Toplam	3.66	1.14	68	
	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.01	1.18	16
			Eşcinsel	3.38	1.11	13
			Toplam	3.18	1.14	29
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	3.76	0.91	18	
		Eşcinsel	4.14	1.26	16	
		Toplam	3.94	1.09	34	
Toplam	Heteroseksüel	3.41	1.09	34		
	Eşcinsel	3.80	1.23	29		
	Toplam	3.59	1.17	63		
Toplam	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.26	1.17	34	
		Eşcinsel	3.46	1.12	32	
		Toplam	3.36	1.14	66	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.76	1.11	35	
		Eşcinsel	4.05	1.10	30	
		Toplam	3.90	1.11	65	
Toplam	Heteroseksüel	3.51	1.16	69		
	Eşcinsel	3.75	1.14	62		
	Toplam	3.62	1.15	131		
İnsan Biricikliği	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.33	1.12	18
			Eşcinsel	2.68	0.99	19
			Toplam	3.00	1.09	37
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.14	1.13	17
			Eşcinsel	3.41	1.09	14
			Toplam	3.26	1.10	31
	Toplam	Heteroseksüel	3.24	1.11	35	
		Eşcinsel	2.99	1.08	33	
		Toplam	3.12	1.09	68	
	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.83	1.07	16
			Eşcinsel	3.28	0.91	13
			Toplam	3.03	1.01	29
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	2.84	1.16	18	
		Eşcinsel	3.13	1.42	16	
		Toplam	2.98	1.28	34	
Toplam	Heteroseksüel	2.84	1.10	34		
	Eşcinsel	3.19	1.20	29		
	Toplam	3.00	1.15	63		
Toplam	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.09	1.11	34	
		Eşcinsel	2.93	0.99	32	
		Toplam	3.01	1.05	66	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	2.99	1.14	35	
		Eşcinsel	3.26	1.26	30	
		Toplam	3.11	1.19	65	
Toplam	Heteroseksüel	3.04	1.12	69		
	Eşcinsel	3.09	1.13	62		
	Toplam	3.06	1.12	131		

^a Hedef kişinin cinsel yönelim bilgisini metinde değiştirmek için birlikte olduğu partnerin ismi kadın veya erkek ismi olacak şekilde düzenleme yapılmıştır.

Tartışma

Bu çalışmada Haslam ve arkadaşlarının (2006) ortaya attığı iki boyutlu insandışılaştırma modeli temel alınarak, cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelimi farklı olan bireylere insani özelliklerin ne derece atfedildiği incelenmiştir. Haslam ve arkadaşları (2006), insani özelliklerin iki boyut altında toplandığını görgül olarak göstermiş ve bunlara insan doğası ve insan biricikliği isimlerini vermiştir. İnsan doğası boyutu, insanları cansız varlıklardan (nesne, makine, robot gibi) ayıran sıcaklık, duygusallık, sevecenlik gibi özellikleri kapsamaktadır. Toplumun kadına atfettiği, duygusallık ve ilişkisellik gibi özellikler göz önünde bulundurulduğunda, bu özelliklerin daha çok insan doğası boyutuyla ilişkili olması beklenebilir. Diğer taraftan insan biricikliği boyutu ise insanı hayvanlardan ayıran medeniyet, rasyonellik, ahlak ve olgunluk gibi özellikleri kapsamaktadır. Toplumun erkeklerden beklediği bağımsızlık, özerklik, girişimcilik, olgunluk ve akıl gibi erkeksi özellikler rasyonellik ve olgunluk gibi özelliklerle yani insan biricikliği ile ilişkili olabilir. Mevcut çalışmada, hedef kişinin cinsiyetinin değil cinsiyet ifadesinin insanlık algısında anlamlı bir fark yarattığı gösterilmiştir. Hedef kişinin cinsiyeti fark etmeksizin (ister kadın ister erkek isimleri belirtilsin) kadınsı cinsiyet ifadesine sahip olduğu durumda erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kişilere kıyasla insan doğasına ait özellikler kendisine daha fazla atfedilmiştir. Bu bulgu, kadınların sıcaklıkla özdeşleştirildiğini (Fiske ve ark., 1999; Haslam ve ark., 2007), bunun cinsiyetten değil kadınsı özelliklerden kaynaklandığını gösteren (Diekman ve Goodfriend, 2006; Heflick ve ark., 2011) araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Aynı zamanda bu bulgu, kadınsılığın insan doğasıyla ilişkilendirildiğini ileri süren araştırmacıların bulgularıyla da aynı yöndedir (Abele ve Wojciszke, 2014; Cuddy ve ark., 2008; Fiske ve ark., 2007; Spence ve Buckner, 2000).

Cinsiyetiyle uyumsuz algılanan kişilerin olumsuz tutumlara maruz kaldığını söyleyen çalışmalara (Eagly ve ark., 2000; Eagly ve Wood, 2013; Fiske ve Stevens, 1993; Gill, 2004; Rudman ve ark., 2012) dayanarak, cinsiyetiyle uyumsuz algılanan kişilere insani özelliklerin daha az atfedileceği varsayılmıştır. Daha spesifik bir ifadeyle, erkeklerin kültürle ve medeniyetle özdeş tutulması (Bkz. Bora, 2012; Braidotti, 2013) sebebiyle, erkeksi erkek koşulundaki hedef kişiye insan biricikliğine ait özelliklerin daha çok atfedilmesi beklenmiştir. Ancak bu hipotez görgül bulguyla desteklenmemiş, aksine bu koşuldaki kişiye atfedilen insani özelliklerin puan ortalamasının diğer koşullardan daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu durum, çalışmanın erkeksi koşullarında betimlenen

erkeğin aşırı erkeksi (hypermasculinity kavramı için bkz. Reidy ve ark., 2009) veya maço erkeklik hali için bkz. Connell ve Messerschmidt, 2005) algılanmasından kaynaklanmış olabilir. Çalışmada betimlenen erkeksi erkek, toplumda gözlenen çoğul erkeklik hallerinden (Connell ve Messerschmidt, 2005) sadece birini yansıtmaktadır ancak katılımcıların metinde betimlenen erkeği nasıl anlamlandırmış olduğuyula ilgili herhangi bir bilgi edinilmemiştir. Buna ek olarak, aşırı erkeksiliğin kabalık, zorbalık ve şiddetle ilişkilendirildiği de (Parrott ve Zeichner, 2003; Reidy ve ark., 2009) göz önünde bulundurulduğunda bu bireylere medeni, mütevazi, görgülü, mantıklı ve adil gibi insan biricikliğine ait özelliklerin daha az atfedilmiş olması olasılık dahilindedir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi olan cinsel yönelimle ilgili olarak, eşcinselliğin ve heteroseksüelliğin birbirine tezat özelliklerle ilişkilendirilmesinden (Kite ve Deaux, 1987), eşcinsel erkeklerin kadınsı bir şekilde algılanmasından (MacInnis ve Hodson, 2012) ve cinsiyet uyumsuzluğu olarak görülen eşcinsel bireylerin olumsuz tutumlarla karşılaşmasından (Casey ve ark., 2019; Clark, 2014; Gerstenfeld, 2019) hareketle, eşcinsel bireylere insan doğasına ait özelliklerin daha fazla atfedilmesi, insan biricikliğine ait özelliklerin ise daha az atfedilmesi beklenmişti. Ne var ki, cinsel yönelimle ilgili söz konusu hipotezler de görgül bulguyula desteklenmemiştir. Bu iki hipotezin desteklenmesinde yine aşırı erkeksilik algısının rol oynayabileceği düşünülmüştür. Çünkü analiz bulguları hem heteroseksüel hem de eşcinsel erkeksi erkek koşulunda betimlenen kişiye insanlık algısının her iki boyutunda yer alan insani özelliklerin de daha az atfedildiğini göstermektedir. Varsayıldığı gibi, aşırı erkeksilik insani özelliklerin atfedilmesinde azalmaya yol açıyorsa, bunun yeni bir çalışmayla test edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu çalışmada cinsiyet ifadesinin değişimlenmesi için metinlerin kullanılmış olması, manipülasyonun etkisinin sınırlı kalmasına yol açmış olabilir. Nitekim deneysel araştırmalarda, manipülasyon için kullanılan metin ve resim gibi farklı uyaranların kullanılmasının bilişsel süreçler üzerinde farklılık yarattığı ortaya konmuştur (Coşkun ve Uğur, 2017). Bu nedenle farklı bir manipülasyon yöntemiyle erkeksi erkek koşulundaki bireyin daha *prototipik* grup özelliklerine (Turner ve ark., 1987) sahip olmasına dikkat edilerek ikinci bir çalışma yapılmıştır.

Çalışma II

Bu çalışmaya geçmeden önce, birinci çalışmada ortaya atılan hipotezlerden sadece cinsiyet ifadesiyle ilgili hipotezi destekleyen bulguların elde edilmesinin, buna karşın,

hedef kişinin cinsiyeti ve cinsel yönelimiyle ilgili bilgilerin bağımlı değişkenler üzerinde herhangi bir anlamlı fark ortaya çıkarmamasının olası sebepleri üzerinde durulmuştur. Manipülasyon aracının ve katılımcıların cinsiyetinin sonuçlar üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, farklı bir manipülasyon aracının (vinyet yerine fotoğraf) kullanılmasına karar verilmiş ve birinci çalışmada oluşturulan hipotezlere ek olarak katılımcıların cinsiyetinin etkisi analizlerde kontrol edilmiştir. Bunun dışında ikinci çalışmanın tüm hipotezleri birinci çalışmayla aynıdır. Bunun için birinci çalışmanın hipotezler bölümüne bakılabilir.

Yöntem

Katılımcılar

Abant İzzet Baysal Üniversitesinde lisans eğitimine devam eden 146 üniversite öğrencisi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların 105'i kadın (%72), 40'ı erkek (%27) olup, yaşları 19 ile 28 arasında değişmektedir ($Ort_{yaş} = 21.59$ $SS = 1.69$). Katılımcıların neredeyse tamamı hayatının büyük kısmını geçirdiği yeri belirtmişken (%13.3'ü köy, %4.8'i kasaba, %39.7, şehir ve %41.8'i büyük şehir), %1.4'ü bu soruya yanıt vermemiştir. Katılımcılar Kimya ($N = 14$), Biyoloji ($N = 18$), Tarih ($N = 42$), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($N = 11$), Türkçe Öğretmenliği ($N = 3$), Sınıf Öğretmenliği ($N = 16$) ve Hemşirelik ($N = 41$) bölümlerinde eğitim görmektedir. Katılımcıların 142'si bekar, biri evlidir; iki kişi medeni durumunu belirtmemiştir. Çalışmada 2 x 2 x 2 gruplararası faktöryel desen oluşturulmuştur (desen ve katılımcı sayıları için bkz. Tablo 4).

Tablo 4

Araştırma Deseni Ve Örneklem Dağılımı (N = 146)

		Cinsel Yönelim (C)			
		Heteroseksüel (C1)		Eşcinsel (C2)	
Cinsiyet (A) Cinsiyet İfadesi (B)		Erkek (A1)	Kadın (A2)	Erkek (A1)	Kadın (A2)
		Erkeksi (B1)	A1B1C1 ($n = 19$)	A2B1C1 ($n = 19$)	A1B1C2 ($n = 20$)
Kadınsı (B2)	A1B2C1 ($n = 18$)	A2B2C1 ($n = 18$)	A1B2C2 ($n = 15$)	A2B2C2 ($n = 22$)	

Veri Toplama Araçları

Manipülasyon

Bu çalışmada cinsiyet ifadesi bir filmde alınan aynı kişiye ait dört farklı fotoğraf vasıtasıyla değişimlenmiştir. Pilot çalışma sonucunda erkek fotoğraflarının kendi aralarında ve kadın fotoğraflarının kendi aralarında anlamlı derecede farklılık gösterdiği tes-

pit edilmiştir. Bu fotoğraflardan ilki erkeksi görünüme sahip bir erkek iken, ikincisi kadınsı görünen bir erkektir. Üçüncüsü erkeksi görüntüye sahip bir kadın iken, dördüncüsü kadınsı görünen bir kadındır. Cinsel yönelim bilgisi görsel olarak sağlanamayacağından, bu fotoğrafların her birinin altına fotoğraftaki kişi ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerde cinsiyet ve cinsel yönelim bilgisi yer almaktadır. Bu şekilde cinsiyet ve cinsel yönelim manipülasyon koşulları da sağlanmış olup, toplamda sekiz farklı manipülasyon koşulu oluşturulmuştur. Fotoğrafların altına tekrar cinsiyet bilgisinin eklenmesinin nedeni, kadın koşulunun manipülasyonunun daha da güçlenmesini sağlamaktır. Fotoğrafların altındaki bilgi şu şekildedir: “Bu fotoğraftaki kişi 30 yaşında, Meltem isimli bir kadındır. Kendisi, cinsel yöneliminin heteroseksüel (karşı cinsle ilgili duyan) olduğunu belirtmiştir.” Bu bilgide ‘Meltem’ ismi Tolga ismiyle ve ‘heteroseksüel’ kelimesi ‘eşcinsel’ kelimesi ile değiştirilerek toplam sekiz koşul oluşturulmuştur.

Manipülasyon Kontrolü

Katılımcılara sunulan fotoğraflardaki kişileri cinsiyet ifadesi açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirme, 0 (“tamamen kadınsı”) ile 6 (“tamamen erkeksi”) arasında değişmekte olup, yüksek puan erkeksilik algısını ifade etmektedir. Ayrıca bu çalışmada kullanılan fotoğraflar bir sinema filminden alındığı için, katılımcıların söz konusu filmi seyredip seyretmediği sorulmuş, filmi izleyen ve fotoğraftaki kişiyi tanıyanların verileri analizlere dahil edilmemiştir.

İnsanlık Algısı Ölçümü

Bu çalışmada da ilk çalışmada kullanılan 7’li Likert tipindeki ölçek kullanılmıştır. İnsan doğası (insanı robotlardan ve makinelerden ayıran özellikler) algısını elde etmek amacıyla kullanılan özellikler şunlardır: sosyal, neşeli, sıcakkanlı, canayakın, samimi. İnsan biricikliği (insanı hayvanlardan ayıran özellikler) algısını elde etmek içinse, medeni, adil, görgülü, mantıklı ve dürüst sıfatları kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği, insan doğası için $\alpha = .80$; insan biricikliği için $\alpha = .84$ olarak bulunmuştur.

Demografik Bilgi Formu

Çalışma grubunun demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla demografik bilgi formu kullanılmıştır. Bu form kapsamında katılımcılara yaşları, cinsiyetleri, okudukları bölüm, sınıf, yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yer ve medeni durumları sorulmuştur.

İşlem

Bu çalışmada manipülasyon koşulları *The Danish Girl* (Danimarkalı Kız) adlı film-den alınan resimlerle oluşturulmuştur. İlk olarak, filmde ekran görüntüleri alınıp bir fotoğraf havuzu oluşturulmuştur. Söz konusu fotoğraflarda aynı kişi farklı cinsiyet ifadelerine sahiptir. Fotoğrafta yer alan aynı kişinin kadın veya erkek koşulunda farklı cinsiyet ifadesine (erkeklik, kadınsılık) sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla hakem görüşüne başvurulmuştur. Hakem görüşü için psikoloji alanında doktorasını yapmış veya yapmakta olan yedi kişiye ulaşılmıştır. Yedi hakemin tümü, erkek koşullarında yer verilen kişinin erkeksi görüldüğüne dair görüş birliğine sahiptir, ancak hakemlerden dördü kadın koşullundaki resimlerde kadınsı görünümün yeterince sağlanmadığını ifade etmişlerdir. Bu durumun kadınsı koşuldaki kadın karakterin kısa saçlı olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Bunun üzerine kadınsı koşuldaki kadın fotoğrafı bilgisayar programında yeniden düzenlenerek saç daha uzun hale getirilmiştir. Ardından aynı hakemlerin görüşüne tekrar başvurulmuş ve beş hakemin dördünden kadınsı görünümün sağlandığına dair geri dönüş alınmıştır. Bunun yanı sıra, manipülasyonun sağlanıp sağlanmadığını görmek için 43 katılımcının yer aldığı bir pilot çalışma yapılmıştır. Veriler, sınıf ortamında toplanmıştır. Veri toplama aşamasında, birinci çalışmada yer alan işlem basamaklarının aynısı uygulanmıştır.

Veri Analizi

Pilot çalışmada, dört farklı koşuldaki (kadınsı kadın, kadınsı erkek, erkeksi erkek, erkeksi kadın) fotoğraf katılımcılara rastgele dağıtılmış, söz konusu fotoğraftaki kişinin kadınsılık veya erkeklik açısından puanlanması (0 ile 6 arasında) istenmiştir. Hem erkek hem de kadın koşulunda yer alan fotoğraflar için ayrı ayrı bağımsız gruplar için *t*-testi analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda erkeksi görünüme sahip olan erkek koşulundaki fotoğraf ile ($Ort. = 4.50, SS = 1.0$) kadınsı görünüme sahip olan erkek koşulundaki fotoğraf ($Ort. = 3.33, SS = 1.40$) arasında erkeklik açısından anlamlı fark olduğu görülmüştür, $t(19) = 2.21, p < .03$. Benzer şekilde, erkeksi görünüme sahip olan kadın koşulundaki fotoğrafın puan ortalaması ($Ort. = 4.40, SS = 1.1$) ile kadınsı görünüme sahip olan kadın koşulundaki fotoğrafın puan ortalaması ($Ort. = 5.33, SS = 1.2$) arasında anlamlı fark bulunmuştur, $t(20) = 3.66, p < .002$. Sonraki aşamada, fotoğrafların altına fotoğraftaki kişinin cinsel yönelim bilgisi eklenerek sekiz farklı koşul oluşturulmuştur. Fotoğrafların altına bağımlı değişkenin ölçümü için seçilen veri toplama araçları ölçek halinde eklenmiştir.

Araştırmada cinsiyet ifadesine dair manipülasyonun kontrolünü test etmek amacıyla 7’li Likert tipinde (0 = “kadınsı”, 6 = “erkeksi”) sorulan soruya verilen yanıtlar, başka bir anlatımla, fotoğrafta yer alan kişinin kadınsılık ve erkeksilik puanları açısından anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı bağımsız gruplar için *t*-testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada da birinci çalışmayla aynı şekilde öncelikle katılımcı cinsiyeti ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Son olarak, MANCOVA analizinde hedef kişinin cinsiyeti, cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelimi bağımsız değişkenler, insan doğası ve insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesi bağımlı değişkenler, katılımcı cinsiyeti ise kontrol değişkeni olarak atanmıştır. Analizler “SPSS 23.0” paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Ön Analizler

Yapılan *t*-testi analiz sonucuna göre, katılımcılar beklendiği üzere erkeksi görünüme sahip olan fotoğrafları (*Ort.* = 4.15, *SS* = 1.20), kadınsı görünüme sahip olanlara (*Ort.* = 2.72, *SS* = 1.30) göre daha erkeksi bulmuşlardır, $t_{(143)} = 6.83, p < .001$. Bu sonuçlara dayanarak manipülasyonun sağlandığı söylenebilir.

Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonucuna göre insan biricikliği ilgili özelliklerin atfedilmesi ile insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesi ($r = .39, p < .001$) arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Ayrıca katılımcı cinsiyeti ile insan biricikliğiyle ilgili özelliklerin atfedilmesi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu ($r = .21, p < .01$) ancak insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesiyle olan ilişkisinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmada katılımcı cinsiyeti Çok Yönlü Varyans Analizine kontrol değişkeni olarak dahil edilmiştir.

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları

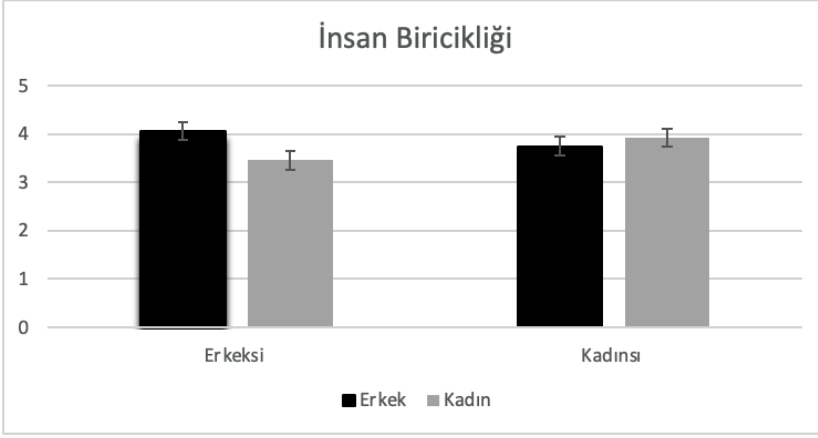
Yapılan analiz sonucunda koşullara göre puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Çalışmada kontrol değişkeni olarak atanan katılımcı cinsiyetinin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, (Wilks’ $\lambda = .94, F_{(2, 135)} = 3.79, p = 025, \eta^2 p = .053$). Bununla beraber cinsiyet ifadesi (Wilks’ $\lambda = .93, F_{(2, 135)} = 5.03, p = 008, \eta^2 p = .069$) ve cinsel yönelimin (Wilks’ $\lambda = .94, F_{(2, 135)} = 4.01, p = 020, \eta^2 p = .056$) temel etkisi ve cinsiyet ile cinsiyet ifadesinin ortak etkisinin de anlamlı olduğu bulunmuştur

(Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 135)} = 4.86$, $p = .009$, $\eta^2p = .067$). Diğer değişkenlerin (cinsiyet, cinsiyet x cinsel yönelim, cinsel yönelim x cinsiyet ifadesi, cinsiyet x cinsiyet ifadesi x cinsel yönelim) temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) görülmüştür (betimsel istatistikler için bkz. Tablo 5). Gruplar arası farklara bakıldığında, cinsiyet ifadesi ($F_{(1, 136)} = 9.44$, $p = .003$, $\eta^2p = .065$) ve cinsel yönelimin ($F_{(1, 136)} = 5.12$, $p = .020$, $\eta^2p = .039$) temel etkilerinin insan doğası boyutu üzerinde anlamlı olduğu görülmüştür. Kadınsı bireylere ($Ort. = 3.19$, $SS = 1.18$) erkeksi bireylere ($Ort. = 2.65$, $SS = 1.14$) göre ve eşcinsellere ($Ort. = 3.14$, $SS = 1.11$) heteroseksüellere göre ($Ort. = 2.89$, $SS = 1.22$) insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilmiştir. Diğer taraftan cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin ortak etkisinin, insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde anlamlı etkiye sahip olduğu bulunmuştur, $F_{(1, 136)} = 4.09$, $p = .045$, $\eta^2p = .029$. Ayrıca katılımcı cinsiyetinin yine insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde anlamlı fark yarattığı görülmüştür, $F_{(1, 136)} = 7.12$, $p = .009$, $\eta^2p = .050$. Cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin oluşturduğu ortak etkinin hangi gruplar arasında anlamlı fark yarattığını görebilmek için ortalamalar arası basit etki analizine (simple effect analysis) bakılmıştır. Analiz sonucuna göre, insan biricikliği boyutunda erkeğin erkeksi olduğu koşuldaki puan ortalaması ($Ort. = 4.07$, $SS = 1.19$) kadının erkeksi olduğu koşuldaki puan ortalamasından ($Ort. = 3.45$, $SS = 1.12$) anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuçlara göre insan biricikliğine ait özellikler cinsiyetiyle uyumlu olan erkeklere cinsiyetiyle uyumsuz olan kadınlara göre daha fazla atfedilmektedir (Bkz. Grafik 1).

Tablo 5
Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Cinsiyet	Cinsiyet İfadesi	Cinsel Yönelim Bilgisi ^a	Ort.	SS	N
İnsan Doğası	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.44	1,39	19
			Eşcinsel	2.83	0.92	20
			Toplam	2.64	1.17	39
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	2.94	1.44	18
			Eşcinsel	3.95	0.84	15
			Toplam	3.40	1.29	33
	Toplam	Heteroseksüel	2.69	1.41	37	
		Eşcinsel	3.31	1.04	35	
		Toplam	2.99	1.28	72	
	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.63	1.05	19
			Eşcinsel	2.73	1.24	15
			Toplam	2.68	1.12	34
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	2.84	1.00	18	
		Eşcinsel	3.17	1.13	22	
		Toplam	3.03	1.08	40	
Toplam	Heteroseksüel	2.74	1.02	36		
	Eşcinsel	2.99	1.18	37		
	Toplam	2.87	1.10	73		
İnsan Biricikliği	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.54	1.22	37
			Eşcinsel	2.79	1.05	35
			Toplam	2.66	1.14	72
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	2.89	1.22	36
			Eşcinsel	3.49	1.08	37
			Toplam	3.19	1.18	73
	Toplam	Heteroseksüel	2.71	1.23	73	
		Eşcinsel	3.15	1.12	72	
		Toplam	2.93	1.19	146	
	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	4.23	1.13	19
			Eşcinsel	3.92	1.25	20
			Toplam	4.07	1.19	39
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	3.71	1.45	18	
		Eşcinsel	3.80	0.97	15	
		Toplam	3.75	1.24	33	
Toplam	Heteroseksüel	3.98	1.30	37		
	Eşcinsel	3.87	1.13	35		
	Toplam	3.93	1.21	72		
Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.29	1.29	19	
		Eşcinsel	3.65	0.89	15	
		Toplam	3.45	1.13	34	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	4.17	1.12	18	
		Eşcinsel	3.72	1.03	22	
		Toplam	3.92	1.08	40	
Toplam	Heteroseksüel	3.73	1.27	36		
	Eşcinsel	3.69	0.96	37		
	Toplam	3.71	1.12	73		
Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.77	1.29	37	
		Eşcinsel	3.81	1.11	35	
		Toplam	3.79	1.19	72	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.94	1.30	36	
		Eşcinsel	3.75	0.99	37	
		Toplam	3.84	1.15	73	
Toplam	Heteroseksüel	3.85	1.29	73		
	Eşcinsel	3.78	1.04	72		
	Toplam	3.82	1.17	146		

^a Hedef kişinin cinsel yönelim bilgisini metinde değiştirmek için birlikte olduğu partnerin ismi kadın veya erkek ismi olacak şekilde düzenleme yapılmıştır.

Şekil 1*Hedef Kişinin Cinsiyeti ve Cinsiyet İfadesinin Ortak Etkisi***Tartışma**

Yapılan analizler sonucunda H_{2a} hipoteziyle (kadınsı görünüme sahip hedef kişiye erkeksi görünüme sahip hedef kişiye kıyasla insan doğasına sahip özellikler daha fazla atfedilecektir) birlikte ilk çalışmada desteklenmeyen H_{2b} (erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan erkeklere erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kadınlara kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha fazla atfedilecektir) ve H_{3a} (eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilecektir) hipotezlerinin de desteklendiği görülmüştür. Bunun yanında, birinci çalışmayla tutarlı olacak şekilde H_{1a} (erkek ismine sahip olan hedef kişiye kadın ismine sahip olan hedef kişiden daha fazla insan biricikliğine ait özellikler atfedilecektir), H_{1b} (kadın ismine sahip olan hedef kişiye erkek ismine sahip olan hedef kişiye kıyasla daha fazla insan doğasına ait özellikler atfedilecektir) ve H_{3b} (eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha az atfedilecektir) hipotezleri desteklenmemiştir.

Daha detaylı bir anlatımla, çalışmada insan biricikliğine ait özelliklerin, cinsiyetiyle uyumlu görünen erkeklere (erkeksi cinsiyet ifadesi olan erkekler) daha fazla atfedildiği gözlemlenirken, cinsiyetiyle uyumsuz görünen kadınlara (erkeksi cinsiyet ifadesi olan kadınlar) daha az atfedildiği görülmüştür. Her ne kadar erkekliğin yüceltilen bir olgu olduğu (Boratav ve ark., 2017) ve erkeksi özelliklerin kadınsı özelliklere göre daha çok saygı gördüğü belirtilmiş (Nutt, 2005) olsa da bu çalışmanın sonucuna göre erkeksi

özelliklerin sadece erkek tarafından sergilendiğinde olumlu karşılandığı söylenebilir. Erkeksi özellikler kadınlar tarafından sergilendiğinde, kadınlara insan biricikliğine ait özellikler daha az atfedilmiştir. Daha önceki çalışmalarda da cinsiyet uyumsuzluğunun olumlu karşılanmadığı (Eagly ve Wood, 2018; Fiske ve Stevens, 2007; Gill, 2004; Herrek, 1990; Rudman ve ark., 2012) erkeklerin erkeksi görünümünü, kadınlarınsa kadınsı görünümünü korudukları taktirde daha olumlu algılandıkları belirtilmiştir (Eagly ve Steffen, 1984; Koenig ve Eagly, 2014).

Bu çalışmada cinsel yönelimin insani özelliklerin atfedilmesinde anlamlı bir etkisinin olduğu ve daha önceki çalışmalarla tutarlı olacak şekilde özellikle eşcinsel erkeklere insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği (H_{3a}) ortaya konmuştur (Clausell ve Fiske, 2005; MacInnis ve Hodson, 2012; Sink ve ark., 2018; Vaughn ve ark., 2017). Bulgulara bakıldığında, insan doğasına ait özelliklerin en fazla kadınsı eşcinsel erkek koşulundaki kişiye atfedildiği görülmektedir. Ayrıca erkeksi erkek koşulundaki heteroseksüel ve eşcinsel karakterler aynı şekilde betimlenmiş olmalarına rağmen, insan doğasına ait özelliklerin atfedilmesinde, eşcinsel koşuldaki erkek karakterin puan ortalamasının daha yüksek olduğu da görülmüştür. Dolayısıyla insan doğasına ait özelliklerin eşcinsel bireylere daha çok atfedilmesinin eşcinsel erkeklerin kadınsı özelliklerle özdeşleştirilmiş (Blashill ve Powlishta, 2009; Kite ve Deaux, 1987) olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Mevcut çalışmada, cinsiyet ifadesi sadece dış görünüş üzerinden manipüle edilmiştir. Erkek eşcinsel koşulundaki karakter, erkeksi olarak betimlenmiş olmasına rağmen, katılımcılar tarafından ilgi alanı, davranış ve tarz açısından kadınsı bir birey olarak algılanmış olabilir.

Diğer taraftan insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesindeki puan ortalamalarının en yüksek olduğu koşullar, cinsiyetiyle uyumlu heteroseksüel kadın ve erkek koşulu olmasına rağmen H_{3b} hipotezi desteklenmemiştir. İnsan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde heteroseksüel bireylerle eşcinsel bireyler arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. İnsan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde cinsel yönelimin anlamlı bir etkisinin olmadığı daha önceki çalışmalarla da ortaya konmuştur (MacInnis ve Hodson, 2012). Bu sonuç, bireylerin olumlu ya da olumsuz olarak algılanmasında, cinsel yönelimden ziyade cinsiyet ifadesiyle cinsiyetin uyumlu/uyumsuz olmasının önemini gösterir niteliktedir (Bkz. Oost ve ark., 2016).

Bunlara ek olarak, çalışmanın bulguları iki boyutlu insanlık algısı modelinin test edildiği cinsiyet araştırmalarının bulgularıyla örtüşmektedir (Diekman ve Goodfriend,

2006; Heflick ve ark., 2011; MacInnis ve Hodson, 2012; Trenton ve Manago, 2018). Haslam ve arkadaşlarının (örn., Haslam, 2006) iki boyuta ayırdığı insanlık algısı modeline göre insanları hayvanlardan (insan biricikliği) ve robotlardan (insan doğası) ayıran özellikler farklıdır. Bu çalışmada bu boyutlar esas alınarak hipotezler geliştirilmiş, dolayısıyla yukarıdan aşağıya araştırma yaklaşımı (deductive research approach) benimsenmiştir. Bu çerçevede elde edilen bulgularda iki boyutta yer alan özelliklerin farklı derecelerde hedef kişiye atfedildiği gözlenmiştir. Bunun dışında, her ne kadar bu çalışmada insandışılaştırma ölçümü alınmamış veya insandışılaştırma puan katsayısı hesaplanmamışsa da kuramı ortaya atan araştırmacıların ileri sürdüğü gibi belirli kişilik özelliklerinin başkalarında olduğunun inkâr edilmesi insandışılaştırma olarak ele alınabilir. Dolayısıyla kadınların, kadınsı görünümüne sahip olanların ve eşcinsel olduğu bilgisi verilen kişilerin robotlarda olmadığı düşünülen ancak insanların hayvanlarla ortak özellikleri olan sıcaklık, sevecenlik, sosyallik gibi özellikleri daha fazla taşıdığı düşünülmesinin dolaylı da olsa bu kişilerin veya grupların hayvansı insandışılaştırmaya maruz kaldığı anlamına geldiği ileri sürülebilir.

Daha önceki çalışmalarda insani özelliklerin atfedilmesinde katılımcı cinsiyetine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Bain ve ark., 2009; Heflick ve ark., 2011; Vaes ve ark., 2011). Bu araştırmanın birinci çalışmasında da katılımcı cinsiyetinin anlamlı bir etkisinin olmadığı ancak ikinci çalışmada anlamlı bir etkisinin gözlemlendiği ve bu etkinin insan biricikliği boyutu üzerinde olduğu bulunmuştur. İlk çalışmada kadın ve erkek sayısı birbirine çok yakındır, ancak ikinci çalışmada kadın katılımcı sayısı erkek katılımcı sayısının neredeyse iki katıdır. Dolayısıyla ikinci çalışmada, cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olması kadın katılımcı sayısının yüksek olmasından kaynaklanmış olabilir.

Bu çalışmada Haslam ve arkadaşlarının (2006) ortaya attığı iki boyutlu insanlık algısı modeli temel alınarak, bir bireyin cinsiyetinin, cinsiyet ifadesinin ve cinsel yöneliminin kendisine atfedilen insani özellikleri ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Yapılan her iki deneysel çalışmada da cinsiyet ifadesinin insanlık algısı üzerinde anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. İnsanlık algısı açısından cinsiyet ifadesinin ve aynı zamanda algılanan cinsiyet uyumsuzluğunun farklar yarattığı gözlenmiştir. Alan yazında daha önce bu konuda yapılmış bir çalışma olmaması sebebiyle, mevcut çalışmanın bulgularının cinsiyet araştırmalarına olduğu kadar insanlık algısıyla ilgili araştırmalara da önemli bir ilk katkı niteliğinde olduğu söylenebilir. İnsanlık algısının iki boyutlu bir model olarak ele alınışıyla ilgili kültüre özgü çalışmaların sürdürülmesi modelin kuramsal ve görgül geçerliği ile ilgili daha fazla bilgi verecektir. Bu aşamada, cinsiyetle ilgili özellikle

felsefe ve tarih alanından kişilerin (örn., Butler, 2008; Floyd, 2018; Foucault, 2003) ileri sürdüğü kuramsal sayılıtların görgül olarak desteklendiği de ileri sürülebilir. Cinsiyet ifadesi de cinsiyetin diğer bileşenleri gibi tekrarlayan edimler sonucunda inşa edilmekte, cinsiyetin dışavurumuyla ilgili kalıpyargılarla uyumsuz görünen kişiler olumsuz tutum ve tepkilerle karşılaşmaktadır (Gill, 2004; Koenig, 2018; Rudman ve ark., 2012).

Çalışmanın önemli bir sınırlılığı, cinsiyet ifadesinin sadece dış görünüş üzerinden ele alınmasıdır. Cinsiyet ifadesi, davranış, giyim kuşam, konuşma biçimi, ses tonu, saç şekli ve hatta makyaj yapıp yapmamayı da kapsamaktadır (Köylü, 2016, s. 12; Sánchez ve Vialin, 2012). Cinsiyet ifadesi bu şekilde daha bütüncül olarak ele alındığında, çeşitli psikolojik değişkenler üzerindeki sonuçları hakkında da daha genellenebilir bulgular elde edilebilir. Bu nedenle gelecek çalışmalarda bütün bu etmenlerin göz önünde bulundurulması önerilmektedir. Ayrıca bu çalışmada, cinsiyet ifadesi, geleneksel cinsiyet matrisi çerçevesi içinde erkeksi veya kadınsı olarak ele alınmıştır. Oysa bu matrisin dışına çıkıp cinsiyet ifadesi çeşitlendirilerek geleneksel kalıpyargıların dışına çıkarılabilir. Cinsiyet ifadesinin çeşitli meslek grupları bağlamında, ayrıca farklı ortamlarda değişimlenmesinin de insani özelliklerin atfedilmesi üzerindeki etkileri incelenebilir. Örneğin siyasetçi veya yönetici bir kadının veya okul öncesi öğretmenliği veya hemşirelik yapan bir erkeğin cinsiyet ifadelerinin farklı şekillerde değişimlenmesinin söz konusu mesleği icra edenlerin nasıl algılandığına dair bağlamsal geçerliği olan önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir. Cinsiyet çalışmalarına ek olarak toplumdaki diğer sosyal gruplarla yapılacak insanlık algısı ve/veya insandılaştırma ile ilgili görgül araştırmaların artması, söz konusu kuramın çeldirilmesi ve gelişmesi açısından da katkıda bulunacaktır.

Etik Kurul Onayı: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları etik kurulundan onay alınmıştır. Karar no: 2018/319.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- V.T., M.G.Y.; Veri Toplama- P.V.T.; Veri Analizi/Yorumlama- V.T., M.G.Y.; Yazı Taslağı- V.T., M.G.Y.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- V.T., M.G.Y.; Son Onay ve Sorumluluk- V.T., M.G.Y.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Approval was obtained from the Ethics Committee of Human Research in Social Sciences, Bolu Abant İzzet Baysal University. Decision no: 2018/319.

Author Contributions: Conception/Design of Study- V.T., M.G.Y.; Data Acquisition- V.T.; Data Analysis/Interpretation- V.T., M.G.Y.; Drafting Manuscript- V.T., M.G.Y.; Critical Revision of Manuscript- V.T., M.G.Y.; Final Approval and Accountability- V.T., M.G.Y.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abele, A. E. ve Wojciszke, B. (2014). Communal and agentic content in social cognition: A dual perspective model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 50(50), 195-255. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-800284-1.00004-7>
- American Psychological Association Task Force on Gender Identity and Gender Variance. (APA, 2009). Report of the task force on gender identity and gender variance. Washington, DC: Author. Erişim adresi: <http://www.apa.org/pi/lgbt/resources/policy/gender-identity-report.pdf>
- Bain, P., Park, J., Kwok, C. ve Haslam, N. (2009). Attributing human uniqueness and human nature to cultural groups: Distinct forms of subtle dehumanization. *Group Processes and Intergroup Relations*, 12(6), 789-805. <https://doi.org/10.1177/1368430209340415>
- Bain, P., Vaes, J., Kashima, Y., Haslam, N. ve Guan, Y. (2012). Folk conceptions of humanness: Beliefs about distinctive and core human characteristics in Australia, Italy, and China. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(1), 53-58. <https://doi.org/10.1177/0022022111419029>
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. Rand McNally.
- Banaji, M. R. ve Greenwald, A. G. (1995). Implicit gender stereotyping in judgments of fame. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 181-198.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354-365. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Blashill, A. J. ve Powlishta, K. K. (2009). Gay stereotypes: The use of sexual orientation as a cue for gender-related attributes. *Sex Roles*, 61(11-12), 783-793.
- Bohan, J. S. (1996). *Psychology and sexual orientation: Coming to terms*. Taylor & Frances/Routledge.
- Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan (Der.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* içinde (s.175-189). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Boratav, H. B., Fişek, G. O. ve Eslen-Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Braidotti, R. (2013). Posthuman humanities. *European Educational Research Journal*, 12(1), 1-19. <https://doi.org/10.2304/eeerj.2013.12.1.1>
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası*. Metis Yayıncılık.
- Casey, L. S., Reisner, S. L., Findling, M. G., Blendon, R. J., Benson, J. M., Sayde, J. M. ve Miller, C. (2019). Discrimination in the United States: Experiences of lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer Americans. *Health Services Research*, 54(2), 1454-1466. <https://doi.org/10.1111/1475-6773.13229>
- Clark, F. (2014). Discrimination against LGBT people triggers health concerns. *The Lancet*, 383(9916), 500-502. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)60169-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)60169-0)
- Clausell, E. ve Fiske, S. T. (2005). When do subgroup parts add up to the stereotypic whole? Mixed stereotype content for gay male subgroups explains overall ratings. *Social Cognition*, 23(2), 161-181. <https://doi.org/10.1521/soco.23.2.161.65626>
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Coşkun, H. ve Uğur, Y. (2017). Resim, yazı ve resim ile birlikte yazıyla sunulan nesnelerin Almanca ve Türkçe hatırlamadaki etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(1), 476-486.

- Cuddy, A. J., Fiske, S. T. ve Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in Experimental Social Psychology*, 40, 61-149. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(07\)00002-0](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(07)00002-0)
- Deaux, K. (1984). From individual differences to social categories: Analysis of a decade's research on gender. *American Psychologist*, 39(2), 105-116. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.2.105>
- Deaux, K. ve Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological Review*, 94(3), 369-389. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.369>
- Devor, A. H. (1989). *Gender blending: Confronting the limits of duality*. Indiana University Press.
- Diekmann, A. B. ve Goodfriend, W. (2006). Rolling with the changes: A role congruity perspective on gender norms. *Psychology of Women Quarterly*, 30(4), 369-383. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00312.x>
- Dökmen, Z. Y. (2006). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem Yayıncılık.
- Eagly, A. H. ve Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 735-754. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.46.4.735>
- Eagly, A. H. ve Wood, W. (2012). Social role theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski ve E. T. Higgins (Ed.), *Handbook of theories of social psychology* içinde (s. 458-476). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n49>
- Eagly, A. H. ve Wood, W. (2013). The nature-nurture debates: 25 years of challenges in understanding the psychology of gender. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3), 340-357. <https://doi.org/10.1177/1745691613484767>
- Eagly, A. H., Wood, W. ve Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. T. Eckes ve H. M. Trautner (Ed.), *The developmental social psychology of gender* içinde (s. 123-174). Psychology Press.
- Fiske, S. T. ve Stevens, L. E. (1993). *What's so special about sex? Gender stereotyping and discrimination*. Sage Publications, Inc.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. ve Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(2), 77-83. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. C. ve Glick, P. (1999). (Dis) respecting versus (dis) liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues*, 55(3), 473-489.
- Floyd, K. (2018). *Arzunun şeyeleşmesi: Queer Marksizme doğru*. (T. O. Çimen ve P. Büyüktaş, Çev.) NotaBene Kaos GL.
- Fredrickson, B. L. ve Roberts, T. A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, 21(2), 173-206. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00108.x>
- Foucault, M. (2003). *Ölüm üzerinde hak ve yaşam üzerinde iktidar; cinselliğin tarihi*. (H. U. Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gerstenfeld, P. B. (2019). Hate Crimes against the LGBTQ Community. *The Encyclopedia of Women and Crime*, 1-5. <https://doi.org/10.1002/9781118929803.ewac0261>
- Gezici Yalçın, M. (hazırlık aşamasında). Hayvan, insan, robot: Türkiye'de insanlık algısı üzerine görgül bir inceleme.
- Gezici Yalçın, M. ve Tanriverdi, V. (2020). Cinsiyet farklarının inşasında ve bu farkların ortadan kaldırılmasında cinsiyet ifadesinin rolü. *Vira Verita E-Journal: Interdisciplinary Encounters*, 11, 82-114.

- Gill, M. J. (2004). When information does not deter stereotyping: Prescriptive stereotyping can foster bias under conditions that deter descriptive stereotyping. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(5), 619-632. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2003.12.001>
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252-264. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_4
- Haslam, N., Loughnan, S., Reynolds, C. ve Wilson, S. (2007). Dehumanization: A new perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 409-422. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00030.x>
- Haslam, N., Bastian, B., Laham, S. ve Loughnan, S. (2012). *Humanness, dehumanization, and moral psychology*. M. Mikulincer ve P. R. Shaver (Ed.), *Herzliya series on personality and social psychology. The social psychology of morality: Exploring the causes of good and evil* içinde (s. 203–218). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1177/19485506211012793>
- Haslam, N., Bain, P., Douge, L., Lee, M. ve Bastian, B. (2005). More human than you: Attributing humanness to self and others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 937-950. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.937>
- Haslam, N., Kashima, Y., Loughnan, S., Shi, J. ve Suitner, C. (2008). Subhuman, inhuman, and superhuman: Contrasting humans with nonhumans in three cultures. *Social Cognition*, 26(2), 248-258. <https://doi.org/10.1521/soco.2008.26.2.248>
- Hefflick, N. A. ve Goldenberg, J. L. (2009). Objectifying Sarah Palin: Evidence that objectification causes women to be perceived as less competent and less fully human. *Journal of Experimental Social Psychology* 45(3), 598–601. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.02.008>
- Hefflick, N. A., Goldenberg, J. L., Cooper, D. P. ve Puvia, E. (2011). From women to objects: Appearance focus, target gender, and perceptions of warmth, morality and competence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(3), 572-581. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.12.020>
- Herek, G. M. (1990). The context of anti-gay violence: Notes on cultural and psychological heterosexism. *Journal of interpersonal violence*, 5(3), 316-333. <https://doi.org/10.1177/088626090005003006>
- Katz, P. A. (1986). Gender identity: Development and consequences. R. D. Ashmore ve F. K. Del Boca (Ed.), *The social psychology of female-male relations* içinde (s. 21- 67). Orlando, FL: Academic Press Inc.
- Kelman, H. C. (1973). Violence without restraint: Reflections on the dehumanization of victims and victimizers. *Journal of Social Issues*, 29(4), 25-61.
- Kimmel, S. B. ve Mahalik, J. R. (2005). Body image concerns of gay men: The roles of minority stress and conformity to masculine norms. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), 1185-1190. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.73.6.1185>
- Kite, M. E. ve Deaux, K. (1986). Attitudes toward homosexuality: Assessment and behavioral consequences. *Basic and Applied Psychology*, 7(2) 137-162. https://doi.org/10.1207/s15324834baspp0702_4
- Kite, M. E. ve Deaux, K. (1987). Gender belief systems: Homosexuality and the implicit inversion theory. *Psychology of Women Quarterly*, 11(1), 83-96. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1987.tb00776.x>
- Koenig, A. M. (2018). Comparing prescriptive and descriptive gender stereotypes about children, adults, and the elderly. *Frontiers in Psychology*, 9:1086. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01086>
- Koenig, A. M. ve Eagly, A. H. (2014). Evidence for the social role theory of stereotype content: observations of groups' roles shape stereotypes. *Journal of Personality and Social*

- Psychology*, 107(3), 371-392.
- Köylü, M. (Ed.). (2016). *Aile ve sosyal politikalar bakanlığı için LGBT hakları el kitabı* (1. Baskı). Ankara: KAOS GL Yayınları. 22 Temmuz 2018, <http://www.kaosglderneji.org/yayindetay.php?id=151>
- Loughnan, S., Haslam, N., Murnane, T., Vaes, J., Reynolds, C. ve Suitner, C. (2010). Objectification leads to depersonalization: The denial of mind and moral concern to objectified others. *European Journal of Social Psychology*, 40(5), 709-717. DOI: 10.1002/ejsp.755
- MacInnis, C. C. ve Hodson, G. (2012). Intergroup bias toward "Group X": Evidence of prejudice, dehumanization, avoidance, and discrimination against asexuals. *Group Processes and Intergroup Relations*, 15(6), 725-743. <https://doi.org/10.1177/1368430212442419>
- Mitchell, R. W. ve Ellis, A. L. (2011). In the eye of the beholder: Knowledge that a man is gay promotes American college students' attributions of cross-gender characteristics. *Sexuality & Culture*, 15(1), 80-99.
- Mize, T. D. ve Manago, B. (2018). Precarious sexuality: How men and women are differentially categorized for similar sexual behavior. *American Sociological Review*, 83(2), 305-330. <https://doi.org/10.1177%2F0003122418759544>
- Morrow, D. F. ve Messinger, L. (Eds.). (2006). *Sexual orientation and gender expression in social work practice: Working with gay, lesbian, bisexual, and transgender people*. Columbia University Press.
- Nutt, R. L. (2005). Prejudice and discrimination against women based on gender bias. J. L. Chin (Ed.), *Race and ethnicity in psychology. The psychology of prejudice and discrimination: Bias based on gender and sexual orientation*, 3 içinde (s. 1-26). Praeger Publishers/Greenwood Publishing Group
- Oost, K. M., Livingston, N. A., Gleason, H. A. ve Cochran, B. N. (2016). Gender performance stress and risk for psychopathology: Looking beyond sexual orientation. *Journal of LGBT Youth*, 13(3), 231-248. <https://doi.org/10.1080/19361653.2015.1089807>
- Opotow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: An introduction. *Journal of Social Issues*, 46(1), 1-20. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb00268.x>
- Ortner, S. B., Rosaldo, M. Z. ve Lamphere, L. (1974). Woman, culture, and society. *Woman, Culture and Society*, 67-87.
- Parrott, D. J. ve Zeichner, A. (2003). Effects of hypermasculinity on physical aggression against women. *Psychology of Men and Masculinity*, 4(1), 70-78. <https://doi.org/10.1037/1524-9220.4.1.70>
- Reidy, D. E., Shirk, S. D., Sloan, C. A. ve Zeichner, A. (2009). Men who aggress against women: Effects of feminine gender role violation on physical aggression in hypermasculine men. *Psychology of Men & Masculinity*, 10(1), 1-12. <https://doi.org/10.1037/a0014794>
- Rudman, L. A., Moss-Racusin, C. A., Phelan, J. E. ve Nauts, S. (2012). Status incongruity and backlash effects: Defending the gender hierarchy motivates prejudice against female leaders. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(1), 165-179. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.10.008>
- Sánchez, F. J. ve Vilain, E. (2012). "Straight-acting gays": The relationship between masculine consciousness, anti-effeminacy, and negative gay identity. *Archives of sexual behavior*, 41(1), 111-119. <https://doi.org/10.1007/s10508-012-9912-z>
- Sedgwick, E. K. (1993). *Tendencies*. Duke University Press.
- Shively, M. G. ve De Cecco, J. P. (1993). Components of sexual identity. Garnets L. D, Kimmel D. C. (Ed.), *Psychological perspectives on lesbian and gay male experiences* içinde (s. 80-88). https://doi.org/10.1300/J082v03n01_04
- Sink, A., Mastro, D. ve Dragojevic, M. (2018). Competent or warm? A stereotype content model approach

- to understanding perceptions of masculine and effeminate gay television characters. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 95(3), 588-606. <https://doi.org/10.1177/1077699017706483>
- Sirin, S. R., McCreary, D. R. ve Mahalik, J. R. (2004). Differential reactions to men and women's gender role transgressions: Perceptions of social status, sexual orientation, and value dissimilarity. *The Journal of Men's Studies*, 12(2), 119-132.
- Spence, J. T. ve Buckner, C. E. (2000). Instrumental and expressive traits, trait stereotypes, and sexist attitudes what do they signify?. *Psychology of women quarterly*, 24(1), 44-62. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2000.tb01021.x>
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. ve Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.
- Ünal, G. (2004). Bir grup üniversiteli gençte çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 7(4), 215-222.
- Vaes, J., Paladino, P. ve Puvia, E. (2011). Are sexualized women complete human beings? Why men and women dehumanize sexually objectified women. *European Journal of Social Psychology*, 41(6), 774-785. <https://doi.org/10.1002/ejsp.824>
- Vaughn, A. A., Teeters, S. A., Sadler, M. S. ve Cronan, S. B. (2017). Stereotypes, emotions, and behaviors toward lesbians, gay men, bisexual women, and bisexual men. *Journal of Homosexuality*, 64(13), 1890-1911. <https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1273718>
- West, C. ve Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>
- Wood, W. ve Eagly, A. H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128(5), 699-727. doi: 10.1037/0033-2909.128.5.699

Pozitif ve Negatif Duyguları Düzenleme: Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanterinin Türkçe Uyarlama Çalışması

Regulation of Positive and Negative Emotions: The Turkish Adaptation Study of the Perth Emotion Regulation Competency Inventory (PERCI)

Derya Akbaş¹ , Yasemin Kahya²

¹Arş. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Aydın, Türkiye
²Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: D.A. 0000-0001-9852-4782;
Y.K. 0000-0003-3034-0527

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Derya Akbaş,
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Aydın Adnan Menderes
Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimde Ölçme
ve Değerlendirme Anabilim Dalı Efeler/
Aydın, Aydın-Türkiye

E-posta/E-mail:

derya.akbas@adu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 22.06.2021

Revizyon Talebi/Revision Requested:

03.02.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:

18.10.2022

Kabul/Accepted: 09.11.2022

Citation/Atf: Akbas, D. ve Kahya, Y. (2022).

Pozitif ve negatif duyguları düzenleme: Perth

Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanterinin

Türkçe uyarlama çalışması. *Psikoloji*

Çalışmaları - Studies in Psychology, 42(3):

699-736.

<https://doi.org/10.26650/SP2021-955782>

ÖZ

Güncel alanyazına göre, farklı psikopatolojilerin etiyolojik ve sürdürücü faktörlerinden birinin tanılar üstü olarak değerlendirilen duygu düzenleme yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanterinin (Perth DDYE; Preece ve ark., 2018) Türkçe formunun ulusal alanyazına kazandırılması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Çalışma örneklemini, 461 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların %77.4'ü kadın, %22.3'ü erkek olup yaş ortalaması 21.49'dur. Çalışma kapsamında ilk olarak, Perth DDYE çeviri-geri çeviri yöntemiyle İngilizceden Türkçeye uyarlanmıştır. Katılımcılar, demografik bilgi formunu, Perth DDYE'yi, Duygu Düzenleme Ölçeğini ve Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-21'i doldurmuştur. Ölçek seti, katılımcılara online bir platform aracılığıyla uygulanmıştır. Geçerlik incelemeleri kapsamında, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmış, kümeleme analizi ile elde edilen gruplar arası karşılaştırma yapılmış ve Perth DDYE puanları ile duygu düzenleme ve depresyon, anksiyete ve stres puanları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanların güvenilirlik incelemesi için, Cronbach α ve McDonald ω güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Perth DDYE'nin faktör yapısına yönelik DFA bulguları, her biri dört maddeden oluşan sekiz birinci-düzyet faktörün (negatif ve pozitif duygular için deneyimi kontrol etme, davranışı engelleme, davranışı harekete geçirme, duyguları tolere etme), iki ikinci-düzyet faktöre (negatif ve pozitif duyguları düzenleme) yüklenildiğini göstermiştir. Negatif, pozitif ve genel duygu düzenleme puanları depresyon, anksiyete ve stres belirti değişkenleri ile beklendik yönde ilişkiler göstermiş ve yüksek, orta, düşük belirti grupları arasında anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Tüm alt-ölçek puanları için yüksek güvenilirlik katsayıları elde edilmiştir. Sonuç olarak bu bulgular, Perth DDYE'nin Türkçe formundan elde edilen puanların güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin kanıtlar sunmaktadır. Mevcut araştırma, ileride yürütülecek olan duygu düzenleme araştırmalarında duygu düzenleme ve diğer yapılar arasındaki ilişkileri pozitif ve negatif duygular bağlamında daha ayrıntılı bir bakış açısıyla incelemeyi mümkün kılan bir ölçme aracını ulusal alanyazına kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanteri, duygu, duygu düzenleme, pozitif duyguları düzenleme, negatif duyguları düzenleme, psikopatoloji

ABSTRACT

The current literature suggests that emotion regulation, the mechanism of change in treatment, is the common etiological and maintenance factor for different psychopathologies. This study aims to conduct an adaptation study of the Perth Emotion Regulation Competency Inventory (PERCI; Preece et al., 2018) into Turkish and to examine the scale's psychometric properties. The study sample consists of 461 participants, of whom 77.4% are female and 22.3% male with a mean age of 21.49 years old. The study first adapted PERCI from English to Turkish using the back translation method. Next, the participants completed a demographic information form, the Turkish version of PERCI; the Emotion Regulation Questionnaire (ERQ); and the Depression, Anxiety, and Stress Scale-21 (DASS-21). The measurement set was applied to the participants using an online platform. The study then conducted confirmatory factor analysis (CFA) and compared the generated groups using cluster analysis, with the Pearson correlation coefficients being calculated for scores from the PERCI, the ERQ, and the DASS-21 within the scope of examining the validity of the Turkish version of PERCI. The study also calculated Cronbach's α and McDonald's ω for the reliability examination. The CFA findings for the factor structure of PERCI have revealed the scale to have eight first-order factors, each factor consisting of four items (i.e., controlling experience, inhibiting behavior, activating behavior, and tolerating emotions for both negative and positive emotions) being loaded onto two second-order factors (i.e., negative and positive emotion regulation). The negative, positive, and general emotion regulation scores showed expected correlations with the variables of depression, anxiety, and stress symptoms and also indicated significant differences among the high, medium, and low symptom groups. High reliability coefficients were obtained for all of PERCI's subscale scores. In conclusion, these findings provide evidence for the validity and reliability of the scores obtained from the Turkish version of PERCI. For future emotion regulation research, a measure that enables a more detailed examination of the relationships involved in emotion regulation in the context of positive and negative emotions and other structures has been brought to Türkiye's national literature.

Keywords: Perth Emotion Regulation Competency Inventory, emotion, emotion regulation, negative emotion regulation, positive emotion regulation, psychopathology

EXTENDED ABSTRACT

The emotion regulation process encompasses the activation of an emotion goal to modulate an emerging emotional response (Gross et al., 2011). The activation of emotion goals initiates emotion regulation strategies (Gross, 2015; Tamir et al., 2020). Through adaptive emotion regulation, individuals become more resilient to negative daily life events (e.g., Ford et al., 2018). With non-adaptive emotion regulation, individuals become psychologically predisposed to clinical risk conditions (e.g., Sheppes et al., 2015). Therefore, the field of emotion regulation has become one of the main focuses in recent psychology research. Individuals can have emotion goals for negative and positive emotions (Gross, 2014), meaning that the emotion regulation process is important for both negative and positive emotions. Relatedly, emotional problems are conceptualized as difficulties in regulating both negative and positive emotions (Carl et al., 2013; Kring & Sloan, 2010; Sheppes et al., 2015; Webb et al., 2012). The literature highlights the difficulties in regulating negative and positive emotions to be one of the trans-diagnostic factors in psychopathology conceptualization (Tamir et al., 2020). On the other hand, current measures of emotion regulation have some limitations and fail to simultaneously cover the regulation of negative and positive emotion regulation (Preece et al., 2018). From this point of view, the current study aims to conduct an adaptation study of Preece et al.'s Perth Emotion Regulation Competency Inventory (PERCI) into Turkish and to examine its psychometric properties.

Method

The study group is composed of 461 participants with a mean age of 21.49 ($SD = 3.99$). Participants filled out a demographic information form in addition to the PERCI (Turkish form), the Emotion Regulation Questionnaire (ERQ; Eldeleklioğlu & Eroğlu, 2015; Gross & John, 2003), and the Depression, Anxiety, and Stress Scale (DASS-21; Henry & Crawford, 2005; Lovibond & Lovibond, 1995; Yılmaz et al., 2018). Before collecting the data, the PERCI was first adapted to Turkish using the back translation method. The measures were applied to the participants on an online platform. In order to examine the factor structure of the Turkish version of PERCI, the measurement models proposed by Preece et al. (2018) were tested using confirmatory factor analysis (CFA) via Mplus 8.3. To further support the validity of the PERCI scores, Pearson correlation coefficients were calculated to examine the relationships between the scores obtained from the Turkish version of PERCI with those from the ERQ and the DASS-2 in SPSS 22.0. In addition, the total scores obtained from DASS-21 were used in the K-means cluster analysis to examine the patterns regarding symptom scores. This analysis indicated groups with high-, medium-, and low-level depression, anxiety, and stress symptoms. To test any significant differences among the groups regarding the Turkish PERCI scores, analysis of variance (ANOVA) was conducted to provide additional support for the validity of the Turkish PERCI scores. Lastly, Cronbach's α and McDonald's ω (reliability coefficients) were calculated to examine the reliability of the PERCI scores.

Results

Firstly, seven measurement model alternatives were tested, with the fit indices showing that Models 1, 2, and 3 did not fit the data well and the versions of Model 4 showed better fit. Among these models, Model 4a had the best fit, but Model 4c was preferred for not only fitting the data well but also including second-order factors, which is more in line with the model for emotion regulation (Gross, 2014). Estimations of the model showed the items to be moderately or strongly loaded onto their respective factors, as well as the second-order factors, namely negative and positive emotion regulation, were positively correlated ($r = .56$).

Secondly, the Pearson correlation coefficients indicated that difficulties with difficulties with negative, positive, and general emotion regulation were associated with less usage of cognitive reappraisal (respectively, $r = -0.03$, $r = -0.15$, $r = -0.108$), more usage of expressive suppression ($r = .35$, $r = .30$, $r = .37$); and higher levels of depression ($r = .52$, $r = .38$, $r = .52$), anxiety ($r = .43$, $r = .38$, $r = .46$), and stress ($r = .52$, $r = .33$, $r = .49$). Thirdly, we carried out a K-means cluster analysis to determine the subgroups with respect to DASS-21 scores and

then compared the PERCI scores among the subgroups using ANOVA. The results showed three depression, anxiety, and stress symptom groups (i.e., high, medium, and low) to be present in the data, with significant differences occurring in the PERCI scores among these groups. Thirdly, we calculated Cronbach's α and McDonald's ω of reliability and found all subscale scores to have high reliability, with α values ranging from .74 to .92 and ω values ranging from .76 to .92.

Discussion

The purpose of the current study was to conduct an adaptation of the PERCI into Turkish and to examine its psychometric properties in a non-clinical sample. The results revealed that the PERCI has a factor structure that includes eight first-order factors (i. e., controlling experience, inhibiting behavior, activating behavior, and tolerating emotions for both negative and positive emotions) and two second-order factors (i.e., negative and positive emotion regulation). The results also suggest that composite scores can be calculated for negative, positive, and general emotion regulation difficulties. Thus, the factor analysis findings are consistent with the original study (Preece et al., 2018). The findings also showed that individuals with high Turkish PERCI scores may be more vulnerable to resorting to the suppression emotion regulation strategy, one of the process measures of emotion regulation capacity (Gross & John, 2003). Furthermore, the findings demonstrated that individuals with high levels of depression, anxiety, and stress experience more difficulties with negative, positive, and general emotion regulation compared to individuals with either low or middle levels of these symptoms. These findings are consistent with the literature, thus suggesting difficulty in regulating both negative and positive emotions to constitute a clinical picture of individuals with emotional symptoms (Carl et al., 2013; Millgram et al., 2015). In addition, the study found high reliability coefficients for all subscale scores. These findings provide evidence for the validity and reliability of the scores obtained from the Turkish version of PERCI, and thus the measure contributes to the assessment of emotion regulation difficulties across both negative and positive emotions.

Duygu düzenleme süreci, bireyin arzulamadığı duygusal bir tepkinin ardından yeni bir duygu hedefi söz konusu olduğunda ortaya çıkar (Gross ve ark., 2011). Duygu düzenleme, pozitif ve negatif duyguların düzenlenmesini kapsayan bir süreçtir (Tamir, 2009, 2016). Pozitif ve negatif duyguların düzenlenmesindeki zorlukların tanılar üstü biçimde farklı psikopatoloji türleri ile ilişkili olduğu alanyazındaki çalışmalar tarafından gösterilmiştir (örn., Tamir ve ark., 2020). Alanyazında, duygu düzenlemeyi çeşitli stratejiler bağlamında değerlendiren ölçme araçları veya yetkinliğe bağlı bir süreç bağlamında değerlendiren ölçme araçları bulunmaktadır (Preece ve ark., 2018). Ancak, stratejileri değerlendiren ölçme araçları bireyin başvurabileceği her bir stratejiyi kapsayamayacağı için ve bir stratejinin duygusal tepkinin ortaya çıktığı bağlama uygunluğunu değerlendiremediği için sınırlılıklara sahiptir. Diğer yandan, yetkinlik ölçümleri bu sınırlılıkların üstesinden gelmekle birlikte pozitif ve negatif duyguları kapsayıcı şekilde genel bir yetkinlik puanı sunmakta sınırlı kalmaktadır. Bu doğrultuda, Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanteri (Perth DDYE) geliştirilmiştir (Preece ve ark., 2018). Perth DDYE gerek duygu düzenleme sürecindeki yetkinliği ölçmesi gerekse pozitif ve negatif duyguları düzenleme yetkinliğini eş zamanlı şekilde değerlendirmesi nedeniyle özgün ve güncel bir ölçektir. Ulusal alanyazında duygu düzenleme sürecindeki yetkinliği değerlendiren ölçme araçlarının uyarlama çalışmaları bulunmakla birlikte (örn., Asıcı ve ark., 2018; Rugancı ve Gençöz, 2010), pozitif ve negatif duyguları düzenleme yetkinliğini eş zamanlı şekilde değerlendiren bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Buradan hareketle mevcut araştırmanın amacı, ulusal alanyazındaki söz konusu boşluğu doldurmak üzere Perth DDYE'nin Türkçeye uyarlama çalışmasını yürütmektir.

Duygu Düzenleme

Duygular, duygusal atmosferimizdeki süregelen olmayan değişimlerdir (APA, 1994). Duygulara öznel deneyimde, davranışta ve fizyolojide değişimler eşlik eder (Mauss ve ark., 2005). Duygusal değişimlere bireyin nasıl yaklaştığı, sağlıklı işlevselliği belirlemede son derece önemlidir. Alanyazında, duyguların ortaya çıkışını ve duygu düzenleme olgusunu açıklayan çeşitli modeller önerilmiştir. Bu modellerin en kapsamlı ve en güncel olanlarından biri duygu düzenlemenin süreç modelidir (Gross, 2015). Bu modele göre, duygu düzenleme süreci psikolojik olarak anlamlı bir durum ile başlar. Bireyin benimsediği hedefler bağlamında, birey duruma dikkatini yöneltir ve durumu değerlendirir. Bu bağlamsal değerlendirme, bireyde deneyimsel, davranışsal ve fizyolojik tepkileri başlatır; nitekim bu tepkiler de duyguların niteliklerini belirler. Duygular yoğunluğu,

süresi, sıklığı, bağlamı içindeki türü bakımından uygunsuz olduğunda ve bireyin biliş ve davranışını önyargılı kıldığında birey için zarar verici olabilmektedir (Gross ve Jazaieri, 2014). Bu durumda, bireyde duygu düzenleme hedefi ortaya çıkmaktadır. Özetle, duygu düzenleme süreci düzenleme ihtiyacının tanınması, ulaşılabilir olan düzenleme stratejilerinden seçim yapılması, seçilen stratejinin uygulanması ve uygulanan stratejinin sonuçlarının izlenmesi aşamalarından oluşmaktadır (Gross, 2015). Dolayısıyla, duygu düzenleme süreci ortaya çıkan bir duygusal tepkiyi değiştirmek için bir hedefin harekete geçmesidir (Gross ve ark., 2011). Bu sürecin sonunda duygunun doğasını, sıklığını ve süresini değiştirmek amaçlanmaktadır.

Duygu düzenlemeyi arzu edilen bir duygusal duruma ulaşmak için güdülenmiş bir süreç olarak gören kuramcılar, birey tarafından arzulanan duyguları duygu düzenleme hedefi (Mauss ve Tamir, 2014) ve duygu hedeflerine ulaşmak için kullanılan stratejileri ise duygu düzenleme stratejileri olarak kavramsallaştırmaktadır (Webb ve ark., 2012). Bireylerin işlevselliğini destekleyen duygu düzenleme süreçleri, günlük yaşamdaki olumsuz olaylara verilen tepkileri daha sağlıklı kılarak psikolojik dayanıklılığı desteklemektedir (örn., Ford ve ark., 2018). Öte yandan, bireylerin işlevselliğini sekteye uğratan duygu düzenleme süreçleri, bireyleri çeşitli klinik koşullara yakınlaştırarak psikolojik sağlık için risk oluşturmaktadır (örn., Sheppes ve ark., 2015). Bu nedenlerle, duygu düzenleme olgusu son dönemlerde yürütülen araştırmaların odak noktası haline gelmiştir.

Pozitif ve Negatif Duyguları Düzenleme

Duygular mutluluk ve şefkat gibi pozitif; üzüntü ve öfke gibi negatif yüklü olabilmektedir (Lang ve Bradley, 2010). Pozitif ve negatif yüklü duyguların kendine has biyolojik ve davranışsal özellikleri bulunmaktadır (Garland ve ark., 2010). Pozitif duyguları deneyimlemek birey için yararlı olup, bireyin esenliğini desteklemektedir (Tugade ve Fredrickson, 2007). Büyük olasılıkla bu nedenle, bireyler negatif duyguları azaltarak düzenlemeye, pozitif duyguları ise artırarak düzenlemeye eğilimlidir (Gross ve ark., 2006). Ancak, bireylerin hedefledikleri duyguların içeriğini inceleyen araştırmacılar, bireylerin pozitif duyguları azaltmaya ve negatif duyguları arttırmaya yönelik eğilimleri olabileceğini ortaya koymuştur (Tamir, 2009; 2016). Örneğin, depresyonda olan bireylerin, depresyonda olmayan bireylere kıyasla, daha çok üzgün hissetmeyi ve daha az mutlu hissetmeyi hedefleyebileceği görülmüştür (örn., Millgram ve ark., 2015). Duygu hedeflerinin harekete geçmesi, duygu düzenleme sürecini başlatır (Gross, 2015; Tamir ve ark., 2020). Dolayısıyla, depresyonda olan bir bireyin olumsuz duyguları art-

tırmaya ve olumlu duyguları azaltmaya yönelik duygu düzenleme süreci yürütebileceği anlaşılmaktadır. Bireylerin pozitif ve negatif duyguları benzer şekilde arttırmak veya azaltmak gibi duygu hedeflerinin olabileceği keşfi (Gross, 2014), bu iki aileye ait duygu tonları için de duygu düzenleme sürecini incelemenin önemini ortaya koymaktadır.

Pozitif ve negatif duyguları düzenleme süreçleri farklı fizyolojik süreçler ve beyin etkinleşme örüntüleri ile ilişkilidir (McRae ve ark., 2012; Waugh ve ark., 2016). Örneğin, negatif bir uyarana maruz kaldıktan sonra, bireylerin pozitif duyguları attırmak hedefi ile bilişsel yeniden değerlendirme stratejisini kullanmak üzere manipüle edildiği deneysel bir çalışmada, pozitif duygu düzeyinin arttığı görülürken, negatif duygu düzeyini gösteren deri iletkenlik düzeyinde manidar bir değişim bulunmadığı görülmüştür (McRae ve ark., 2012). Bir diğer deneysel çalışma, negatif bir uyarana maruz kaldıktan sonra pozitif duyguları arttırmak üzere kullanılan duygu düzenleme stratejisinin negatif duygu düzeyini gösteren beynin amigdala bölgesindeki etkinleşme şiddetini değiştirmedığını ortaya koymuştur (Waugh ve ark., 2016). Dolayısıyla, bu bulgular negatif bir uyarana maruz kaldıktan sonra bireyin pozitif duyguları arttırmak gibi bir duygu düzenleme hedefi olduğunda aslında negatif duyguların düzenlenmesine yönelik paralel bir düzenlemenin işlemediğini önermektedir. Ayrıca alanyazına göre, pozitif duyguları arttırmayı hedefleyen duygu düzenleme sürecini yürütmek negatif duyguları düzenlemeyi hedefleyen duygu düzenleme sürecini yürütmekten daha kolay olabilir (Mak ve ark., 2009; McRae ve Mauss, 2016). Diğer yandan, bireylerin daha kolay ve etkili şekilde yürütebildiği pozitif duyguları düzenleme süreci, negatif duygu düzeyini doğrudan etkilemeyebilir (örn., McRae ve ark., 2012; Waugh, 2020). Benzer şekilde, negatif duyguları değişimlemek için harekete geçen bir duygu düzenleme süreci, işlevsiz düzeydeki pozitif duyguların düzenlenmesine yardım etmeyebilir (Carl ve ark., 2013). Bu arka plan, bir bireyin pozitif duygularını arttırmaya yönelik yürüttüğü duygu düzenleme sürecinin kolaylıkla pozitif duygu düzeyini arttırabileceğini ancak aynı birey için paralel şekilde negatif duygu düzeyinin değişmeyebileceğini önermektedir. Benzer biçimde, bir birey yalnızca negatif duygu düzeyini azaltmayı hedeflediğinde paralel olarak pozitif duygu düzeyinin artmayabileceği de düşünülebilir. Buradan hareketle, pozitif ve negatif duyguları düzenleme süreçlerinin birbirinden farklı süreçler olduğu ve her ikisinin de bireyin psikopatoloji geliştirme riskini ve dayanıklılığını anlamak için önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bireylerin duygularını değişimlemek için yatkın oldukları düzenleme şekilleri, pozitif ve negatif duygu düzeylerini belirlemektedir (Greenberg, 2002; Kring ve Bach-

rowski, 1999; Mennin ve Farach, 2007). Pozitif ve negatif duyguların işlevsiz düzeyleri ise pek çok psikopatoloji türü için tanısal kriterdir (APA, 2013). Bu nedenle, özellikle duygu durum ve anksiyete bozuklukları gibi psikopatoloji türleri pozitif ve negatif duyguları düzenleme güçlükleri olarak kavramsallaştırılır (Carl ve ark., 2013; Kring ve Sloan, 2010; Sheppes ve ark., 2015; Webb ve ark., 2012). Duygu durum ve anksiyete bozukluklarında negatif duygulara yatkınlık çekirdek ve belirgin bir özellik iken, pozitif duyguların psikopatoloji türleri ile ilişkisi daha karmaşıktır (Stanton ve Watson, 2014). Pozitif duygu düzeyi, bazı psikopatoloji türleri (örn., iki uçlu duygu durum bozukluğu, histriyonik kişilik bozukluğu) ile pozitif yönde ilişkilidir; bazıları ile ise negatif yönde ilişkilidir (örn., majör depresif bozukluk, sosyal anksiyete bozukluğu) (Carl ve ark., 2013; Stanton ve Watson, 2014). Nihayetinde alanyazında, pozitif ve negatif duyguları düzenleme güçlükleri farklı psikopatoloji türlerini açıklayan tanımlar üstü değişkenler arasında yer alır (Tamir ve ark., 2020).

Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Duygusal Problemler

Alanyazına göre, negatif duygusal tepkileri etkili şekilde değiştirmeye yardım eden duygu düzenleme stratejileri arasında bilişsel yeniden yapılandırma, bakış açısı edinme ve aktif dikkat dağıtma yer almaktadır (Webb ve ark., 2012). Günlük olumsuz olaylara verdikleri duygusal tepkileri etkili şekilde düzenleyemeyen bireyler ise, daha uzun süreli ve daha ciddi düzeyde stres yaşayarak özellikle depresyon ve anksiyete gibi duygusal problemlere yatkınlasmaktadır (Mennin ve ark., 2007; Nolen-Hoeksema ve ark., 2008). Bunu destekleyecek şekilde, Aldao ve arkadaşlarının (2010) meta-analiz bulguları, depresyon ve anksiyete ile ilişkili problemlerde işlevsel bir duygu düzenleme stratejisinin yokluğu yerine işlevsiz duygu düzenleme stratejilerine başvurmanın daha belirgin bir eğilim olduğunu göstermiştir. Söz konusu bulgulara göre, negatif duygulardan kaçınma, negatif duyguları bastırma ve negatif duyguları süreğen şekilde düşünme (ruminasyon) depresyon ve anksiyete ile ilişkili problemlerde başat olan işlevsiz duygu düzenleme stratejileridir. Bu duygu düzenleme stratejileri, duygusal problemlere ilişkin belirtilerin zamansal artışı, yani duygusal problemlerin süreğenliği ile ilişkilidir (McLaughlin ve ark., 2011). Diğer yandan, duygu düzenleme stratejilerini işlevsel veya işlevsiz şekilde sınıflandırmak yerine kullanılan stratejinin bağlama uygunluğu ve bireyin bağlama uygun şekilde stratejileri esnek biçimde kullanmasının psikopatoloji açısından önemine yönelik artan bir farkındalık söz konusudur (Aldao ve Nolen-Hoeksema, 2012).

Pozitif duyguların işlevsel düzenlemesi ise, bireyin pozitif duygularını kişisel hedefler ve bağlamın sınırlılıkları çerçevesinde esnek bir şekilde arttırmasını veya azaltması-

nı içermektedir (Tugade ve Fredirickson, 2007). Carl ve arkadaşlarının (2013) kapsamlı derlemesi, duygusal problemlerde ortak şekilde pozitif duyguları düzenleme güçlüğü olduğuna işaret etmiştir. Buna göre, anksiyete ve depresyon bozukluklarında pozitif duygulardan yoğun şekilde kaçınma ve pozitif duyguları azaltarak düzenleme eğilimi olduğu, iki uçlu bozuklukta ise pozitif duyguları yoğun şekilde arama ve pozitif duyguları arttırarak düzenleme eğilimi olduğu dikkat çekmiştir. Güncel bir çalışmanın bulgularına göre, pozitif duyguların yüksek olduğu anlarda, iki uçlu bozukluğa sahip bireylerin dürtüsel davranmaya eğilimli olduğu ve hedefe yönelik davranışı sürdürmekte ve pozitif duyguları yargısız şekilde kabul etmekte güçlük yaşadığı görülmüştür (Vellotti ve ark., 2020). Pozitif duyguları düzenleme güçlükleri, bireyi uzun vadede duygusal problemlerdeki artışa yatkın kılmaktadır (Gruber ve ark., 2013; Weiss ve ark., 2018). Sonuç olarak, pozitif ve negatif duygular bağlamında duygu düzenleme sürecindeki işlevsiz örüntülerin tespiti, duygusal problemlerdeki özgül mekanizmaların belirlenmesi amacıyla araştırmaya ve bu çerçevede geliştirilecek özgül tedavi protokollerinin belirlenmesi amacıyla da uygulamaya katkı sağlayıcıdır.

Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanteri (Perth DDYE)

Son yıllarda, duygu düzenlemedeki bireysel farklılıkları ölçmeye yönelik artan bir eğilimle birlikte negatif ve pozitif duygulara yönelik duygu düzenlemeyi değerlendiren ölçme araçlarının geliştirilmesinde de bir artış olduğu görülmektedir (kapsamlı derlemeler için Bknz. Aldao ve ark., 2010; Carl ve ark., 2013). Preece ve arkadaşlarına (2018) göre, uluslararası alanyazındaki ölçekler duygu düzenlemeye yönelik süreç ölçekleri ve duygu düzenlemeye yönelik yetkinlik ölçekleri şeklinde sınıflandırılabilir. Süreç ölçekleri, bireylerin duygularını düzenlemeye yönelik hangi stratejileri (yeniden değerlendirme, bastırma gibi) etkili şekilde kullandıklarını değerlendirirken yetkinlik ölçekleri, bireylerin duygu düzenlemedeki yetkinliğine yönelik inanışları değerlendirmektedir ve bu yolla duygu düzenleme sürecinin sonundaki yetkinliğe yönelik genel bir indeks elde edilmektedir. Uluslararası alanyazındaki duygu düzenlemeye yönelik süreç ve yetkinlik ölçekleri ile bunların Türkçe uyarlama çalışmalarına yönelik bilgiler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1*Duygu Düzenlemeyi Ölçmeye Yönelik Olarak Geliştirilmiş Öz-bildirim Ölçekleri*

	Ölçme Araçları	Türkçe Uyarlaması
Duygu Düzenleme Sürecini Ölçen Araçlar		
1	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (Folkman ve Lazarus, 1980)	Var (Senol-Durak ve ark., 2011)
2	Başta Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (Carver ve ark., 1989)	Var (Ağargün ve ark., 2005)
3	Duygu Düzenleme Ölçeği (Gross ve John, 2003)	Var (Eldeleklioğlu ve Eroğlu, 2015)
4	Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (Garnefski ve Kraaij, 2007)	Var (Onat ve Otrar, 2010)
5	Duygu Düzenleme Profili-Gözden Geçirilmiş (Nelis ve ark., 2011)	Yayınlanmış bir çalışması yok.
6	Çocuk ve Ergenlerde Duygu Düzenleme Ölçeği (Gullone ve Taffe, 2012)	Var (Tetik ve Censever Önder, 2021)
7	Duygu Sistemlerinin Düzenlenmesi Anketi (De France ve Hollenstein, 2017)	Yayınlanmış bir çalışması yok.
8	Duygu Düzenleme Stratejileri için Heidelberg Formu (Izadpanah ve ark., 2017)	Yayınlanmış bir çalışması yok.
Duygu Düzenleme Yetkinliğine Yönelik Ölçme Araçları		
9	Olumsuz Duygu Durum Düzenleme için Genellenmiş Beklentiler Ölçeği (Catanzora ve Mearns, 1990)	Yayınlanmış bir çalışması yok.
10	Duygu Durum Farkındalığı Ölçeği (Salovey ve ark., 1995)	Var (Aksöz ve ark., 2010)
11	Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (Gratz ve Roomer, 2004)	Var (Rugancı ve Gençöz, 2010)
12	Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği-Olumlu (Weiss ve ark., 2015)	Var (Asıcı ve ark., 2018)
13	Düzenleyici Duygusal Öz-yeterlik Ölçeği (Zou ve ark., 2017)	Yayınlanmış bir çalışması yok.
14	Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği (Berking ve Znoj, 2008)	Var (Vatan ve Oruçlular Kahya, 2018)

Süreç ölçekleri, tek bir ölçekte bireylerin kullandıkları tüm duygu düzenleme stratejilerini kapsayamayacağı ve belli bir stratejinin içinde bulunan bağlamda esnek biçimde kullanıp kullanılmadığını değerlendirmeyeceği için sınırlılığa sahiptir. Yetkinlik ölçekleri, bu iki sınırlılığın üstesinden gelmekle birlikte negatif ve pozitif duyguları düzenleme süreçlerini eş zamanlı şekilde kapsamadığı için önemli bir sınırlılığa sahiptir (Preece ve ark., 2018). Uluslararası alanyazında en yaygın şekilde kullanılan ve duygu düzenlemedeki yetkinliği ölçen araç, Gratz ve Roomer (2004) tarafından geliştirilen Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ)'dir (Preece ve ark., 2018). Yakın bir dönemde,

paralel formu olarak anılabilecek Olumlu Duyguyu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (Olumlu-DDGÖ) de geliştirilmiştir (Weiss ve ark., 2015). Ulusal alanyazında her iki ölçeğin de Türkçe uyarlama çalışmaları bulunmaktadır (Asıcı ve ark., 2018; Rugancı ve Gençöz, 2010). Ancak, DDGÖ ölçme araçları ve Türkçe formları yalnızca negatif *ya da* pozitif duyguları düzenleme yetkinliğini değerlendirmeye yöneliktir. Negatif ve pozitif duyguları bir arada değerlendirmek ve dolayısıyla genel duygu düzenleme yetkinlik puanını negatif ve pozitif duyguları kapsar şekilde hesaplamak için elverişli değildir. Preece ve arkadaşlarının (2018) yaptığı kritik değerlendirmeye göre, DDGÖ-Farkındalık ve Netlik alt-ölçeklerinin aleksitimi yapısını ölçen maddeleri kapsadığı belirtilmiştir. Maddelerin davranışsal bir bileşen kapsamaması nedeniyle DDGÖ-Dürtüsellik ve maddelerini Kabul alt-ölçeğindeki maddelerden ayırmadaki güçlük nedeniyle DDGÖ-Strateji alt-ölçek puanlarının geçerliği ile ilgili de endişeler yöneltilmiştir. Ayrıca, Olumlu-DDGÖ, Strateji alt-ölçeğini kapsamadığı için duyguların deneyimsel boyutunu ölçmede sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla, tüm bu kritik noktalar, DDGÖ'nün Türkçe formları için de geçerlidir. Oldukça güncel olan Perth DDYE ise, uluslararası alanyazında duygu düzenlemeyi değerlendiren araçların sınırlılıklarını telafi etme amacı ile geliştirilmiştir (Preece ve ark., 2018). Duygu düzenleme stratejileri yerine duygu düzenleme yetkinliğini değerlendirerek ve negatif ile pozitif duygulara yönelik yetkinliği eş zamanlı şekilde değerlendirerek var olan ölçme araçlarının sınırlılıklarının üstesinden gelmeyi hedeflemiştir.

Perth DDYE, negatif ve pozitif duygulara ilişkin olarak duygu düzenleme yetkinliğini şu üç alanda ölçmektedir: (a) deneyimsel, (b) davranışsal ve (c) duyguları düzenlemeye yönelik yeni bir hedefi başlatmanın uygun olup olmadığını bilme. Bu çerçevede, mevcut makalenin giriş kısmında değinilen ve en güncel duygu düzenleme modellerinden biri olan süreç modeline uyumlu olarak geliştirilmiştir (Gross, 2015). Perth DDYE, her birinde dört madde olacak şekilde sekiz alt-ölçekten oluşmaktadır (Preece ve ark., 2018). Bu alt-ölçeklerin dördü pozitif duyguların düzenlenmesi ile ilgili iken diğer dördü negatif duyguların düzenlenmesi ile ilgilidir. Hem negatif hem pozitif duyguların düzenlenmesi ile ilgili alt-ölçekler dörder parçaya ayrılmıştır. Bunlar: *Deneyimi kontrol etme, davranışı engelleme, davranışı harekete geçirme ve duyguları tolere etme* parçalarıdır. Bu yapısı nedeniyle, negatif ve pozitif duyguları düzenleme yetkinliğindeki zorluklar değerlendirilebilirken aynı zamanda genel duygu düzenleme zorluğu da değerlendirilebilir. Gerek bir yetkinlik envanteri olması gerek duygu düzenleme süre-

cindeki (c) bileşenini ölçmesi nedeniyle Perth DDYE duygu düzenleme alanyazınındaki strateji-bağlam uygunluğu sorunsalını çözmüş olmaktadır (Preece ve ark., 2018). Son yıllarda duygu düzenleme stratejilerinin bağlama özgü olarak uyumlu ya da uyumsuz olabileceği vurgulanmaktadır (Aldao ve Nolen-Hoeksema, 2012). Strateji-bağlam sorunu olarak isimlendirilen bu durum, duygu düzenleme sürecinde başvuru stratejisinin kendisinden çok bağlama uygunluğu ve stratejileri esnek bir biçimde kullanabilmeyi yansıtmaktadır (Aldao ve ark., 2015; Bonanno ve Burton, 2013). Dolayısıyla, işlevsel ve işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejileri gibi sınıflamaları benimseyen süreç ölçekleri yerine genel yetkinliği değerlendiren Perth DDYE gibi ölçme araçlarının önemi ön plana çıkmaktadır.

Gözden geçirilen alanyazın ışığında, özellikle duygusal problemlerde tanılar üstü etiyojik/sürdürücü faktörlerden ve tedavide değişim mekanizması olan yapılardan birinin duygu düzenleme olduğu anlaşılmaktadır (Aldao ve ark., 2012; Carl ve ark., 2013; Sheppes ve ark., 2015; Tamir ve ark., 2020). Aynı zamanda, alanyazında yaygın şekilde kullanılan ve duygu düzenlemeyi değerlendiren araçların sınırlılıkları olduğu da belirtilmektedir (Preece ve ark., 2018). Buradan hareketle, mevcut çalışmanın amacı, Perth DDYE'nin Türkçe formunun ulusal alanyazına kazandırılması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, geçerlik ile ilgili incelemeler kapsamında ilk olarak, ölçeğin faktör yapısını belirlemek üzere Preece ve arkadaşları (2018) tarafından test edilmiş ölçme modeli alternatifleri, bulguların mevcut veri seti ile paralellik göstermesi beklenerek test edilmiştir. Ardından, geçerliğe ilişkin ek kanıt toplama amacıyla, Perth DDYE'nin benzer bir yapı olan duygu düzenleme süreci ve duygusal belirtilerle ilişkileri incelenmiştir. Söz konusu ilişkilerde, Perth DDYE puanlarının olumlu duygu düzenleme süreci ile negatif yönde ancak olumsuz duygu düzenleme süreci ile pozitif yönde olması beklenmiştir. Ayrıca, Perth DDYE puanları ile alanyazında duygu düzenlemeyle ilişkisi yaygın şekilde vurgulanan (Aldao ve Nolen-Hoeksema, 2012; Webb ve ark., 2012) duygusal belirtilerle ilişkilerin de pozitif yönde olması beklenmiştir. Bununla birlikte, Perth DDYE puanlarının duygusal belirtileri (depresyon, anksiyete ve stres belirtileri) değişen düzeylerde (düşük, orta, yüksek varsayımıyla) deneyimleyen gruplarda anlamlı olarak farklılaşacağı beklenerek gruplar arası karşılaştırma yapılmıştır. Son olarak, ölçekten elde edilen puanların güvenilirliği ile ilgili incelemeler kapsamında, Cronbach α ve McDonald ω güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bu çalışma ile psikometrik özelliklerinin kapsamlı biçimde incelendiği Perth DDYE Türkçe formunun,

duygu düzenleme yetkinliğini değerlendirerek ve negatif ve pozitif duyguları eş zamanlı ele alarak mevcut ölçme araçlarının sahip olduğu bazı sınırlılıkları giderme noktasında bir alternatif olabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Katılımcılar

Mevcut çalışma örnekleminde, toplam 461 katılımcı yer almaktadır. Katılımcıların %77.4'ü ($n = 357$)'ü kadın, %22.3'ü ($n = 103$) erkek olup 1 kişi cinsiyetine yönelik bildirimde bulunmamıştır. Katılımcıların yaşları 18-53 aralığında değişmektedir ve gruba ait yaş ortalaması 21.49'dur ($SS = 3.99$). Katılımcıların %7.4'ü ($n = 34$) anksiyete bozukluğu, depresyon gibi psikiyatrik tanıları olduğunu belirtirken geri kalanı herhangi bir psikiyatrik tanısı olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarının oranları şu şekildedir: %58.4 ($n = 269$) lise; %38.0 ($n = 175$) üniversite; %3.0 ($n = 14$) lisansüstü; %0.6 ($n = 3$) ortaokul veya yüksekokul. Katılımcıların %81.8'i ($n = 377$) üniversite öğrencisi olduğunu, %8.9'u çalıştığını, %9.3'ü çalışmadığını belirtirken; %14.8'i ($n = 68$) gelir düzeyinin düşük, %80.0'i ($n = 369$) orta ve %5.2'si ($n = 24$) yüksek olduğunu belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Katılımcılar hakkındaki cinsiyet, yaş gibi bilgileri edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanteri (Perth DDYE)

Preece ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen Perth DDYE 32 maddeden oluşan bir öz-bildirim ölçeğidir. Maddeler 7'li Likert tipi (1 = kesinlikle katılmıyorum, 7 = kesinlikle katılıyorum) ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, duygu düzenlemede yaşanan zorlukların daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu ölçeğe verilen yanıtlara göre, sekiz alt-ölçek için (negatif ve pozitif duygulara ilişkin olmak üzere deneyimi kontrol etme, davranışı engelleme, davranışı harekete geçirme ve duyguları tolere etme) toplam puan ve negatif, pozitif, genel-duygu düzenleme toplam puanları elde edilebilir (Bknz. Preece ve ark., 2018). Ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi için farklı örneklemlerden toplanan verilerle iki çalışma yürütülmüş ve geçerlik ve güvenilirlik incelemeleri yapılmıştır. Özgün çalışmada (Preece ve ark., 2018), ölçeğin faktör yapısına ilişkin yapılan DFA sonucuna göre, birinci düzeyde sekiz, ikinci

düzeyde iki ve üçüncü düzeyde bir faktörün bulunduğu üç düzeyli ölçme modelinin ve riye uyum sağladığı ve güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Perth DDYE puanları ile aleksitimi, depresyon, anksiyete ve stres puanları arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler bulunduğu belirtilmiştir.

Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ)

Gross ve John (2003) tarafından geliştirilen ve Eldeleklioğlu ve Eroğlu (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan DDÖ, bireylerin kullandığı iki duygu düzenleme stratejisi olan *yeniden değerlendirme stratejisi* için altı ve *bastırma stratejisi* için dört madde olmak üzere toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 7'li Likert tipi (1 = kesinlikle katılmıyorum, 7 = kesinlikle katılıyorum) ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Eldeleklioğlu ve Eroğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada, ölçeğin iki faktörlü bir yapıda olduğu, cinsiyetler arası ölçme değişmezliğinin sağlandığı ve güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da, ölçek puanları ile ilgili geçerlik ve güvenilirlik incelemeleri yapılmış, faktör yapısı ve güvenilirlik katsayısı bakımından benzer bulgular elde edilmiştir.

Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASÖ-21)

Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen ve Yıldırım ve arkadaşları (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan DASÖ-21, her birinde yedi madde olacak şekilde bireylerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini ölçmek üzere toplam 21 madde içermektedir. Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen özgün versiyonunda 42 madde yer alan ölçeğin kısaltılmış ve 21 madde içeren versiyonu, Henry ve Crawford (2005) tarafından oluşturularak psikometrik özellikleri incelenmiştir. Maddeler dört kategorili (0 = Bana hiçbir şekilde uygun değil, 3 = Çok fazla veya zamanın çoğunda bana uygun) ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Yıldırım ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan çalışmada, ölçeğin üç faktörlü bir yapıda olduğu, güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu ve test-tekrar test korelasyon katsayılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da, ölçek puanları ile ilgili geçerlik ve güvenilirlik incelemeleri yapılmış, faktör yapısı ve güvenilirlik katsayısı bakımından benzer bulgular elde edilmiştir.

İşlem

Çalışmayı yürütmeye başlamadan önce, Perth DDYE ve çalışmada kullanılan diğer ölçme araçları için yazarlardan gerekli izinler alınmıştır. Perth DDYE'nin İngilizceden

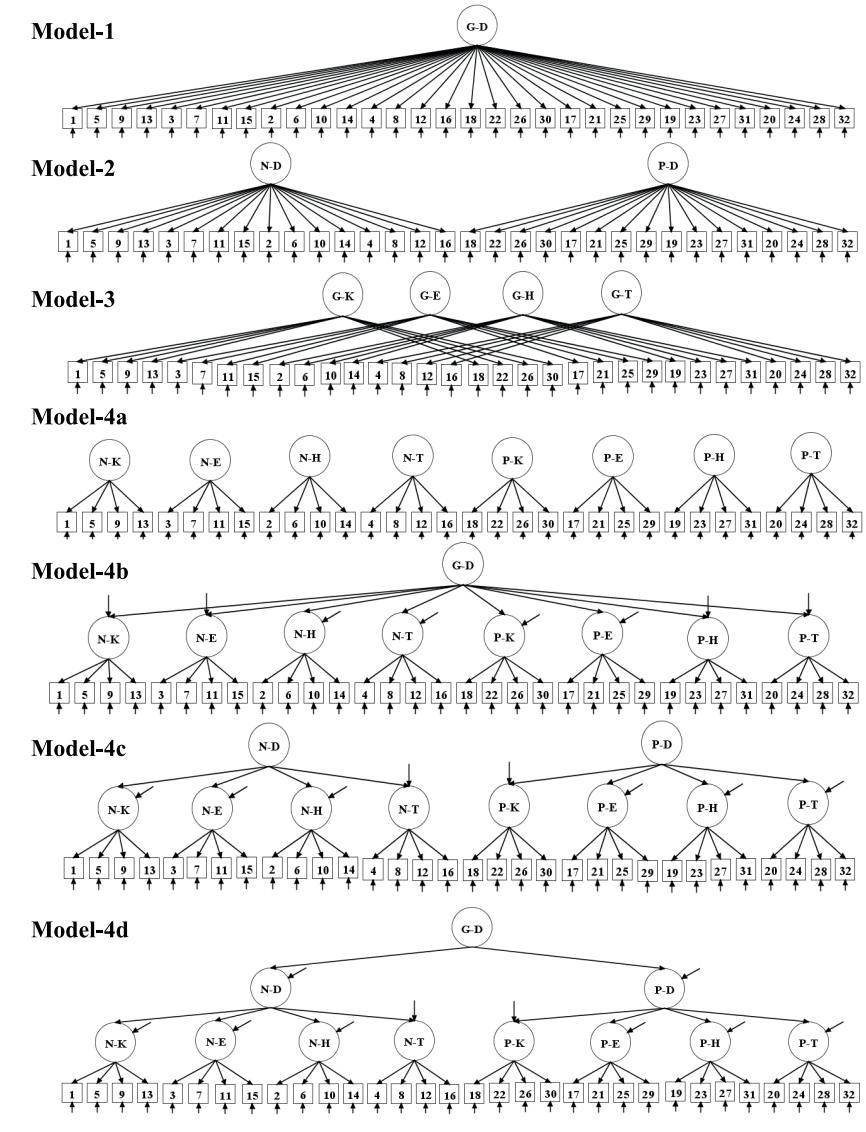
Türkçeye evirisi, İngilizce seviyesi iyi, biri Psikoloji diğeri Ölçme ve Değerlendirme alanında iki uzman tarafından yapılmıştır. Türkçeden İngilizceye evirisi, İngilizce seviyesi iyi bir Ölçme ve Değerlendirme uzmanı tarafından yapılmıştır. Çeviri ve geri-eviri işlemi ile elde edilen maddeler arasındaki uyum ve farklılıklar değerlendirilerek araçtır-macılar tarafından ölçeğin nihai formu (Bkz. Ek-1) hazırlanmıştır. Türkçe ölçeğin nihai formunun oluşturulmasının ardından, veri toplamaya başlamadan önce Hacettepe Üni-versitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır (Sayı: 35853172-300; Tarih: 17.05.2019). Gönüllü katılım formunu ve mevcut çalışma ölçeklerini içeren değerlen-dirme seti ile evrimii bir platform aracılığıyla Eylül 2019-şubat 2021 arasında veri toplanmıştır.

Veri Analizi

Ölçekten elde edilen puanların geçerliği ile ilgili analizler kapsamında, ilk olarak, ölçeğin faktör yapısını incelemek üzere, Preece ve arkadaşları (2018) tarafından öneri-len ölçme modelleri DFA ile test edilmiştir ve test edilmiştir. Test edilen bu modeller şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1

Perth DDYE İçin Test Edilen Ölçme Modelleri

Not. Dışsal değişkenler arası ilişki bulunmaktadır. G-D= Genel-duygu düzenleme, N-D=Negatif-duygu düzenleme, P-D=Pozitif-duygu düzenleme, G-K=Genel-deneyimi kontrol etme, G-E=Genel-davranışı engelleme, G-H=Genel-davranışı harekete geçirme, G-T=Genel-duyguları tolere etme, N-K=Negatif-deneyimi kontrol etme, N-E= Negatif-davranışı engelleme, N-H= Negatif-davranışı harekete geçirme, N-T= Negatif-duyguları tolere etme, P-K=Pozitif-deneyimi kontrol etme, P-E= Pozitif-davranışı engelleme, P-H= Pozitif-davranışı harekete geçirme, P-T= Pozitif-duyguları tolere etme.

Şekil 1’de görüldüğü üzere, *Model-1* tek faktörlü (Genel-duygu düzenleme), *Model-2* iki faktörlü (Negatif ve Pozitif-duygu düzenleme) ve *Model-3* dört faktörlü (Genel-deneyimi kontrol etme, genel-davranışı engelleme, genel-davranışı harekete geçirme, genel-duyguları tolere etme) modellerdir. *Model-4a*, yalnızca birinci düzey faktörlerin bulunduğu bir model iken, *Model-4b* ikinci düzeyde bir faktörün (Genel-duygu düzenleme) ve *Model-4c* iki faktörün (Negatif ve Pozitif-duygu düzenleme) bulunduğu iki düzeyli modellerdir. Üç düzeyli *Model-4d* ise, ikinci düzeyde iki faktörün (Negatif ve Pozitif-duygu düzenleme), üçüncü düzeyde bir faktörün (Genel-duygu düzenleme) bulunduğu bir modeldir. Bu modeller değerlendirilirken, DFA’ların gerçekleştirildiği Mplus 8.3 programı tarafından sunulan χ^2 , CFI, TLI, RMSEA, SRMR, AIC ve BIC uyum indeksleri kullanılmıştır.

İkinci olarak, ölçekten elde edilen puanlarla, bireylerin kullandıkları yeniden değerlendirme ve bastırma duygu düzenleme stratejileri boyutlarını içeren DDÖ’den ve DASÖ’21’den elde edilen puanlar arası ilişkileri incelemek üzere SPSS 22.0 paket programı kullanılarak Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Son olarak, ölçekten elde edilen puanların gruplar arası farkını incelemek üzere, katılımcılar genel depresyon, anksiyete ve stres bakımından (düşük, orta ve yüksek olması varsayımıyla) üç gruba ayrılmıştır. Bunun için, DASÖ-21’den elde edilen toplam puanlar alınmış ve SPSS 22.0 paket programı kullanılarak K-ortalamlar kümeleme analizi gerçekleştirilmiştir. Ardından, depresyon, anksiyete ve stres grupları arasındaki duygu düzenleme zorluklarına ilişkin farkları incelemek üzere yapılacak olan ANOVA için normallik ve varyansların homojenliği varsayımları incelenmiş ve analizler SPSS 22.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Ölçekten elde edilen puanların güvenilirliği ile ilgili incelemeler kapsamında, Cronbach α (Cronbach, 1951) ve McDonald ω (McDonald, 1999) katsayıları hesaplanmıştır; hesaplama için SPSS 22.0 paket programı kullanılmış ve McDonald ω katsayısı hesaplayabilmek için programa OMEGA adlı makro (Hayes ve Coutts, 2020) yüklenmiştir.

Bulgular

Geçerliğe İlişkin Bulgular

Faktör Yapısı

Ölçeğin faktör yapısını incelemek üzere yürütülen DFA'da sınanan modellere ait uyum indeksleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2
DFA'da Test Edilen Modellere Ait Uyum İndeksleri

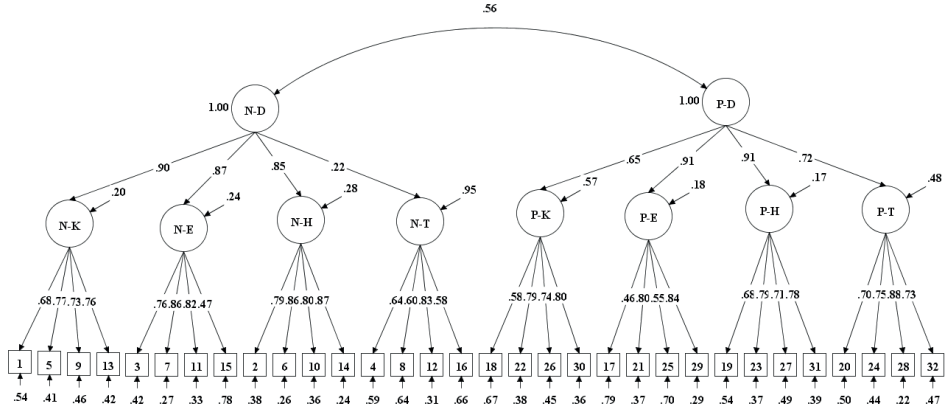
Modeller	Ki-kare/sd	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	AIC	BIC
Model-1	2928.69/464=6.31	.53	.50	.11	.12	52508.51	52905.32
Model-2	2064.53/463=4.46	.70	.68	.09	.11	51283.24	51684.18
Model-3	2168.64/458=4.74	.68	.65	.09	.13	51423.18	51844.78
Model-4a	807.74/436=1.85	.93	.92	.04	.07	49570.49	50083.03
Model-4b	1192.04/456=2.61	.86	.85	.06	.10	50051.81	50481.69
Model-4c	986.60/455=2.17	.90	.89	.05	.09	49775.32	50209.33
Model-4d	1055.89/456=2.32	.89	.88	.05	.12	49869.47	50299.34

Not. *sd*=serbestlik derecesi, CFI (The Comparative Fit Index), TLI (Tucker Lewis Index), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual), AIC (The Akaike Information Criteria), BIC (Bayesian Information Criteria)

Tablo 2'deki uyum indeksleri incelendiğinde, *Model-1*, *Model-2* ve *Model-3*'ün veriye iyi uyum sağlamadığı söylenebilir. Buna göre, bir, iki veya dört faktörlü bir yapının uygun olmadığı sonucu çıkarılabilir. Dört versiyonu sınanan Model-4 alternatifleri arasında, *Model-4a*'nın veriye en iyi uyum sağlayan model olduğu görülmektedir. Buna göre, sekiz faktörlü bir yapının uygun olduğu söylenebilir. İki-düzeyle olan *Model-4b* ve *Model-4c* karşılaştırıldığında, *Model-4c*'nin veriye daha iyi uyum sağladığı görüldüğünden ikinci düzeyde tek bir faktör yerine iki faktörlü bir yapının veriye daha iyi uyum sağladığı söylenebilir. Son olarak, *Model-4c* ve *Model-4d* arasında bir karşılaştırma yapılırsa, *Model-4c*'nin veriye daha iyi uyum sağladığı görülmektedir. Aslında, *Model-4a* veriye *Model-4c*'den daha iyi bir uyum göstermektedir ancak ikinci düzeydeki iki faktörlü yapıyı ele alabilmek ve bileşik puanlar hesaplayabilmek için, kabul edilebilir düzeyde uyum gösteren *Model-4c*'nin kabul edilmesi tercih edilmiştir. *Model-4c* (standartlaştırılmış) parametre kestirimleri Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2

Model-4c Parametre Kestirimleri

Not. Standartlaştırılmış değerler verilmiştir. Sadelik için virgülden sonra iki basamak alınmıştır. N-D=Negatif-duygu düzenleme, P-D=Pozitif-duygu düzenleme, N-K=Negatif-deneyimi kontrol etme, N-E= Negatif-davranışı engelleme, N-H= Negatif-davranışı harekete geçirme, N-T= Negatif-duyguları tolere etme, P-K=Pozitif-deneyimi kontrol etme, P-E= Pozitif-davranışı engelleme, P-H= Pozitif-davranışı harekete geçirme, P-T= Pozitif-duyguları tolere etme.

Şekil 2 incelendiğinde, birinci düzeydeki sekiz ayrı faktöre yüklenen maddelerin faktör yüklerinin .46 ile .88 arasında değiştiği görülmektedir ve buna göre, maddelerin faktörlerin iyi birer göstergesi olduğu söylenebilir. İkinci düzeydeki yüklere bakıldığında, değerlerin .22 ile .91 arasında değiştiği görülmektedir. Yalnızca, *Negatif-duygu düzenleme* ile *Negatif-duyguları tolere etme* arasındaki ilişkiyi gösteren değer .22'dir ve diğer değerler .65 ve üzerindedir. Buna göre, *Negatif-duyguları tolere etme* boyutunun *Negatif-duygu düzenleme* boyutunu çok iyi temsil etmediği söylenebilir ancak bu değer anlamlı olduğundan ve özgün çalışmadaki öneriler bu doğrultuda olduğundan boyutla ilgili herhangi bir işlem yapılmamış ve mevcut model korunmuştur. Son olarak, *Negatif-duygu düzenleme* ile *Pozitif-duygu düzenleme* boyutları arası ilişkiyi gösteren korelasyon katsayısının orta düzeyde olduğu ve negatif duyguları düzenleme boyutundaki puanlar arttıkça pozitif duyguları düzenleme boyutundaki puanların da artma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Bu modeldeki yapıya dayanarak, *Negatif-duygu düzenleme* ile *Pozitif-duygu düzenleme* boyutları için toplam puanların alınabileceği söylenebilir. Bununla birlikte, ikinci düzeydeki faktörler arasındaki ilişkinin derecesi ve üçüncü düzeyde *Genel-duygu düzenleme* faktörünün bulunduğu *Model-4d*'nin veriye kötü uyum sağlamadığı dikkate alı-

nırsa, *Genel-duygu düzenleme* boyutu için de toplam puan alınmasının uygun olduğu söylenebilir.

İlgili Değişkenler ile İlişkiler

Perth DDYE *Negatif-duygu düzenleme*, *Pozitif-duygu düzenleme*, *Genel-duygu düzenleme* boyutları için toplam puanlar hesaplanarak bu puanlar ile DDÖ ve DASÖ-21 alt-ölçek puanları arası Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Katsayılar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Duygu Düzenleme Puanları ile Ele Alınan Diğer Ölçek Puanları Arası İlişkiler

	N-D	P-D	G-D	YD stratejisi	B stratejisi	Depresyon	Anksiyete	Stres
N-D	(.89)	.54*	.89*	-.03	.35*	.52*	.43*	.52*
P-D		(.90)	.87*	-.15*	.30*	.38*	.38*	.33*
G-D			(.92)	-.10*	.37*	.52*	.46*	.49*
YD stratejisi				(.83)	.11*	-.21*	-.11*	-.13*
B stratejisi					(.74)	.28*	.29*	.23*
Depresyon						(.88)	.67*	.80*
Anksiyete							(.84)	.74*
Stres								(.85)

Not. * $p < .05$. N-D=Negatif-duygu düzenleme, P-D=Pozitif-duygu düzenleme, G-D= Genel-duygu düzenleme, YD stratejisi = Yeniden Değerlendirme Stratejisi, B stratejisi = Bastırma Stratejisi. Köşegende, ölçeklere ait Cronbach α iç tutarlılık katsayıları verilmiştir.

Negatif, Pozitif ve Genel-duygu düzenleme puanları ile *yeniden değerlendirme* duygu düzenleme stratejisi arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki; *bastırma* duygu düzenleme stratejisi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Buna göre, duygu düzenleme zorluk puanları arttıkça bastırma stratejisi puanlarının da artma eğiliminde olacağı söylenebilir ancak aralarında güçlü bir ilişki bulunmamaktadır. *Negatif, Pozitif ve Genel-duygu düzenleme* puanları ile *depresyon, anksiyete ve stres* puanları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Buna göre, duygu düzenleme zorlukları yaşayanların daha çok depresyon, anksiyete ve stres yaşama eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu bulguların, Perth DDYE ile elde edilen puanların geçerliliğini desteklediği görülmektedir. Tabloda ayrıca, duygu düzenleme puanları arasındaki ilişkiler verilmiştir. Pozitif ve negatif duygu düzenleme puanları arasında, orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu katsayı, faktör analizindekinden farklı olarak, gözlenen toplam puanlara dayalı hesaplanmıştır ve benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Gruplar Arası Farklar

İlk olarak, katılımcılar, DASÖ-21 ölçeği puanları kullanılarak kümeleme analizi ile

üç gruba ayrılmıştır. Bu ölçekten alınabilecek puanlar 21 ile 84 arasında değişmektedir. Analiz sonucunda elde edilen gruplar, gruptaki puan aralığı ve ortalama dikkate alınarak adlandırılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen birinci grup (puan aralığı = 21-38, $X_{ort} = 31.35$) düşük; ikinci grup (puan aralığı = 39-55, $X_{ort} = 46.06$) orta ve üçüncü grup (puan aralığı = 56-84, $X_{ort} = 64.53$) yüksek belirti grubu olarak adlandırılmıştır. Oluşturulan gruplara göre, depresyon, anksiyete ve stres puanları arasındaki fark ANOVA ile incelenmiş ve gruplar arası puanların ortalamalarının farklı olduğu teyit edilmiştir ($F(2; 458) = 1257.48, p < .05$). Analize dayalı yapılan grup atamaları sonucunda, depresyon, anksiyete ve stres bakımından katılımcıların %37.74'ünün ($n = 174$) düşük grupta, %42.95'inin ($n = 198$) orta grupta ve %19.31'inin ($n = 89$) de yüksek grupta yer aldığı belirlenmiştir.

Katılımcılar, depresyon, anksiyete ve stres puanlarına göre gruplara atandıktan sonra bu gruplar arası Perth DDYE puanlarının farklarını incelemek üzere varyans analizi varsayımları incelemiştir. Normal dağılım varsayımını test etmek için Shapiro-Wilk Testi; varyansların homojenliği varsayımını test etmek için Levene Testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Normallik ve Varyansların Homojenliği Varsayımları Test Sonuçları

Depresyon, anksiyete ve stres grupları				
	Düşük grup ($n=174$)	Orta grup ($n=198$)	Yüksek grup ($n=89$)	
	Shapiro-Wilk Testi	Shapiro-Wilk Testi	Shapiro-Wilk Testi	Levene Testi
N-D	.97 (174), $p < .05$	1.0 (198), $p > .05$.99 (89), $p > .05$	1.13 (2, 458), $p > .05$
P-D	.81 (174), $p < .05$.95 (198), $p < .05$.97 (89), $p < .05$	3.90 (2, 458), $p < .05$
G-D	.91 (174), $p < .05$.99 (198), $p > .05$.99 (89), $p > .05$	1.13 (2, 458), $p > .05$

Not. N-D=Negatif-duygu düzenleme, P-D=Pozitif-duygu düzenleme, G-D= Genel-duygu düzenleme. Shapiro-Wilk Testi normallik varsayımını, Levene Testi varyansların homojenliği varsayımını test etmede kullanılmıştır.

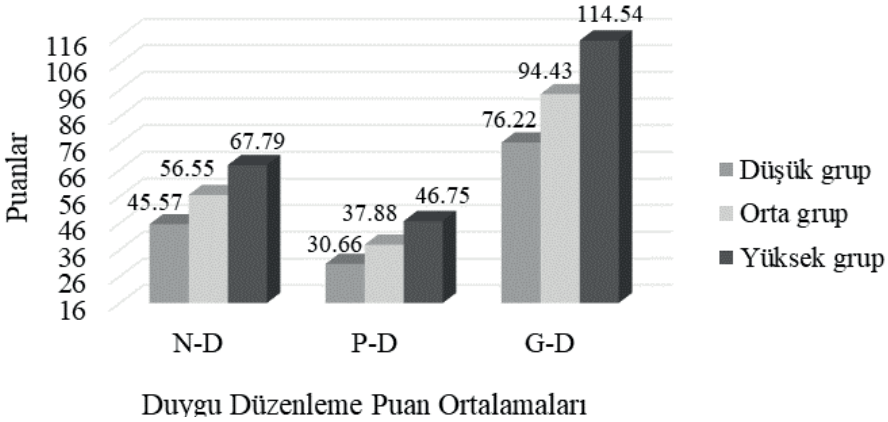
Tablo 4 incelendiğinde, *Negatif-duygu düzenleme* ve *Genel-duygu düzenleme* puanları için varyansların homojenliği ve normal dağılım varsayımlarının grupların çoğunda sağlandığı ancak *Pozitif-duygu düzenleme* puanları için her iki varsayımın da sağlanmadığı görülmektedir. ANOVA'nın, normallik varsayımının ihlal edilmesi durumunda da güçlü olduğunu destekleyen çalışmalar (örn., Blanca ve ark., 2017; Schminder ve ark., 2010) vardır ancak test, grup büyüklükleri eşit değilse varyansların homojenliği varsayımının ihlaline karşı güçlü değildir ve farklı testlerin kullanımı önerilmektedir (Field, 2013). Bu bilgiler ve test sonuçları bir arada değerlendirilerek, *Negatif-duygu düzenleme* ile *Genel-duygu düzenleme* puanlarının incelemeleri için tek-yönlü ANOVA ve

gruplar arası ikili karşılaştırmalar için Tukey post-hoc testi; *Pozitif-duygu düzenleme* puanlarının incelemeleri için Welch'in F testi ve ikili karşılaştırmalar için Games-Howell post-hoc testi kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, tüm puan türlerinin gruplar arası farkının anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (*Negatif-duygu düzenleme*: $F(2; 458) = 68.36, p < .05, \eta^2 = 0.23$; *Pozitif-duygu düzenleme*: $F(2; 222.21) = 31.73, p < .05, \eta^2 = 0.14$; *Genel-duygu düzenleme*: $F(2; 458) = 71.58, p < .05, \eta^2 = 0.24$) ve etki büyüklüklerine bakılarak, gruplar arası farklılıkların duygu düzenleme puanlarında açıkladığı varyansın yüksek olduğu söylenebilir. Gruplar arası ikili karşılaştırmalar incelendiğinde, *Negatif*, *Pozitif* ve *Genel-duygu düzenleme* puanlarının tüm ikili gruplar arasındaki farklarının anlamlı olduğu gözlenmiştir. Depresyon, anksiyete ve stres gruplarına göre duygu düzenleme puanlarının ortalamalarını gösteren grafik Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3

Depresyon, Anksiyete ve Stres Gruplarına göre Perth DDYE Puan Ortalamaları

Not. Ortalamalar, her bir grup ve puan türü için verilmiştir. N-D=Negatif-duygu düzenleme, P-D=Pozitif-duygu düzenleme, G-D= Genel-duygu düzenleme. N-D ve P-D alt ölçeklerinden alınabilecek puan aralığı 16-112 iken, G-D ile gösterilen ölçek genelinden alınabilecek puan aralığı 32-224 şeklindedir. Grup ortalamalarının daha iyi görülebilmesi için Y eksenı değerleri 16-116 aralığında alınmıştır.

Şekil 3'te verilen karşılaştırmalara dayalı olarak, depresyon, anksiyete ve stres bakımından yüksek grupta olanların *Negatif*, *Pozitif* ve *Genel-duygu düzenleme* zorluklarının diğer gruplarındakinden daha yüksek olduğu; orta grupta yer alanların duygu düzenleme zorluklarının da düşük gruptakilerin duygu düzenleme zorluklarından daha yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgular, Perth DDYE'den alınan puanların geçerliğini desteklemektedir.

Güvenirlğe İlişkin Bulgular

Ölçekten elde edilen puanların güvenirlık derecesini incelemek üzere ölçeğin geneli ve tüm alt-ölçekler için Cronbach α ve McDonald ω güvenirlık katsayıları hesaplanmış ve elde edilen değerler, betimleyici istatistikler ile birlikte Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Perth DDYE Puanları için Güvenirlık Katsayıları ve Betimleyici İstatistikler

	α	ω	Min/Max	Ort.	SS	Çarpıklık/Basıklık
Negatif-deneyimi kontrol etme (N-K)	.83	.83	4/28	12.26	5.32	.56/- .20
Negatif-davranışı engelleme (N-E)	.81	.82	4/28	12.05	5.60	.61/- .07
Negatif-davranışı harekete geçirme (N-H)	.90	.90	4/28	16.31	6.35	.05/- .92
Negatif-duyguları tolere etme (N-T)	.76	.76	4/28	13.96	5.42	.17/- .46
Pozitif-deneyimi kontrol etme (P-K)	.81	.82	4/28	10.69	5.30	.88/- .53
Pozitif-davranışı engelleme (P-E)	.74	.77	4/28	9.81	4.91	1.00/.83
Pozitif-davranışı harekete geçirme (P-H)	.83	.83	4/28	9.41	5.12	1.22/1.27
Pozitif-duyguları tolere etme (P-T)	.84	.85	4/28	6.97	4.54	2.09/4.82
Negatif-duygu düzenleme (N-D)	.89	.89	16/107	54.57	16.96	.26/- .17
Pozitif-duygu düzenleme (P-D)	.90	.90	16/104	36.87	15.65	1.08/1.36
Genel-duygu düzenleme (G-D)	.92	.92	32/202	91.44	28.59	.53/.44

Not. α = Cronbach α , ω = McDonald ω Ort. = Ortalama, Ss = Standart Sapma

Tablo 5 incelendiğinde, her iki katsayı için, değerlerin *Negatif-duyguları tolere etme* ve *Pozitif-davranışı engelleme* alt-ölçekleri için .70-.80 aralığında ve diğer tüm ölçekler için .80’den büyük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, McDonald ω katsayılarının ölçeğin geneli ve tüm alt-ölçekler için Cronbach α katsayılarına eşit veya onlardan daha büyük olduğu görülmektedir. Bu bulgular, Perth DDYE alt-ölçeklerinden ve ölçek genelinden alınan puanların güvenirlık derecelerinin yüksek olduğu sonucunu desteklemektedir.

Tartışma

Bu çalışmada, Türkçeye uyarlanan Perth DDYE’nin psikometrik özelliklerinin klinik olmayan bir örnekleme de incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan geçerlik incelemeleri kapsamında, ölçeğin faktör yapısı, ölçekten alınan puanların ilgili değişkenlerle ilişkileri ve depresyon, anksiyete, stres düzeyleri değişen gruplar arasındaki farklar incelenmiştir. İlk olarak, ölçeğin faktör yapısını incelemek üzere özgün çalışma ile uyumlu olan bir seri DFA yürütülmüş ve bu analizlerde yedi model alternatifii sınıanmıştır (Bkz. Şekil 1) (Preece ve ark., 2018). Bulgular, sınıanan yedi model alternatifii arasında, birinci düzeyde sekiz faktörü içeren *Model-4a*’nın veriye en iyi uyum sağlayan model olduğunu göstermiştir. *Model-4a*’dan sonra veriye en iyi uyum gösteren

model, *Model-4c* olmuştur (Bkz. Tablo 2). Mevcut bulgular, özgün çalışmadaki kuramsal beklentilerle ve bulgularla paralellik göstermektedir (Gross, 2015; Preece ve ark., 2018) ancak özgün çalışmada *Model-4d* ile *Model-4c* eşit düzeyde uyum göstermiştir ve araştırmacılar üç düzeyli olan *Model-4d*'yi tercih etmiştir.

Mevcut çalışmada ise, *Model-4c* gerek kabul edilebilir uyum indekslerine sahip olması, gerekse özgün çalışmada belirtildiği gibi kuramsal açıdan ikinci düzeyde *Negatif ve Pozitif-duyguları düzenleme* faktörlerine sahip olması nedeniyle nihai model olarak kabul edilmiştir. *Model-4c*'de birinci düzeydeki negatif ve pozitif duyguları düzenleme ile ilgili sekiz faktör, ikinci düzeydeki *Negatif ve Pozitif-duyguları düzenleme* faktörlerine yüklenmektedir. *Model 4c*'nin kestirimleri incelendiğinde (Bkz. Şekil 2), genel olarak faktör yüklerinin yüksek olduğu gözlenmiştir. *Model-4d*'nin, *Model-4c*'ye kıyasla kötü olmayan ancak göreceli olarak kabul edilebilir uyumun altında görünen değerlere sahip olması, daha çok parametrenin kestirildiği karmaşık modellerin analizinde değişkenliğin daha çok olduğu büyük örneklemelere ihtiyaç duyulması ile açıklanabilir. Burada kuramsal sebeplerden çok, örneklem büyüklüğü veya özellikleri kaynaklı sebeplerin açıklayıcı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, *Model-4c*'de ikinci düzey faktörler olan *Negatif ve Pozitif-duyguları düzenleme* değişkenlerinin birbirleri ile orta düzeyde ilişki göstermesi, üç düzeyli *Model-4d* veriye en iyi uyumu göstermese dahi, *Genel-duygu düzenleme* puanlarının hesaplanmasının uygun olduğunu desteklemektedir.

Geçerlik incelemelerine göre, Perth DDYE'den elde edilen duygu düzenleme puanları ile yeniden değerlendirme stratejisi puanları arasındaki korelasyon değerleri düşük düzeyde negatif ilişkilere işaret etmiş; bastırma puanları arasındaki korelasyon değerleri ise orta düzeyde pozitif ilişkilere işaret etmiştir. Pozitif duyguları düzenleme ve genel olarak duygu düzenleme zorluğu yaşayanların yeniden değerlendirme duygu düzenleme stratejisini daha az kullanmaya eğilimli olabileceği, ancak bu bulgunun düşük korelasyon değerleri nedeniyle geçerli bir bulgu olmayabileceği de anlaşılmaktadır. Öte yandan, negatif, pozitif ve genel olarak duyguları düzenleme zorluğu yaşayanların bastırma stratejisini daha çok kullanabileceği anlaşılmaktadır. Ancak, DDÖ alt-ölçekleri ile Perth DDYE puanları arasındaki ilişkilerin beklenenin aksine düşük olduğu da dikkat çekicidir. Bu durumun birkaç açıklayıcı sebebi olabilir. Öncelikle, duyguları düzenleme zorluğu, işlevsel bir duygu düzenleme stratejisinin birey için ulaşılabilir olmamasından ayrı bir yapıdır (Aldao ve ark., 2015). Bu nedenle, mevcut çalışmada, Perth DDYE puanları ile olumlu bir düzenleme stratejisi olan yeniden değerlendirme puanları arasında yete-

rince güçlü ilişkilere ulaşılammış olabilir. Diğer yandan, Perth DDYE puanları ile bastırma puanları arasındaki ilişki büyüklükleri, özgün çalışmada tespit edilenle uyumludur (Preece ve ark., 2018). Özetle, bu çalışmada, Perth DDYE puanları yüksek olan bireylerin bastırma stratejisini kullanmaya yatkın olabilecekleri daha geçerli bir bulgu gibi görünmektedir.

Elde edilen düşük korelasyon değerleri, *Negatif, Pozitif, ve Genel-duygu düzenleme* puanlarının yeniden değerlendirme ve bastırma stratejilerinden daha kapsamlı şekilde duygu düzenleme yetkinliğindeki zorlukları içeren bileşenlere işaret etmesi ile de açıklanabilir. DDÖ, duygu düzenleme süreç ölçeği (Gross ve John, 2003) iken Perth DDYE duygu düzenleme yetkinlik envanteridir. DDÖ gibi süreç ölçekleri, duygu düzenleme stratejilerini ölçer, ancak yetkinlik ölçekleri kadar kapsamlı değildir (Preece ve ark., 2018). Perth DDYE gibi yetkinlik envanterleri, herhangi bir stratejinin ötesinde bireyin duygu düzenlemedeki yetkinliğine ilişkin genel inançlarını duygu düzenlemenin etkililiğine yönelik sonuç açısından değerlendirir. Bu nedenle de duygu düzenleme stratejisi ölçümlerinden daha kapsamlıdır. Uluslararası ve ulusal çalışmalarda sıklıkla kullanılan Gratz ve Roemer'in (2004) geliştirdiği DDGÖ, özgün çalışma ile uyumlu olarak mevcut çalışmanın veri toplama araçları arasında yer almamıştır. Yalnızca negatif duyguları düzenleme güçlüğünü değerlendirmesi, pozitif duyguları düzenleme güçlüğü için ayrıca bir ölçeğe ihtiyaç duyulması ve buna bağlı olarak madde sayısının yükselmesi gibi nedenlerle mevcut çalışmanın kapsamı dışında kalsa da ileriki çalışmalarda Perth DDYE ile olumlu ve olumsuz duyguları düzenleme güçlüğünü ölçen DDGÖ araçlarından elde edilen puanlar arasındaki ilişkilerin incelenmesinin katkı sağlayıcı olacağı düşünülmektedir.

Negatif, Pozitif ve Genel-duygu düzenleme puanları ile depresyon, anksiyete ve stres puanları arasındaki anlamlı ilişkiler; düşük, orta ve yüksek düzeydeki depresyon, anksiyete ve stres belirti gruplarına göre duygu düzenleme puanlarındaki anlamlı farklar, Perth DDYE'nin Türkçe formundan alınan puanlar için ek geçerlik kanıtı oluşturmuştur. Buna göre, duygu düzenleme zorluğu puanları arttıkça bireylerin depresyon, anksiyete ve stres puanlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Grup karşılaştırmalarına göre, depresyon, anksiyete ve stres belirti puanları yüksek grupta yer alanların diğer gruptakilerden ve orta grupta yer alanların da düşük gruptakilerden daha çok negatif, pozitif ve genel olarak duyguları düzenleme zorluğu yaşadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgular, depresyon gibi duygusal problemlerde görülen negatif ve pozitif duyguları düzenleme zor-

luğuna ilişkin alanyazındaki bulgularla beklendik yönde uyumludur (Carl ve ark., 2013; Millgram ve ark., 2015). Ek olarak, depresyon, anksiyete ve stres belirti gruplarının, negatif ve genel duyguları düzenleme zorluğu puanlarındaki değişkenliği açıklamada benzer etki büyüklüklerine sahip oldukları ve her iki etki büyüklüğünün de pozitif duyguları düzenlemeye ait etki büyüklüğünden daha büyük olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda, depresyon, anksiyete ve stres belirti gruplarının, pozitif duyguları düzenleme zorluğuna kıyasla negatif duyguları düzenleme zorluğundaki varyansı açıklamada daha etkili olabileceği anlaşılmaktadır. Negatif duyguları düzenleme zorluğunun duygusal problemler için daha belirgin bir faktör olabileceği bulgusu alanyazınla uyumlu olmakla birlikte (Carl ve ark., 2013), bulgular depresyon, anksiyete ve stres gibi belirtileri deneyimleyen bireylerin pozitif duyguların düzenlenmesinde de zorluklar yaşayabileceğini yeterli düzeyde ortaya koymaktadır. Elde edilen mevcut bulgular, pozitif ve negatif duyguları düzenleme zorluklarının duygusal problemler bağlamında alanyazında desteklendiği gibi (Tamir ve ark., 2020) tanılar üstü değişkenler arasında yer alabileceğini önermektedir.

Çalışmada hesaplanan güvenilirlik katsayıları, ölçekten alınan puanların güvenilirlik derecesinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Bkz. Tablo 4). Bu çalışmada, eğitim ve psikoloji alanlarında ölçme araçlarından elde edilen puanların güvenilirlik incelemeleri kapsamında daha sık karşımıza çıkan Cronbach α ile birlikte McDonald ω değerleri de hesaplanmıştır. Cronbach α , maddelerin faktör yükleri eşit olmadığı durumlarda ki bu çok olası bir durumdur, güvenilirliğin alt sınırını vermektedir (Green ve Yang, 2009) ve bu durumlarda McDonald ω katsayısının kullanımı önerilmektedir. Bu çalışmada maddelere ait faktör yükleri birbirine yakın olarak elde edildiği için Cronbach α ve McDonald ω güvenilirlik katsayıları da birbirine yakın olarak elde edilmiştir.

Mevcut çalışma örnekleminin büyük çoğunluğu beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerinden oluştuğundan örnekleme ait yaş ortalaması düşüktür. Bu nedenle, Perth DDYE puanlarının geçerlik ve güvenilirlik incelemelerine ilişkin bulgular beliren veya genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılar için sınırlı olabilir. Nitekim, duygu düzenleme kapasitesini yaşa bağlı şekilde inceleyen çalışmalar, yaş gruplarına özgü farklara dikkat çekmektedir. Örneğin, Zimmermann ve Iwanski (2014), duygu düzenleme sürecini ergenlik ile orta yetişkinlik dönemleri arasında yaşı 11 ile 50 arasında değişen katılımcı gruplarında incelemiştir. Bu incelemeye göre, ergen katılımcılara benzer şekilde genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılar öfke duygusu karşısında yüksek

düzeyde düzensizlik, korku duygusu karşısında deneyimsel bastırma, üzüntü karşısında pasif uzaklaşma ve kaçınma rapor etmiştir. Aynı çalışmadaki diğer bulgulara göre, ergenlere kıyasla genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılar, sosyal destek aramaya ve işlevsel duygu düzenleme yollarına daha çok başvurmuştur. Genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılara kıyasla orta yetişkinlik dönemindeki katılımcılar ise, özellikle korku ve kızgınlık duyguları karşısında işlevsel duygu düzenlemeye daha çok başvururken kızgınlık karşısında daha çok bastırma, üzüntü karşısında daha çok pasiflik, kızgınlık ve üzüntü karşısında ise sosyal destek aramaya daha fazla başvurmuştur (Zimmermann ve Iwanski, 2014).

Duygu düzenleme stratejilerini durumun şiddeti, duygunun türü ve durumun niteliği (başarı veya ilişkiler alanları) bağlamlarında genç (18-30 yaş arası) ve yaşlı (60-80 yaş arası) gruplarda inceleyen diğer bir çalışmaya göre, genç yetişkinlere kıyasla yaşlı yetişkinler kaygı veya üzüntü duygularının orta veya yüksek şiddette tetiklendiği bağlamlarda işlevsiz duygu düzenleme stratejilerine (bastırma, ruminasyon, endişe gibi) daha az ve kabul stratejisine daha çok başvurmuştur (Schirida ve ark., 2016). Ayrıca, tıpkı Perth DDYE gibi stratejilerin ötesinde duygu düzenleme yetkinliğindeki yaş farklılıklarını inceleyen bir çalışma, üniversite öğrencisi olan genç yetişkinlere kıyasla yaşlı yetişkinlerin dürtüsel davranışı kontrol etme, hedef yönelimli davranışı sürdürme, duyguların netliği ve duygular karşısında daha fazla düzenleme stratejisine erişebilme gibi alanlarda duygu düzenleme kapasitelerinin daha iyi olduğunu ortaya koymuştur (Orgeta, 2009). Özetlemek gerekirse, artan yaşla beraber duygu düzenlemenin daha seçici ve etkili olduğuna yönelik bilimsel kanıtlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, orta ergenlikten genç yetişkinliğe ve genç yetişkinlikten orta yetişkinliğe doğru işlevsel duygu düzenleme repertuarı süregelen bir artış içindedir (Carstensen ve ark., 2003; Zimmermann ve Iwanski, 2014).

Öte yandan, genç yetişkinlere kıyasla işlevsel duygu düzenleme repertuarları daha zengin olan orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin, aynı zamanda duygu düzenlemenin daha çok pasif yollarını tercih etme eğilimleri olabileceği de bilinmektedir (Blanchard-Fields ve ark., 2004; Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2011). Dolayısıyla, ergenlikten yetişkinliğe farklı yaşam dönemlerinde normatif şekilde duygu düzenleme kapasitesi gelişiyor sonucuna varmak da uygun görünmemektedir. Duygu düzenlemenin çeşitli duygu türlerine özgü şekilde farklılık göstererek geliştiği ve hem genel olarak hem de özgül duygular karşısında duygu düzenleme stratejilerinin kullanımında yaşam boyu

yaklaşımın paralel şekilde durağanlık, büyüme ve gerilemenin söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır. Duygu düzenleme ve yaş arasındaki ilişkiyle ilgili alanyazın göz önünde bulundurulduğunda ileride yürütülecek çalışmalarda, Perth DDYE'den alınan puanların geçerlik ve güvenilirliğinin farklı yaş grupları açısından incelemesinin katkı sağlayıcı olacağı düşünülmektedir.

Mevcut çalışmanın veri setindeki cinsiyet dengesizliğine de değinmekte yarar vardır. Çalışma grubunun büyük çoğunluğunun kadınlardan oluşması, elde edilen bulguları etkilemiş olabilir. Nitekim, alanyazına göre, kız ve erkek çocuklar cinsiyet rolleri açısından farklı duygu sosyalizasyon süreçleri deneyimlemektedir (Saarni ve ark., 2006). Bu bağlamda, yetişkin kadınların duygular karşısında daha fazla sosyal destek aradığı, daha fazla ruminasyona başvurduğu ve yetişkin erkeklerin duygular karşısında pasifliği, kaçınmayı ve bastırmayı içeren düzenleme stratejilerini tercih ettiği farklı çalışmalar tarafından ortaya konmuştur (Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2011; Zimmermann ve Iwanski, 2014). Cinsiyetler arası bir diğer farklılık ise kadınların ruminasyon, bilişsel yeniden değerlendirme, aktif baş etme, kabul ve sosyal destek arama gibi stratejilere işlevsel olup olmadığı fark etmeksizin daha çok başvurduğudur (Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2011). Başvurulan stratejilerin ötesinde duygu düzenlemeyi yetkinlik bağlamında inceleyen çalışmalar ise, kadın ve erkek katılımcılar arasındaki farklılıklara yönelik tutarsız bulgulara işaret etmektedir. Yiğit ve Yiğit (2019) tarafından rapor edilen bulgulara göre, genç yetişkinlik dönemindeki kadın katılımcıların olumsuz duygular karşısında hedef yönelimli davranışı sürdürme güçlüğü, stratejilere erişim güçlüğü ve duyguları kabul etme güçlüğü puanları erkek katılımcılardan anlamlı şekilde daha yüksek olmuştur. Ergen erkek çocuklara kıyasla ergen kız çocuklarının olumsuz duygular karşısında daha fazla farkındalık ve netlik güçlüğü, hedef yönelimli davranışı sürdürme ve stratejilere erişim güçlüğü ve kabul güçlüğü rapor ettiği görülmüştür (Neumann ve ark., 2010). Diğer yandan, anılan duygu düzenleme güçlükleri alanlarında genç yetişkin örneklemelerinde cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar rapor etmeyen bulgular da mevcuttur (Miguel ve ark., 2017; Rugancı ve Gencoz, 2010). Özetlemek gerekirse, duygu düzenleme stratejilerine yönelik cinsiyetler arası fark daha tutarlı bir bulgu iken duygu düzenleme yetkinliğine yönelik cinsiyetler arası farka yönelik özellikle yetişkin örneklemelerinde tutarlı bulgular olmadığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, ileride yürütülecek çalışmaların Perth DDYE puanlarının geçerliğini ve güvenilirliğini erkek ve kadın katılımcılar açısından incelemesi önerilebilir.

Yaş ortalaması ve cinsiyet dağılımına¹ ek olarak mevcut çalışmanın başka sınırlılıkları da bulunmaktadır. Çalışmanın en önemli sınırlılığı, Perth DDYE'nin klinik bir örnekleme de uygulanmamış olmasıdır. Perth DDYE'nin özgün çalışmasında klinik ve klinik olmayan ergen ve yetişkin örneklemlerinde kullanılmak üzere geliştirildiği belirtilmiştir (Preece ve ark., 2018). Ancak, Perth DDYE'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri bu çalışma kapsamında yalnızca klinik olmayan yetişkin örnekleminde incelenmiştir. Perth DDYE'yi kullanacak ileriki çalışmalar, çoklu-örneklem yaklaşımını benimseyebilir. Klinik örneklemlere odaklanan ileriki çalışmalar ise, belli psikopatoloji tanılarına özgü şekilde Perth DDYE'den elde edilen puanların psikopatolojiler arasında nasıl değiştiğini inceleyebilir. Bu yolla, belli psikopatoloji tanı gruplarına özgü şekilde vaka kavramsallaştırmaları oluşturulabilir ve tedavi protokolleri hazırlanabilir. Aynı zamanda, bu çalışmada Perth DDYE'den elde edilen puanların test-tekrar-test güvenilirliği incelenmemiştir. İleride yürütülecek iki zaman ölçümlü çalışmaların, Perth DDYE puanlarının güvenilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında, Perth DDYE duygu sisteminin fizyolojik kanalını ölçmede sınırlı kalmaktadır. Fizyolojik kanalda duygu düzenleme zorluklarına odaklanan araştırma ve uygulama çalışmalarının Perth DDYE'ye ek olarak laboratuvar uygulamalı psiko-fizyolojik ölçümleri değerlendirme araçlarına eklemesi önerilmektedir (Preece ve ark., 2018).

Sonuç olarak bu bulgular, Perth DDYE'nin Türkçe formundan elde edilen puanların güvenilirlik ve geçerliğine dair kanıtlar sunmaktadır. Perth DDYE, her biri eşit sayıda maddeden oluşan sekiz alt-ölçeğin (negatif ve pozitif duygular için *deneyimi kontrol etme, davranışı engelleme, davranışı harekete geçirme, duyguları tolere etme*), üst düzeyde iki-faktöre (*Negatif ve Pozitif-duyguları düzenleme*) yüklendiği ve *Genel-duygu düzenleme* puanlarının negatif ve pozitif duyguları eş zamanlı şekilde kapsadığı net bir faktör yapısına sahip güçlü bir ölçme aracıdır. Bu nedenle, ileride yürütülecek olan duygu düzenleme araştırmalarında, duygu düzenleme ve diğer yapılar arasındaki ilişkiler pozitif ve negatif duyguları düzenleme bağlamında daha ayrıntılı bir bakış açısıyla incelenebilir.

Mevcut çalışma bulguları, araştırma ve klinik uygulama açısından birtakım çıkarımlar önermektedir. Bazı psikopatolojiler negatif ve pozitif duyguların eş zamanlı şekilde anormal düzeyleri ile karakterizedir (APA, 2013). Bu nedenle, Perth DDYE farklı psi-

1 Yaş ve cinsiyet değişkenleriyle ilgili yürütülen ek analiz bulgularına sorumlu yazarla iletişime geçilerek erişilebilir.

kopatoloji türleri için daha kapsamlı bir duygu düzenleme profili sağlayabilecek niteliktedir. Negatif ve pozitif duyguları düzenleme yetkinliğini eş zamanlı şekilde değerlendirebildiği için oldukça kullanışlıdır. Perth DDYE'den elde edilen *Genel-duygu düzenleme* puanları, negatif ve pozitif duyguları düzenlemedeki zorluğu eş zamanlı şekilde yansıtan alanyazındaki, bilindiği kadarıyla, tek ölçme aracı olma niteliğine sahiptir. Aynı zamanda, Perth DDYE duygu düzenlemeye odaklanan tedavi protokollerinde ön-test ve son-test ölçümü olarak kullanılabilir araştırma-uygulama kullanışlılığına sahip bir ölçektir (Preece ve ark., 2018). Werner ve Gross'a (2010) göre, duygu düzenleme araştırmaları, özgül psikopatolojileri farklı yaşlardaki ve sosyo-ekonomik düzeylerdeki bireyler bağlamında incelemeye yönelmelidir. Ancak böylelikle, işlevsiz duygu düzenlemenin nasıl ortaya çıktığı anlaşılabilir ve farklı türdeki psikopatolojilerde paylaşılan veya belirli bir psikopatolojiye özgü olan duygu düzenleme zorluklarının doğası ve derecesi anlaşılabilir. Güncel çalışmada, psikometrik özellikleri incelenen Perth DDYE'nin Türkçe formunun, söz konusu nitelikteki ulusal araştırmalara güçlü bir ölçme aracı olarak katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Teşekkür: Dr. Öğr. Üyesi Bilge Yalçındağ'a katkıları için teşekkür ederiz.

Etik Kurul Onayı: Türkçe ölçeğin nihai formunun oluşturulmasının ardından, veri toplamaya başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır (Sayı: 35853172-300; Tarih: 17.05.2019).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- D.A., Y.K.; Veri Toplama- D.A., Y.K.; Veri Analizi/Yorumlama- D.A., Y.K.; Yazı Taslağı- D.A., Y.K.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- D.A., Y.K.; Son Onay ve Sorumluluk- D.A., Y.K. **Çıkar**

Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgments: Instructor We would like to thank its member Bilge Yalçındağ for her contributions.

Ethics Committee Approval: After the final form of the Turkish scale was created, necessary permission was obtained from the Hacettepe University Ethics Committee before starting the data collection (No: 35853172-300; Date: 17.05.2019).

Author Contributions: Conception/Design of Study- D.A., Y.K.; Data Acquisition- D.A., Y.K.; Data Analysis/ Interpretation- D.A., Y.K.; Drafting Manuscript- D.A., Y.K.; Critical Revision of Manuscript- D.A., Y.K.; Final Approval and Accountability- D.A., Y.K.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Agargün, M. Y., Beşiroğlu, L., Kıran, Ü. K., Özer, Ö. A. ve Kara, H. (2005). The psychometric properties of the COPE inventory in Turkish sample: A preliminary research. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, 221-226.
- Aksöz, İ., Bugay, A. ve Erdur-Baker, Ö. (2010). Turkish adaptation of the Trait Meta-Mood Scale. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 2642-2646.

- Aldao, A. ve Nolen-Hoeksema, S. (2012). When are adaptive strategies most predictive of psychopathology?. *Journal of Abnormal Psychology*, 121(1), 276-281. doi: 10.1037/a0023598
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S. ve Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 217-237. doi: 10.1016/j.cpr.2009.11.004
- Aldao, A., Sheppes, G. ve Gross, J. J. (2015). Emotion regulation flexibility. *Cognitive Therapy and Research*, 39(3), 263-278. doi: 10.1007/s10608-014-9662-4
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4. baskı). American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. baskı). American Psychiatric Association.
- ASICI, E., Ekiz, F. E. ve Karaca, R. (2018). Olumlu Duyguyu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (O-DDGÖ): Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1589-1600. doi: 10.24106/kefdergi.2165
- Berking, M. ve Znoj, H. (2008). Development and validation of a self-report measure for the assessment of emotion-regulation skills. *Zeitschrift für Psychiatrie, Psychologie und Psychotherapie*, 56(2), 141-153.
- Blanca, M. J., Alarcón, R., Arnau, J., Bono, R. ve Bendayan, R. (2017). Non-normal data: Is ANOVA still a valid option?. *Psicothema*, 29(4), 552-557. doi: 10.7334/psicothema2016.383
- Blanchard-Fields, F., Stein, R. ve Watson, T. L. (2004). Age differences in emotion regulation strategies in handling everyday problems. *Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 59, 261-269. doi: 10.1093/geronb/59.6.p261
- Bonanno, G. A. ve Burton, C. L. (2013). Regulatory flexibility: An individual differences perspective on coping and emotion regulation. *Perspectives on Psychological Science*, 8(6), 591-612. doi: 10.1177/1745691613504116
- Carl, J. R., Soskin, D. P., Kerns, C. ve Barlow, D. H. (2013). Positive emotion regulation in emotional disorders: A theoretical review. *Clinical Psychology Review*, 33(3), 343-360. doi: 10.1016/j.cpr.2013.01.003
- Carstensen, L. L., Fung, H. ve Charles, S. (2003). Socioemotional selectivity theory and the regulation of emotion in the second half of life. *Motivation and Emotion*, 27, 103-123. doi: 10.1023/A:1024569803230
- Carver, C. S., Scheier, M. F. ve Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267-283. doi: 10.1037/0022-3514.56.2.267
- Catanzaro, S. J. ve Mearns, J. (1990). Measuring generalized expectancies for negative mood regulation: Initial scale development and implications. *Journal of Personality Assessment*, 54, 546-563. doi: 10.1080/00223891.1990.9674019
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16, 297-334. doi: 10.1007/BF02310555
- De France, K. ve Hollenstein, T. (2017). Assessing emotion regulation repertoires: The regulation of emotion systems survey. *Personality and Individual Differences*, 119, 204-215. doi: 10.1016/j.paid.2017.07.018
- Eldeleklioğlu, J. ve Eroğlu, Y. (2015). A Turkish adaptation of the Emotion Regulation Questionnaire. *Journal of Human Sciences*, 12(1), 1157-1168. doi: 10.14687/ijhs.v12i1.3144
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using SPSS* (4. baskı). Sage Publications.

- Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21(3), 219-239. doi: 10.2307/2136617
- Ford, B. Q., Lam, P., John, O. P. ve Mauss, I. B. (2018). The psychological health benefits of accepting negative emotions and thoughts: Laboratory, diary, and longitudinal evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 115, 1075-1092. doi: 10.1037/pspp0000157
- Garland, E. L., Fredrickson, B., Kring, A.M., Johnson, D. P., Meyer, P. S. ve Penn, D. L. (2010). Upward spirals of positive emotions counter downward spirals of negativity: Insights from the broaden-and-build theory and affective neuroscience on the treatment of emotion dysfunctions and deficits in psychopathology. *Clinical Psychology Review*, 30(7), 849-864. doi: 10.1016/j.cpr.2010.03.002
- Garnefski, N. ve Kraaij, V. (2007). The cognitive emotion regulation questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*, 23, 141-149. doi: 10.1027/1015-5759.23.3.141
- Gratz, K. L. ve Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, 41-54. doi: 10.1023/B:JOBA.0000007455.08539.94
- Green, S. B. ve Yang, Y. (2009). Commentary on coefficient alpha: A cautionary tale. *Psychometrika*, 74(1), 121-135. doi: 10.1007/s11336-008-9098-4
- Greenberg, L. S. (2002). *Emotion-focused therapy: Coaching clients to work through their feelings*. American Psychological Association.
- Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* içinde (s. 3-20). Guilford Press.
- Gross, J. J. (2015). Emotion regulation: Current status and future prospects. *Psychological Inquiry*, 26, 1-26. doi: 10.1080/1047840X.2014.940781
- Gross, J. J. ve Jazaieri, H. (2014). Emotion, emotion regulation, and psychopathology: An affective science perspective. *Clinical Psychological Science*, 2, 387-401. doi: 10.1177/2167702614536164
- Gross, J. J. ve John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 348-362. doi: 10.1037/00223514.85.2.348
- Gross, J. J., Richards, J. M. ve John, O. P. (2006). Emotion regulation in everyday life. D. K. Snyder, J. A. Simpson ve J. N. Hughes (Ed.), *Emotion regulation in couples and families: Pathways to dysfunction and health* içinde (s. 13-35). American Psychological Association.
- Gross, J. J., Sheppes, G. ve Urry, H. L. (2011). Emotion generation and emotion regulation: A distinction we should make (carefully). *Cognition and Emotion*, 25, 765-781. doi: 10.1080/02699931.2011.555753
- Gruber, J., Kogan, A., Quidbach, J. ve Mauss, I. B. (2013). Happiness is best kept stable: Positive emotion variability is associated with poorer psychological health. *Emotion*, 13(1), 1-6. doi: 10.1037/a0030262
- Gullone, E. ve Taffe, J. (2012). The Emotion Regulation Questionnaire for Children and Adolescents (ERQ-CA): A psychometric evaluation. *Psychological Assessment*, 24, 409-417. doi: 10.1037/a0025777
- Izadpanah, S., Barnow, S., Neubauer, A. B. ve Holl, J. (2017). Development and validation of the Heidelberg Form for Emotion Regulation Strategies (HFERST): Factor structure, reliability, and validity. *Assessment*, 1-27. doi: 1073191117720283
- Hayes, A. F. ve Coutts, J. J. (2020). Use omega rather than Cronbach's alpha for estimating reliability. But... *Communication Methods and Measures*, 14(1), 1-24. doi: 10.1080/19312458.2020.1718629

- Henry, J. D. ve Crawford, J. R. (2005). The short-form version of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS-21): Construct validity and normative data in a large non-clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology*, 44(2), 227-239. doi: 10.1348/014466505X29657
- Kring, A. M. ve Bachorowski, J. A. (1999). Emotions and psychopathology. *Cognition and Emotion*, 13, 575-599. doi: 10.1080/026999399379195
- Kring, A. M. ve Sloan, D. M. (2010). *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment*. Guilford Press.
- Lang, P. J. ve Bradley, M. M. (2010). Emotion and the motivational brain. *Biological Psychology*, 84, 437-450. doi: 10.1016/j.biopsycho.2009.10.007
- Lovibond, P. F. ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33(3), 335-343. doi: 10.1016/0005-7967(94)00075-U
- Mak, A. K., Hu, Z. G., Zhang, J. X., Xiao, Z. W. ve Lee, T. M. (2009). Neural correlates of regulation of positive and negative emotions: An fMRI study. *Neuroscience Letters*, 457(2), 101-106. doi: 10.1016/j.neulet.2009.03.094
- Mauss, I. B., Levenson, R. W., McCarter, L., Wilhelm, F. H. ve Gross, J. J. (2005). The tie that binds? Coherence among emotion experience, behavior, and physiology. *Emotion*, 5, 175-190. doi: 10.1037/1528-3542.5.2.175
- Mauss, I. B. ve Tamir, M. (2014). Emotion goals: How their content, structure, and operation shape emotion regulation. J. J. Gross (Ed.), *The handbook of emotion regulation* içinde (2. baskı, s. 361-375). Guilford Press.
- McDonald, R. P. (1999). *Test theory: A unified treatment*. Lawrence Erlbaum.
- McLaughlin, K. A., Hatzenbuehler, M. L., Mennin, D. S. ve Nolen-Hoeksema, S. (2011). Emotion dysregulation and adolescent psychopathology: A prospective study. *Behaviour Research and Therapy*, 49(9), 544-554. doi: 10.1016/j.brat.2011.06.003
- McRae, K., Ciesielski, B. ve Gross, J. J. (2012). Unpacking cognitive reappraisal: Goals, tactics, and outcomes. *Emotion*, 12, 250-255. doi: 10.1037/a0026351
- McRae, K. ve Mauss, I. B. (2016). Increasing positive emotion in negative contexts: Emotional consequences, neural correlates, and implications for resilience. J. D. Greene, I. Morrison ve M. E. P. Seligman (Ed.), *Positive neuroscience* içinde (s. 159-174). Oxford University Press.
- Mennin, D. S. ve Farach, F. J. (2007). Emotion and evolving treatments for adult psychopathology. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 14, 329-352. doi: 10.1111/j.1468-2850.2007.00094.x
- Mennin, D. S., Holoway, R. M., Fresco, D. M., Moore, M. T. ve Heimberg, R. G. (2007). Delineating components of emotion and its dysregulation in anxiety and mood psychopathology. *Behavior Therapy*, 38, 284-302. doi: 10.1016/j.beth.2006.09.001
- Miguel, F. K., Giromini, L., Colombarolli, M. S., Zuanazzi, A. C. ve Zennaro, A. (2017). A Brazilian investigation of the 36- and 16-Item Difficulties in Emotion Regulation Scales. *Journal of Clinical Psychology*, 73(9), 1146-1159. doi: 10.1002/jclp.22404
- Millgram, Y., Joormann, J., Huppert, J. D. ve Tamir, M. (2015). Sadas a matter of choice? Emotion regulation goals in depression. *Psychological Science*, 26, 1216-1228. doi:10.1177/0956797615583295
- Nelis, D., Quoidbach, J., Hansenne, M. and Mikolajczak, M., 2011. Measuring individual differences in emotion regulation: The emotion regulation profile-revised (ERP-R). *Psychologica Belgica*, 51(1), 49-91. doi: 10.5334/pb-51-1-49
- Neumann, A., van Lier, P. A., Gratz, K. L. ve Koot, H. M. (2010). Multidimensional assessment of emotion regulation difficulties in adolescents using the Difficulties in Emotion Regulation

- Scale. *Assessment*, 17(1), 138–149. doi: 10.1177/1073191109349579
- Nolen-Hoeksema, S. ve Aldao, A. (2011). Gender and age differences in emotion regulation strategies and their relationship to depressive symptoms. *Personality and Individual Differences*, 51(6), 704–708. doi: 10.1016/j.paid.2011.06.012
- Nolen-Hoeksema, S., Wisco, B. E. ve Lyubomirsky, S. (2008). Rethinking rumination. *Perspectives on Psychological Science*, 3, 400–424. doi: 10.1111/j.1745-6924.2008.00088.x
- Onat, O. ve Otrar, M. (2010). Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31, 123–143.
- Orgeta, V. (2009). Specificity of age differences in emotion regulation. *Aging and Mental Health*, 13(6), 818–826. doi: 10.1080/13607860902989661
- Preece, D. A., Becerra, R., Robinson, K., Dandy, J. ve Allan, A. (2018). Measuring emotion regulation ability across negative and positive emotions: The Perth Emotion Regulation Competency Inventory (PERCI). *Personality and Individual Differences*, 135, 229–241. doi: 10.1016/j.paid.2018.07.025
- Rugancı, R. N. ve Gençöz, T. (2010). Psychometric properties of a Turkish version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 66(4), 442–455. doi: 10.1002/jclp.20665
- Saarni, C., Campos, J. J., Camras, L. A. ve Witherington, D. (2006). Emotional development: Action, communication, and understanding. N. Eisenberg, W. Damon ve R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* içinde (s. 226–299). John Wiley & Sons, Inc.
- Salovey, P., Mayer, J. D., Goldman, S. L., Turvey, C. ve Palfai, T. P. (1995). Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the Trait Meta-Mood Scale. J. W. Pennebaker (Ed.), *Emotion, disclosure, and health* içinde (s. 125–154). American Psychological Association.
- Senol-Durak, E., Durak, M. ve Elagöz, F. Ö. (2011). Testing the psychometric properties of the Ways of Coping Questionnaire (WCQ) in Turkish university students and community samples. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 18(2), 172–185. doi: 10.1002/cpp.677
- Schirda, B., Valentine, T. R., Aldao, A. ve Prakash, R. S. (2016). Age-related differences in emotion regulation strategies: Examining the role of contextual factors. *Developmental Psychology*, 52(9), 1370–1380. doi: 10.1037/dev0000194
- Schminder, E., Ziegler, M., Danay, E., Beyer, L. Ve Bühner, M. (2010). Is it really robust? Reinvestigating the robustness of ANOVA against violations of the normal distribution. *European Research Journal of Methods for the Behavioral and Social Sciences*, 6(4), 147–151. doi: 10.1027/1614-2241/a000016
- Sheppes, G., Suri, G. Ve Gross, J. J. (2015). Emotion regulation and psychopathology. *Annual Review of Clinical Psychology*, 11, 379–405. doi: 10.1146/annurev-clinpsy-032814-112739
- Stanton, K. ve Watson, D. (2014). Positive and negative affective dysfunction in psychopathology. *Social and Personality Psychology Compass*, 8(9), 555–567. doi: 10.1111/spc3.12132
- Tamir, M. (2009). What do people want to feel and why?: Pleasure and utility in emotion regulation. *Current Directions in Psychological Science*, 18, 101–105. doi: 10.1111/j.1467-8721.2009.01617.x
- Tamir, M. (2016). Why do people regulate their emotions? A taxonomy of motives in emotion regulation. *Personality and Social Psychology Review*, 20, 199–222. doi: 10.1177/1088868315586325
- Tamir, M., Vishkin ve Gutentag, T. (2020). Emotion regulation is motivated. *Emotion*, 20(1), 115–119. doi: 10.1037/emo0000635
- Tetik, S. ve Cenkseven Önder, F. (2021). Çocuk ve Ergenlerde Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(2), 87–100. doi: 10.35379/cusosbil.942135
- Tugade, M. M. ve Fredrickson, B. L. (2007). Regulation of positive emotions: Emotion regulation

- strategies that promote resilience. *Journal of Happiness Studies*, 8(3), 311-333. doi:10.1007/s10902-006-9015-4
- Yıldırım, A., Boysan, M. ve Kefeli, M. C. (2018). Psychometric properties of the Turkish version of the Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21). *British Journal of Guidance & Counselling*, 46(5), 582-595. doi:10.1080/03069885.2018.1442558
- Yiğit, İ. ve Guzey Yiğit, M. (2019). Psychometric properties of Turkish version of Difficulties in Emotion Regulation Scale-Brief Form (DERS-16). *Current Psychology*, 38, 1503-1511. doi: 10.1007/s12144-017-9712-7
- Vatan, S. ve Oruçular Kahya, Y. (2018). Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 19(2), 192-201. doi: 10.5455/apd.260322
- Velotti, P., Rogier, G., Civilla, C., Garofalo, C., Serafini, G. ve Amore, M. (2020). Dysregulation of positive emotions across community, clinical and forensic samples using the Italian version of the difficulties in emotion regulation scale-positive (DERS-positive). *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 31(4), 555-570. doi: 10.1080/14789949.2020.1776374
- Wagh, C. E. (2020). The roles of positive emotion in the regulation of emotional responses to negative events. *Emotion*, 20(1), 54-58. doi: 10.1037/emo0000625
- Wagh, C. E., Zarolia, P., Mauss, I. B., Luman, D. S., Ford, B. Q., Davis, T. S., Ciesielski, B. G., Sams, K. V. ve McRae, K. (2016). Emotion regulation changes the duration of the BOLD response to emotional stimuli. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 11(10), 1550-1559. doi: 10.1093/scan/nsw067
- Webb, T. L., Miles, E. ve Sheeran, P. (2012). Dealing with feeling: A meta-analysis of the effectiveness of strategies derived from the process model of emotion regulation. *Psychological Bulletin*, 138, 775-808. doi: 10.1037/a0027600
- Weiss, N. H., Dixon-Gordon, K. L., Peasant, C. ve Sullivan, T. P. (2018). An examination of the role of difficulties regulating positive emotions in posttraumatic stress disorder. *Journal of Traumatic Stress*, 31(5), 775-780. doi: 10.1002/jts.22330
- Weiss, N. H., Gratz, K. L. ve Lavender, J. M. (2015). Factor structure and initial validation of a multidimensional measure of difficulties in the regulation of positive emotions: The DERS-positive. *Behavior Modification*, 39, 431-453. doi: 10.1177/0145445514566504
- Werner, K. ve Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and psychopathology: A conceptual framework. A. M. Kring ve D. M. Sloan (Ed.), *Emotion regulation and psychopathology* içinde (s. 13-32). Guilford Press.
- Zimmermann, P. ve Iwanski, A. (2014). Emotion regulation from early adolescence to emerging adulthood and middle adulthood: Age differences, gender differences, and emotion-specific developmental variations. *International Journal of Behavioral Development*, 38(2), 182-194. doi: 10.1177/0165025413515
- Zou, C., Plaks, J. E. ve Peterson, J. B. (2017). Don't get too excited: Assessing individual differences in the down-regulation of positive emotions. *Journal of Personality Assessment*, 101(1) 1-11. doi: 10.1080/00223891.2017.1339711

Ek 1.

Perth Duygu Düzenlemede Yetkinlik Envanteri

Bu ölçek, duygularınızı nasıl düzenlediğinizi ve duygularınıza nasıl tepki verdiğinizi değerlendirmektedir. Lütfen aşağıdaki ifadeleri, sizin için doğruluğuna ne derece katılıp katılmadığınıza göre puanlayınız. Puanlamanızı yaparken “1 = Kesinlikle Katılmıyorum” ile “7 = Kesinlikle Katılıyorum” seçenekleri arasında bir derecelendirme yapmanız beklenmektedir. Her bir ifade için yalnızca tek bir puan işaretleyiniz.

Ölçeğin ilk yarısı, olumsuz veya hoş olmayan duygular hakkındadır; örneğin üzüntü, öfke veya korku gibi. Diğer yarısı ise, olumlu veya hoş olan duygular hakkındadır; örneğin mutluluk, memnuniyet veya heyecan gibi.

	Kesinlikle Katılmıyorum	---	---	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	---	---	Kesinlikle Katılıyorum
1 Kendimi <i>kötü</i> hissettiğimde (hoş olmayan bir duygu hissetmek gibi), daha iyi hissetmek için ne yapacağımı bilmem.	1	2	3	4	5	6	7
2 Kendimi kötü hissettiğimde, bu hisler beni işlerimi bitirmekten alıkoyar.	1	2	3	4	5	6	7
3 Kendimi kötü hissettiğimde, saçma şeyler yaparım.	1	2	3	4	5	6	7
4 Kendimi kötü hissettiğimde, ne pahasına olursa olsun bu hislerden kurtulmam gerektiğine inanırım.	1	2	3	4	5	6	7
5 Kendimi kötü hissettiğimde, bu hissi değiştirecek gücüm yoktur.	1	2	3	4	5	6	7
6 Kendimi kötü hissettiğimde, yapmam gereken işleri tamamlayamam.	1	2	3	4	5	6	7
7 Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarım kontrolden çıkar.	1	2	3	4	5	6	7
8 Kendimi kötü hissettiğimde, bu hislerin var olmasına izin veremem.	1	2	3	4	5	6	7
9 Kendimi kötü hissettiğimde, bu hissten kurtulmaya yardımcı olacak çok fazla stratejim (etkinlikler veya teknikler gibi) yoktur.	1	2	3	4	5	6	7

10	Kendimi kötü hissettiğimde, önemli şeyleri (iş, ev işleri, okul gibi) yapmaya motive olamam.	1	2	3	4	5	6	7
11	Kendimi kötü hissettiğimde, eylemlerimi kontrol etmede zorluk yaşarım.	1	2	3	4	5	6	7
12	Kendimi kötü hissettiğimde, bu hisleri tamamen ortadan kaldırmaya çalışmak zorundayım.	1	2	3	4	5	6	7
13	Kendimi kötü hissettiğimde, bu hissin gücü ve süresi üzerinde hiç bir kontrolüm yoktur.	1	2	3	4	5	6	7
14	Kendimi kötü hissettiğimde, herhangi bir şeyi bitirmekte zorluk yaşarım.	1	2	3	4	5	6	7
15	Kendimi kötü hissettiğimde, riskli şeyler yapmak için güçlü dürtülerim olur.	1	2	3	4	5	6	7
16	Kendimi kötü hissettiğimde, bu hislerin kabul edilemez olduğuna inanırım.	1	2	3	4	5	6	7
17	Kendimi <i>iyi</i> hissettiğimde (hoş olan bir duygu hissetmek gibi), saçma şeyler yaparım.	1	2	3	4	5	6	7
18	Kendimi iyi hissettiğimde, bu hissin gücünü arttırmak için çok fazla stratejim (etkinlikler veya teknikler gibi) yoktur.	1	2	3	4	5	6	7
19	Kendimi iyi hissettiğimde, yapmam gereken işleri tamamlamakta zorluk yaşarım.	1	2	3	4	5	6	7
20	Kendimi iyi hissettiğimde, bir yanım bu hislerden nefret eder.	1	2	3	4	5	6	7
21	Kendimi iyi hissettiğimde, davranışlarım kontrolden çıkar.	1	2	3	4	5	6	7
22	İçimde hoş hisler uyandırmak için ne yapmam gerektiğini bilmem.	1	2	3	4	5	6	7
23	Kendimi iyi hissettiğimde, kendimi sorumluluklarımı (iş, ev işleri, okul gibi) ihmal ederken bulurum.	1	2	3	4	5	6	7
24	Kendimi iyi hissettiğimde, bu hislerin var olmasına izin veremem.	1	2	3	4	5	6	7
25	Kendimi iyi hissettiğimde, riskli şeyler yapmak için güçlü dürtülerim olur.	1	2	3	4	5	6	7

26	Kendimi iyi hissettiğimde, bu hissin devam etmesi veya sonlanması üzerinde hiçbir kontrolüm yoktur.	1	2	3	4	5	6	7
27	Kendimi iyi hissettiğimde, önemli bir iş esnasında (işte veya okulda gibi) odağımı korumakta güçlük yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
28	Kendimi iyi hissettiğimde, bu hislerin kabul edilemez olduğuna inanırım.	1	2	3	4	5	6	7
29	Kendimi iyi hissettiğimde, kendimi kontrol edemem (davranışlarım bakımından).	1	2	3	4	5	6	7
30	Kendimi iyi hissettiğimde, aynı şekilde hissetmeye devam etmeme yardım edecek yararlı hiç bir yolum yoktur.	1	2	3	4	5	6	7
31	Kendimi iyi hissettiğimde, herhangi bir şeyi bitirmekte zorluk yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
32	Kendimi iyi hissettiğimde, bu hisleri tamamen ortadan kaldırmaya çalışmak zorundayım.	1	2	3	4	5	6	7

TANIM

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Psychology, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü tarafından, açık erişimli, hakemli, yılda üç kere, Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında yayınlanan, 1956 yılından beri çıkarılan, uluslararası, bilimsel bir dergidir. Web of Science - Emerging Sources Citation Index (ESCI), TÜBİTAK-ULAKBİM TR Dizin, Türk Psikiyatri Dizini, Web of Science - Emerging Sources Citation Index (ESCI) (2018'deki kabulden bu yana, geçmiş sayılar da WoS'a dahil edilmiştir; 2005'ten günümüze sayılar indekslenmektedir.), DOAJ (Directory of Open Access Journals), SOBİAD, EBSCO Academic Search Ultimate, EBSCO Central & Eastern European Academic Source ve ERIH PLUS'ta yer almaktadır. Dergiye yayınlanması için gönderilen bilimsel makaleler Türkçe ya da İngilizce olmalıdır.

AMAÇ VE KAPSAM

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, temel ve uygulamalı alanların ürettiği bilgilerin birbirini beslemesine izin veren bir yayın platformu olma amacını taşımaktadır. Bu çerçevede gerek psikolojinin bütün alt alanlarındaki araştırmalara; gerekse Bilişsel Bilimler, Sinir Bilim, Genetik, Psikiyatri, Geriatri, Eğitim Bilimleri, İletişim Bilimleri, Antropoloji gibi alanları kapsayan disiplinler arası çalışmalara açıktır.

Derginin hedef kitesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşları oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergi niceliksel ya da niteliksel yöntem kullanan görgül araştırmalara öncelik verir. Bunun yanında derleme makaleler ile kitap değerlendirmelerine de yer verir. Yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği, derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır.

YAYIN DİLİ

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology'nin yayın dili Türkçe ve İngiliz İngilizcesidir.

Genel İlkeler

1- Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere değerlendirme sürecinde olmayan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.

- 2- Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.
- 3- Makale Dergiye gönderildikten sonra tüm yazarların yazılı izni olmaksızın yazarlardan hiçbirinin ismi yazar listesinden silinemez; yeni bir isim yazar olarak eklenemez; yazar sırası değiştirilemez.
- 4- Gönderilen makale genel olarak bilimsel standartlara ve biçimsel esaslara uygun ise hakem değerlendirmesine gönderilir. Uygun görülmeyen çalışmalar yazar(lar)a geri gönderilerek yeniden düzenlenmesi istenir ve yazar(lar)ın makaleyi yeniden göndermesi durumunda eğer gerekli düzenlemeler yapılmışsa hakem değerlendirme süreci başlatılır. Bu konularda karar hakkı editör(ler)e veya editör tarafından gerekli görülen durumlarda yayın kuruluna aittir.
- 5- Hakem süreçlerinde çift taraflı kör değerlendirme sistemi kullanılır.
- 6- Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez.
- 7- Eğer gönderilen çalışma, daha önce bir kongrede sunulmuş ya da yüksek lisans veya doktora tezinden üretilmiş ise yazar tarafından dipnot olarak bildirilmelidir. Makalede kullanılan veriler daha önce yayınlanan başka bir makalede kullanılmışsa bu bilgi de belirtilmelidir.
- 8- Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.
- 9- **Telif Hakkında** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve alışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>" CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

Yazar(ların) Sorumlulukları

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazar(ların) sorumluluğundadır. Yazar(lar) makaleyi gönderdikleri zaman orijinal olduğu; daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı; başka bir yer veya bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirme sürecinde olmadığı konusunda teminat vermiş sayılırlar.

Telif gerektiren materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Gerekli izinlerin alınıp alınmadığından yazar(lar) sorumludur. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir.

"Yazar" yayınlanan bir araştırmanın fikri çerçevesini ortaya koyan, çalışmayı planlayan, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan; yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan kimse(ler)dir. Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır veya yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir.

YAZARLARA BİLGİ

Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun yöneticiliği tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan kişilere (teknik destek, materyal veya finansman sağlama, genel rehberlik vb.) istenirse dipnotta yer alacak şekilde teşekkür edilir.

Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını temliknamede imzalı olarak belirtmek zorundadırlar. Belirtilmediği durumda soyadına göre alfabetik sıra kullanılır. Bütün yazarlar araştırma sonucunu ya da bilimsel kararı etkileyebilecek finansal ilişkileri ve çıkar çatışmasını açıklamalıdır.

Yazar(lar) editör tarafından gönderilen hakem raporları doğrultusunda gereken düzenlemeleri incelemek ve dikkate almak ile yükümlüdür. Yeniden düzenlenmiş makaleyi ve yapılan/yapılmayan düzenlemeleri gerekçelerini de yazarak bir liste halinde editöre göndermelidir.

Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyuğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

YAZARLARA BİLGİ

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

AÇIK ERIŞİM İLKESİ

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu "<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation>" BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>" CC BY-NC 4.0) ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

ETİK

Yayın Etiği

Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için adres: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Ayrıca Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği de dikkate alınır. Türk Psikologlar Derneği üyesi olan yazarlar aynı zamanda Türk Psikologlar Derneği Etik Kuruluna karşı da sorumludur.

Araştırma Etiği

Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- İnsan denekler ile yapılan deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluştaki gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığının belirtilmesi gerekir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

Makale gönderimi online olarak ve <http://sp.istanbul.edu.tr> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili bilgileri içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı [Telif Hakkı Anlaşması Formu](#) eklenerek gönderilmelidir.

1. Web sayfası üzerinden başvuruyu gerçekleştiren yazar, değerlendirme ve yayın süreci boyunca iletişim kurulacak kişidir.
2. Makale taslağının hazırlanışı için MS Office Word programı ve .doc ya da .docx dosya formatı kullanılmalıdır. Tüm taslak; A4 sayfa boyutlarında, kenar boşlukları 3'er cm, yazı tipi 12 punto büyüklüğünde Times New Roman ve çift satır aralığı olacak şekilde düzenlenmelidir.
3. Makale taslağı -yazar(lar)a dair hiçbir kişisel bilgi bulunmamasına özen gösterilerek- şu sırayla hazırlanmalıdır:

- 3.1. İlk sayfada en fazla 250-300 kelimelik bir makale özeti ve özeti altında 3-6 adet anahtar kelime olmalıdır.
 - 3.2. İkinci sayfada İngilizce özet ve anahtar kelimeler yer almalıdır.
 - 3.3. Üçüncü sayfada 650-850 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. İngilizce genişletilmiş özet Türkçe makaleler için zorunludur. İngilizce makaleler için genişletilmiş özet istenmez.
 - 3.4. Geniş özet takiben yeni sayfadan itibaren makalenin ana metni, makalenin başlığıyla başlamalıdır. Başlığın altına parantez içinde kısa başlık yazılmalıdır.
 - 3.5. Araştırma makaleleri giriş, yöntem, bulgular ve tartışma bölümlerini içermelidir. Giriş bölümüne ayrıca giriş başlığı yazılmasına gerek bulunmamaktadır.
 - 3.6. Derleme makalelerde konunun çerçevesini çizen bir giriş bölümü (giriş başlığı yazılmaksızın) ve bir tartışma bölümü yer almalıdır.
 - 3.7. Bunların dışında yazar(lar), metnin akışında uygun gördükleri gibi başlık ve alt başlıklar oluşturabilir. Başlıklandırmada numara ya da harf sistemi kullanılmamalı, bunun yerine APA 7 versiyonundaki başlıklandırma sisteminden yararlanılmalıdır.
 - 3.8. Ana metin içinde şekil ve tabloların yer alması gereken yerler, şekil ve tablo numaraları belirtilerek işaretlenmelidir ("Şekil 3. Buraya Yerleştirilmelidir" gibi). Tablolar APA 7 formatına göre hazırlanmalıdır.
 - 3.9. Ana metinden sonra kaynakça kısmı ayrı bir sayfada başlamalıdır. Kaynakça, APA 7 formatı uyarınca düzenlenmeli ve dikkatlice kontrol edilmelidir. Kaynaklar, yazar soy ismine göre alfabetik sırayla sıralanmalıdır. Kaynakçada geçen her kaynak ana metinde, ana metinde geçen her atıf kaynakçada yer almalıdır.
 - 3.10. Kaynakçadan sonra her biri ayrı bir sayfada olmak üzere sırasıyla şekil ve tablolar -başlıkları ve varsa açıklamalarıyla birlikte- yer almalıdır.
4. Makale taslağında Word programının "yazım denetimi" dışında -özellikle otomatik numaralandırma gibi- hiçbir otomatik metin düzenleme özelliği kullanılmamalıdır.
 5. Makalelerin hakem sürecinden geçtikten sonraki nihai hali yayınlanmak üzere yukarıda açıklandığı gibi düzenlenmelidir. Özette önce, bir kapak sayfasına makalenin başlığı, yazar(lar)ın ismi(isimleri), unvanları, kurum bilgileri, telefon, faks numaraları, e-mail adresleri eklenmelidir. Yazarların var ise teşekkür gibi notları dipnot olarak eklenerek Word belgesi şeklinde doğrudan baş editöre gönderilmelidir.
 6. Yayın evinden gelen yayın öncesi onay kopyası, iletilen yazarla paylaşılar ve belirtilen süre içinde kontrol edilip dizgi hataları varsa rapor edilmesi istenir. Yazar(lar)ın kontrol ettiği bu kopya, dizgi hataları varsa düzeltildikten sonra editöryal ekibin son onayından geçerek yayınlanır.
 7. Psikolojide ya da yakın alanlarda akademik çalışmalar yapmış tüm öğretim üyeleri Psikoloji Çalışmaları'nın hakemi olabilir. Hakemlik başvurusu için akademik özgeçmişinizi, baş editöre (sp@istanbul.edu.tr) gönderebilirsiniz.

Referans Stili ve Formatı

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 7. edisyonunu benimser. APA 7. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci, 2007)

İkiden çok yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk defa da dahil olmak üzere tüm kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Gönderilecek makalenin dili Türkçe ise

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8. Baskı). 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Calhoun, A. (1999). *Duygu ve biliş* (2. Baskı). (A. Koca, Çev.). Zihin Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1990, 7. Baskı)

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Total Bilişim.

e) Gönderilecek makalenin dili İngilizce ise

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. McGraw-Hill Education.

f) Gönderilecek makalenin dili İngilizce ise

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh University Press.

g) Gönderilecek makalenin dili Türkçe ise

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Yazar.

Makale

a) Gönderilecek makalenin dili Türkçe ise

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) Gönderilecek makalenin dili İngilizce ise

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) 20'den Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayınlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri**a) Tezler**

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

b) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* [Doctoral dissertation, University of California, Berkeley]. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

c) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

d) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

e) Düzenli Olarak Online Yayınlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593-12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

f) Kitap Şeklinde Yayınlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134-140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

g) Kongre Bildirisi

Aydın, S. ve Yılmaz, A. (2010, Haziran, 8-12). *Olumsuz çocukluk yaşantılarının depresyon belirtileri üzerindeki etkisi* [Sözlü Sunum]. 32. Travma Kongresi, İstanbul, Türkiye.

Diğer Kaynaklar**a) Gazete Yazısı**

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Wikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi
Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). *Runaways* [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
 - Makalenin türü
 - Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
 - Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
 - İstatistik kontrolünün yapıldığı (araştırma makaleleri için)
 - İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
 - Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
 - Kaynakların APA7'ye göre belirtildiği
- Telif Hakkı Devir Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Makale kapak sayfası:
 - Makalenin kategorisi
 - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
 - Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri
 - Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - Tüm yazarların ORCID'leri
- Makale ana metni dosyasında olması gerekenler:
 - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
 - Özetler 250-300 kelime Türkçe ve 250-330 kelime İngilizce

YAZARLARA BİLGİ

- Anahtar Kelimeler: 3-6 adet Türkçe ve 3-6 adet İngilizce
- Makale Türkçe ise, İngilizce genişletilmiş Özet (Extended Abstract) 650-850 kelime
- Makale ana metin bölümleri
- Finansal Destek (varsa belirtiniz)
- Çıkar Çatışması (varsa belirtiniz)
- Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Kaynaklar
- Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

İLETİŞİM İÇİN:

Baş Editör : Prof. Dr. İlknur Özalp Türetgen
ilknuroz@istanbul.edu.tr
sp@istanbul.edu.tr

Yönetici Editörler : Esin Temeloğlu Şen
esin.sen@istanbul.edu.tr
Zeynep Büşra Coşar Yılmaz
zeynep.cosar@istanbul.edu.tr

Tel : + 90 212 455 57 00

Adres : İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü
İstanbul Üniversitesi
Ordu Cad. No. 196,
34459 Laleli
İstanbul - Türkiye

DESCRIPTION

Studies in Psychology – Psikoloji Çalışmaları is an open access, peer-reviewed, scholarly, international journal published triannually in April, August and December. It has been an official publication of by Istanbul University, Faculty of Letters, Department of Pscyhology since 1956.The journal is covered in Web of Science - Emerging Sources Citation Index (ESCI), TÜBİTAK-ULAKBİM TR Index and Türk Psikiyatri Dizini (Turkish Psychiatry Index). The manuscripts submitted for publication in the journal must be scientific and original work in Turkish or English.

AIM AND SCOPE

Studies in Pscyhology-Psikoloji Çalışmaları aims to be a platform that enables knowledge generated within the fundamental and applied fields of psychology support each other. Within this frame, it welcomes both research articles from all sub fields of psychology and inter disciplinary studies covering fields such as cognitive sciences, neurology, genetics, psychiatry, geriatry, educationinal sciences, communication sciences and antropology.

The target group of the journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The journal gives priority to empirical research articles using quantitative or qualitative methods. Besides, it includes review articles and book reviews. The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal.

LANGUAGE

The language of the journal is both Turkish and British English.

General Principles

- 1- Only those manuscripts that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation. Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.
- 2- Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

- 3- Changing the name of an author (omission, addition or order) in manuscript submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.
- 4- Submitted manuscript which is conformed with the scientific standards and principles of formatting is sent to peer review. Manuscript considered non-conforming is returned to the author(s) and revision is requested. In case that the author(s) resubmits the manuscript having done all the required revisions, peer review process starts once again. Decision regarding all these editorial processes belong to the editor(s) or editorial board when regarded necessary.
- 5- Double blind peer review is used.
- 6- Rejected manuscripts, pictures and photos are not returned to author(s).
- 7- In case that the submitted manuscript was presented as a conference proceeding or produced from a master thesis or doctoral dissertation, it should be indicated in the footnote by the author. If the data in the manuscript was used in a previously published article, it must be indicated as well.
- 8- All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.
- 9- **Copyright Notice** Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>" CC BY-NC 4.0) which permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. and build upon the material by providing appropriate credit to the original work.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the manuscript is in accordance with scientific and ethical standards and rules. Submitting their manuscripts, authors are deemed to ensure that submitted work is original and certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language.

Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. It is authors' responsibility to get necessary permissions. Applicable copyright laws and conventions must be followed.

The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/conducting the study of the manuscript and/or revising it". All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) must meet all these criteria described above.

INFORMATION FOR AUTHORS

Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the signed [Copyright Agreement Form](#). If not indicated, alphabetical order according to surnames is used. All authors must disclose all issues concerning financial relationship and conflict of interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

Author(s) are to take into consideration the required revisions in accordance with the review reports sent by the editor. Author(s) must send the rearranged article to the editor together with the list of done/undone revisions writing the reasons.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor-in-Chief to provide retractions or corrections of mistakes.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by editor-in-chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor in chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

INFORMATION FOR AUTHORS

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

OPEN ACCESS STATEMENT

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the "<https://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>" BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International ("<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>" CC BY-NC 4.0) license.

ETHICS

Standards and Principles of Publication Ethics

Studies in Psychology - Psikoloji Çalışmaları is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Additionally, Ethics Codes of Turkish Psychological Association is taken into consideration. Authors who are members of Turkish Psychological Association are accountable to the Ethical Committee of Turkish Psychological Association.

Research Ethics

Studies in Psychology - Psikoloji Çalışmaları adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest or must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

MANUSCRIPT ORGANIZATION AND FORMAT

Manuscript is to be submitted online via <http://sp.istanbul.edu.tr> and it must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). In addition, [Copyright Agreement Form](#) that has to be signed by all authors must be submitted.

1. The author who submitted the manuscript online becomes the corresponding author for the evaluation and publication process.
2. MS Office Word in either .doc or .docx file formats should be used for the manuscript preparation. Entire manuscript should be A4 paper sized with 3 cm page margins, 12 pt. Times New Roman and double spaced.
3. Manuscript that does not include any author information should be prepared as follows:
 - 3.1. The first page should include a summary (250-300 words) and 3-6 keywords beneath it.
 - 3.2. The second page should be composed of the English translation of abstract and keywords.
 - 3.3. The third page should include an extended abstract in English (650-850 words). Extended abstract in English is mandatory for the manuscripts in Turkish. It is not required for the manuscript is in English.
 - 3.4. The main text with title of the manuscript should start on the page following the abstracts/ extended abstract. Running head, in parentheses, should be written under title.
 - 3.5. Research articles should be composed of introduction, method, results and discussion sections. It is not necessary to put "introduction" heading in introduction section.
 - 3.6. Review papers should include an introduction section framing the issue (without an "introduction" heading) and a discussion section.
 - 3.7. The author(s) may create additional sub/headings that they found useful. Letters or numbers must not be used for heading. APA Style 7th edition's heading system should be utilized.
 - 3.8. The placement of tables and figures should be stated in main text with specific mention to its number (For instance, "Figure 3 should be placed here."). Tables should be prepared in line with the APA 7th edition guideline.
 - 3.9. References section must start on a separate page following main text. References must be in line with APA 7th edition guidelines and must be carefully checked. References must be ordered alphabetically by the author last names. Any reference in references section must have been mentioned in main text and any citation in main text must be mentioned in references section.
 - 3.10. Figures and tables, respectively, should be placed on separate pages following references section with any titles and explanations if it exists.
4. Any text editing except MS Word auto-check must not be used throughout the manuscript preparation (especially automatic numbering must not be used).
5. The final edition of the manuscript after peer-review process must be organized for publication as explained above. A cover page having the fully descriptive title of the manuscript and, affiliation,

title, e-mail address, postal address, phone and fax number of the author(s) must be added before abstract section. The note(s) of the author(s), such as acknowledgements, if any, should be added as a footnote as well. The resulting Word document should be directly sent to the editor-in-chief.

6. The pre-publish confirmation copy that was sent from the publisher is shared with the corresponding author. It is requested to be checked by author(s) within the highlighted timespan. Any possible typesetting errors should be reported. This latest copy that was checked by the author(s) is published after the correction of typesetting errors, if any, following the final confirmation of the editorial team.
7. Every academician who has studied in psychology or related fields may be a reviewer of the Studies in Psychology. You may send your academic CV to editor-in-chief (sp@istanbul.edu.tr) to apply to be a reviewer.

Reference Style and Format

Studies in Psychology- Psikoloji Çalışmaları complies with APA (American Psychological Association) style 7th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same parenthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citations with more than 2 authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than 20 Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26-38. Retrieved from <http://cjinr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Zambrano-Vazquez, L. (2016). *The interaction of state and trait worry on response monitoring in those with worry and obsessive-compulsive symptoms* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. UA Campus Repository. <https://repository.arizona.edu/handle/10150/620615>

b) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* [Doctoral dissertation, University of California, Berkeley]. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

c) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

d) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

e) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

f) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

g) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
 - The category of the manuscript
 - Confirming that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
 - Including disclosure of any commercial or financial involvement.
 - Confirming that the statistical design of the research article is reviewed.
 - Confirming that last control for fluent English was done.
 - Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
 - Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with APA 7.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - The category of the manuscript
 - The title of the manuscript both in Turkish and in English
 - All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - Corresponding author’s email address, full postal address, telephone and fax number
 - ORCIDs of all authors.

INFORMATION FOR AUTHORS

- Main Manuscript Document:
 - The title of the manuscript both in Turkish and in English
 - Abstracts 250-300 words in Turkish, and 250-330 in English
 - Key words: 3 to 6 words both in Turkish and in English
 - Extended Abstract (650-850 words) in English (only for Turkish articles)
 - Main article sections
 - Grant support (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
 - Acknowledgement (if exists)
 - References
 - All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)

CONTACT INFO

Editor : Prof. Dr. İlknur Özalp Türetgen
ilknuroz@istanbul.edu.tr
sp@istanbul.edu.tr

Managing Editors: Esin Temeloğlu Şen
esin.sen@istanbul.edu.tr
Zeynep Büşra Coşar Yılmaz
zeynep.cosar@istanbul.edu.tr

Phone : + 90 212 455 57 00
Address : Istanbul University
Faculty of Letters
Department of Psychology
Ordu Cad. No. 196,
34459 Laleli
Istanbul - Turkey

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

Istanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Studies in Psychology
Dergi Adı: Litera: Psikoloji Çalışmaları

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar	
Title of Manuscript Makalenin Başlığı	
Acceptance date Kabul Tarihi	
List of authors Yazarların Listesi	

Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)	
---	--

Responsible/Corresponding Author: Sorumlu Yazar:	
--	--

University/company/institution	Çalıştığı kurum	
Address	Posta adresi	
E-mail	E-posta	
Phone; mobile phone	Telefon no; GSM no	

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work. The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights. I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını, Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayımlanmasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir. Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılrken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author: Sorumlu Yazar;	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....